ALEXANDRU MARGHILOMAN

Note Politice

1897 — 1924

BUCUREŞTI

Editura Institutului de Arte Grafice «EMINESCU» S. A.
Str. Parlamentului, 2

1927

NOTE POLITICE

VOL. IV

1918 — 1919

Toate drepturile pentru reproduceri, traduceri, integrale sau parţiale, sunt rezervate.

1918.

(Continuare)

22 Iulie (4 August). — Toată săptămâna lucru mult la Cameră. Şedinţe de zi şi de dimineaţă; ajungem uşor până la 9 seara. Dar puţină solidaritate printre oamenii majorităţii, cari se atacă între ei pentru nimicuri. La unii, s'ar spune, aproape părerea de rău de a nu putea face ca liberalii, cari traficau cu mandatul lor. Foarte curioasă o petiţie de senatori, în cap cu A. Cantacuzino Paşcanu : «să ni se dea şi nouă stofe dela minister !». Puţină cerşetorie, — dar mai ales prostie.

— Pronosticurile lui Horstmann se realizează : mare retragere germană care părăseşte Soissons. Ludendorf a comunicat gazetelor că «de data aceasta planul nostru strategic n'a reuşit». Aceasta înseamnă, desigur, pierderea întregei campanii de primăvară.

— La Bicaz. Ziua Reginei. Iau cafeaua de dimineaţă

cu familia regală în sala de mâncare, apoi dejun mare de 38 tacâmuri pe terasă. Frumoase «menus»-uri desemnate cu peniţa. Afară de familia regală — casele civile şi militare, Culcer, Mişu şi cu mine.

Dela 11 jum. la 1 jum. lucrez cu *Regele:* suntem chiar întrerupţi de Regină, strigând în numele celor 40 de înfometaţi. — Revăd pe M. S. şi după masă. — Legea de amnistie îmi va trimite-o, dar «pentru a o sancţiona — o spun pe faţă — e altceva». «Dar, zic eu, altfel nu se poate ratifica». — Răspunsul e că nu e nici-o grabă. — Cred că retragerea germană îl influenţează mult, «este o vagă speranţă că totul nu e sfârşit». Dar îndată Regele adaogă: dar nu sper mare lucru de la această armată. — Cum trebue câştigat Regele, puţin câte puţin, nu vreau să-i ating prejudecăţile: de Flers a stat două zile la Bicaz, iar ataşatul militar englez, plus Boyle şi Mişu sunt acolo ca să îngrijească pe bietul Boyle care a avut o apoplexie.

Regele adaogă: Se formează şi un început de front rusesc: e prea vast pentru ca să fie bine legat; embrio-

nul este corpul cehoslovac; Sârbii nu sunt buni; este fosta diviziune din Odessa pe care am refuzat-o, pe frontul nostru, fiind bolşevică. — Retragerea din apus e de o mare importanţă morală» (ceeace cred şi eu).

Despre Averescu: Sunt răspunzător de faptul că Averescu a intrat în politică: mă gândisem la el înainte de iarna trecută şi apoi mi-am zis că nu o să se schimbe nimic. Pe atunci Averescu se gândea să ia pe Mitilineu, Oscar Niculescu, Garoflid; fără Argetoianu şi Filipescu.

Asupra dramei Wexler de care s'a vorbit la Cameră, nu i-am putut niciodată pătrunde misterul; socialist împreună cu Rakowski, Marele Cartier hotărâse să-l întrebuinţeze la serviciul dinapoi; el a fost trimis la un regiment din armata II-a; iar pe drum a fost executat. Fiul d-rului Romalo a mărturisit aceasta; a avut ordin scris: dela cine? — brigadă? corp de armată? — Dar acest ordin a fost rupt după executare; un camarad al lui Romalo, maiorul Camille..., a afirmat Regelui acest lucru.

Regele ţine ca arendăşia să fie făcută.

23 Iulie (5 August). — Depeşă dela Horstmann care

avea ceva urgent să-mi spue şi care regretă lipsa mea din Bucureşti. Il poftesc la Iaşi : Arion e de aceiaşi părere.

26 Iulie (8 August). — Poklevski îmi cere din nou să intervin pentru ca Cerbacew şi mai mulţi ofiţeri să poată pleca în Elveţia. Când au avut trenul, n'au plecat... Siguranţa pretinde că ei sunt, cu Poklevski în cap, constituiţi într'un comitet de restaurare monarhică. Dar lucrările lor nu sunt ostile României.

— Barclay vine de asemenea să mă prevestească că, după câte ştiu ei, s'au recrutat la Chişinău Turci pentru a asasina în Moldova pe miniştrii Antantei, ca represalii pentru Eichhorn şi Mirbach. Il liniştesc dând, sub ochii săi, ordine Siguranţei.

— Germanii se retrag pe scară mare şi aliaţii îi atacă într'una, de aproape.

27 Iulie (9 August). — Buletinul german e prost. Dealtfel au protestat la Galaţi şi la Sulina contra afişajului pe care l'am recomandat prefecturilor. — Eri a fost chiar o surpriză : tankurile au pătruns până în liniile

artileriei grele ; tunurile anti-automobile n'au putut acţiona ; un general de divizie a fost făcut prizonier.

— Zi bună, două discursuri cu succes mare, unul la Cameră asupra ratificărei decretelor-legi, — toată chestiunea economică — celalt la Senat privitor la legea Eforiilor şcolare. Efectul a fost mare şi votul obţinut pe dată.

28 Iulie (10 August). — Barclay revine iar. Este neliniştit ; s'ar fi semnalat comitagii bulgari. Reînoesc ordinele mele Siguranţei. Alarma vine dela cercurile franţuzeşti, după cum mi-a spus Svilocosici.

— Hârjeu vrea să se retragă fiindcă Stoianovici l-a supărat printr'o interpelare, iar Gârlişteanu demisionează pentrucă, pretinde el, nu aprob modul cum reglează convenţia grâului din Basarabia cu Germanii.

— Săulescu, lipsă din Iaşi, pentru îngrijiri medicale şi care a lăsat baltă toate lucrările, — sgomote de demisiune au fost chiar înregistrate de presa din Bucureşti, — s'a întors Vineri de dimineaţă : «orice s'ar întâmpla, trebuie să ştii că n'am să iau niciodată parte la

intrigile lui Arion şi că îţi sunt credincios». Intrigile lui Arion ? Vorbele d-nei Arion, că în curând «bietul său soţ» va avea toată sarcina guvernului, răspund atunci la un lucru care se urzeşte !

29 Iulie (11 August). — Fac o vizită lui *Hârjeu;* mă înştiinţează că voi primi demisiunea lui; de altfel am primit hârtia chiar seara. I-am spus că este o copilărie şi pentru că Stoianovici l'a necăjit nu e un motiv ca să-şi cedeze locul. E foarte nervos : un om de treabă şi cinstit.

— Imi petrec seara la Piatra şi noaptea la Almaş. Slujba de miezul nopţei în această mânăstioară perdută într'o cută a munţilor, mi-a făcut o adâncă impresiune. Dimineaţa, preotul şi călugăriţele care slujeau au binecuvântat odaia în care dormisem. Foarte mişcător şi mângâetor.

30 Iulie (12 August). — Am vizitat Văraticul, — dejun excelent şi curăţenie plăcută, — Agapia pentru picturile lui Grigorescu. Un Sft. Gheorghe, în unul din micele altare, de o curăţenie ideală.

31 Iulie (13 August). — Discuţiune cu *Horstmann:*

Se voieşte oare ca să mă retrag? Nu înţeleg altfel atitudinea «Renaşterei», jurnalul Germanilor. Protestări. — De fapt, adevărul e, aşa mi se spune, că Bussche nu se împacă cu gândul că Regele a fost menţinut; Feldmareşalul a rămas antidinastic. De altfel *Tzigara* îmi povesteşte că la Sinaia, Liman arătând planurile lucrărilor de făcut, Mareşalul a spus: «*Bauratul* îşi închipuie că Regele se va mai întoarce aici!»

— Toată săptămâna a trecut în *conferinţe* privitor la convenţiunea de strămutare a administraţiei. In fond, Germanii propun aproape o revizuire a tratatului. Lumea e foarte excitată în potriva lor. Nu se ţin de cuvânt. Pentru rechiziţii, în fiecare zi o nouă pacoste. Numai *Suchkolonnen*, adevărate expediţii de jaf, au încetat.

Ultima conferinţă cu Schwratzkoppen, Horstmann, Deckert, Arion şi cu mine a fost mai ales asupra frontierei Mărăşeşti, pe care dorim să o suprimăm şi asupra bugetului de întreţinere a armatei de ocupaţiune: După ce ne ceruse 30.000.000 pe lună, acum vor 60.000.000. — 720 milioane pe an pentru 6 divizii. Mi-am bătut joc a-

atâta de acest lucru, încât Deckert s'a încurcat, iar Horstmann a spus că i se pare şi lui colosal.

Intre alte bune voinţe, s'a refuzat în scris intrarea ofiţerilor activi, chiar în mod excepţional, pentru că liberalii şi agenţii Antantei întreţin prea multă agitaţie în Moldova !

7/20 August. — Intors la Iaşi. — Deputaţii cari se întorc sunt excitaţi contra Germanilor : rechiziţiile, procedeele dela Mărăşeşti, unite cu veştile de pe frontul occidental fac atmosfera încărcată.

— Germanii cedează mereu şi pierd terenul câştigat dela ofensiva din primăvară.

8/21 August. — Foarte bun succes în interpelarea privitoare la hârtiile Günther. Opoziţia, cu Cuza în cap, atinge chiar ea cu degetul urmele falşului.

Săulescu, care de mai mult timp nu vrea ca cineva să se atingă de legea Creditelor funciare şi nici de Banca Naţională îmi trimite, cu o scrisoare afectuoasă demisiunea sa. Ii dau un concediu ; interimul lui îl ia Arion.

11/24 August. — Se serbătoreşte la Bicaz ziua Rege-

lui. Toţi miniştrii, afară de Hârjeu care, rău dispus, a declinat venirea : a rămas pentru Te-Deum la Mitropolie. Dejunăm pe terasă. Mi s'a cerut un toast; e bine venit. *Regele* răspunde printr'o parafrază. Inainte de masă, lungă conversaţie. Rezistenţă mare pentru legea din iniţiativa Senatului, care acordă comisiunei Camerei dreptul de arestare. Asupra celei dintâi legi îmi spune: «Te-am apărat întotdeauna, Marghiloman !» — Mi se pare că mai mult eu l-am apărat.... — Asupra amnistiei mă roagă «să-i fac concesia» ca să o prezint din iniţiativă parlamentară. Ii spun că este de absolută nevoe politică ca să dau drumul la amândouă legile. In urmă a avut aceiaşi indicaţie dată şi de Arion şi de Mitilineu. In salon, când se făcu cerc, i-am vorbit din nou, agitat, aproape mi-a strigat că e o lege rea.

Şi toată această conversaţiune serioasă întretăiată de anecdote copilăreşti.

Trebuia să mai văd pe Rege după masă. Imi face cunoscut că sunt liber şi că îmi va trimite seara mesa-

giile şi decretele. — Regele mă întrebase dacă Hârjeu îşi dăduse demisia, ca un om care ar fi fost mulţumit să o aibă.

14/27 August. — Mare mişcare în public şi la Cameră. E vorba să se interpeleze privitor la legile în suspensie. «Renaşterea» din Bucureşti anunţă că este criză. Miniştrii sunt miraţi că Regele întârzie atât de extraordinar. — Henri Catargi, foarte îngrijat de ce aude, se însărcinează să pue la curent pe Stirbey, în trecere la Iaşi, pentru ca la rândul lui să înştiinţeze pe Rege.

De altă parte aflu că Regele şi Regina, întovărăşiţi de Boyle, se duc la Roznov, unde se întâlnesc cu d. de Saint-Aulaire.

15/28 August. — Tensiunea e aşa de mare încât trebuie să lămuresc situaţia. Trimit Regelui prin curier demisiunea mea motivată.

Arion, Mitilineu şi Mehedinţi sunt cei cari se pronunţă cei mai deschis pentru clarificare. Nici un ministru nu ştie nimic de hotărârea mea. Curierul meu a sosit la miezul nopţii. I s'a spus că nu era răspuns fiind-că Regele îmi scrisese chiar atunci. La 12 jum. soseşte o

lungă telegramă cifrată, a cărei cheie mi-o dăduse, din fericire, Regele acum două zile, şi fără de care n'aşi fi ajuns s'o descifrez.

Pe neaşteptate colonelul de *Brandenstein* îmi cere din partea lui Schwartzkoppen o întrevedere urgentă. Primindu-l la 8 şi 1/4, el mă întreabă dacă Regele a refuzat legea. Spun nu, discutăm. — Dar dacă Regele refuză? — Nu va refuza. — Dar dacă tot va refuza? — Voi pleca. Vreau să se ştie bine, şi dv. cei dintâi, că în jocul meu cu Brătianu sunt sincer.

16/29 August. — Trebue patru ore spre a se descifra scrisoarea Regelui. Ea răspunde mai mult unei comunicări a lui Catargi decât scrisoarei mele — *Regele* face aprecieri tari asupra legei de revizuire, la care sunt silit să răspund foarte aspru. Menţiu demisiunea mea şi adaog o critică severă asupra intrigilor dela Curte. Scrisoarea mea pleacă la 8 seara.

Interpelarea lui Gerota asupra ambulanţelor «Regina Maria» şi asupra spitalului Coţofeneşti. Intorc în mod destul de fericit chestiunea şi discuţia se sfârşeşte cu o bună impresie.

17/30 August. — Dis de dimineaţă mi se comunică că Regele pleacă dela Bicaz seara la 6 şi că va fi între 9—10 la Iaşi. Din altă parte ştiu că Wopicka şi atasatul militar sunt la masă la M. S.

La ora 1 soseşte o telegramă foarte grabnică a *Regelui*. A semnat. El scrie: «Astfel fac din nou cel mai cald apel la sentimentele dv. de devotament către Coroană, de care nu mă îndoesc, pentru a vă ruga a nu mă lipsi de concursul dv., mai necesar ca ori când în grelele împrejurări de astăzi».

— Colonelul *Stârcea* vine să protesteze în cei mai buni termeni în numele său, al lui Cezărescu şi Ţenescu, contra imputării că Casa Regelui ar fi contra guvernului. La început pusese şi pe Râmniceanu, dar apoi, cu prudenţă, l'a lăsat deoparte...

Imediat după aceasta vine Nicoleanu să-mi aducă plângerile generalului Râmniceanu. Devotat, el şi familia sa; cum poate să fie bănuit ?...

— Avut la dejun pe *Brandenstein* şi von Kitzel cu Nicoleanu. După masă spun lui Brandenstein că totul e în ordine; n'am vorbit de demisie, o simplă neînţele-

gere din partea Regelui. In ceeace-l priveşte face cele mai mari protestări de prietenie din partea Oberkomandei. I-am spus : avem nevoie de dv. dar aveţi şi dv. nevoie de noi; trebue dar să ne facem viaţa de înţeles.

— O interpelare a lui Zelea Codreanu asupra alegerei dela Suceava îmi dă ocazia unei replici bune şi a unei bune teorii, puternic aplaudată, asupra libertăţei alegerilor.

— La 10 sunt chemat de *Rege*, care sosise atunci. Convorbire de un ceas, sinceră, deschisă. In fond el nu şi-a dat seamă de însemnătatea actului său. Pe cine acuzăm din cei din jurul său? Nici odată nu face politică cu adjutanţii săi ; Râmniceanu nu e consultat decât în chestiuni militare; de aceia «este pe lângă mine». — Intreb de ce se fac imprudenţe ca aceia de a primi pe de Flers, de a vedea la Rosnov pe Saint-Aulaire, de a fi întovărăşit de Boyle. Totul se ştie, şi ca dovadă Germanii cer acum retrimiterea lui Boyle. — Regele mărturiseşte că a dorit vizita lui de Flers (Doamnele dela Curte s'au însărcinat cu aceasta), dar că ideia cu Boyle a avut-o Regina ; acesta a fost în trăsura Reginei, nu într'a sa !

Asupra chestiunea politice, a semnat totul şi desigur dacă i s'a dat un sfat în legea recursului, a fost o întâmplare pe care n'a căutat-o. Cum vizita avusese mai ales ca ţintă să mi se dea mesagiul legei arestărilor, mi-a cerut să ma întorc a doua zi.

18/31 August. — La 11 jum. la *Rege*, care-mi spune: — Sunt acuzat că sunt supus la influenţe; nu e adevărat. — *Eu*: Cu atât mai bine, Sire, M. V. e totul şi n'ar trebui nici odată ca să se încerce ceva asupra hotărârei sale. — *El:* Se învinovăţeşte mai întâi... — *Eu:* Regina. — *El:* S'a spus chiar că Regina m'a făcut să hotărăsc războiul; este *calomnia* răspândită de Carp la Bussche şi la Czernin; mi-a spus-o Czernin.—*Eu:* Din intimii M. V. s'a spus, câteva zile înainte de 14 August, că Regina era ca o femee care a repurtat o mare victorie. — *Regele:* Cine a spus aceasta? — *Eu:* Nu pot sa o spun. — *Regele:* Regina, deşi are ideile ei, nu exercită nici o influenţă politică. A fost acuzat, de asemenea, şi Barbu Ştirbey. — *Eu:* Că serveşte de unire între M. V. şi Bratieni. —

Regele: Prin Barbu ştiu care e starea de spirit a acestora, şi întru aceasta îmi serveşte. N'am făcut niciodata vre-o comunicare lui Brătianu. Cât despre d-ta, trebue să ştii că Barbu e avocatul d-tale pe lângă Regina. Dar ce voiesc Germanii? — *Eu:* Ca România să nu se schimbe iarăşi. — *Regele:* Ei voiesc mai ales să se atinga de armată şi să o slăbească în toate felurile. Nu zeu, vezi oare d-ta vre-un alt guvern posibil? — *Eu:* Averescu, dar cum e antantist... — *Regele:* Nu tocmai atâta (după declaraţiile făcute în Parlament, această afirmaţiune mi se pare ciudată). Da, Averescu şi Stere, şi cu incapacitatea de organizare a lui Stere, ar fi un haos.

Regele desaprobă eşirea miniştrilor basarabeni contra marilor proprietari, a căror atitudine o găseşte destul de înţeleaptă. El admite o înţelegere Pelivan-Averescu-Ciugureanu, pentru formarea partidului, pe care notele poliţiei mi l'a semnalat.

Am vorbit de asemenea de atitudinea personalului Curţei. Nici odată, declară Regele, nu vorbesc politică cu adjutanţii mei.

Regele a râs de o combinaţie Arion sau Carp-Arion;

doreşte ca Parlamentul sa fie închis cât de curând; nu va mai face înaintări în armată. Seara Mitilineu îmi spune o mulţime de combinaţiuni, care se învârtesc în jurul lui Arion.

30 Aug. (12 Sept.) — Ziua mea da loc unei calde manifestaţii; întrunirea majorităţii dimineaţa pentru ca Camera să ia pe seama ei legea amnistiei; rezistenţă din partea lui Victor Miclescu, Meţulescu, Baranga, Berceanu şi Juvara au o atitudine excelentă şi dau semnătura lor împreună cu Ilie Stroici, Apostolu, etc. Puţin înainte, frumos discurs de felicitări al lui Meisner. Inainte de ora 1 generalul Râmniceanu îmi aduce telegrama de felicitare a Regelui. Dejunez la popota parlamentară. Mulţime. Discurs al lui Dobrescu; al meu câştigă toată sala; Pătrăşcanu m'a felicitat în numele minorităţii; atmosferă foarte comunicativă.

31 Aug. (13 Sept.)—Telegramă dela Regina. Mai târziu mareşalul curţei mi-a explicat că fusese dată chiar în acea zi, dar că telegrafistul o uitase din greşală în buzunar...

7 20 Septembre. — 5 ore. Ies de la *Rege*, care are ochii roşii de lacrimi. Pare mai mult ca aşteapta chestiunea; o pun imediat: «M. V. doreşte să vadă pe Prinţul: aşi sfătui să nu-l vadă înainte de a fi luat o deciziune. — «Dar care? — Aşa îndata şi fără să am timpul de reflexiune?» — *Eu:* Am consultat miniştrii şi prezidenţii; nu am vorbit cu cei din opoziţie, dar cunosc parerea generala a publicului: Prinţul trebue sa fie declarat decăzut din prerogativele sale; Prinţul Nicolae proclamat în locul său, şi pentru el făcută o educaţie severa şi serioasa. — *El:* Prinţul poate ca-şi recunoaşte greşala şi a-i zdrobi viaţa *(briser sa vie)* pentru un prim păcat, căci nu mai poate să facă altul, el trebuie să se expatrieze?» Regele mai pledează şi alte circumstanţe atenuante. — *Eu* spun: Prinţul nu e iubit; e complect indiferent şi a dovedit o lipsă de judecată, care nu e o făgăduială pentru viitor —*El:* Nu se cunosc părţile bune pe cari le are. Şi poţi şti în ce mod un om se desvoltă? Dovadă Frederic II, care fusese condamnat la moarte. — *Eu: A*tunci tatăl a fost crud pentru fiu; acum se întâmplă contrariul. Este în interesul Dinastiei de a se lucra repede

şi în sensul pe care îl arăt; executarea va face cel mai mare bine M. V. şi va închide gura antidinasticilor; nici odată nu s'a spus contra M. V. ceia ce se adună contra Prinţului.

Propun Regelui să vadă şi pe alţi oameni politici ; sunt poate unii cari vor vedea altfel chestiunea de cât noi. Regele vrea să se reculeagă şi să cerceteze totul. Sfătuiesc să nu vadă pe Prinţ de cât apropiindu-l de Prut. Nu trebue să vie la Iaşi. La Cristeşti, spun eu, — şi Regele aprobă. Şi mai ales să nu se lase înşelat de comedia, care i se poate juca.

La plecare: «Marghiloman, ceea ce mă face şovăitor, este că şi eu am avut o chestiune sentimentală». Protestez: «M. V. n'a comis nici un act, n'a dezertat, şi era vorba de o femeie superioară, nu uşuratică, şi era încurajat de Regina». — *Regele:* «Este adevărat. Dar şi eu m'am aflat odată robul sentimentului...» Recomand Regelui tărie.

Eşind, vorbesc cu *Barbu* (Stirbey), îi spun din nou că hotărârea mea e luată. Regele vorbindu-mi că vrea să-i dea 60 de zile de închisoare, i-am recomandat să nu

publice acest lucru, căci pedepsele militare nu trebuie publicate, şi mai ales să nu lase să se creadă că în acest mod este începutul buretelui.

In faţa lui *Petala* şi a lui *Catargiu*, cari sunt categoric de aceiaşi părere, cădem de acord că trebuie lucrat repede şi tare. Dar mijlocul ?

— Regele se hotărăşte să convoace pe Brătianu, Averescu şi Cantacuzino sau Greceanu şi, prin prefectul de poliţie, mă întreabă dacă face el convocarea, anunţând că e de acord cu mine, sau dacă îi poftesc eu să vie. Aleg această din urmă cale. Trimit un automobil prefectului pentru cei doi cari sunt la Piatra (Brătianu-Averescu) şi cari primesc să facă drumul împreună. Sunt destul de mirat de această confirmare indirectă a rapoartelor ce aveam asupra apropierei căutate între liberali şi Averescu. Regele convoacă în plus, direct, pe cei trei inspectori de armată, Coandă, Văitoianu şi Grigorescu.

8/21 Septembre. — Se spune că *Brătianu* nu e pentru o soluţiune radicală. După el, Camerile actuale n'au existenţă legală ; asociindu-le unui act solemn ca decă-

derea Prinţului, s'ar recunoaşte legitimitatea lor. De altfel, cum nu poate lua succesiunea, de ce s'ar strica cu Coroana şi mai ales cu Regina ?

Grigorescu vine să-mi expuie sistemul sau : El e militar, actele politice nu-l privesc. Prinţul a dezertat ; a facut o căsătorie fără autorizare ; amândoua cazurile sunt pedepsite cu severitate, cea de a doua atrage demisiunea din armata, deci nu mai poate ea rămâna. Dacă anuleaza căsătoria, caz de reforma pentru că şi a călcat cuvântul. Vom vedea pâna unde generalul va fi consecvent cu aceste premise.

— *Văitoianu*, pe care l'am chemat, are obiecţiuni ; ce se întâmplă dacă rămânând numai cu Prinţul Nicu lae, acesta ar muri ? Sub ce formă se poate demite un Prinţ ? Regele îmi spusese ca se putea bizui pe el : eu cred că va face ce va voi M. S.

— Brandenstein ma sâcâie ca să aiba un comunicat, cenzura din Bucureşti ne mai putând stăpâni gazetele din Bucureşti, iar *Barclay* mi asasineaza cu reclamaţiunile sale contra cenzurei. Pastrez scrisorile lui ca document de copilarie politica.

— *Nicoleanu* raportează că *Averescu* s'a declarat contra Prinţului şi că nu se va lăsa.

9/22 Septembre. — Rapoartele poliţiei spun că publicul e foarte îndârjit contra Prinţului Carol şi că numele lui Nicolae e bine primit.

— *Coandă*, sosit din Bucureşti, începe prin a ma vedea cel dintâi. Il pun la curent. Ca întotdeauna, nu se angajează. Scrupule constituţionale ; cum şi cine poate demite un Prinţ regal ?

— Francezii lucrează pe Grigorescu, şi cred şi alte persoane. Teza lor : dacă se înlătură Carol, într'o zi se poate ridica şi Regele şi atunci ar fi pe tron un minor, din care Germanii pot face ce ar voi. Tot clopotul Brătianu : pericol mare dacă un eşalon dispare. In fond ei caută să păstreze un campion al Antantei, nu un Principe de Coroană.

— La 6 jum. soseşte *Grigorescu*, care a cerut să mă vadă: Regele a văzut pe generali separat, şi a şi dat Prinţului 75 zile arest la Horaiţa. Generalul îmi spune : 1) Nu e dezertare, fiindcă a aflat că lipsa n'a fost de

cât de 8 zile şi ca Prinţul a dat semn de viaţa telegrafiind tatalui sau (!). — 2) Casatorie nula : facută cu formele bolşeviste. Deci o pedeapsa disciplinară e de ajuns. — Ii spun că în Rusia casatoria n'a fost întotdeauna de cât religioasa. — El: Iata ce n'am ştiut ! — In faţa acestei schimbări brusce, nu mai insist. — El : Dar eu nu-mi schimb parerea, şi se va vedea : dacă e un Consiliu de Coroana, fiecare sa-şi semneze opiniunea !

— Mai interesant *Averescu* care, dupa ce cautase un contact cu mine pentru oarecari reclamaţiuni privitoare la «Gazeta Poporului», intra îndata în chestiune: «Transacţiunea nu e cu putinţă ! Vaitoianu are obiceiul sa o scalde ; foarte pacifist, după doua convorbiri cu Regina a fost pentru continuarea razboiului. Grigorescu ? Antantist îndarâtnic, v'a ţinut toastul pe care îl ştiţi. Prinţul n'are nici o calitate pentru domnie... La 29 Octombrie primisem ordin sa mă retrag din Valea Prahovei ; toţi erau abătuţi şi trişti ; trebuia să se dea bătălia dela Bucureşti; sondele erau incendiate. In această atmosferă groaznică a trebuit, la 9 ore, să ordon şefi-

lor de corp să se retragă dela masa cu Prinţul, ca să execute ordinele, dar Prinţul a stat la masă până la 2 dimineaţa ; patrulele inamice erau la 20 klm. Era desgustător. — La Consiliul de Coroană a spus : In numele Reginei şi al femeilor române sper că se va găsi un ministru ca să împedice pe Rege să facă pacea!—Din toate cele ce s'au petrecut, nu-i curat de cât un lucru : căsătoria. Să nu o murdărească şi pe aceasta !».

La plecare el a spus lui Mitilineu : în această chestiune şi pentru prima oară sunt absolut de acord cu şeful d-tale.

— *Arion* a fost rechemat dela Roman ; cum vrea să se întoarcă acolo şi că a sosit târziu seara, îmi comunică prin Don că pentru el nimic nu s'a schimbat. Dealtfel îmi scrie : «Mi-am spus părerea. Nimic special».

10/23 Septembre.—Generalul *Hârjeu* vine de vreme. La 10 fusese cu cei trei inspectori la Rege. Coandă a fost de părere că Prinţul nu trebuia pedepsit şi că toţi ofiţerii s'ar răscula dacă ar fi înlăturat dela tron ; Văitoianu a găsit că Prinţul Carol a fost crescut în vederea tronului

şi ca nu putem sa ramânem numai cu prinţul Nicolae care nu e pregatit ; Grigorescu, mai dârz, spune ca din moment ce casatoria era valabila, acest lucru trecea peste toate celelalte şi trebuia sa aiba urmari pentru Prinţ. — Hârjeu a protestat contra faptului ca ofiţerii ar avea să-şi dea vre-o parere în chestiunea politica. E n'au de examinat decât greşala militara; pentru a ceasta, ministrul n'are nimic de spus ; şeful de corp trebue sa vorbească. In privinţa casatoriei, trebuie sa ne gândim că poate va urma un copil. Care va fi atunci ordinea de succesiune ?

— La 10 jum. la *Rege*. E slabit şi foarte trist; adeca are lacrami în ochi. Imi citeşte ceia ce vrea sa-mi spuie, şi din când în când se opreşte ca înăbuşit de lacrămi. Toata tendinţa lui este ca sa câştige timp. «Poate ca această lovitura îi va redeştepta conştiinţa. E ceva mai bine : se supune la toate». Regele crede ca căsatoria va fi anulata, «poate chiar din amîndoua parţile» : atunci va putea rămâne. Dar Regele mai spune formal şi foarte decis ca daca căsătoria ar fi menţinuta, Prinţul trebuie înlăturat dela Tron. — Rog pe Rege sa-mi dea o

copie şi îi voi da răspuns, după ce voi fi consultat pe miniştrii. Regele pune chestiunea unei «cabale» străine: De ce Austriacii l'au primit atât de bine? De ce a călătorit ziua în amiaza mare în Basarabia şi n'a fost recunoscut decât în Ucraina? (Ca şi când ar fi vina Austriacilor!).

Principele e deja la închisoare şi Regele va veghea ca «persoana» să nu poată, cu nici un preţ, lua contact cu el. — M'a întrebat dacă e adevărat că «ea» scrisese lui Ciocârdia, că tot pe el îl iubeşte. Am contestat, arătând ce era în adevărata scrisoare: Regrete că nu voise el să o ia de nevastă, căci ce a urmat nu s'ar fi întâmplat.

— Generalul Mircescu nu înţelege şovăirile Regelui. Toată lumea susţine acţiunea mea. Chiar şi adjutanţii regali.

11/24 Septembre. — Arion vine un moment înainte de *Consiliu* să-mi spună că, nefiind nimic schimbat, nu a trecut pe la mine Duminecă seara. Naraţiunea conversaţiei cu Regele o dă şi la Consiliu, care se întruneşte la 9 jum. în cabinetul meu. Lipsesc Mehedinţi şi Ciugureanu.

Arion: A spus Regelui că vântul rău care suflă pentru Dinstii, obligă pe Rege să fie foarte decis; că ar fi pericol dacă se iartă Prinţul Carol. Regele l'a întrebat că dacă Marghiloman îşi dă demisia, cine poate lua situaţia? — Arion a răspuns că decizia consiliului a fost

unanima şi ca nu se poate face nimic altceva. Arion : Nici nu ştiu atunci de ce m'a chemat Regele; doar ca mai batrân... Eu:Nu. Te-a chemat ca sa vada dacă eventual poate conta pe tine în locul meu. — Arion : Ar fi desigur necinstit din partea mea, dar mai ales în contra conştiinţei mele ; cred că ţara şi binele Dinastiei cer îndepartarea lui Carol. Am spus Regelui : Guvern conservator fără Marghiloman este o imposibilitate. Regele a insistat — (ceia ce făcuse, mai dulce însă, şi cu mine) — asupra posibilităţei unei intrigi germane : ofiţerul Serdici (cu care plecase Prinţul) are un frate în armata austriaca; fata are un unchiu care a fost şi internat, Gottesmann; de ce au fost duşi la Bristol unde este comandatura ? etc. — Arion a spus Regelui : Dar cine a pus pe Prinţ sa fuga ? A aflat dela Rege ce spusese Averescu, dar nu ce a spus Brătianu. Arion crede ca Bratianu face politicianism execrabil: daca suntem pentru Prinţ, ne va acuza de trădare a intereselor ţărei ; daca suntem contra, se va rosti pentru, ca să placa Curţei şi Antantei.

Citesc lui Arion memoriul Regelui, pe care mi l'a trimis aseara, copiat din nou, cu plic scris de mâna lui.

Arion : Dupa fraze se vede că este facut de Francezi, precum o dovedeşte şi aluzia la ducele de Berry şi la 1870.

Mitilineu : Daca Regele crede că Carol a putut fi adormenit de Germani, raţiune mai mult de a-l depărta. Dar textul cinic al telegramei putut-a şi el fi dictat de Germani ? Pot lucra ca sa scap Tronul, nu ca sa-l compromit mai mult. Eu, daca se schimbă părerea guvernului, demisionez.

Meissner, Dobrescu : Nu se poate admite ca Prinţul să ramâna. Sa nu se uite ca poate va fi şi un copil, şi atunci ?

Toţi miniştrii de acord.

Inculeţ : Sunt nou, dar cred că Prinţul trebuie sa plece. Dacă cum-va lipseşte ceva din formele religioase, se poate amâna o hotarâre.

Propun un Consiliu de Coroană ca fiecare sa şi dea părerea cu răspundere ; se vor protocola desbaterile.

Ideia unanim primită. Discuţie numai pentru admiterea militarilor; armata poate ea să se rostească într'o afacere politică?

La 1 jum. se întoarce *Arion* dela palat, unde se dusese îndată după consiliu: «Regele va ceda, sunt convins; vrea să câştige timp pentru liniştea lui sufletească, sau pentru că astfel este dorinţa Antantei. Dacă e a doua ipoteză, urmează că Antanta începe iar să dicteze la noi. Aceasta nu se poate. Dacă e prima ipoteză, i se pot da 10—15 zile». — A văzut pe Stirbey, care este pentru amânare.

— La 7 jum. duc Regelui minuta memoriului său, pe care mi-o ceruse prin Cătargiu şi o notă prin care îi cer un Consiliu de Coroană. — «Dar, îmi zice Regele, trebuie să-ţi spun că nu-mi voi schimba părerea». — «Foarte bine, Sire, dar atunci trebue să ştiţi lămurit pe cine vă puteţi sprijini». — Chestiunea este o chestiune interioară; ea trebuie rezolvată în afară de ori ce influenţă străină. Nu ştiu ceea ce Lafond şi Saint-Aulaire au putut face sau scrie zilele acestea, dar ştiu că Germanii nici nu şi-au permis să puie vre-o chestiune, şi privitor la aceasta cred că se dau falşe in-

formaţii, încercându-se să se acrediteze ideia unei intrigi germane. — *Regele* convine că într'adevăr nu este de crezut. — Insist asupra nevoiei părerilor contradictorii şi controlate. — Dar atunci, zice *Regele*, un proces-verbal. — *Eu:* Tocmai ceia ce propun. — Schimb de vederi asupra persoanelor care ar putea fi invitate. — Nu generali : Regele e de acord. — La sfârşitul convorbirei : Şi când ai voi să aibă loc consiliul ? — Cred peste două-trei zile. In mod vag se va spune că M. S. va avea astfel două sau trei zile pentru a lua puţin repaus.

Tonul decis al Regelui m'a impresionat. Cum el îmi spusese că Averescu şi M. Cantacuzino declaraseră că se supun deciziunei ce va lua Regele, deşi erau pentru îndepărtarea lui Carol, cred că speră să aibă un guvern din această parte. — Mai mult, s'a întins asupra importanţei succeselor contra frontului bulgar, unde într'adevăr Franco-Sârbii au înfrânt grav pe Bulgari. Am vorbit de frontul turcesc, unde Englezii au trecut Iordanul şi au bătut pe Turci, şi am impresia că Regele vrea să câştige timp în chestiunea Prinţului,

mai ales că conjecturile sunt mai bune pe teatrul războiului. Evident Regele e influențat de Antantă și Regina îl susține cu toată energia.

12/25 Septembrie. — Prefectul de poliție a vorbit cu Stirbey și acesta i-a confirmat faptul că adm. domeniilor procurase un cek de 200 mii franci asupra Londrei și că Prințul Carol luase acest cek. Regele îmi confirmase acest detaliu. Deci, întâmplare sau complicitate, Prințul avea mijloace financiare ca să ajungă pe un front de luptă. Tot *Nicoleanu* știe că în scrisoarea remisă Regelui la 2 Septembrie, Prințul Carol își dădea demisiunea și renunța la tron. Asupra punctului al doilea, nimic; dar asupra celui dintâi, îmi amintesc că Văitoianu, care a vorbit cu Prințul în timpul întoarcerei sale, mi-a spus în mod formal: «Dar el este demisionat; mi-a spus categoric că și-a dat demisia». Toate acestea, unite cu ținuta generală a Prințului, cum și scrisoarea d-rei Lambrino către mama sa, în care vorbea de proectele politice ale Prințului (scrisoare pe care am înapoiat-o lui Ciocârdia), ar dovedi că acest tânăr era hotărât într'adevăr

să-şi aibă atitudinea lui politică speciala. Impreunând toate aceste indicii, se găseşte un sens şi telegramei poliţiei din Bucureşti, care comunica că, după Dietz, Germanii ar voi să navalească în Moldova spre a goni Dinastia şi a prinde pe Prinţ care e amestecat într'un complot cehoslovac.

De adăogat informaţia adusă lui Arion şi anume çă Horstmann şi Demblin ar anunţa în mod public că se va trimite un ultimatum României, daca nu se demobilizează în Basarabia.

— *Mitilineu* a fost convocat dc Rege. El s'a exprimat cu tărie contra Prinţului. Lucru nou, Regele s'a declarat contra Çonsiliului de Coroană. Mai mult, ar fi insistat pentru un răgaz de 75 zile, egal cu închisoarea Prinţului. Conversaţiunea cu Stirbey, după audienţă, s'a învârtit asupra singurei chestiuni a amânărei soluţiunei. — Acelaş refren dilatoriu...

— Comunicatul lui *Averescu* pare foarte categoric. Cum se explică ceeace Regele a înţeles din convorbirea lui cu generalul? In memoriul său afirmă faptul ca generalul primeşte orice soluţiune.

— *Catargiu* îmi cere pentru Rege consimţimântul de a se duce la Bicaz şi mai ales dorinţa să vorbească cu fiul său. Îi dau depeşa lui Dietz şi oarecare notiţe cari fac corp cu acuzaţiunea complotului cehoslovac.

*Svilocosici**) venind să mă vadă pentru un permis, vorbim de Prinţ: E categoric contra lui. Dar vorbim mai mult de frontul macedonean. Imi spune că Bulgarii îşi aruncă armele, că frontul lor e spart, că Prilep a fost luat şi că marşul general se îndreaptă spre Istip. Ştie că armata de pe frontul Albaniei se retrage ca să nu fie tăiată.

— Generalul *Iancovescu* mă interpelează la Senat în afacerea Prinţului. După el Prinţul trebue să părăsească locul de moştenitor. O spune foarte sincer; de altfel pedeapsa ce i s'a aplicat este ilegală, consiliile de război singure putând să dea mai mult de 60 zile închisoare. Prinţul este în cazul de a fi reformat.

Răspunsul meu este că pedepsele militare sunt acte de comandament şi că chestiunea politică va fi rezolvată în curând.

13/26 Septembre. — Regele n'a putut pleca eri seară: automobilele regale n'aveau faruri. Azi dimineaţă a vorbit cu Nicoleanu: se pare ca o lună de gândire e tot ce cere.

Interpelarea lui *Patrăşcanu*: Vorbeşte de toate, cu multa stângăcie. Camera aplaudă, foarte ostilă în general Regelui şi Prinţului. Incidente vii. Revoltă pentru taptul ca Brătianu a fost consultat. In răspunsul ce dau, las să se întrevada soluţiunea mea. Când m'am urcat la tribuna, aclamaţiuni puternice; când am vorbit de Rege, răceala. Calmez cu greu pe Mitescu, suparat că comisiunea de anchetă fusese învinuită de moliciune. Comisia hotărăşte să aresteze pe A. Constantinescu.

— *Brandenstein* ţine să ma vada seara târziu; nelinişte la Bucureşti în privinţa chestiunei Prinţului şi a consultărei lui Brătianu; înaltul comandament ţine să mă asigure de tot concursul său.

14/27 Septembre. — Eri, *Nicoleanu*, după depoziţiunea unui dezertor austriac, mi-a dat numerile a patru regimente austriace care au refuzat să plece pe front: au trebuit să fie decimate. Astăzi *Bărbătescu* confirmă

vestea; dezertările sunt continue; zilele din urmă mai mult de 500 Austriaci au trecut la noi.

— Generalul Dabija a plimbat în mod triumfal la Orhei pe d-l Vintilă Brătianu cu Creangă. Ofiţerii superiori i-au făcut escortă.

— Scrisoare preţioasă dela Brandenstein: Horstmann scrie că «luptele din Macedonia au luat o întorsătură rea pentru Bulgari; se speră a se opri retragerea şi a se stabili o linie de rezistenţă». — Horstmann roagă să se întârzie veştile până la sosirea altora mai bune... Aceasta confirmă că frontul e complect spart. Nu voi împiedeca de loc ştirile oficiale.

15/28 Septembre. — Plecând la Bicaz, chemat de M. S., generalul *Cristescu* mi-aduce raportul politic-militar pe care Regele a cerut ca şeful de Stat-Major să i-l trimeată săptămânal. El îmi spune: Partida e pierdută pentru Germani; înfrângerea bulgară e foarte gravă şi dacă aliaţii au trupe pentru a exploata ruperea frontului, pot ameninţa Sofia. Desigur va fi o ofensivă şi aiurea, probabil în Italia; dar este sigur că în acest mo-

ment se va da o lovitura în Champagne; aceasta e natural şi de altfel Foch e un mare general. Germanii au pierdut pretutindeni iniţiativa.

— In buletinul dela Nauen se spune că Malinoff a cerut un armistiţiu şi se da numele celor trei delegaţi: ministrul de finanţe, un general şi Radeff. La Berlin Hintze a confirmat faptul în comisiunea Reichstagului, lasând sa se creada ca e neînţelegere între guvern şi Rege. Sobrania e convocata pentru 30.

Pe la ora 7 Gorski îmi spune, ca dupa o telegramă trimisa lui Brandenstein, sunt pâna acum 80.000 prizonieri. După buletinul francez: urmarirea a atins Stiplie şi a ajuns la câţiva km. de Köpruli. Gravitatea situaţiei nu se mai poate ascunde.

— Telegrame îngrijitoare din Basarabia. Austriacii s'ar gândi sa ia cu forţa linia noastra C. F. R. Târnovo-Balţi. Cristescu şi Gorski îmi supun dispoziţiile ce-şi propun sa ia şi pe care le-am aprobat: la nevoie, rezistenţă cu forţa.

17/30 Septembre. — La Rege; semnătura hârtiilor ce

am adus. *Regele* îmi dă şi seria decretelor ce i se trimisese, cu o sigură menţiune că: Ghika schimbă tot în ministerul său.

Atingem subiectul Prinţului de Coroană. «Cari sunt dispoziţiunele M. V.? Nu am noi argumente şi nu vreau să repet pe toate cele ce am formulat contra Prinţului, pentru ca să nu jignesc pe M. V.». — «Nu sunt încă în măsură să mă pronunţ; n'am văzut încă pe Prinţ; Râmniceanu îmi scrie că Prinţul nu vrea să audă vorbind de divorţ, căci ar fi să recunoască actul, dar primeşte *posibilitatea anulării*». — *Eu*: «Divorţul ar fi mai potrivit; anularea este puţin elegantă, dacă într'adevăr fata a dat totul». — *Regele*: «Când e interesul Statului, oare totdeauna eleganţa trebue să treacă în prima linie? La masa Regelui Eduard s'a trişat la joc... Şi câte căsătorii anulate în familiile regale!—*Eu*: De altfel nu ştiu nimic precis, dar când Prinţul era aşa de şovăitor (şedinţa de primire dela Senat) s'a petrecut ceva; era într'o stare de nedescris şi a spus surorei sale aceste cuvinte: «Am ceva să-mi reproşez». Cred că de atunci această per-

soană era metresa lui». — Două ipoteze, după mine : 1) Exasperare sentimentală produsă de refuzul fetei de a fi a lui în afară de căsătorie; 2) Sau planuri politice de executat, căsătoria venind la întâmplare, în cursul executării lor. — *Regele :* Da. Nu poate fi altceva. Planuri politice ? Ştiu că Prinţul spusese prietenilor săi : Nu sunt iubit; simt că nu voi putea face nimic; îmi vine să plec. — *Eu :* Prinţul a afirmat că în scrisoarea din 2 Septembre îşi dăduse demisiunea. (Regele nu spune nimic, deci nu neagă). — *Regele* vorbeşte de sângele nelatin al Prinţului ; Anglo-Saxonii se desvoltă mai târziu; cine ne spune că Carol nu se va deştepta şi nu-şi va arăta calităţile ? — *Eu :* O ştiu, e teza d-lui Mişu. (Regele mirat că ştiu aceasta).

Concluzie : Regele va vedea pe fiul său, apoi îmi va comunica părerea lui. — Eu : Voi aştepta ordinele, dar recomand să nu se întârzie prea mult, pentru a nu se pierde beneficiul măsurei de luat dacă, după cum cred, e severă şi trebuincioasă.

Atunci Regele îmi povesteşte că Averescu a venit

să-l vadă iarăşi şi i-a spus că-şi menţine părerea ca Prinţul să fie înlăturat dela Tron, dar că va primi orice soluţiune pe care o va decide Regele. — Şi cu toate acestea, spune Regele, Averescu a dat comunicatul pe care îl ştiţi. Din cauza acestor palinodii, tocmai, am cerut şi cer încă un Consiliu de Coroană. — (Averescu a povestit Regelui toate intrigile amoroase ale Prinţului).

La dejun, întreaga familie binevoitoare; observasem dimineaţa că Principesa Elisabeta trecuse prin grădină, aplecându-şi pălăria pentru ca să nu mă vadă şi să mă salute. Regele fusese chemat la Regina înainte de a se coborâ la masă. — După masă, pe terasă, Regina, Regele, cu mine : suntem lăsaţi singuri. *Regina :* Am aflat că aţi consimţi să daţi lui Carol o şansă (?); ceiace se petrece, e foarte trist. — *Eu* fac o vagă declaraţie de compătimire pentru Regină şi pentru mamă. — *Regele* apoi : «Marghiloman, mi-ai făcut un mare serviciu, un foarte mare serviciu...» — *Eu:* «Nu mi-am făcut decât datoria...» — *Regele:* «Nu, şi o spun fără fraze,

după cum simt. Trebuie să urmezi a ne face serviciu! Timpurile sunt foarte grele...» — Vorbim de Bulgaria şi de frontul occidental: trebue câştigat timp; unde am fi astazi dacă aşi fi fost ascultat? Dar ceiace s'a făcut, s'a facut. — *Regele:* Sa cautam a câştiga timp şi a întârzia ratificarea. — *Eu:* Numai să avem înţelepciunea de a tacea.

Impresiunea generală... Eventualitatea retragerei mele e prevăzută — şi Regele trebuie sa-şi aiba soluţiunea. A câştiga timp faţă de chestiunea internaţională e dorinţa cea mai scumpă a Regelui; chestiunea Prinţului îl preocupă mai mult ca chestiune de familie. (Mi-a arătat o scrisoare a generalului Schina, unchiul tinerei d-ne, scrisă soţiei sale, prin care familia L. e tratata de intriganta josnică).

17/30 Septembre. — E vorba de arestarea lui Constantinescu. Mitescu n'a voit să-i ia interogatoriul, fiindca «vechiu prieten», şi a delegat pe Ionescu Clejani. A lasat note pentru un raport de facut Camerei. Am sfătuit pe Clejani şi Emil Cerkez, Murgaşeanu şi Miclescu,

singuri prezenţi, să pregătească mai bine lucrul pentru Miercuri.

La 7 ore, Stârcea din partea Regelui mă întreabă dacă nu cred acum că arestarea lui Constantinescu, văzând împrejurările din afară, ar fi rău interpretată.

— Autorităţile germane publică extracte din presa lor, afirmând că Germanii au luat măsuri în Bulgaria, că retragerea e oprită, că Sofia rămâne credincioasă ca şi Regele, etc. — Frontul de apus e de asemenea într'una sub presiune, din Flandra până în Argonne.

18 Septembre (1 Octombre). — Corteanu, întors din Bucureşti, îmi comunică în scris convorbirea sa cu Horstmann. El i-a făcut reproşuri asupra atitudinei Germaniei şi asupra cuvintelor lui Hintze contra guvernului meu. Horstmann a deschis perspectiva unei înapoieri a Dobrogei, — dacă e dovedit că Bulgarii au trădat, — şi a anunţat concesiuni pentru graniţa Mărăşeşti, dacă ratificăm curând.

— La Consiliu, am supus toate chestiunile ce avem cu Germanii şi Arion a făcut raportul său. Germanii nu

admit nici o schimbare şi, dacă guvernul Marghiloman cade, vor năvăli în Moldova. Ei voesc ca Regele să o ştie.

Regulez cu miniştrii chestiunea liniei ferate Ocnitza-Ribnia; răspunsul de dat în afacerea satului Paris (Bas·); răspunsul de dat pentru ratificare, punând înainte că cer în prealabil regularea nesuferitei graniţe dela Mărăşeşti şi a convenţiunei provizorie pe care ne-a scos-o la iveală Kavelmacher-Mircescu.

Asupra ratificărilor: Arion crede că trebue făcute fără întârziere; în schimb speră că ni se va permite să ocupăm Dobrogea: o perspectivă nesigură ce i-a fost trecută prin faţa ochilor. — Feld îmi reportează de asemenea ecourile presei germane: «Dobrogea poate să revie în braţele dv.».

Consiliul, tot unanim în chestiunea Prinţului, — am comunicat întrevederea mea cu Regele, — admite să fie lăsat pe planul al doilea pentru moment. — Insistenţă mare ca să merg la Bucureşti pentru a lua contact cu Germanii.

Depeşă de la Jean Carp din Bucureşti: «După informaţiunile diviziunei politice germane, armata bulgară în plină disoluţiune, afară de aripa dreaptă, care este încadrată de trupe austro-germane şi rezistă. Mişcare revoluţionară cu caracter bolşevist în toată ţara. La Sofia trupele austro-germane în luptă cu trupele bulgare răzvrătite».

Arion ştie de la Horstmann că s'a pierdut încrederea în Regele Ferdinand al Bulgariei.

Comunicatele anunţă că armistiţiul este încheiat între generalul Franchet d'Esperay şi delegaţii bulgari. Sobrania s'a întrunit la 30 Septembre şi a fost prorogată.

Două note dela Siguranţă asupra refuzului unei brigade austriace din Ucraina de a merge pe front şi asupra plecărei din Odessa a flotei austriace.

Toată operaţia bulgară a ţinut dela 22 la 26 Sept. A fost de sigur o înţelegere secretă preparată de ministrul Statelor-Unite cari nu sunt în războiu cu Bulgaria. Consulul Americei a acompaniat delegaţiunea la

Salonic. In condiţiile armistiţiului se prevede că Germanii vor părăsi Bulgaria în patru săptămâni.

20 Sept. (3 Oct.). — Mă duc să văd pe Rege, în automobil, pentru ca apoi să plec de la Piatra la Bucureşti. Sosit 7 ore. Prânzesc la Bicaz; Familia Regală bine dispusă. Regina nu prânzeşte. — *Regele* îmi citeşte un lung memoriu — scris de femeie — în care îmi arată oarecare condiţii de îndeplinit înainte de ratificare. Cine i-a redactat-o ? Fac să se observe că toate punctele sunt de mult în studiu şi cele mai multe regulate. Vorbeşte de evacuarea capitalei, în termeni care implică că el ar veni la Bucureşti chiar înainte ca Germanii să părăsească ţara. —Ating chestiunea: oferirea eventuală a Dobrogei. — Un moment de reflexiune, apoi: Da, trebue primită; ocupaţiunea ar fi bună, dar fără altă obligaţie. — Eu: Desigur, dar odată ce e a noastră, o apărăm contra ori cui. — Regele: De acord. — Intreb dacă n'a văzut pe Prinţ? — Da, şi i-am vorbit ca tată. Işi recunoaşte greşeala şi e dispus să primească desfacerea căsătoriei sale, însă nu ştie numai dacă trebuie să recurgă la anulare

sau la divorţ. Mi-a dat o scrisoare pentru d-ra Lambrino, făcându-i cunoscut intenţiunea sa. — Sunt uluit. Mă mulţumesc să declar că un divorţ e mai potrivit decât anularea...

21 Sept. (4 Oct.).—*Bucureşti.*—Prinţul Max de Baden este cancelar; Scheidemann şi Groeber sunt în minister; cei doi socialişti n'au portofoliu, dar vor forma cu cancelarul, vice-cancelarul şi ministrul de externe consiliul restrâns, care va guverna. Nu se poate democratiza mai mult decât atât. Impăratul se arată din nou foarte mlădios. Un Prinţ de casă domnitoare cu socialiştii în plin guvern parlamentar...

— Mare uşurare la Germani, văzând că am sosit. Horstmann îmi spune: Se credea Moldova gata să pornească în războiu şi se bănuia că nu vreau să mai ratific. De la primul contact îmi menţin intenţia mea, dar vorbesc de Dobrogea.

22 (Sept. (5 Oct.).—Ca rezultat al întrevederei noastre de eri, *Horstmann* îmi aduce declaraţiunea verbală: Germania nu se va opune ca Dobrogea veche să fie îna-

poiată, la pace, României.—Fac să se observe că în momentul actual e cam puţin. Se voeşte un guvern Marghiloman tare, după ce a fost atacat şi după ce i s'a făcut toate greutăţile, ba chiar a fost neliniştit şi pentru Basarabia, cum a făcut Hintze în ultimul discurs, — şi nu se face măcar gestul, care *silit* va fi făcut mai târziu. — El convine că într'adevăr nu s'a făcut destul. In ce priveşte evacuarea Capitalei, crede că afacerea trebuie tratată la Berlin.

— *Demblin:* Mai reţinut de cât Horstmann în chestia Dobrogei, — ar voi mai ales să nu se vorbească înainte de ratificări. Cât despre Capitală, reamintesc cele spuse de Czernin şi de Burian; trebuie să fiu ajutat ca să o am. Pledez raţiunile politice şi declar că la 15 Noembrie mă demit dacă nu o am.

— La cererea lui Horstmann primesc pe un reporter dela «Berliner Tagblatt», care trebuie să dea, mai ales la Berlin, impresiunea că aici totul e liniştit şi că nu părăsesc ratificarea.

— Sâmbătă ora 7 jum. prânz la *Mareşalul*, cu Arion, Antipa, Tzigara. Foarte, foarte binevoitori. Mareşalul foarte necăjit contra Austriacilor: a arătat lui Arion

reaua sa dispoziţie contra lui Demblin. Se împlinesc doi ani din noaptea când a început trecerea Dunărei!— Mareşalul nu ezită să-mi spuie că Dobrogea trebuie să ne fie înapoiată; sunt opt zile de când a telegrafiat despre aceasta Impăratului.

Horstmann mă interesează că Hintze n'a rămas şi că Soelf e numit la afacerile străine, având ca sub-secretar pe socialistul David. Se va răspunde notei curtenitoare a Engliterei, primind de bază propunerile Wilson, şi chiar se vor mulţumi cu un referendum pentru Alsacia-Lorena. — Este prăbuşirea, şi cu toate astea, în acest cerc de ofiţeri, nu par de loc mişcaţi...

23 Sept. (6 Oct.).—*Bucureşti.*—Ordinele date de unele autorităţi dovedesc zăpăceala în care chestiunile bulgare au aruncat pe Germani. *Prefectul* de Ilfov îmi arată raportul primarului dela Chiselet: Conform ordinelor poliţiei germane s'a cerut ţăranilor din plasa Olteniţa să se armeze cu furci securi, ciomege, ca să apere malul Dunărei de Bulgari. De altfel, în Pasag. Imobiliara e ca o cursă de şoareci: pe hărţi se înseamnă liniile

frontului de Vest şi dacă retragerea lor dă loc la observaţii cu voce tare, vorbitorul e îndată arestat. — Abuzurile evreilor, întrebuinţaţi la toate exploatările germane, nu mai încetează : Indată ce li se refuză ceva de populaţie, fac să plouă amenzile pe comune; de pildă Fierbinţii, pe nedrept amendat. Prefectul adaogă că un ovrei Gutmann, din propria lui autoritate a ridicat căruţele distribuite de el lui Goleşteanu. Prefectul consideră ca foarte periculos sistemul de a înarma populaţia «contra Bulgarilor», în Ilfov un mare număr de sate fiind locuite de Bulgari.

Semn al vremurilor: Bulgarii au evacuat căminul instalat de ei şi Capşa îşi redeschide uşile.

— Gazetele dau textul notei austriace cerând armistiţiul şi propunând pacea pe baza programului Wilson — cele 14 puncte din mesajul său la Congresul dela 8 Ianuarie 1918, complectat prin două discursuri dintre care unul acela dela 27 Septembre. — Nota austriacă e transmisă prin Stockolm lui Wilson. Nota germană, aproape la fel, e trimisă mai târziu de cancelar guvernului elveţian pentru a fi transmisă lui Wilson. In mod

concomitent apare şi declaraţiunea noului guvern german, declarând Alsacia-Lorena ca Stat federal autonom. — Horstmann spune că se vor mulţumi chiar cu un referendum, şi că tratatele încheiate nu pot fi privite ca o piedică pentru pace. (Deci admiterea revizuirei eventuale).

— Examinarea tuturor convenţiunilor relative la ratificare cere o muncă încordată. Stau toată ziua cu Antipa, Arion, Marian, studiind chestiunea C. F. R. etc., şi cer amânarea conferinţei ce trebuia să aibă loc mâine pentru vagoanele germane.

— Mi se telegrafiază că Saint-Aulaire şi Barclay au depus cărţile lor la închisoarea în care A. Constantinescu a fost depus Vineri.

24 Sept. (7 Oct.). — De vreme, dimineaţa, *Horstmann*, care aşteaptă în salon... foarte neliniştit. Dacă am amânat conferinţa, înseamnă că nu mai vreau să ratific. Pacea va fi refăcută e mai mult ca sigur, dar se poate distruge tot lucrul făcut de atâta vreme? Germania învinsă rămâne ori cum un Stat mare: se poate să ne

aşezăm pentru totdeauna printre inimicii ei? Ii e frică, că Arion şi cu mine fiind lipsă, să nu fie dăscălit Regele şi Moldova să facă vre-o prostie. — Il liniştesc, dar îi spun îndată că sunt fără putere, dacă nu se curmă chestiunea Dobrogei şi că trebue, în afară de celelalte chestiuni pendinte, să se reguleze aceea a petrolului refuzat populaţiunei, şi să se fixeze durata ocupaţiunei. H. spune că vor pieri până la unul, dar nu se va lăsa România, dacă ea se declară vrăşmaşă. — Ii repet că nu e nimic de făcut, deşi ţara a fost tratată fără generozitate. — In toate, el este de o culanţă extraordinară ! In mod retrospectiv : greşeala mare de a nu se fi făcut pacea când eram în culmea victoriilor noastre, primăvara aceasta, dar totdeauna din cauza «Alt-Deutsch», cari voiau cucerirea pământului. Din Rusia nu se va păstra nimic: politica noastră în viitor este să ne punem bine cu ea. (Hentsch altădată îmi spusese : ce greşală că ne-am certat cu Rusia ; am fi trebuit, în mod natural, să mergem cu ea)....

Vorbim iar de Dobrogea: A fost la Demblin pentru a grăbi soluţiunea şi dela Berlin s'a vorbit la Viena

pentru a se face presiune. «Forma e greu de găsit, căci nu suntem încă în războiu cu Bulgaria, devenită neutră». — *Eu:* Desigur Austriei îi e frică să creeze un precedent din cauza graniţelor cu România... — El: Noi v'am susţinut totdeauna în această chestiune. In ce priveşte propunerile de armistiţiu, a trebuit să urmăm Austria, altminteri era defecţiunea unui aliat şi pierdeam şi Turcia. Horstmann manifestă dorinţa de a găsi ceva pentru a angaja în mod public, în beneficiul guvernului meu, chestiunea Dobrogei. Trebuie tăiat drumul Brătienilor fără de care va fi războiu pentru totdeauna cu Germania.

— Primesc în sfârşit cifrul şi pot să citesc telegrama pe care Regele mi-a trimis-o Sâmbătă seara. — Imi cere punerea în libertate a lui Constantinescu pentru 1 Octombre s. v. şi «să evitaţi nu numai ori ce angajament nou. dar si ori ce negociere relativ la modificări ale clauzelor tratatului deja încheiat, care, în situaţia excesiv de frământată a orei prezente, rămâne singura bază sigură pentru relaţiunile noastre cu Puterile Centrale, fără riscul de a creia pentru ziua de astăzi sau de mâine noi dificultăţi cu alte puteri». — (Regelui de si-

gur îi e frică ca să nu închei o alianţă! Mă crede tot aşa de orb ca Brătianu...) .

— *Horstmann* vine iar la 6 ore. — A avut o lungă convorbire cu Arion, care a insistat mult asupra Dobrogei. Ar vrea să ajungă la ceva, dar nu ştie cum: Să facă Brandenstein o declaraţie Regelui? Să se facă astfel în cât această declaraţie să fie cunoscută de oamenii politici? Să declare Brandenstein că nu se poate schimba guvernul Marghiloman, căruia singur i-s'ar face această declaraţiune? — Arion a primit declaraţiunea; eu însă îi spun lămurit că lucrul acesta e cu neputinţă: chestiune internă în care n'are cine să intervină. Pentru fondul însuşi chestiunei, spun : Dv. primiţi în principiu ca tratatul din Bucureşti să poată fi modificat în partea teritorială; Bulgaria nu ratifică, dar sunteţi trei cari ratificaţi şi cari n'aţi luat Dobrogea de cât pentru Bulgaria; declaraţi dar că renunţaţi la ea ; îmi ajunge o declaraţie de guvernământ. — Horstmann: Dar ceia ce v'am făcut alaltăeri *este o declaraţie de guvernământ.* Dar Regele? V'a telegrafiat ; s'ar putea şti ce ?—Eu : Nimic mai uşor. — Şi-i citesc telegrama.—Horstmann e aproape nebun de

bucurie: «Dar ce lucru înţelept! Am să o spun la Berlin. Regele e într'adevăr un înţelept...» — Eu: V'am spus totdeauna că nu mai umblă după aventuri şi că e un om de treabă. — Horstmann a plecat ca un om căruia i s'a ridicat o mare greutate depe conştiinţă.

El a spus secretarilor: nimeni nu crede că armistiţiul va fi primit; se va cere evacuarea Franţei, ceia ce nu se poate, iar războiul va merge înainte.

Pentru evacuarea Bucureştiului, Horstmann ar voi să amâne soluţiunea. Ii repet că la 15 Noembre sunt demisionat, dacă Bucureştiul nu e evacuat. Va telegrafia îndată. — «Pe scurt, zice el, dacă anunţaţi ţărei că Dobrogea vi se înapoiază, că ţara va fi evacuată la pacea generală şi că înainte de 15 Noembrie capitala va fi liberă, va fi un mare succes».

25 Sept. (8 Oct.). — Demblin vine numai ca să-mi spue că avem declaraţiunea germană. Ar trebui să ne mulţumim cu ea. Burian declară că atât timp cât situaţia militară cu Bulgaria nu va fi regulată, nu poate să ia o

dispoziţie privitoare la Dobrogea, pentru a nu-şi creia greutăţi. (E vorba oare de tratatul secret cu Bulgaria, de care se vorbeşte de mai mult timp? Sau vechea politică dela 1913 de a se favoriza totdeauna Bulgaria? Mi-a-duc aminte cât de mult susţinuse Burian pe Radoslavoff în pretenţiunile sale ridicole asupra insulelor Dunărei!).

Spun liniştit: Cum voiţi. Am făcut totul ca să vă deschid ochii. Dobrogea este un condominium de patru: cei trei aliaţi abandonează sferturile lor; Bulgaria păstrând, după propunerea mea, ceace i s'a luat în 1913, îşi are sfertul ei liber. Germanii şi Austriacii urmează să o ocupe, cum ocupă şi ţara românească, iar noi instalăm administraţia ivilă, hrănim populaţia, etc.

— Colonelul von Kontz şi Czurczin vin să mă întrebe dacă sunt mulţumit de învoiala propusă pentru Transilvăneni. Le spun că voi referi Consiliului.

— Toată ziua trecută în conferinţe cu comisiunile germane. Pe la 7 jum. soseşte *Horstmann*. El cunoaşte comunicarea lui Demblin; îi expun şi lui părăsirea a trei pătrimi din toată Dobrogea, ceea ce nu poate să

alarmeze pe Bulgari. — «Toate acestea sunt greu de aranjat, spune el, dar ar fi altceva de făcut: să renunţaţi lămurit la Transilvania, la nevoie cerând o autonomie locală. Acest lucru va permite stabilirea unei politici serioase pe viitor; în schimb cereţi Dobrogea şi graniţele Transilvaniei, acordând numai rectificarea strategică propusă de Mackensen. Va fi un lucru bun şi serios. Austriacii se vor lăsa greu, dar trebuie să primească. — Şi Basarabia va fi mai întărită». — Eu: Mă voi înţelege cu Regele, — In opt zile puteţi avea totul şi puţin vă va păsa de soarta războiului». — Şi apoi Horstmann adaogă: Dacă războiul se apropie de graniţele dv. — Dunărea —, sunteţi în stare să apăraţi ţara, Dobrogea? — Eu: Desigur, cu muniţiile pe care ni le veţi procura. — Hortsmann: Voi veni mâine cu Schwartzkoppen.

Aflasem prin Feld că sovietele denunţaseră pacea dela Brest-Litowsk şi pun în mod inocent întrebarea: «Nu vă temeţi de nimic din spre partea rusească?» — «Nu. Sovietele sunt liniştite; poporul le urmează». — «Dar

dacă vă denunţă tratatul ?» — «Au făcut-o deja, declarând că nu primesc nimic dela Antantă; ne vom înţelege cu ei. Nu vrem să luăm nimic dela Rusia».

26 Sept. (9 Oct.)—Colonelul Randa e desemnat ca plenipotenţiar militar al Austriei la Iaşi. A venit să-mi ceară agreiarea, pe care am dat-o. Nu vrea să fie introdus de Demblin şi, cum nu depinde de O. K. M., ţine ca notificarea să fie militară austriacă.

— *Schwartzkoppen* cu Horstmann. Foarte culanţi pentru regularea diferitelor chestiuni, mai ales exproprierile C. F. R.. petrolul necesar ţării, contracte, etc. Apoi: «Aşi dori să vorbesc de chestiuni militare. Nu se ştie ce va face Antanta: poate să meargă asupra Serbiei, Constantinopolului sau la Dunăre pentru a ajunge la petroluri. Primele ipoteze nu ne privesc; a treia ne interesează de aproape. Deci teatru de războiu România. Dacă vă dăm Dobrogea, vă veţi apăra ţara? Eventual aveţi destule forţe, fără a le aduce din Basarabia, căci aceasta nu prea trebuie lăsată fără

trupe?» — (Tot sensul convorbirei este că ni se va restitui şi fruntariile dela nord). «Ce garanţie avem că nu vă veţi întoarce contra noastră ?» — Eu : Desigur cuvântul meu nu ajunge, şi trebue să vorbesc cu Regele».

Schwartzkoppen confirmă propriile mele rapoarte, că Bulgarii au în nordul Dobrogei patru reg. de infanterie, două de cavalerie, unul de artilerie. Schwartzkoppen pare îngrijat de mişcările de trupe pe care le-am face pe graniţa Dobrogei. — Ii spun lămurit nu.

— Un gazetar, Zoltan v. Franyo, dela Biroul de presă austro-ungar, îmi pune câteva chestiuni, de formă, spre a ajunge la declaraţia că va lucra la restituirea neîntârziată a frontierelor...

—Demblin: Intâi o scrisoare prin care Burian declară că e gata să intervină pentru evacuarea Bucureştilor şi că nu va întârzia să mă puie în curent cu rezultatul. Al doilea pentru Dobrogea: situaţia se va lămuri cu Bulgaria, dar trebue o garanţie că, dacă dându-ne-o nouă, Bulgarii s'ar întoarce contra lor, noi nu-i vom ataca.

— Reuter anunţă că pentru moment Antanta a concedat Bulgariei sudul Dobrogei până la linia concedată mai înainte de Germania. Care este această linie ? Tusla-Cobadin ? — Mai sus, dealungul căii ferate ? Ceea ce e sigur, e că în ajunul trecerei Bulgariei la inimic, 22 sau 23 Sept., Germania dăduse Bulgarilor sudul Dobrogei până la această linie «des camps». Ultimul şantaj al lui Malinof, zice Horstmann.

Admir încrederea germană. Ce dreptate aveam considerând pe Richthoffen ca îndârjit bulgarofil. Toată lumea ştia că Geşoff trata la Berna; ei erau convinşi că frontul bulgar nu va mai ţine; şi totuşi mai fac încă un dar Bulgarilor ! — Intreb pe Demblin: De ce n'aţi trimis de atunci trupele pe care le adunaţi acum? — Nu credeam că va merge aşa de repede !

La ora 6 jum., în momentul plecărei la Iaşi, Demblin foarte grăbit vine să mă vadă. Copiez declaraţia lui sub dictare: «Dacă România dă o declaraţie formală că urmează politica loială pe care a urmat-o până azi, Austro-Ungaria n'ar avea obiecţiune de făcut ca Do-

brogea, în vechile ei limite şi atât timp cât e vorba de drepturile Austriei asupra ei, să se redea Românici la pacea generală». Această comunicare este confidenţială. — Demblin adaogă în mod naiv: Plecaţi cu trei lucruri: 1) Libertatea Mărăşeştilor (surâd, căci nu s'a făcut nimic; 2) Garanţia de a fi ajutat spre a avea Bucureştiul; 3) Declaraţiunile germane şi austriace pentru Dobrogea. Acum sunteţi tare. — Răspund însă: Toate acestea cer să fie puse la punct.

— *Horstmann,* aceiaşi oră. Il rog să precizeze cuvintele lui Schwartzkoppen, pe care cunoaşterea mea imperfectă a limbei germane le-a putut înţelege rău. Imi spune, nici el prea lămurit, că dacă intrăm în Dobrogea de sus, să nu turburăm trupele lor de etapă, care mai târziu ar putea să ne cedeze locul. Dacă suntem atacaţi pe Dunăre, o vom apăra, chiar împreună, pentru ca războiul să nu fie mutat pe pământul nostru. Pentru mobilizare, trebuie înţelegere cu Statul lor Major, pentru a nu fi disproporţie între efective. In scurt, ei vor mai

ales o garanţie că nu ne vom arunca asupra lor. El adaogă că Turcilor le merge foarte prost în Asia şi că s'ar putea ca ei să facă pace.

— *Mitilineu* se întoarce dela Iaşi. Antanta se agită pentru ca România să nu primească nimic. Dar declaraţiunea Reuter, transmisă în Moldova cum că Antanta a recunoscut Bulgariei Dobrogea de sud, îngrijeşte mult pe toţi. St.-Aulaire a telegrafiat îndată la Paris pentru a şti dacă poate să desmintă, însă n'a primit răspuns.

Francezii au fost întrebaţi : Dar Transilvania ? De Flers a răspuns în mod evasiv că poate vom avea ceva în Bucovina....

— Telegrame anunţă că în spre Akerman, după plecarea trupelor austriace, populaţiunea atacă detaşamentele rămase. La Odessa se pun mitraliere în cartierele nesigure. Pretutindeni mare nelinişte, mai ales de când Austriacii nu lasă decât cu greu să treacă lumea în Ucraina.

27 Sept. (10 Oct.). — *Iaşi.* — Sosesc pentru parastasul Regelui Carol, la care va lua parte toată familia regală.

Arion mă pune în curent cu lucrările Antantei : Să nu primim nimic dela Germania. Agentul cel mai activ este Mişu, care nu se mai deslipeşte dela Palat. Cât despre Rege, ratificare, însă fără grabă.

— Răspunsul era cunoscut : Armistiţiul îndoelnic dacă nu se evacuează mai înainte teritoriile ocupate ale «Asociaţilor». — Regele spera mult că vom intra în clauza evacuărei. Nu e de gândit la aceasta, după textul dat de Lyon. Două alte puncte, foarte viclene : 1) Guvernul imperial primeşte cele 14 puncte ale lui Wilson, rămânând să se discute numai detaliile? — 2) Guvernul imperial vorbeşte numai în numele autorităţilor constituite ale Imperiului care au condus războiul ?

— La Cameră se pune chestiunea vizitei celor doi miniştri ai Antantei lui A. Constantinescu, la închisoare. Arion răspunde că, în urma explicărilor cerute, a constatat că era un demers personal, excluzând oficialitatea. «Fiecare e liber să aibă prietenii ce vrea» — a adăogat el.

— Cu *Regele* vorbesc numai de propunerile aduse dela Bucureşti. «E momentul să alegem politica noastră,

spun M. S. Cum în viitor nu vom putea, prin situaţia noastră geografică, să nu depindem de Europa centrală, ne e mai uşor să decidem».—Regele recunoaşte că situaţiunea geografică ne leagă de centru; că încă dela începutul războiului, aceasta a fost cauza care a condus guvernul său a nu primi să intre în Liga de boicot contra Germaniei; dar Regele nu-şi dă tot gândul pe faţă.

Discutăm şansele pentru Transilvania şi citim împreună cele 14 puncte ale lui Wilson; paragraful 10 e lămurit; el stipulează o autonomie pentru diferitele populaţii din Austria. Regele crede că se află ceva, din care se poate trage o speranţă, «în cele cinci puncte dintr'un alt program sau discurs» (?). Regele le caută, dar nu găseşte nimic. (Am verificat în urmă discursul din 12 Februarie 1918: are două paragrafe care, după mine, mai mult confirmă decât infirmă concluziile de scos din art. 10). Propun Regelui să reflecteze asupra tuturor acestor puncte, asupra cărora îi voi remite un memoriu. Regele primeşte; va relua convorbirea la întoarcerea dela Bicaz, unde vrea să se ducă pentru ziua de naştere a Prinţesei Elisabeta. Regele cere să se încetineze ratificarea.

28 Sept. (11 Oct.). — Depeşă dela Calafeteanu: la Sulina, Antanta anunţă apropiata sosire a vaselor aliaţilor; cei doi Turci din Comisiune comunică că Turcia va face pace; Austriacii strâng tot şi se pregătesc de plecare.

Instrucţiile mele: Suntem ţară neutră; toate bastimentele de război au dreptul să acosteze, dând onorurile; să nu se admită acte contra suveranităţii naţionale şi la nevoie să se protesteze.

29 Sept. (12 Oct.). — După dorinţa lui, văd pe *Rege* şi mă scuz că nu i-am adus încă nota mea, fiind ocupat toată ziua cu interpelarea lui Victor Miclescu în afacerea colonelului Ştere şi asasinatul celor patru evrei din Odessa.

Convorbire în care Regele admite că nu mai e speranţă pentru Transilvania. Totuşi nimic formal ca exprimare a acestei renunţări; din potrivă, mai mult aprobarea celor ce spun.

Discutăm nota germană, al cărei conţinut îl cunoaşte prin generalul Eremia şi eu prin I. Carp: Germanii

primesc să evacueze teritoriul ocupat. Dar în ce măsură şi sub ce formă ? Iată ce nu se ştie.

30 Sept. (13 Oct.). — Colonelul de *Brandenstein* îmi comunică printr'o scrisoare amabilă textul notei de răspuns germană. Guvernul german nu numai că se îngrijeşte să justifice calitatea lui de reprezentant al poporului german, dar primeşte evacuarea în vederea armistiţiului. El lasă pe seama prezidentului convocarea unei comisiuni mixte care să ia în comun măsurile de evacuare. E foarte categoric.

De observat că Germania vorbeşte în numele ei şi în numele Austro-Ungariei. Nici un cuvânt de Turcia. Nu e deci nici o îndoială asupra defecţiunei Turciei.

— La Iaşi mare supărare a Antantei contra Americei, popor de «sales marchands». *Arion* a primit confidenţele lui Barclay, ale lui Auriti şi în parte ale lui St.-Aulaire: să se ferească de America şi să nu intre în jocul ei.

Pe sub mână, prin note în ziarele liberale şi prin buletine, legaţiunea franceză protestează contra intenţiunilor presupuse ale Antantei de a înapoia Dobrogea întreagă României. *Nimic oficial*, dar lucru pe dedesupt.

— Arion îmi citeşte două note, lungi, nu prea fericite ca formă, şi pe care vrea să le transmită verbal lui Demblin şi lui Horstmann. O face în numele său şi al meu «ca plenipotenţiari la tratat». Nu vorbeşte ca guvern. Cam subtil ca formă ! Germanilor le pune chestiunea Dobrogei, Austriacilor chestiunea frontierelor şi a statutului Românilor.

Preocuparea lui este să nu părăsească puterea fără să lase urme de politica noastră de revendicare.

1/14 Octombre. — Trimit memoriul meu Regelui.

— Gazetele germane precizează importanţa răspunsului guvernului. Nu poate să fie vorba decât de evacuarea din Occident ; în Orient guvernele vor aprecia că retragerea trupelor de ocupaţie ar corespunde cu ridicarea zăgazelor anarhiei şi revoluţiei, care ar inunda Europa.

— Legaţiunea germană din Sofia şi un general de grad înalt au sosit Sâmbătă la Bucureşti.

— Sârbii anunţă ocuparea Nişului.

— Trupele austriace părăsesc în mare număr Ucraina ; se face o concentrare mare în nordul Basara-

biei, probabil pentru a apăra linia de retragere Ribniţa–Ocniţa.

2/15 Octombre. — Sir George *Barclay* îmi face la ora 9 o vizită, sub pretext de a mă interesa la plângerea jokeului Davison. De fapt, ca să-mi declare că telegrama Reuter e pusă la îndoială şi că Antanta îşi va ţine, de sigur, neatins cuvântul dat României. Pentru el înapoierea Dobrogei întregi nu face nici o îndoială.

Mă plâng de buletinele poligrafiate ale legaţiunei Franţei, care întreţine de geaba agitaţiune. El nu ştie nimic ; dar propune să aranjeze acest lucru, fără a mă pune în cauză. — Acest fapt îmi arată odată mai mult, că toată acţiunea de propagandă e în mâinile Francezilor, ca şi în timpul războiului. De altfel banda agitatorilor e în plină activitate. Bănuesc că această activitate a pricinuit telegrama primită de Brandenstein şi comunicată în mod secret colonelului Vasilescu, cum că nişte Macedoneni plătiţi de Antantă trebue să atenteze la viaţa mea.

— După dorinţa Sa, am văzut la ora 7 pe Rege,

întors dela Bicaz. *Regele* îmi spune că a avut toată ziua durere de cap şi că deabea s'a putut gândi la soluţiunile ce am propus. Şi imediat apoi: «O renunţare mărturisită la Transilvania, ar fi un blam pentru toată politica urmată». — Din schimbul nostru de vederi ar rezulta că forma subsidiară a lui Demblin «politică loială», poate ar conveni. Regele pune chestiunea: Dacă aliaţii trec prin Bulgaria sau prin Dardanele, ce ne facem? Cum închidem drumul când avem o armată germană pe teritoriul nostru? — Am să pun chestiunea, zic Regelui, şi vom mai câştiga timp. — Regele încântat, îmi pune încă această întrebare: Dacă nu ratificăm, ce se poate întâmpla? — Eu: Se va închide frontiera Mărăşeşti, se va ocupa Basarabia de Nord, se vor stabili pe linia noastră Galaţi-Reni-Ackerman; se va rechiziţiona tot în ţara ocupată şi totul va rămâne pe socoteala noastră. — Regele cere să câştigăm timp: fiece ceas poate să aducă o schimbare.

— *Arion*, la rândul său, telegrafiază că ori ce întârziere a ratificării e considerată ca un act puţin ami-

cal, dar spune în telegrama sa că Horstmann a făgăduit o primire foarte favorabilă notei pe care o anunţăm pentru Dobrogea, graniţa de munte şi revizuirea tratatului de pace. Demblin e mai greoi.

La Cameră, Cuza pune o chestiune transformată în interpelare : O telegramă a lui St. Aulaire, îngrijat de ştirea Reuter şi cerând guvernului său o desminţire, a fost predată la Vaslui la 7 Octombre, dar n'a plecat decât la 14. — Arion, în lipsa mea, a crezut că este o manoperă a postului Vaslui; postul a dat scuze suficiente. Cuza ne-a acuzat de a fi reţinut depeşa ca manevră politică. Tonul general al interpelării: noi nu voim ca Antanta să aibă ocazia de a ne reînoi asigurările privitoare la Dobrogea.—Răspunsul meu ridică aclamaţiile Camerei şi Cuza amuţeşte. Teza mea : Reuter anunţă concedarea sudului Dobrogei Bulgariei. Dacă telegrama e îndoelnică, nu e îndoelnic faptul că Bulgarii nu evacuează, cum au evacuat în Grecia şi Serbia. De altă parte, nici-o declaraţie autorizată ; cred oare unii că dacă mi s'ar garanta vechile teritorii, nu aşi spune «sărut mâna ?»

Seara atmosfera foarte limpezită. Prietenii noştri foarte mulţumiţi.

3/16 Octombre. — Văd pe *Regele* un moment, spre a-l felicita pentru ziua naşterii lui Carol. El «nădăjdueşte să aranjeze afacerea».—In aşteptare, ştiu printr'o scrisoare, pe care n'am voit să o primesc, fiindcă era semnată «Zizi, Principesă de România», — că doamna nu renunţă la căsătoria sa şi că *speră* un copil.

Despre politică nimic, afară de faptul că îi spun cum că în telegrama trimisă lui Arion am zis : «Regele e tot bine dispus». A fost mulţumit că l-am pus într'o lumină favorabilă...

— Telegrafiez lui *Arion* să reguleze chestiunea petrolului (ca să câştigăm timp) şi să înceapă cercetarea situaţiunei militare pe care o poate aduce defecţiunea Turciei, asupra căreia nu ştim nimic.

Toată ziua schimb de depeşi cu Arion. Bulgaria trimite o nouă divizie în Dobrogea şi Germanii, cari n'au rupt încă cu ei, nu-i împiedică.

Cât despre Turcia, e clar că poate dintr'o zi în alta să lase drumul liber trupelor Antantei.

Arion strânge din ce în ce mai mult chestiunea şi, fără să ia vre-o obligaţie, cere să ni se recunoască la pacea generală dreptul la toată Dobrogea şi la munţii noştri. — Horstmann foarte grăbit şi activ; Demblin foarte rezervat.

— Aveam impresia că nota Wilson era rea; prin Nauen avem textul răspunsului, incomplect transmis. Armistiţiul e respins «cât timp armata germană va continua cu sistemul său neuman». Nota semnalează că submarinele au continuat să scufunde vapoarele de călători în timp ce propunea pacea. Sunt de asemenea aluziuni foarte limpezi la afacerile interne ale Germaniei.

4/17 Octombre. — Presa germană ofensată de tonul notei Wilson. Se vorbeşte de demisia lui Max de Baden, de altfel pus într'o situaţie critică prin divulgarea unei scrisori către Prinţul de Hohenlohe, prin care îşi bătea joc, înainte de venirea lui la putere, de democraţie şi de parlamentarism. Pentru a-l înlocui se vorbeşte de Scheidemann, dar colonelul Brandenstein, care ia masa

la mine cu colonelul Randa, îmi afirmă că cancelarul a rămas la postul lui.

— Un radio englez, deabia descifrabil, vorbeşte de abdicarea Impăratului şi Dichter trimite lui Saint-Aulaire o telegramă punând printre faptele însemnate expulzarea Hohenzollernilor.

— Lyon transmite scuzele prezentate de Malinof Antantei. Foarte umilitoare. — Dela Bucureşti mi se scrie că Boris abia se va menţine; colonelul v. Masof a spus-o lui Mircescu. După acelaş, armata bulgărească e bolşevizată.

5/18 ~~Octombre~~. — Eri am primit copie de pe răspunsul lui Pichon la telegrama Saint-Aulaire. Cum ea desminte numai telegrama Nauen (?) (era vorba de Reuter) şi adaogă că chestiunile teritoriale nu vor fi regulate decât la pacea generală, eram curios să ştiu dacă legaţiunea va divulga acest radio. Fiind interpelat, am refuzat să răspund, dar confirmând că cunoşteam răspunsul. Legaţiunea a trimis atunci textul la gazete.

— Liberalii, prin «Mişcarea», spun liniştit că acest

răspuns confirmă toate afirmările noastre, pe când tema lor era că puterile Antantei ne garantau Dobrogea!

— Arion revine cu impresia că va obţine un răspuns favorabil la notele verbale remise Germanilor şi Austro-Ungarilor şi că vom trebui să ratificăm, din moment ce ni se recunoaşte dreptul de revizuire.

— Pe frontul occidental retragerea germană se întinde din ce în ce. O parte din Flandra e golită, cu părăsirea oraşelor Lille, Ostende, Roubaix, Douai, Tourcoing. Dezastrul e grozav. Se pare, după spusele lui Robinson, că toată regiunea minieră Lille e distrusă şi inundată.

— Nauen aduce vestea senzaţională a manifestului Impăratului Carol, cu data de azi, care prevede un imperiu austriac (provincii germane), un Impărat al Boemiei, un altul al Galiţiei şi un altul al Iliriei (slavii la sud). Polonii din Galiţa apuseană se pot uni cu regatul Poloniei. Triest oraş al imperiului. Aceste State vor avea în comun Suveranul, apărarea şi afacerile străine. Herţegovina şi chestiunea română rămân

deschise, ca consideraţie pentru Ungaria. Integritatea teritorială a Ungariei neatinsă. Pentru graniţe se numesc comisiuni. Ca bază electorală, alegerile pentru Dietă.

6/19 Octombre. — *Arion* a văzut eri pe Rege. Ese nemulţumit din audienţă : după el Regele nu vrea să ratifice. I-a lăsat copie după notele sale şi după declaraţiunea ce trebuie făcută în cazul primirei condiţiilor noastre. Regele mulţumit de această declaraţie. Convingerea lui este că Regele ascultă încă şi admiră pe Brătianu. O schimbare de guvern pare foarte probabilă.

Ulise Petrescu, care vine la mine pentru întâia oară, îmi dă o dovadă curioasă asupra aprecierilor lui Arion. «Aţi făcut un memoriu pentru Rege». — Eu : Da. — El : Acest memoriu e cunoscut. — Eu : Afară de Rege şi de mine nimeni nu are cunoştinţă de el. — El : Brătianu şi Mişu îl cunosc şi l-au discutat...

Altă confirmare, de data aceasta a politicei regale : N. Ghica a văzut pe Stirbey la Marta Bibescu şi *Stirbey* i-a spus : «Dacă Germanii ne silesc să ratificăm, vom ratifica, dar nu trebue nimic primit dela ei».

— *I. Carp* telegrafiază lui Arion: «Nici un răspuns la nota noastră, dar dacă Germania ne va fi favorabilă, Austria se va lăsa greu: ea opune multă rezistenţă» — Austria ar fi primit de două zile dela Wilson un răspuns foarte favorabil; Horstmann nu ştie nimic, dar aceasta nu l'ar mira, dat fiind încercările Antantei de a deslipi Austria de Germania.

Bulgarii concentrează forţe în sudul Dobrogei.

—*Mitilineu*, prin Franasovici, are veşti dela Averescu care a părăsit azi dimineaţă Iaşul. S'a discutat mult în comitetul lui nevoia de a se apropia de vre-un alt partid. Au vorbit cu conservatorii disidenţi, ostili lui Brătianu, dar Mişu Cantacuzino şi-a schimbat deodată părerea. Averescu a primit mandatul să trateze cum şi cu cine va voi. A ajuns să dorească un contact cu mine, recunoscând totuşi că nu puteam să fac primul pas. A dat ideia unei vizite a lui Mitilineu la Piatra, unde ar putea uşor să se întâlnească.

Meissner este pentru; foarte ostil conservatorilor

disidenţi. De asemenea Dobrescu, Lascar Antoniu. Dar cel mai înflăcărat este Arion: el vede în aceasta o apărare bună contra manevrelor Regelui. Plecând, a insistat mult ca să nu pierd timp.

7/20 Octombre. — Un radio din Carnarvon conţine: «O telegramă din Viena către «Vossische Zeitung» spune că răspunsul lui Wilson dat Austriei e mai moale ca ton şi ca formă decât nota către Germania. Punctul cel mai greu este cererea prezidentului privitoare la relaţiunile Austriei cu Germania; se afirmă că el cere ruperea legăturilor între ambele ţări». Este confirmarea raportului lui Carp de ieri.

— Arion a primit vizita lui *Mişu,* care i-a spus din nou să nu primească nimic şi care mai ales a încercat să-l puie în gardă contra ori cărei înţelegeri cu Averescu, om periculos şi care nelinişteşte pe Rege. Mişu cunoaşte toate rapoartele noastre către Rege; ştia chiar că Regele a refuzat un decret privitor la I. Filiti.

— *Regele* îmi telegrafiază cifrat: «Nu pierdeţi din vedere hotărârea ce v'am comunicat de a nu proceda

la vre-o schimbare a tratatului dela Bucureşti şi a mă ţine în curent mereu cu discuţiile ce aveţi relativ la condiţiile de ratificare care trebue să coprindă punctele despre care am convenit la ultima noastră întâlnire aci. — Ferdinand».

Comunic telegrama lui Arion, care pleacă la Bucureşti.

8/21 Octombre.—Manifestele Impăratului Carol sunt deosebite de ceia ce transmisese Nauen. Nici una din preciziunile anunţate. «Austria va deveni conform voinţei popoarelor un Stat federal. Fiecare neam va forma pe pământul ce ocupă un Stat separat. Nu se împiedică în nici un mod unirea teritoriilor poloneze ale Austriei cu Statul independent polonez»... Această nouă organizare, prin care integritatea ţărilor Coroanei Ungariei nu va fi de loc atinsă, va garanta independenţa fiecărui Stat naţional». Contrastul cu Românii este izbitor.

— Radio din Lyon dă părerea presei franceze asupra răspunsului lui Wilson Austriei. Presa e aspră pentru Austria şi este încântată de notă, în timp ce Austria e şi ea foarte mulţumită. Care e misterul?

— Am cu Arion o comunicaţie prin Hugues. Ii reamintesc, în afară de chestiunile tratate de Antipa, să nu uite fixarea datei de încetarea ocupaţiunei ; liberarea capitalei şi bugetul ocupaţiei, pe lângă chestiunea politică. Antipa a cerut mai ales regularea traficului pe Dunăre şi deducerea plăţei recoltei 1918 şi a animalelor rechiziţionate asupra circulaţiunei Băncei Generale. Arion îmi comunică că atmosfera la Bucureşti e foarte încărcată şi că se spune că aliaţii sunt aproape de Isaccea şi de Rusciuc.

— Primim Nauen cu răspunsul lui Wilson către Austria. După mine se împacă foarte bine cu proclamaţiile Impăratului şi deci e favorabil păcei. (Ele sunt dela 18 Octb., iar nota Wilson a trebuit să sosească la 19 sau 20). Statele-Unite spun că recunoscánd Cehoslovacia ca beligerant, deci ca Stat independent, «prezidentul nu mai e liber să recunoască simpla autonomie ca bază pentru pace...» Este ceia ce Impăratul a făcut, dacă într'adevăr, cum era prima versiune, creiază un Stat al

Boemiei. Nu văd în aceasta nimic care să înpiedice pacea cu Austria.

Răspunsul Germaniei e împăciuitor. Ea începe prin a declara că «primind propunerea pentru evacuarea teritoriilor ocupate, a luat ca punct de plecare faptul că procedura acestei evacuări şi condiţiunile armistiţiului trebuie lăsate pe seama consiliilor militare şi să aibă de bază raportul actual al forţelor pe front. Prezidentul poate provoca examinarea detaliilor». — Nota justifică distrugerile ce a fost silit să facă pentru acoperirea retragerii şi scuză atacurile submarinelor care n'au avut timp să primească ordinele.

9/22 Octombre. — Situaţiunea militară la vest: Toată coasta Flandrei e liberată şi Germanii au părăsit Zeebrugge, baza operaţiei submarine. Presa germană explică această părăsire prin faptul că această bază era de mult micşorată prin atacurile continue ale flotei engleze. Orient: Aliaţii sunt în faţa Vidinului, care ar fi chiar ocupat, şi nu sunt decât la o mică distanţă de Belgrad. Pe Morava, ajunşi la Crugevatz, unde au luat contact cu Germanii.

— Un aviator francez, lt. Noël, a sosit azi dimineaţă; ofiţerul român Beroniade i-a dat, pur şi simplu un automobil cu care s'a dus la legaţiunea franceză, în loc să-l conducă la Statul-Major! Iată cum se face serviciul. Aviatorul, pe care l-am primit după prânz, mi-a declarat că adusese un plic pentru ministru! Foarte entuziast: Nu se va face pace înainte de a îngenunchia pe Germani, cari au violat neutralitatea Olandei, retrăgându-se prin teritoriul ei. Intr'o lună toată armata va fi la Dunăre, 15 divizii franceze, 5 engleze, 7 greceşti, 6 sârbeşti care vor deveni 10, plus Italieni. Dedeagaci e ocupat ; în acest moment Adrianopol trebuie să fie şi el ocupat. Burgas şi Varna de asemeni. Vă vom scăpa, nu aveţi de cât să staţi liniştiţi. Ai noştri vor o Bulgarie tare, care va merge până la Rodosto.—Noël îmi cere aparatul pentru ca să poată pleca.

— Depeşă lungă dela *Arion:* Germanii n'au răspuns, dar făgăduiesc... Austriacii nu vor nimic. Tot mereu pun înainte pretextul cunoscut că Regele tot nu va semna şi

că vom mobiliza. Am trimis un răspuns în alb pentru a tăia scurt.

10/23 Octombre.—Conferinţă cu *Christescu* şi Gorski. Cer să se pedepsească ofiţerul vinovat de neglijenţa de ieri; Gorski îmi spune că pedeapsa va fi mărită de ministru. Amândoi sunt de părere că trebue înapoiat aparatul şi Noël lăsat să plece. Se va spune că a aterizat din lipsă de benzină, după ce s'a rătăcit, şi se va face o cercetare în acest sens.

Trimit pe Vasilescu să ducă această deciziune lui Saint-Aulaire şi să-i spue că aceasta nu creiază un precedent. In acelaşi timp va pune sub protecţiunea franceză cei 600 prizonieri români pe cari Germanii i-au lăsat Bulgarilor, după informaţiunile pe care mi le transmite Arion.

—Am telegrafiat lui Arion că regretam vecinicile bănuieli ale Centralilor, care otrăvesc orice tratative; îi reamintesc liniile prin care Regele vorbeşte la 20 Oct. de ratificarea condiţionată de două chestiuni preliminare,

în mare parte acuma aplanate, şi cer vederi mai largi din partea Germanilor şi Austriacilor.

— Vizită neanunţată a lui *Randa*. Colonelul a fost la Bucureşti şi telegramele lui Arion prezintă informaţiile date de el ca determinante ale formulei pesimiste austriace. Or, colonelul, foarte liniştit, spune că e încântat de primirea Regelui, că desigur ca militar n'a putut vorbi politică şi că au vorbit de viitor. Ştie că Viena n'a răspuns încă cererei noastre, dar «s'au săturat de această notă (Wilson) şi de altfel pacea se face cu siguranţă». Cred că notele îngrijitoare ce i se atribue sunt un pretext pentru ca Demblin să poată face pe supăratul.

— Arion anunţă că Burian şi Wekerle pretind mereu că Regele nu va semna şi că e degeaba să se facă o declaraţie care nu duce la nimic.

11/24 Octombre. — Regele se întoarce la 8 jum. dimineaţa. Mă duc la gară, mai ales ca să mă scuz dacă voi lipsi în cursul zilei.

— Discursul cancelarului Max de Baden. Foarte semnificativ. Ca reformă interioară se introduce parla-

mentarismul, miniştrii putând rămâne deputaţi după numirea lor şi parlamentarii putând reprezenta pe cancelar. Ca politică externă, a vorbit de pacea dreptului şi de pacea forţei. Recunoaşte că lupta dintre ambele idei nu e încă hotărâtă. «Liga popoarelor nu se poate realiza dacă popoarele nu se silesc să se stăpânească. Realizarea unei comunităţi de drept cere renunţarea la o parte din independenţa indispensabilă, care până azi a fost semnul suveranităţei». Tonul general admite oarecum recunoaşterea înfrângerei.

— Căderea lui Wekerle s'a întâmplat ieri. Dările de seamă vorbesc de un incident violent cu contele Karoly, reprezentantul politicei engleze.

— La Fiume ciocnire între regimentele cehoslovace şi regimentele ungare, Rauda îmi spusese privitor la aceasta că pentru Jugoslavi nu e nimic de temut: Croaţii sunt cei mai credincioşi supuşi ai Impăratului, dar în ce priveşte pe Cehi trebuie tratat cu ei.

— *Arion* depeşează: «Puteţi acorda corespondenţă cifrată lui Wopicka; Berlin o admite pentru scurt timp

şi Horstmann spune că Wopicka poate comunica lui Lansing că Germania are toată bunăvoinţa faţă de România, în ce priveşte Dobrogea». [m]

12/25 Octombre. — Văd pe *Rege*. Audienţă lungă fără nimic mai însemnat. Il pun în curent cu ultimele veşti dela Arion. Formula Regelui: Trebue să facem aşa în cât să rămânem prieteni cu Germania fără să provocăm întru nimic nemulţumirea aliaţilor. Asupra ratificărei, pe care o repun din nou pe tapet, nici o hotărâre contra. Dorinţa de a nu ne grăbi: «acum încep greutăţile». Ar trebui mai ales să reluăm legăturile cu străinătatea şi să ştim ce se petrece la Viena. Asupra chestiunei Transilvaniei, cu dreptate, n'am cerut pentru ei drepturi (primul proect Arion), fiindcă aceasta ar fi însemnat că renunţăm să avem acea ţară. — Nici o vorbă de politică internă. — Asupra fiului său e în curent, prin generalul Schina, de tot ce se ţese în familie ; a aflat că tânăra doamnă a cântat în anume cercuri la Budapesta şi că ofiţerii austriaci şi-au permis libertăţi cu ea. Ea a fost pe lângă Carol, prea calm după părerea M. S., «une simple allumeu-

se». (E bine de ştiut până la ce punct se poate deveni burghez în anume împrejurări...). Cu Randa nici o convorbire politică: «l'am întrebat dacă în Ucraina trupele nu erau contaminate». — Randa : Câtuşi de puţin. Disciplină perfectă. — Regele : Sunteţi sigur ?... Randa : Sunt de prea puţin timp aici.

— Rspunsul prezidentului e teribil. El pune de-a dreptul chestiunea dinastică. Incepe prin a declara că singurul armistiţiu ce poate propune este acela care ar face imposibilă reluarea ostilităţilor din partea Germanilor... Că poporul german n'are nici un mijloc să ordone autorităţilor militare ca să se supuie; că puterea Regelui Prusiei de a controla politica Imperiului e întreagă ; că militarismul suveran e încă în mâinile celor cari au fost stăpânii Germaniei. Nota lui Wilson conchide că dacă este perspectiva de a se face pace cu stăpânii militari şi cu autoritatea monarhică, sau de a-i avea mai târziu, încă în faţă, — atunci Germania n'are pace de cerut; trebue să se predea cu totul !

— *Mitilineu* a văzut ieri pe Averescu. In fond, gene-

ralul vrea să întrunească toată lumea contra lui Brătianu, dar o colaborare înainte de pace cu conservatorii ar putea să-l strice cu Antanta. Ar voi să-i dau siguranţa că Saint-Aulaire nu s'ar opune la ori ce combinaţie cu Marghiloman. El crede că ziua lui va veni, etc. In ori ce caz, el arată o cale pentru a ajunge să vorbească cu mine. In aşteptare ar cam vrea să se înţeleagă şi cu Take Ionescu şi mă roagă să uşurez lui C. Davila o călătorie în Elveţia şi Paris. Mitilineu obiectează că Take, ca prezident de consiliu, e un pericol. E de acord cu formula lui Mitilineu: Take unul din plenipotenţiarii păcei; nimic mai mult. Şi în acest timp Arion îmi telegrafiază nerăbdarea Germanilor de a avea o concentrare cu Averescu.

— Pe Dunăre împuşcături la Vidin şi Lom-Palanca, la Calafat armata germană a început focul. Orice navigaţie pe Dunăre a încetat.

— Germanii au dat 24 de ore colonelului Popow şi Statului-Major bulgar ca să părăsească Bucureştii. Mircescu spune că Popow a cerut 14 vagoane pentru efectele sale personale şi că ofiţerii germani strigau că e un scandal: «Cât a trebuit să fure!».

— D-nul de Saint-Aulaire, căruia i-am comunicat ultimele detalii asupra celor 600 prizionieri români lăsaţi în Bulgaria de Germani, îmi scrie spunându-mi că a telegrafiat îndată generalului Franchet d'Esperay. Parcă ar fi o ironie la sfârşitul biletului său ; nu-i dau nici o importanţă şi fac să depună la el o cartă de mulţumire.

— *Wopicka* vine să mă vadă, neprimind ca să mă duc la el. Prietenos, familiar, declarând că este un prieten al României şi prieten al meu, — dar în cursul vorbirei declară că America e şi prietenă a Bulgariei. Ca şi aviatorul Noël: Toată lumea vrea binele Bulgariei; şi atunci Dobrogea noastră ? — Din partea mea îi spun că fac o deosebire între el şi ceilalţi aliaţi. Il rog să telegrafieze că cerem ca America să dea o indicaţie oarecare asupra soartei ce rezervă Românilor din Transilvania : autonomie locală, Stat independent, sau anexiune? Odată această ţeapă scoasă din picior, vom şti de ce politică să ne agăţăm. Ii comunic şi fraza lui Horstmann privitor la Dobrogea. Pentru aceasta îi voi acorda

telegraful cifrat. — Imi mulţumeşte şi îmi va trimite telegrama sa pentru ca să se expedieze.

13/26 Octombre. — Din Bucureşti mi se anunţă că circulă zvonul că Regele ar fi fost asasinat şi că mobilizăm. «Pester Lloyd» anunţă că la Fiume, oraş unguresc, trupele croate au bătut pe honvezi au ocupat poliţia şi jefuiesc oraşul. Ca prim rezultat al proclamaţiei imperiale, nu e rău.

— La Berlin consiliu de coroană prezidat de Impărat.

Mircescu spune că la Bucureşti Statul-Major admite ca posibilă abdicarea Kaiserului. In aşteptare se prezintă la Reichstag legi constituţionale. Puterile suverane ale Impăratului trec asupra puterei civile: «Supunerea puterei de comandă sub guvernul civil». — Partidul conservator cere răsboiul până la capăt.

— Frontul Dunărei e apărat; generalul von Scholtz comandă la Craiova; generalul Koch la Buzău; amândoi sub ordinele lui Mackensen. In corpul lui Koch se află o brigadă austriacă. Germanii nu se tem de nimic pe

front. Se crede că toată sforţarea aliaţilor, — după ce au redus Turcia, care n'a dezertat încă, — va fi contra armatei lui Koeves, direcţia Belgrad-Budapesta.

Tzigara trimite o serie de informaţii şi foi revoluţionare. Proclamaţii de acest fel s'au găsit şi la Focşani. Organizarea socialistă proclamă nevoia revoluţiei sociale şi adoptarea procedeelor ruseşti. Tzigara adaogă că ura contra ocupanţilor şi sentimentul neputinţei lor măresc pericolul. — Desigur va fi o mişcare foarte periculoasă cu ocazia retragerei Germanilor, îmi spune Mircescu. — Sunt izbit de uşurinţa cu care revoluţionarii îşi tipăresc foile şi mă îndoesc că aceasta s'ar putea face fără ajutorul unor cercuri germane. Mircescu confirmă bănuelile mele; pentru el, dacă atacăm pe Germani şi-i silim să părăsească ţara sau să ne facă faţă, vor deslănţui o revoluţie pentru a împiedica mobilizarea. E sigur că situaţiunea e gravă în Muntenia.

— Două telegrame dela *Arion* semnalează rechiziţiile excesive şi prădăciunele ce se fac; dar de altă parte

Horstmann anunţă răspunsul bun ce se aşteaptă dela Berlin, pentru a ajunge însfârşit la ratificarea cu Germania singură. Depeşile lui s'au încrucişat cu o scrisoare trimisă prin *Corteanu*, în care îi spun că nu văd nevoia de-a ratifica între doi. I-am mai telegrafiat să nu încheie nimic până la primirea scrisoarei.

— Cu Wekerle, a demisionat şi Burian. Andrassy e numit la afacerile străine. Intr'o depeşă dela 9/22 Oct., Arion îmi spunea că atunci când Wekerle a răspuns lui Vaida că Ungaria rămâne un Stat unitar, era încurajat de Andrassy, care se găsea în Elveţia, unde tratá pentru Ungaria. Se înţelege ceeace poate însemna această schimbare.

14/27 Octombre. — Regele a primit eri pe Saint-Aulaire care de altfel depusese o carte la mine, — şi aflu că-l primeşte din nou după prânz. Am cerut îndată audienţă pentru 4 jum.

Wopicka nu mi-a trimis încă depeşa. A sosit la 3 ore, şase pagini cifrate. Am expediat-o de urgenţă.

— In Austria, consilierul aulic Lammasch e însăr-

cinat cu formarea guvernului «de lichidare», al cărui program trebue să fie: o pace grăbnică şi predarea puterilor centrale guvernelor naţionale.

Pe Dunăre, Austriacii anunţă retragerea lor spre Kragujevac. Aliaţii spun că se găsesc pe linia Cralievo-Paracin, sub Kragujevac.

La Berlin s'a votat legile constituţionale suplimentare: războiul nu mai poate fi declarat decât cu aprobarea Reichstagului; consimţimântul consiliului federal nu ajunge. Cancelarul e responsabil faţă de Reichstag sau de Consiliul federal; numirile în marină trebuie să poarte semnătura Cancelarului, etc.

— Cerusem audienţă Regelui mai mult ca să ştiu dacă St. Aulaire adusese ceva nou. *Regele* îmi spune că «Nimic, afară de asigurarea că se vor ţine toate făgăduelile». — Eu: E destul de vag... — Apoi a cerut dacă n'ar puţea să aibă corespondenţa cifrată. In sfârşit, în cursul conversaţiunei a spus că Bulgarii probabil vor merge cu Francezii în contra Germanilor: «Sunt destul de porci pentru aceasta; Francezii chiar sunt desgus-

taţi, dar sunt întrebuinţaţi cum se întrebuinţează o cârpă murdară». — N'am spus nici un cuvânt despre ratificare, am anunţat numai că Horstmann făgăduise concesiuni minunate pe cari nu le cunosc încă. — Regele: Şi Austria nimic? — Eu: Nimic. — Apoi am vorbit de sensul venirei la putere a lui Andrassy. — Asupra notei Wilson: «Este bolşevism şi foarte neîndemânatic. Germanii au voit să facă aceasta cu mine, dar ceeace face Wilson este o ameninţare pentru toate monarhiile». — Convenim ca aceasta poate produce o reacţiune, dar Regele crede că probabilităţile de pace s'au depărtat. El socoteşte că înainte de 30-40 zile nu poate fi nici o forţă serioasă grămădită la Dunăre. — Aduc vorba despre Averescu şi Regele spune: «Cred că se străduеşte mult şi poate că nu este prea străin de aceste agitaţiuni socialiste». (Vorbisem Regelui de starea de spirit din Muntenia). — Eu: El vrea să trimeată pe Davila în Franţa ca să trateze cu Take Ionescu. — Regele: N'are de cât să o facă şi va şti ce părere au Francezii despre el. Chiar ca militar i se contestă valoarea; iar despre caracterul lui am cea mai mare lipsă de stimă».

(Şi Averescu care nu vrea să se strice cu Antanta vorbind cu mine!!)

15/28 Octombre. — Avut conferinţă cu *Hârjeu* şi *Christescu* pentru oamenii de cari am avea nevoe în jandarmerie. Christescu spune că o mobilizare azi ar fi o sinucidere; în trei săptămâni am fi raşi de Germani. A trimis răspuns lui Schwartzkoppen, care i-ar fi exprimat temeri, că credea că are o mai bună opinie despre dânsul. Cu această ocazie Hârjeu a scos un raport bizar: Ţenescu scrie generalului Râmniceanu că, însărcinat de Rege să-i facă o lucrare relativă la campania trecută şi având nevoie de a vedea pe Lt.-Col. Antonescu, care a fost şeful operaţiunilor, întreabă dacă trebuie să se ducă la acesta. Regele pune rezoluţie că Ţenescu, fiind necesar la Palat, se va chema Antonescu la Iaşi. (Ciudat circuit!) Antonescu fusese adevăratul şef al Marelui Cartier. Christescu şi Hârjeu cred că începe iar jocul din 1915-1916, când Statul-Major era lăsat la o parte şi totul se regula în culise. Am convenit să se execute ordinul, dar după 8 zile Antonescu să fie retrimis la corp. Atunci se va vedea ce gând mână pe Rege.

— O telegramă Transocean dă ştirea că Andrassy a răspuns lui Wilson că împărtăşind toate vederile lui privitor la Cehoslovaci şi la Jugoslavi şi acceptând cele 14 puncte, cere separat pacea şi armistiţiu.

Germania a răspuns şi ea că revizuirea Constituţiei probând că se tratează cu poporul german, se aşteaptă propunerile de armistiţiu.

— *Arion* aduce textul notei pe care ne-o vor face Germanii dacă ratificăm: Se admite principiul revizuirei ulterioare a tratatului; ştergerea articolului care cedează Dobrogea; promite concursul Germaniei pentru a obţine o satisfacţie dela Austria. — Eu: Dar petrolul? — Arion: Se revizueşte sigur şi voi face chiar o notă specială. — Povăţuiesc să pună pe Rege la curent şi să nu-i ceară o soluţie până nu discutăm în Consiliu.

— Nauen dă o telegramă, care s'a confiscat, că trupele noastre au intrat în Dobrogea, că România joacă ultima carte pentru a face România mare şi că toate elementele, până şi cele mai moderate, au fost prinse de vârtejul războinic. Telegrafiat lui Corteanu să protesteze la Horstmann. Ce însemnează această curată provocaţiune?

16/29 Octombre. — De astă dată Parisul, în comunicatul pentru Africa, dă că trupele române au intrat în Dobrogea şi că trupele aliate au intrat în România. Duios concert cu Nauen de ştiri falşe.

— Arion aduce o declaraţie cu totul favorabilă din partea Germaniei care admite, dacă ratificăm, revizuirea tratatului, cesiunea Dobrogei şi ajutorul lor în revendicarea munţilor.

— După audienţa dela Rege, Arion vine cu impresia că Regele nu va ratifica; nimic pozitiv, dar impresie puternică.

— *Conţescu* revenind din Ucraina unde s'a încheiat un proiect de aranjament comercial care va aştepta, probabil, ca alte forme de guvern să-l întărească la Kiew, spune: Temere mare de bolşevism pe care, în secret, îl încurajează Austria. Guvernul lui Lisogub, deşi este ura personală contra Germanilor, pentru că iau tot, este foarte germanofil; toată fiinţa de Stat, poştă, căi ferate, este în mâna Germanilor; Austriacii cam pe plecare.

— La noi, în Moldova, Randa, acuzat că dispune de sume mari, vede mereu ofiţeri ardeleni pe cari îi excită în contra ţărei: acestea sunt notele lui *Hârjeu*. Am şi atras atenţia Siguranţei, care trebue să supravegheze serios. Dar ciudat că există impresia aici, la Bucureşti, şi în Ucraina, că mişcările revoluţionare ar părea încurajate de centrali.

17/30 Octombre. — Barclay îmi comunică vesel, la telefon că a primit dela Lord Robert Cecil o telegramă (pe care o văzusem), care confirmă că guvernul englez n'a avut intenţia de a face vre-un aranjament teritorial cu Bulgaria până la hotărârile păcei generale. Cu alte

cuvinte, tot depeşa lui Pichon, fără vre-o, făgăduială pentru România. Depeşa mai adaogă că trupele bulgare sunt sub arme numai la sud de frontiera bulgaro-română, de dinainte de război. Ceia ce este falş. Armata bulgară ocupă Dobrogea de sud, iar dincolo de linia Constanţa, ţinută încă de Nemţi, au în nordul Dobrogei 9 batalioane (Mircescu spune că sunt miliţieni desorganizaţi), cavalerie şi artilerie, această din urmă fără atelaje.

— Comentările din presa engleză confirmă exactitatea ştirei dată Luni că Andrassy a cerut o pace separată. «Daily Telegraph» se exprimă: «încă un inamic care se uneşte cu cei cari vor să sfărâme Germania». Comentar cam excesiv, dar care defineşte gravitatea propunerei.

— Arion primeşte dela *Demblin* comunicaţie confidenţială, dar în scris, că Austria consimte la modificarea art. 10, 11 şi 12 din tratatul de pace (Dobrogea-Munţii) şi la revizuirea ulterioară a tratatului în unele puncte. Deci concesiune complectă dacă ratificăm. Notez pe dată lui Arion, că trebuie o preciziune ulterioară care să cuprindă şi petrolul.

18/31 Octombre. — O telegramă trimisă lui Barclay desminte existenţa faimoasei depeşi Reuter, împrejurul căreia s'a vorbit atâta şi dela care a plecat versiunea că aliaţii ar fi cedat o parte din Dobrogea Bulgariei.

— Am convocat, la Arion, pe miniştri, afară de Hârjeu, bolnav, şi de Basarabeni, pentru a delibera asupra situaţiei, aşa cum o definesc cele două note şi ameninţarea de a fi trataţi ca vrăşmaşi dacă nu ratificăm.

Arion expune toate fazele tratativelor; propune să ratificăm şi să punem pe Rege să aleagă de pe acum. Nu putem fi guvernul ocupaţiunei, iar alţii să vie ca guvern al liberaţiunei.

Eu: Ştim ce ne dau Austriacii şi Germanii. Cine poate afirma că Antanta va da mai mult? Dacă nu ratificăm, este sigur că: 1) Se va închide graniţa. 2) Ne vor ameninţa în Basarabia de nord, unde conduc pe Ucranieni. 3) Ne pot supăra în josul Basarabiei şi pe Dunăre. Dacă ratificăm, punând în cunoştinţă pe aliaţi de forţa

majoră, ne vom prezenta la revizuire având cel puţin amiciţia Germaniei.

Cantacuzino: Dacă nu se ratifică, nu vom avea combustibil, deci oprirea trenurilor, lipsa de pâine, revoluţia. Deci ratificăm, dar cu condiţie că nu vor lua hrana ţărei. Dacă nu se ratifică, să plecăm acum, nu mai târziu, când se va căuta să fim concediaţi.

Dobrescu: Vede cât de bine s'a lucrat. Tot se spune că guvernul este slab: să se vadă acum, cu acest prilej, dacă guvernul are încrederea Regelui.

Mehedinţi: Consideră cele două răspunsuri ca cel mai mare succes după luarea Basarabiei. Trebuie pus piciorul în prag asupra acestui punct şi să plecăm, cu acest prilej, dacă nu suntem ascultaţi.

Mitilineu, — va fi singura notă discordantă: Se cere ratificarea de către cei doborîţi: de ce să le fac avantagii dacă tot vor fi siliţi să dea îndărăt? Nu se vor ţine de cuvânt în teritoriul ocupat. Ar înţelege ratificare dacă s'ar duce... — Arion întrerupe: Nu s'a pus de Antantă condiţia evacuării României!... — Mitilineu crede, mai departe, că ar fi o revoluţie dacă s'ar ratifica.

Meisner: — Antanta dă, da ori nu, unitatea neamului? Dacă da, să suferim tot. Altfel mergem la o pieire mai rea de cât războiul trecut.

Eu: — Am pus la început chestiunea ţărei. Acum chestiunea de partid. Dacă Antanta impune pacea, va voi să aibă guvernul care a luptat cu ea; pentru mine Regele este în vederile ei şi prin Mişu este în constantă legatură cu liberalii. Nu cred că liberalii vor avea mai mult de cât integritatea ţărei. Trebuie atunci să se ştie că noi am adus reintegrarea ţărei, dându-i în plus Basarabia, astfel ca să nu existe nici o legitimitate a readucerii liberalilor şi să nu se poată lăuda ei că tratatul din Bucureşti s'a anulat. Ca să se ştie, trebuie luată faţă de Coroană o atitudine limpede în chestia ratificărei. Obiectiv, este bună pentru că scuteşte ţara de suferinţe şi dă României o prietenă la congres: —

politiceşte, este bună pentru că salvează partidul care este indispensabil ţărei.

— O comunicare franceză anunţă că Slavonia, Dalmaţia şi Croaţia se constituie în Stat independent, fără legături cu Ungaria sau cu Austria. La Agram s'ar fi constituit un Consiliu naţional şi ofiţerii de Landwehr i-ar fi jurat credinţă. Depeşa ar avea înfăţişarea să coprindă şi pe Serbia, deoare ce se vorbeşte în proclamaţie «De la Vardar la Isonzo».

— Seara, prin Ion Carp vine o notă a lui Demblin, în care, sub cuvinte ameninţătoare de a ne trata ca inamici, se cere să ratificăm admiţând însă : 1) O ratificare strategică ; 2) O declaraţie de neutralitate.

Arion îmi aduce ştirea; convenim că s'au schimbat bazele tratărilor şi că este inadmisibil să mai primim cedarea unei pietre măcar din munţi. El va telegrafia chiar mâine refuzul nostru. Dar Arion a fost la Rege; i-a arătat şi aceasta a doua notă, — care poate fi efectul unei erori, — şi evident că Regele nu s'a arătat primitor pentru ratificare. A mai pus şi chestiunea de cabinet (?). Şi cu nedibăcie a vorbit de o posibilă colaborare cu Averescu, ceeace va face ca în grabă Regele să lucreze la o apropiere Averescu cu liberalii. (Insă Regele nu ar voi cu nici un chip pe Averescu la rezbel). Am fost foarte nemulţumit şi am arătat lui Arion că nu a procedat bine.

19 Octombre (1 Noembre). — Azi dimineaţă comunicatele englez şi francez anunţă armistiţiul încheiat cu Turcia. Armistiţiul, tratat la începutul săptămânei, a intrat Joi la 12 ore în vigoare. Se stipulează trecerea flotei aliaţilor prin Dardanele şi predarea forturilor pentru a asigura această trecere.

Un Nauen reproduce o telegramă din «Berliner Tageblatt» după care ar fi revoluţie la Budapesta; Consiliul naţional ar fi luat pe seama lui guvernul, iar poliţia şi garnizoana l'au recunoscut.

Austriacii au propus armistiţiul Italienilor. Generalul von Weber n'a putut comunica tratările decât la 31.

— Barclay, care se plânge mereu de punctele şi virgulele «Steagului», mi-a dat ocazia să-i scriu cât de greşit este comunicatul său, când vorbeşte de trupe bulgare care nu s'ar găsi decât în sudul vechei noastre frontiere. Atrag atenţiunea sa cât de greu va cântări la pace faptul că Bulgarii ocupă milităreşte Dobrogea. Răspunsul său spune că el a atras atenţia guvernului său.

— Arion e de părere că ar fi bine să ratificăm cu Germania singură. Nu mai vorbeşte să ne retragem, dar să lăsăm Coroana să ne concedieze... Mai bine făcea, dacă tăcea ieri.

— *Randa* mă vizitează pe neaşteptate. Află dela mine armistiţiul turc; aceasta îl plictiseşte, dar examinează liniştit consecinţele: presiune politică, nici o va-

loare militară. Tot raţionamentul său se reazămă pe insuficienţa trupelor aliate. Nu ştie nimic de a doua notă a lui Demblin; crede că e o greşeală; ar vrea să zboare la Bucureşti ca să îndrepte lucrurile (comunicaţiile sunt întrerupte din cauza revărsărei apelor). Ţine la ratificare: eu o cred imposibilă pe bazele cele noi. El aproape convine la aceasta. Nu crede că se cer noi sacrificii României: oare n'a scăpat ea Salonicul şi Verdunul prin intrarea în războiu? — Nu crede în vestea Statului jugoslav anunţată eri: Croaţii sunt cei mai fideli soldaţi ai monarhiei (!). De asemenea Românii din Transilvania vor să rămână monarhiei.

— Ne-am întâlnit, *Averescu* şi cu mine, la Meissner, 6 jum. la 8. Intrevedere provocată de Averescu. Divulgări inutile asupra conversaţiunilor sale cu disidenţii, cari propun coaliţiuni şi cari, după el, începând prin a avea o singură orientare — contra noastră — s'ar întoarce la sentimente mai bune. Ii crede încă plecaţi spre Brătianu; îi va vedea astăzi. — Are doi prieteni pe care trebuie să-i ţină mereu în mână: Matei Cantacuzino şi Argetoianu; vorbeşte de ei cu puţina tragere

de inimă, căci «dacă îl părăsesc, nu sunt indispensabili». Insfârşit el a concediat pe Grigore Filipescu, care voia «suferind de boala conservatorilor, să-şi facă şi el o bisericuţă». I-a spus: «In afară de Ligă cât va pofti, dar nu în Ligă». — Aceste anecdote vor da o ideie de personajul politic. — Imi mai spune că declaraţiunea ce a citit la Cameră fusese discutată cu Take Ionescu, care a aprobat-o.

Politică. Cu privire la viitor: Există o declaraţie din August 1916, prin care aliaţii garantează integritatea teritoriului şi făgăduiesc Transilvania. Două articole din acest tratat vorbesc: 1) Dreptul României de a ocupa o limită trasată geograficeşte; 2) de concursul făgaduit pentru a i se da posesiunea acestui teritoriu, ceeace dă loc la interpretări în caz când Antanta ar fi luat angajamente faţă de Austria. Trebuie dar ţinut seamă de toate acestea când va fi vorba de situaţia noastră internaţională.

Privitor la Parlament. Bratianu i-a spus că nu va ţine seamă de acest Parlament. Averescu crede că dacă

Regele ar înclina de această parte, el ar da semnul bolşevismului. Acest Parlament e urmarea celui ce i-a precedat.

Privitor la guvernul viitor. Brătianu adus la putere, ar fi semnalul revoluţiei. Dacă Camerile actuale au o valoare legală, Brătianu nu poate de pe banca acuzaţilor să treacă pe banca miniştrilor. Dacă Camerile nu au valoare, înseamnă revoluţia, provocată de Coroană. Averescu primeşte orice unire, chiar cu liberalii, dar fără Brătieni. Mai cu seama, nu Mişu. — Regele trebue să obţie sprijinul Antantei pentru un guvern colorat într'un sens prietenos ei; nu admite ca Antanta să desemneze pe miniştri. Fără Brătianu am sprijinul său şi are pe al meu. Aceasta e concluziunea întrevederii noastre.

— Depeşă senzaţională dela *I. Carp,* pe care o transmit Regelui, în afară de ce priveşte revoluţia la Viena: «La Budapesta contele Karoly a făcut cu armata lovitura de Stat, răsturnând cabinetul Hadik. Este stăpân pe situaţie. In Croaţia şi Slavonia revoluţia

bolşevistă creşte. La Viena, Austro-Germanii ar fi proclamat republica. Comunicaţiile cu Germania prin Ungaria tăiate ; autorităţile germane corespund prin Odessa-Kiew».

Contele Tisza a fost omorât de soldaţi pe când se plimba. Tizsa se lăudase în timpul din urmă, la Cameră, că ar fi fost singurul autor al războiului.

. . . . . .

21 Octombre (3 Noembre). — Intorcându-mă dela vânatoare, dela M. Sturdza, găsesc veştile dela Bucureşti:

La 10 dimineaţa mulţimea s'a adunat în faţa lui Athénée-Palace. I se făcuse să creadă că Berthelot era la Bucureşti ca să trateze capitularea armatei germane! Aceasta e versiunea lui Arion. Femei veniseră cu flori. Când muzica militară germană a venit în grădină, pentru concertul de Duminică, a fost huiduită şi silită să plece. Imbrânceli între jandarmii germani şi populaţie ; ofiţerii germani au fost interpelaţi. S'a manifestat contra generalului Scholtz, venit dela Craiova, şi generalul Koch a fost silit să scoată sabia. Trupa germană a putut restabili ordinea. Cu începere dela ora 9 ori ce

circulaţie e interzisă. Localurile publice sunt închise. Sunt oameni răniţi cu baioneta. Multe arestări. Oraşul urma să plătească o amendă mare: măsura a fost suspendată.

— La Iaşi, ceva cam asemenea. Regele întorcându-se dela slujba religioasă pe jos, a fost urmat de populaţie care striga: «Trăiască Regele! — Traiască Impăratul tuturor Românilor!» Numai când s'a strigat alte lucruri internaţionale, el a făcut semn cu mâna că trebue sa se liniştească. Regele a găsit acest lucru foarte nevinovat, — mi-a spus-o seara. Dar aceiaşi manifestanţi au întreprins şi pe Averescu, — care «prin întâmplare» se găsea în faţa Palatului, — şi Averescu a vorbit mulţimei. (Aceasta este oare manifestarea pe care mi-o anunţase spre a-şi dovedi puterea? După programul lui, acest lucru trebuia să se petreacă în lipsa sa...). Aceasta a doua parte a plăcut mai puţin M. S. — Vine în sfârşit reacţiunea: M. Lecca et C-nie cari vor să aclameze pe Brătianu. La rândul lor, o bandă de copii şi câţi-va desmetici, Henri Gherghel şi doi prieteni se ciocnesc cu manifestanţii tratând de «hoţ» pe Brătianu. Lovituri reciproce cu Lecca; este singura învălmăşeală a zilei.

— La 5 jum. primesc *misiunea ucraineană*, sosită pe neaşteptate, şi care se compune din generalul aghiotant al Hatmanului de Daşkevici-Horbaskhi, profesorul Dogiel, prim secretar, Nuvadoski, Wilt, lt. Medjevski. Generalul îmi face un speech: el vine să semneze acordul comercial tratat de Conţescu la Kiev şi mai ales să lege raporturi diplomatice cu România. Le urez bună venire; le spun că de mai mult de două luni cerusem Germanilor să ne puie în raport şi că ministrul respectiv va face cele de cuviinţă. In cursul convorbirei. generalul m'a întrebat de două ori: ce credeţi că va fi formaţiunea Statelor slave dela sud? — M'am mulţumit să-i spun că pentru un moment domneşte acolo bolşevismul. «Bolşevismul» pare a fi foarte neplăcut generalului.

— 6 jum. la *Rege*. Vorbim despre Ucrainieni şi îmi fac raportul meu: Ucraina recunoscută de Germania, Turcia, Bulgaria, Elveţia şi Suedia; în mod oficios de Austro-Ungaria şi Spania; cu misiuni în Norvegia şi Danemarca. Regele e mai ales ocupat sa ştie ce ar spune Antanta dacă am recunoaşte-o şi noi.

Pentru manifestări, Regele cere ca să fie interzise cu ori ce preţ şi sub toate formele. Pentru a începe, doreşte să fie arestat Mircea Lecca, cum şi Gherghel. Trebue aduse trupe şi, la nevoie, luat un regiment de vânători din Basarabia. «Ce poate să facă acesta»? spune M. S., gândindu-se fără îndoială la o clauză din tratatul nostru.

Regele se teme mai ales de bolşevism şi pentru aceasta trebuie ca soldaţii trimişi la munca câmpului să fie puşi iarăşi în mâna şefilor. «Intre două rele, să alegem pe cel mai mic». Cenzura trebuie să fie foarte severă pentru veştile străine şi să nu lase să treacă nimic din cele ce ar putea contamina trupele şi poporul, ca de pildă vestea căderei lui Boris şi republica ţărănească în Bulgaria (dată de «Epoca») şi alegerea comitetelor-soviete în regimentele din Viena şi Pesta (date de Nauen). Regele propune două singure exemplare nerevăzute: pentru el şi pentru mine. Trebuie o supraveghere absolută a tot ce poate încuraja o mişcare anarhistă.

Politică. Regele scoate note scrise, scuzându-se că

le-a redactat rău. Situaţiunea internaţională a României va depinde în întregime de situaţiunea sa internă; legăturile între ţară şi Dinastie sunt astfel în cât apărarea acesteia interesează ordinea întreagă şi viitorul ţărei. Dacă într'o zi ar avea nevoie de concursul tuturor forţelor politice, ar trebui să se uite certurile personale şi să se pună deoparte interesul de partid. Acesta e rezumatul. — Am spus Regelui că mă gândeam, când va veni momentul, să ating aceste subiecte cu el, dar fiindca e vorba acum, n'am fost nici odată sectar cum sunt liberalii, deci greutatea va fi aiurea; apoi nu cred că străini, în cazul de faţă Antanta, s'ar amesteca să desemneze miniştri. — Regele: Nu, nu. Am spus totdeauna Antantei că chestiunile interne mă priveau şi D. de Saint Aulaire a venit să-mi declare în numele guvernului sau «că d. Clemenceau se desinteresează de această chestiune şi că României singure i-e dat să-şi constituie guvernul».

Audienţa mea, de două ore, a fost foarte amicala. — Numele lui Constantinescu venind în cursul conversaţiei, Regele îl numea «Porcul». ,Mai reţin: Nu trebuie

să excludem pe liberali, căci sunt mai periculoşi în afară decât în guvern...

— Din Dorohoi: Un batalion austriac de origina italian a trecut graniţa la Mamorniţa şi a depus armele. 11 ofiţeri. Dau ordinul sa fie internaţi, mai de preferinţă într'o proprietate particulară de cât în oraş; sa se taie contactul cu populaţia sau cu soldaţii noştri spre a se evita contagiunea.

— Carnarvon comunică condiţiile armistiţiului cu Turcia. Destul de dulci în împrejurările de faţă: se simte că Turcia aduce serviciu. Se stipulează că Germanii şi Austriacii au o lună pentru a fi evacuaţi. (Pe unde au sa plece?). Este interzis Turciei să aibă legături cu Puterile Centrale.

22 Octombre (4 Noembre). — Nu se poate înţelege nimic din ce se petrece în Austria. E un Stat austro-german care s'a constituit şi care e stabilit la Consiliul de Stat din Viena. E un ministru al afacerilor straine, Dr. Adler care, spune Nauen, a făcut o vizită ambasadorului german. Soldaţii au depus jurământ acestui Stat reprezentat prin Consiliul Naţional şi prezidentul lui! De

altfel toate veştile dovedesc prăbuşirea completă a vechei monarhii.

Trupele dela Tiraspol, după raportul corpului 5 armată, au desarmat şi gonesc ofiţerii, predând oraşul. Armata austriacă e pretutindeni în plină descompunere. Se pare că armata ungară se menţine încă.

— De vreme soseşte *Bodnărescu*, condus de fostul deputat Nicu Gherghel. Bodnărescu este trimisul guvernului provizoriu românesc dela Cernăuţi. Imputernicirea lui e semnată de Flondor prezident, Radu Zbiera secretar. El aduce textul exact al rezoluţiunilor Consiliului Naţional. Bodnărescu, destul de tânăr, inimos, mergând până a nega realitate unei Ucraini, cere concursul material şi moral al României. Pe lânga noi trei, mai erau prezenţi Corteanu, Bărbătescu şi generalul Nicoleanu. — Răspund: Felicitări; ei dau un bun exemplu Ardelenilor, cari au aşteptat totdeauna prea mult ca să le vie liberarea din afară; nu pot să făgăduiesc alt ajutor de cât să dau arme pentru ca să-şi organizeze o jandarmerie sau o gardă naţională. Ar-

mata n'ar putea să intervie de cât dacă ar fi chemată să ajute la reprimarea unei revoluţii ameninţând viaţa şi bunurile naţionalilor noştri; ca ajutor moral, stabilirea de raporturi zilnice; dau ordin să se furnizeze automobile, curieri, bani.

Mare temere de Ucranieni către cari, prin politică tradiţională, guvernatorul Essendorf înclină din ce în ce. Nu mai sunt regimente austriace, ele s'au dizolvat, dar legiuni ucraniene. Era temere, Duminica trecută, de ciocnirea ambelor partide.

— *Regele* temându-se mai ales de bolşevism, mă duc la M. S. să regulez chestiunea cenzurei şi a trupelor. Cenzura: Am convenit ca două exemplare complecte ale telegramelor să fie trimise Regelui personal şi primului ministru. Apoi să fie anunţat serviciul cartierului regal, miniştrii români, etc. A se înţelege cu miniştrii străini ca să nu mai fie divulgări. — Trupele: Un batalion de vânători din Basarabia şi, în acest timp, se vor lua oameni de pretutindeni pentru complectarea jandarmilor pedeştri Iaşi până la 1200 oameni.

Regele mă roagă să împiedic trecerea a anume ata-

curi: îmi arată un număr din «Epoca» în care Brătianu e numit.... cumnatul lui Barbu Stirbey. «Persoanele din anturajul meu nu trebuiesc atacate». Gr. Filipescu a luat pe Barbu drept cap-de-turc; Regele îi sare în ajutor...

In sfârşit, Regele strângându-mi lung mâna: «Energie, energie; ştiu că ai când vrei».

— Manifestaţia studenţilor. Autorităţile au cedat şi generalul Botez obţine dela Rege să-i lase să treacă, zicând că cordoanele erau prea slabe. Cuza convocase intrunirea, apoi cu ipocrizie îmi spusese că era contramandată. Studenţii au trecut în ordine prin faţa Palatului, încadraţi de soldaţi. Câteva discursuri pe Piaţa Unirei, etc.

— Lungă vizită la *Saint-Aulaire*. Ne înţelegem asupra unui «modus procedendi» cu telegramele agenţiilor, Imi cam bat joc de scrisoarea primită în cursul zilei dela cei patru miniştri (Statele-Unite, Franţa, Englitera, Italia) şi la care voi răspunde în scris decanului. Apoi conversaţie destul de cordială. «Aliaţii vor fi într'o

lună la Odessa. Ucraina e un lucru factice, care probabil va fi absorbită de Rusia, care trebuie reconstituită: avem acolo 36 miliarde, fără să socotim pe Americani. Vom căuta să prindem pe Germani ori unde şi probabil să-i facem să capituleze în Oltenia». — Foarte interesat să ştie dacă au ocupat liniile de drum de fier în Austro-Ungaria.

Condiţiile armistiţiului între Italia şi Austro-Ungaria sunt grozave, mai ales contra Germaniei. Aliaţii au dreptul să utilizeze căile de apă şi de uscat şi toate mijloacele de transport pe teritoriul austro-ungar. Germanii sunt obligaţi să evacueze teritoriul în 15 zile. Austriacii trebue să evacueze teritoriile ocupate: deci trebue să părăsească România.

Două comentarii îngreuiază clauza trecerei: Comandantul austriac (?) telegrafiază generalului Weber, care a tratat armistiţiul că dacă vrea să se utilizeze drumurile contra Germaniei, trebuie să se protesteze, dar totuşi să se semneze. In urmă Consiliul de Stat austriac-german (puterea revoluţionară care pare că a înlocuit imperiul) declară că n'are armată proprie şi că nu

poate continua războiul, dar că înţelege să urmeze prietenia credincioasă Germaniei şi să urmeze pacea de acord cu ea.

— Ca un ecou îmi soseşte o telegramă dela *Antipa*, care crede că Miercuri (mâine) vor pleca cea mai mare parte din trupele de ocupare şi că trebuiesc luate măsuri pentru a se avea pe frontieră elementele militare necesare, spiritele fiind foarte agitate.

La ora 9 mă duc la Rege. In principiu se va lua un batalion al Prinţului, dela Neamţu. Telegrafiez lui Antipa că n'am trupe şi că trebuie cerută autorizare dela Mackensen pentru ridicarea a 4000 de jandarmi şi să se reconstitue câteva regimente din cele ale căror depozite aparţin teritoriului ocupat.

23 Octombre (5 Noembre). — *Brandenstein*, la 9 jum. Doreşte veşti, mai ales dacă e adevărat că vom ocupa Bucovina. Nu-şi închipue cum se vor putea retrage; nu crede că se va putea ocupa milităreşte lunga linie Predeal-Berlin.

— Din raportul Siguranţei aflu că regimentul (sau parte) dela Lipcani s'a revoltat şi şi-a gonit ofiţerii,

aproape toţi Români, cari s'au refugiat la noi. Am dat ordin la telefon să se treacă linia neutră din nordul Basarabiei şi să se ocupe până la Hotin cu armata şi autorităţile civile.

Raportat Regelui. Adjutantul răspunde că M. S. a propus aceleaşi măsuri. La 2 jum. o conferinţă cu ministrul de război, Christescu şi Gorski. Se decide a se ocupa toate golurile şi a se considera ca atari regiunile ocupate altă dată de trupele care s'au demobilizat sau au gonit ofiţerii.

Bucovina. — O depeşă trimisă de Flondor lui Zotta cere ajutorul României.

Jandarmeria din Suceava imploră protecţiunea jandarmeriei noastre contra bolşevicilor, cari jefuesc. Cei dela Iţcani de asemenea. Gura Humorului insistă pentru ajutor grabnic. In urma acestor documente scriu ca trupele dela graniţă să ocupe Suceava şi Iţcani. Repet acelaşi ordin pentru Gura Humorului. Se vor lua măsuri pentru a se proteja populaţiunea contra exceselor. Ulterior se vor întinde cât de repede până la Cernăuţi. Incredinţez ordinele lui Hârjeu şi telegrafiez prefecţilor de Suceava şi de Botoşani.*)

La Cameră Lascar Antoniu, la Senat Victor Miclescu, propun moţiuni în onoarea lui Wopicka care, asistând la Chişinău, la 21 Octombre, la aniversarea liberării, a dat asigurări publice că America va susţine formarea României Mari şi că Basarabia este şi va fi a României. — Pronunţ două discursuri cu aspiraţiuni pan-româneşti. — La Senat trasez un program de înţelepciune, de răbdare, de unitate. Succes imens, ovaţiuni, imprimarea discursului. Am asociat Puterile Centrale în ce priveşte Basarabia şi Dobrogea şi am dat nota desarmării.

— O depeşă dela Arion spunând că colonelul de *Kontz* cere protecţiunea pentru supuşii austro-ungari, rugând să se refere Regelui, şi o alta dela Gheorghiu, prefectul de Focşani, anunţând că Germanii se retrag de la Mărăşeşti, — mă obligă să mă duc la *Rege* la 7 ore. Asupra demersului Kontz : «Aceasta dovedeşte că n'au conştiinţa liniştită !». Aproape cu gura închisă sunt autorizat să dau asigurări.

Regele confirmă toate ordinele ce am dat pentru

Bucovina. Trei coloane pătrund acolo, sub ordinele generalului Zadic şi a trei alţi generali. Burdujeni e centrul de aprovizionare. — Regele aprobă ca regimentele vecine să fie gata. — Ii reamintesc că ar trebui ca printr'o notă să aduc la cunoştinţa Antantei faptul privitor la Bucovina. — Regele aprobă cu căldură: «Oui, oui, oui». — Adaog că ar trebui să i-o comunic şi lui Demb in: mai puţină aprobare. — Apoi. în mod amical, Regele se plânge că gazeta «Iaşul» laudă prea mult pe Averescu şi vorbeşte din nou de crimele lui Brătianu! Ii făgăduesc să deştept pe Anastasia (cenzura).

— La miezul nopţii *Mircescu* îmi cere la telgraf, cu insistenţă, o întrevedere cu Schwartzkoppen. Acesta spune că de această întrevedere depinde evacuarea repede a ţărei. Mircescu insistă atât de mult în cât făgăduesc că mă voi duce mâine seară la Focşani ca să întâlnesc pe Schwartzkoppen Joi dimineaţa. Cât s'au schimbat timpurile!

24 Octombre (6 Noembre). — Ziua începe prin veşti de plecare. Germanii părăsesc Brăila şi Focşani; la Mărăşeşti nu mai e decât serviciul de ordine român. Şeful

de gară german anunţă că va pleca în cinci zile. Coloane se îndreaptă spre Ungaria: Fundul Putnei, Soveja, Predeal, etc.

— La 10 ore soseşte o scrisoare a generalului ungur din Ardeal, adusă la Târgul-Ocna de doi ofiţeri. Această scrisoare e predată de lt.-col. Bianu lui Hârjeu, la mine. In cap : «Comanda de grupă ardeleană», semnătura Szabo, general ungur. Ea comunică demobilizarea armatei ungare. Generalul are ordin «să ia legătură cu comandele trupelor Antantei şi ministrul de război va căuta să obţie ca ocuparea în Ungaria să se facă numai prin Francczi şi Englezi». E limpede: aliaţii sunt admişi să ocupe; Românii excluşi.

— La ora 11 sunt chemat la *Rege*. Sunt cam mirat. După capul generalului Râmniceanu şi după înfăţişarea Regelui simt că se petrece ceva. De aceia scurtez comunicarea telegramelor. Pauză. Roşu şi agitându-se Regele zice : «Am ceva penibil să vă spun. După vizita d-tale de eri seara au venit să mă vadă miniştrii Antantei şi mi-au spus că n'au încredere în guvernul dv. Şi după cum

ştii, Antanta, în acest moment... Vă reproşează de a fi dat ordinul de intrare în Bucovina, fără a vă fi înţeles mai înainte cu ei. Bucovina face parte din teritoriile care fac obiectul învoelilor noastre cu ei...» (reprodus textual).—Eu : Demisiunea mea e de acum la dispoziţia M. V. Dar, în Bucovina am lucrat în totul în înţelegere cu M. V. şi eu am reamintit M. V. că aşi face bine să comunic, în semn de prietenie, această ocupare Antantei, pe care în principiu nu o interesează.—Regele : M'am gândit la un guvern luat în afară de partide. Ghiciţi pe cine am ales ?—Mişu...—Nu Coandă.—Foarte puţină suprafaţă. N'am de cât o observaţiune de făcut : E foarte regretabil ca străinătatea să facă şi să desfacă guvernele noastre şi ca M. V. să adopte calea puţin constituţională a guvernelor de funcţionari... — Regele : Mai târziu vom căuta să întrunim toate forţele... (Mă ridic în picioare).— Am servit pe M. V. şi ţara; mulţumită guvernului meu, Dinastia vorbeşte cu tărie şi această ţară are o armata, muniţiuni şi Basarabia.— Regele mă asigură de toată simpatia lui (cuvântul de simpatie revine mereu) şi îmi

cere concursul meu. — Eu :«Nu voi face nici o greutate guvernului, dar contra unui guvern Brătianu îmi reiau toată libertatea, căci este o imposibilitate morală».

— *Coandă* vine îndată să mă vadă pentru decrete. Guvernul său: generalii Văitoianu şi Grigorescu, Poni, Saligny, Fotin Enescu, cei doi Basarabeni, A. Cotescu, D. Buzdugan şi Oscar Kiriacescu. Aceşti trei din urmă nu încă oficiali, Buzdugan fiind bolnav şi ceilalţi doi în teritoriul ocupat.

Văitoianu fiind chemat la 10 ore seara, Marţi, guvernul era deci constituit în culise. *Săulescu* îmi spune că în ajun la ceaiul cu Stirbey la Palat şi că acesta îi propunea Finanţele în cabinetul... Mişu. — Coandă a fost dar substituit pentru a-l ţine în rezervă pe Mişu.

— Rezervându-mi două ore pentru a-mi remite notele, fiind încă în funcţiune, *Barclay* vine să mă vadă, el. Ii remit notificarea asupra Bucovinei şi răspunsul meu la scrisoarea din 22 Octbr. Regele cunoştea această scrisoare ! Aşa dar Antanta mi-a trimis acest ultimatum cu consimţimântul său.

Barclay: Suprins de numirea lui Coandă. — «Rămânem personal prieteni. Sunt mulţumit de schimbarea guvernului (şi repetă de doui ori această frază fără umbra gândului că m'ar ofensa: se vedea după faţa lui). Ne trebue aici un guvern al prietenilor noştri... Veţi face o partidă de maus cu Wopicka ; îmi face plăcere. El a cerut aceasta...» Iată cine decide de soarta României !

— La ora 2 trimit Regelui *demisiunea* mea :

«*Sire, — M. V. comunicându-mi demersul miniştri-*
«*lor puterilor Antantei, care au declarat M. V. că nu mai*
«*au încredere în guvernul ce prezidez, demers de care M.*
«*V. voieşte să ţie seamă, rog prea plecat pe M. V. să pri-*
«*mească demisiunea mea de Prezident al Consiliului de*
«*Miniştri*».

La 4 ore anunţ Camerei şi Senatului retragerea mea: «Răspunzând dorinţei M. S. Regelui, guvernul a depus demisiunea lui...». Am voit să fie constatat că guvernul fusese concediat.

— La 5 ore *Coandă* prezintă cabinetul său. Citeşte un decret de închidere în loc de mesagiu. Prevenisem pe

Coandă ; îi spusesem că trebuiau câteva cuvinte curtenitoare... «Bine înţeles...» şi îi dădusem dosarele cu diferite modele de mesagiu. De sigur Regele a ales această formulă brutală. Tot necazurile pentru anumite interpelări ? Sau liberalii nu-i permit să considere această legislatură ca existând ?

— La 5 jum. întrunirea majorităţii din Senat. — *Eu: Nu pot să mă întind asupra cauzelor retragerei; ar trebui să fac revelaţiuni muşcătoare asupra unui fel de politică intimă care se practică. Retragerea mea nu e o dezertare; în tot cazul, are loc asupra unei apoteoze: Bucovina şi Nordul Basarabiei. Am păstrat ţărei o dinastie, o armată şi i-am dat Basarabia şi Bucovina cu integritatea teritoriului. Astfel Camerile meritau un mesagiu de închidere, nu un decret neobicinuit. Vom fi găsiţi prieteni pentru a lucra la menţinerea ordinei şi pentru a mări ţara; vom fi găsiţi inimici hotărâţi pentru a tăia drumul ori cărui regim de imoralitate, de fraudă, ca acele care ne-au otrăvit.*

Arion : *Victorie la Bucureşti, unde învingătorii declară că ne înapoiază teritoriile; victorie la Iaşi, unde gu-*

vernul pune piciorul în Bucovina şi în Basarabia de nord. Guvernul moare fiindcă a luat Bucovina. E cel mai frumos sfârşit ce se putea spera. Sfârşeşte strigând: «Trăiască România Mare».

Meissner: A fost contra luărei puterei; recunoaşte greşala sa, căci e pagina cea mai glorioasă ce s'ar fi putut înscrie. Să rămânem uniţi.

Bardescu: Ceeace s'a făcut e foarte periculos: pretutindeni anarchia vine de jos ; la noi pleacă de sus. O reformă constituţională trebue să prevadă bariere puterilor Regelui.

25 Octombre (6 Noembre).—Se pare că totul s'a aranjat cu Constantinescu: prefect de poliţie, generalul Ştefănescu, şi cenzorul, procurorul Gorgos, — au şi fost desemnaţi de el.

— *Hârjeu* îmi spune că Mackensen a telegrafiat că dacă Bulgarii ar trece ca să-i îngreuieze retragerea, va distruge podul, deşi operă a Regelui Carol, şi că dacă căutăm a-l ataca în Transilvania, va distruge toate căile de comunicaţie.

— Liniile telefonice şi telegrafice cu teritoriile ocupate sunt tăiate. Să fie Germanii? Cum aseară telefoanele au fost interceptate, s'ar putea ca Coandă, autorul acestui lucru, să fi oprit şi telegraful. Văitoianu mi-a spus că el a insistat să fie lăsat telefonul. O dovadă ar mai fi faptul că mi se telegrafiază din Barboşi la ora 12, că o comisiune mă aşteaptă (bănuesc că e *Schwartzkoppen)* şi că sunt căutat pretutindeni: Oare vestea retragerei mele n'a trecut?

— *Regele* publică o proclamaţiune ; pentru ce ? Faptul retragerei unui guvern a provocat vreodată vreo proclamaţiune ? E pur şi simplu o provocare aruncată conservatorilor.

Regele spune : «Imprejurările ne dau din nou putinţa de a îndeplini ceiace v'am făgăduit şi ceìa ce în sufletul meu n'am încetat să voiesc. (Adică noi l'am împiedicat să-şi realizeze făgăduelile !). Mai departe... ? «Guvernul meu le va înfăptui». Deci, sau alegerile constituante sau tabula-rasa a Camerelor noastre pentru a rechema Camerile Brătianu. Vom vedea multe !

— Prezidentul Wilson răspunde Germaniei că e de

acord cu aliaţii asupra celor 14 puncte din program, afară de interpretarea celui privitor la libertatea mărilor, pentru care îşi rezervă libertatea de acţiune la deschiderea congresului de pace. Anunţă că Foch are un mandat general pentru regularea armistiţiului. — Nauen anunţă că delegaţii lui au părăsit Berlinul pentru a trata pe frontul occidental. — Printre delegaţi găsesc pe contele de Oberndorf, ex-ministru la Sofia, pe care l-am avut de mai multe ori la masă.

26 Octombre (8 Noembre). — Intreruperea corespondenţei era datorită măsurilor de precauţiune (?) ale lui Coandă.

— *Coandă* vine să mă vadă. I se cere, ca şi mie, jandarmi. Speră să dea plutoane de vânători. A cerut mai ales Germanilor să lase trecerea trupelor pe măsura plecărei lor. Mackensen ceruse garanţii (vezi 25 Oct.). Guvernul a dat asigurări că neavând intenţiune să ocupe Transilvania, el n'are să fie neliniştit de siguranţa flancului retragerei sale. A cerut încă să i se uşureze trecerea a doi ofiţeri pentru a putea vorbi cu şefii aliaţi şi a-i preveni că nu au nevoie să ia contact cu Germanii,

fiindcă ei se retrag. Se va evita astfel ţărei durerea de a mai fi teatru de război. Nici ocupaţiune prin urmare.

— Legea Asistenţei publice nu s'a promulgat. Se pare, ceiace se spune la Cancelarie, că Regele în persoană a ordonat să nu se publice nimic din fosta activitate parlamentară şi să se amâne chiar decretele dela 23 Octombre. Vom vedea şi aceasta.

Am înapoiat Regelui sub plic legea amnistiei, care era, cu promulgarea gata în sertarul meu. E în stare să creadă că aşi fi publicat prin surprindere această lege!

Prânzesc la Henri Catargi cu Wopicka. Pe lângă familie, Mitilineu şi N. Lahovary. *Wopicka* foarte jenat; ne luând parte la nici o conversaţie generală. Am avut explicaţia lucrului după ce a vorbit cu Mitilineu — refuzasem o partidă de cărţi propusă pe neaşteptate, — şi după ce, la cererea lui Mitilineu, am luat pe Wopicka deoparte: era vorba de discursul său dela Chişinău, pe care pretinde că nu l-a pronunţat: niciodată n'a afirmat nimic, şi mai ales în numele guvernului său. «Am vorbit englezeşte şi nimeni n'a înţeles». Scoate atunci o declaraţie în mai multe limbi în care exprimă simple dorinţe.

— Ii răspund îndată că am avut precauţiunea să nu afirm existenţa textului său şi că acel care a citit-o a fost Cuza, care nu e dintre ai mei. Imi mărturiseşte mirarea lor că am trimis ordinul Duminecă... — Eu: Marţi, nu Duminecă ! — El : E adevărat ? Mi s'a spus că Duminecă,... fără a consulta pe Rege şi fără a-l înştiinţa ! — Povestesc în detaliu cum s'au petrecut lucrurile, cum în toate am fost de acord cu Regele şi cum eu am sugerat nota care trebuia să le fie trimisă. — Wopicka părea că cade de sus. E vorba desigur de o nouă intrigă şi mai ales de multă duplicitate.

Comitet. Ne-am întâlnit la ora 4 la Meissner. Arion a fost plângător: «Nu mai existăm; ar fi trebuit să ţinem încă 24 ore pentru că pregătisem o depeşă lui Wilson, care ar fi fost de un mare efect ; scăparea noastră este Averescu». — D'abia pot să-mi stăpânesc indignarea. Mult mai logici şi mai dârzi Nicu Ghica şi Gr. Cantacuzino !

Se decide : Propagandă pentru a stabili cât de fecundă a fost activitatea noastră şi cum ea ne permite să ne întrunim toţi pe terenul naţional al României Mari;

broşuri şi gazete; întreruperea anchetei contra miniştrilor pentru a se publica documente.

In discuţiune s'a stabilit că Mişu Cantacuzino decisese cu violenţă coteria lor să se ridice mai ales contra noastră şi să susţie pe Take Ionescu — mi-am permis să reamintesc tuturor cât de neîndemânatici au fost la 24 Oct., când în întrunirea majorităţei au cerut şi aclamat concentrarea. Cu cine?)—şi că guvernul se gândea să facă reformele anunţate în proclamaţia regală prin mijlocul unui decret-lege.

Tocmai H. *Catargi* îmi spune că Averescu şi M. Cantacuzino s'au repezit împreună la palat pentru a cere audienţă spre a protesta dinainte împotriva acestei îndrăsneţe pretenţiuni.

— Comunicatele (Lyon) dau o notă foarte încurcată a lui Lansing: «Guvernul St.-U. a avut totdeauna prezentă buna desvoltare viitoare şi integritatea României ca ţară liberă şi independentă... Prezidentul St.-U. doreşte dar să vă informeze că guvernul St.-U. se interesează de aspiraţiunile poporului român, atât în afară cât şi în limitele Regatului... Guvernul St.-U. nu va neglija

să-şi exercite influenţa la momentul necesar pentru ca drepturile politice şi teritoriale ale poporului român să fie obţinute şi asigurate contra ori cărui atac străin». E oare aceasta un răspuns la telegrama lui Wopicka de acum două săptămâni?

27 Oct. (9 Noemb.)—După informaţiile lui Fundăţeanu: el a primit ordin să facă un decret prin care Mărdărăscu e numit «în funcţia» de Comisar General în Basarabia; Văitoianu s'a opus; vrea să-şi păstreze locul şi e foarte natural; Coandă a replicat lui Fundăţeanu: «N'ai să asculţi decât de ordinele mele». Văitoianu îmi vorbise ieri de această chestiune.

— Jurnalistul Mavrodi vorbind cu Teodorescu a recunoscut că proclamaţia Regelui era opera lui *Alexandru Constantinescu* şi că dela el a venit ideia de a se închide sesiunea printr'un decret.

— *Censura* tae totul în «Iaşul». Articolele se duc lui Văitoianu, care şi el le duce lui Coandă. Toate rigorile pentru noi! S'a suprimat chiar şi comunicatul prin care voiam să anunţ că Bucovina fusese ocupată cu autorizaţia Regelui.

— Note caracteristice. Două telegrame: Pasici a protestat contra ocupărei Dalmaţiei de către Italia. — Deputatul conte Dasy ducându-se spre front, a fost arestat la Laibach de Jugoslavi fiindcă e ofiţer de Stat-Major şi fiind că guvernul jugoslav «fiind aliat al Antantei, se găseşte în război cu Austria-Germană».

28 Oct. (10 Noemb.). — Schimbare de atitudine. Alaltăeri Coandă făcea protestări prieteneşti Germaniei. Astăzi se mobilizează contra ei. *Regele* adresează o proclamaţie Ţărei: «In clipa când aliaţii trec Dunărea şi ne putem regăsi lângă ei ca să isgonim inamicul, care de doi ani ne calcă şi jefueşte pământul strămoşesc...«—O a doua proclamaţie armatei. — Un decret de mobilizare a 24 contingente. — O companie cu drapel merge cu muzica în frunte; câţiva copii înainte. Ies pe la 11. Lume întristată. Nici un entuziasm.

Cred că e o simplă demonstraţie politică cerută de Antanta, căci starea noastră e de plâns. Nu sunt efecte şi mantale în rezervă pentru mai mult de 16 mii.

— S'au arestat ofiţerii şi soldaţii germani din Iaşi;

Barbatescu i-a vazut conduşi între baionete la Statul-Major. Se pare ca pe la ora 12 au fost văzuţi Germani târând căruţele lor de bagaje, huiduiţi de mulţime. Ce inutile sunt aceste rele procedeuri ! (Hârjeu fiul, ramas pe lânga Grigorescu, ne spune că a vazut mulţimea scuipând asupra tristului convoi. S'au scuzat zicând ca Siguranţa e de vină). — Brandenstein şi camarazii sai vor fi schimbaţi contra ofiţerilor dela Bucureşti.

— Generalul Presan e rechemat în activitate şi numit Şef de Stat-Major: «şedinţa continuă». Christescu, înaintat general de corp, trece la partea sedentara. (Vezi notele din 15 Oct. cari anunţau această schimbare.)

— Mobilizarea noastra este într'adevar ceia ce credeam; foarte slabă. Se cheama 6 contingente numai şi ofiţeri subalterni neînsuraţi; gradele superioare nu. E probabil ca se voieşte a se avea un numar oare-care în mână. Pe lângă aceasta, se pare că am trimis un ultimatum lui Mackensen: o spune «Mişcarea». Termenii acestui act sunt puţin limpezi, dacă textul e exact.

— Depeşile anunţă abdicarea Kaiserului şi a fiului său. Comunicatul Cancelarului spune ca se va proceda la o Regenţă, în aşteptare ca o Adunare constituanta să hotarască de viitor. Lyon vorbeşte de manifestări populare la Berlin, de tulburări la Hamburg, Brema, Frankfurt, etc.

Plenipotenţiarii germani au sosit în noaptea de 7-8 Noembre la Cartierul lui Foch ; Şeful lor este Erzberger. Ei au termen până astazi, la amiazi, pentru a primi condiţiunile armistiţiului. In aşteptare, trupele franceze împing înainte ofensiva.

29 Oct. (11 Noemb.).—Regina s'a întors azi dimineaţă. Ovaţiune la gară ; D. de Saint-Aulaire a facut un speech şi a remis M. S. «Medalia Militara» franceză. De faţă guvernul, miniştrii straini, Brătianu.

— Trupele franceze au trecut Dunărea la Giurgiu şi generalul *Berthelot* trimite o proclamaţie Românilor. Intre altele cere ţaranilor *sa se ridice şi să ia arme*le. Sper ca acest sfat nu va fi urmat, şi noroc că nu sunt arme în teritoriul ocupat !

Svonurile cele mai exagerate sunt puse în circulaţie: Armata germană ar fi capitulat la Bucureşti. (Dar cenzura a interzis publicarea acestei veşti.) Mitilineu anunţă cu satisfacţie că Mackensen a fost arestat la Crivina. Toate acestea sunt probabil închipuiri.

— Armistiţiul a fost semnat în Franţa. Mareşalul Foch anunţă că ostilităţile au fost suspendate astăzi la ora 1.

— Cabinetul e complectat cu Mitică Buzdugan dela Consiliul agricol superior, la Justiţie; Cottescu, destituit de liberali ca incapabil, la Industrie şi Oscar Kiriacescu la Finanţe.

Cu întoarcerea lui Prezan se taie telefonul tuturor particularilor, alias opoziţia.

—Toţi politicianii fac front contra noastră; e foarte natural; «lăcomia»: cu cât sunt mai puţini părtaşi cu atât se obţine mai mult. Brătianu a văzut pe Matei Cantacuzino («Epoca»); Coandă a văzut pe Averescu şi toată lumea spune că s'a făcut înţelegerea cu generalul.

Guvernul zis naţional ar putea lua fiinţă, dar cu oameni de mâna a doua.

— Gazetele liberale anunţă că *Victor Antonescu* şi-a făcut apariţia. Costumat în căpitan francez, a făcut călătoria cu lt. Noël şi a rămas ascuns la Ghidigeni. Antonescu ar fi fost purtătorul unei scrisori a lui Clemenceau pentru Rege. (La aterisajul lui Noël se constatase prezenţa unui scaun liber şi a unui costum pentru un al doilea călător). Bineînţeles, la Tecuci nu s'a ştiut nimic, nu s'a raportat nimic.

30 Octombre (12 Noembre). — La ştirea armistiţiului am ocupat Brăila şi Focşani şi un detaşament a pătruns prin Bicaz în Transilvania; în Dobrogea, prin mici fracţiuni s'a trecut dela Galaţi şi dela Reni; marşurile au continuat chiar până la ora 3 pentru a da mai multă amploare ocupaţiunei ; în Bucovina suntem la Cernăuţi.

— *Mobilizarea* noastră ia aspectul unei comedii. Nu sunt de loc efecte de îmbrăcăminte: era uşor de ştiut înainte de decret. Dar nici oamenii nu răspund ; reg. 13 înregistrează chiar dezertări serioase. Din provincie se scrie că satele sunt jalnice, exasperate şi că oamenii murmură: «Ne-aţi dat ce aţi făgăduit?» De aceia s'a re-

dus apelul la 4, pe alocurea 6 contingente, şi numai pentru diviziile 6, 7, 8, 9, 10, 13 şi 14.

— Numirile de prefecţi arata absoluta lipsă de elemente la dispoziţia acestui guvern. Sunt delegaţi pretutindeni magistraţi: ciudat amestec al justiţiei şi al administraţiei! Tribunalele sunt descomplectate, atunci când trebuiau să examineze naturalizările evreilor. Un bătrân pensionar beţiv, colonelul C. şi un alt declasat, col. C., sunt numiţi la Dorohoiu şi Severin. — E adevărat ca nu se vorbeşte decât de combinaţiuni ministeriale de substituit guvernului acesta. Bratianu ar fi recunoscut că singur nu poate veni la putere şi se cauta învoeli cu Averescu, M. Cantacuzino şi alţi însetaţi. Bineînţeles că partidul conservator e ignorat...

— Condiţiile primite de Germania sunt: Evacuarea Belgiei, a Alsacie-Lorenei, a provinciilor Renane, a României şi a Rusiei. Predarea submarinelor. Predarea a 5000 locomotive şi a 15.000 de vagoane, a 5000 de tunuri (din carî jumătate de calibru mare) şi 30.000 mitrali-

ere. Ocuparea porturilor germane, accesul aliaţilor pe fruntariile de răsărit germane, etc. Mai greu de cât ceia ce Germanii ne impuseseră nouă.

— O parte anecdotică foarte morală. *Prezan*, întors la Statul-Major, primeşte pe Gorski şi-l mustrează fiindca a trimis pe lt.-col. Antonescu în Basarabia, atunci când trebuia să ştie că avea de lucrat cu el! (Prezan era demisionat...). Desigur Gorski e vinovat că n'a păzit convenienţele lui Prezan, adversar al guvernului, în care Gorski era secretar general.

— Totul se repune la loc: Perieţeanu la C. F. R.; inginerii puşi în retragere îşi reiau slujbele; alţii înaintaţi sunt retrogradaţi; generalul Lupescu se întoarce la Statul-Major, cu Antonescu şi cu col. Sterea. «Trebuie ca Berthelot sa-şi găsească vechii săi colaboratori».

— *Mitilineu* îmi comunică confidenţial că se aşteaptă prin Chişinău Marele-Duce şi Marea-Ducesă Cyril şi mama Reginei. Regele îmi spusese că Poklevski voia să-mi vorbească de câteva familii mari care voiau sa fugă din Crimeia în România.

31 Oct. (13 Noembre). — Germanii făcând să sară podul dela Muftiu, comunicaţia prin Barboşi e şi ea tăiată. Se pare de altfel că telefonul şi telegraful nu funcţionează cu teritoriul ocupat.

— *Mircescu* soseşte. El e printre ofiţerii cari au fost schimbaţi cu misiunea Brandenstein. Imi confirmă că Marţi se dusese cu Schwartzkoppen şi Horstmann la Barboşi; că m'au aşteptat şi că n'au aflat de retragerea mea decât Miercuri prin călătorii veniţi dela Iaşi. Germanii veniseră să reguleze detaliile retragerei lor: ei ocupaseră Braşov, Sibiu şi Sft. Gheorghe şi cereau 20 de zile pentru evacuarea lor, asigurându-se de un atac din partea noastră. Nimic mai mult. Astfel că ultimatum, mobilizare, toate acestea au fost inutile şi puţin glorioase.

— Ministrul Fotin *Enescu* vine să vorbească cu mine. El se consideră ca foarte trecător în minister. Pentru el un guvern de coaliţie este o certitudine, deasemenea e convins că nu se poate face ceva fără consultarea partidului conservator.

— Nu sunt Francezi la Bucureşti. Regele vrea să se

întoarcă cât mai curând la Bucureşti «cu capul lui Mihai Viteazul şi al lui Ştefan cel Mare» (Enescu). Se stabileşte data de 8 Noemvrie, Sf. Mihai. E vorba să se însărcineze un ofiţer spre a trata intrarea Românilor, pe măsura retragerei Germanilor.

1/14 Noembre. — Nimic deosebit. Buletinele nu dau decât ecoul manifestărilor cu care s'a primit la Londra şi la Paris vestea armistiţiului.

— La noi, la Brăila, sub ochii unui batalion de vânători venit în ajun, s'au devastat casele evreilor. I. Berceanu a sosit cu plângerea autorităţilor împotriva armatei, care a ridicat proviziile cumpărate de comună dela Nemţi.

— Prinţului *Carol* i-s'a ridicat restul pedepsei, care nu trebuia să expire decât la 22 Noembre. Se pare că vrea să-şi păstreze nevasta. El ar fi spus: Ştiu bine că în 20 de ani România, ca toate celelalte ţări, va fi republică; de ce să fiu împedicat atunci să trăesc cum vreau? (Să fie el oare prevăzător, sau credincios cuvântului săr?) — Curtea nu mai speră decât să convingă familia Lambrino ca să ceară despărţirea: aflu aceasta prin Mitilineu.

Chiar Luni un registru fusese depus pentru el, la Regină. Ducându-ma sa ma înscriu la Regina, d. Denise s'a grăbit sa mi-l prezinte.

— Nimic nu poate să zugrăvească mai bine pe conservatorii disidenţi decât comunicatul lor de azi dimineaţa. E precedat de o telegramă a lui Take Ionescu, care dă sfatul să se formeze un guvern adevărat naţional, cu participarea tuturor partidelor. Banuesc că Take se gândeşte că realizarea marilor noastre proecte nu va fi uşoara şi nu prea vrea să-şi ia singur raspunderile. «Mişcarea» se grăbeşte să publice, alaturi de această telegrama, un articol al lui Take Ionescu, din care acesta exclude dela afacerile publice pe cei cari nu s'au împărtăşit cu naţionaliştii în credinţa României Mari.

2/15 Noembre. — Nu e pâine pentru 5 zile; s'a anunţat oficial. Dar se cere mobilizaţilor să se prezinte cu merinde pe 5 zile. De unde să le ia? Se dă populaţiei orz şi cartofi, iar săracii n'au lemne ca sa le fiarbă. Nici o gazetă nu suflă o vorbă. Pe vremea mea ce sgomot s'ar

fi făcut! Cu schimbarea prefecţilor, nimeni n'a trimis partea de grâu fixată pentru Iaşi.

Electricitatea a fost tăiată la 10 seara. Lumânările sunt 13 lei una, şi ce lumânări! — Zăpada a început să cadă. Dela 3 nu mai circulă trăsurile.

— Nici o comunicare cu Bucureşti.

3/16 Noembre. — In «Monitor» numirea generalului Sinescu la gradul de general de divizie. Regele îmi spusese că nu i se poate încredinţa o brigadă, când fusese vorba să fie mutat pentru a fi numit Greceanu inspector al cavaleriei şi generalul Grigorescu, care a făcut numirea, a declarat într'un raport că Sinescu e un incapabil!

— La 2 ore primesc o scrisoare oficială: «M. S. dorind a vă vedea, sunteţi rugat a veni azi Sâmbătă 3 Nov. la orele 6...» Deci *Regele* mă chiamă. Dar chestiunea putinţei de a merge la palat e gravă. Zăpada e enormă, automobilele, al meu cel puţin, nu circulă şi poliţia trebuie să-mi procure o trăsură.

«Te-am chemat ca să nu crezi că te uit», —îmi spune Regele într'o lungă strângere de mână. (Un fotoliu e

pregătit la colţul biuroului său, pe când totdeauna, fiind ministru, trebuia să-l trag chiar eu). — O singură plângere din partea mea: cenzura, care nu permite să ne apărăm în potriva atacurilor care plouă, şi o critică asupra unei numiri la prefectura din Bucureşti, pe care Regele o neagă. — El nu a semnat decretul. — Rezumat politic: Greutate mare pentru a uni toată lumea în jurul său în marele momente care se pregătesc.— Eu: Pentru că soluţiunea trebuie căutată aiurea. La congres se va decide soarta noastră; la congres trebuie să se găsească reprezentate «toate forţele vii ale ţărei» (am evitat dinadins termenul de partid); ceeace se va semna acolo trebue să lege pe toată lumea, indiferent de cine administrează aici. — Regele: Aveţi dreptate. — Am revenit încă odată asupra acestei păreri şi Regele mi-a răspuns la fel. Şi am adăogat că guvernul actual n'avea decât să urmeze a guverna... — Regele mi-a spus la un moment dat: «Cine ar fi crezut în această prăbuşire a Germaniei? Antanta însăşi nu spera un rezultat decât peste un an. E prea mult. Dar vezi: Tot credinţa salvează!

Salvăm petrolurile ; trebuie acum să ne gândim la un monopol românesc. In Dobrogea au fost ciocniri; dar ne-am bătut cu o brigadă şi jumătate bolşevistă, care nu vrea să cunoască nici o autoritate, nici să respecte armistiţiul (?). In Ungaria avem dreptul să înaintăm, cu toate că e armistiţiu ; nu e un fapt de război ; înaintăm ca să apărăm populaţiunea». Regele a văzut pe V. Antonescu,—cu un surâs îmi anunţă această veste, — care i-a adus din partea lui Clemenceau asigurări pentru Dobrogea şi Transilvania. Am înaintat 30 klm. în Transilvania; dar nu se ştie nimic, absolut nimic din ce se petrece acolo; nu crede în separatismul ce i se atribue. Karoly a fost primit rău de Franchet d'Esperay, când a vorbit de Români ca supuşi credincioşi ai Ungariei. Regele crede că mai mulţi Suverani germani au abdicat. Exemplu rău, iar când am enumerat monarhiile cari rămân în picioare : «Italia, zice Regele, se poate şti oare ce are să devie ?»

—Din telegrama lui *Soelf* ministrului Lansing şi din protestarea sa în potriva ridicărei materialului rulant,

care va agrava şi mai mult chestiunea alimentară, rezultă că lipsa e foarte mare în Germania. Intr'adevăr, Imperiul nu mai are ce face. — Clemenceau în discursul său către reprezentanţii Presei a anunţat că va veni în ajutorul poporului german.

4/17 Noembre. — Mobilizarea a sfârşit cu un mare fiasco. Cutare unitate care trebuia să primească 400 de oameni, a avut 7. O abţinere absolută. Cum nu se vor putea pedepsi zecimi de mii de oameni, e un foarte prost precedent. De alt-fel, ce nebunie să se cheme 22 de clase dintr'o dată, când toată lumea ştia că armistiţiul era inevitabil.

Te-Deum la Mitropolie pentru victoria puterilor aliate. Primiserăm toţi invitaţiuni. Ne-am dus Arion, Meissner, Mitilineu şi cu mine. Lume multă. Prinţul Carol nu s'a urcat pe scaunul liber de lângă Rege; la parastasul Prinţului Mircea, Prinţul Nicolae luase loc pe acest tron alături de tatăl său. Astăzi cei doi Prinţi au stat alături de miniştri şi de corpul diplomatic. Victor Antonescu, în uniformă de căpitan francez, se găsea

între ofiţerii generali (!)... Eram aşezat între D-na Brătianu şi soţul său: lucru care a făcut înconjurul oraşului.

— D-na Olga *Sturdza*, la care iau ceaiul, se miră de atmosfera puţin prietenească care domneşte la Curte contra Brătienilor. Regina i-a spus că D-nul Brătianu împiedică gruparea tuturor partidelor în jurul Regelui. (Se spune în oraş că de două zile Brătianu nu vrea să mai audă vorbindu-se de un guvern «naţional»).

— *Stirbey* a chemat pe Lascar *Antoniu* ca să-i mulţumească. Antoniu a trecut o lege din iniţiativă parlamentară permiţând să se plătească în hârtie datoriile datorite în aur şi mesajul pentru Senat n'a întârziat pe drum, — a, nu! Stirbey datoreşte în aur anuităţile pentru Oneşti, cumpărat dela D-na E. Sturza! Sub acest pretext i-a vorbit politică: marea stimă pe care Regele o are pentru mine; trebuie luptat pentru dărâmarea legendei că eram partizan al războiului alături de Germania; că ar trebui să încerc unirea tuturor conservatorilor, căci trebuie o forţă de opus liberalilor... (Se-

cretul convocărei mele la Palat fi-va în îngrijorarea produsă de liberali)...?

5/18 Noembre. — Foştii miniştri se adună la mine. Le dau seama de audienţa mea şi pun două întrebări: 1) Dacă, împotriva ori cărei probabilităţi, ni se oferă o parte din ministerul naţional; 2) Dacă cele două reforme se fac pe cale de decrete-legi, care este atitudinea noastră?—Asupra primei chestiuni, afară de avizul contrariu al lui Cantacuzino, unanimitate pentru a primi, la condiţiuni egale. Trebuie să fim acolo pentru a împedica nebuniile şi a canaliza reforma agrară. Asupra celei de a doua întrebări, dacă s'ar realiza, să facem tot posibilul pentru a pătrunde în noul Parlament. Nici să lăsăm să se creadă că înfrângerea Germanilor ne face neputincioşi, nici să lăsăm să prindă zvonul că suntem, în fond, contra reformelor.

6/19 Noembre. — Pe neaşteptate — (ziarul «Lumea» anunţase limpede faptul, dar se credea că este fantezie de reporter), — «Monitorul» conţine două decrete cu numerile 3272 şi 3273, prin care: 1. Se disolvă Camerile şi se convoacă corpul electoral pe baza sufragiului universal şi «conform unui decret-lege ulterior». 2. Se «declară inexistente şi lipsite de ori ce putere legală» toate lucrările efectuate de Adunările disolvate, în tot timpul funcţionărei lor.

Raportul lui *Coandă* este un model de inepţie şi de ipocrizie : Camerile trecute erau neconstituţionale pentru că nu s'au ales pe baza sufragiului universal, când pentru exerciţiul lui sunt încă de făcut legi, după cum însuşi decretul de convocare o recunoaşte.

Lovitură de Stat în toată brutalitatea ei, dar lovitură de Stat având numai un singur efect, acela de a anula darea în judecată a guvernului Brătianu. Legile votate de noi se vor reînfiinţa prin decret: ei înşişi o spun !

Nota ce dau la «Iaşul» trece, însă se taie vorbele de lovitură de Stat.

Mitilineu la *Catargiu* la dejun. Mareşalul Palatului: Nu mai înţeleg pe Rege. E terorizat de Brătianu şi «la fripouille» de Coandă execută toate ordinele acestuia.

— *Văitoianu,* era Mitilineu de faţă, când a venit Dumitriu-Dovlecel să-i spună că d-nul Brătianu cere ca toate comisiunile interimare liberale să fie puse la loc. Văitoianu ar fi zis de ruşine: Dar ce sunt eu ca să primesc ordine ? — Şi cu toate acestea le va executa.

— *Mitilineu* a fost chemat în audienţă dela 6-8. *Regele,* încurcat, roşu la obraz, pretinzând mereu că această măsură nu este contra noastră şi că legile noastre se vor pune la loc, că nu uită că am scăpat Coroana. Aceiaşi «tartuferie» care nu mai prinde.

— Pe când Scheidemann arată agonia populaţiei germane, în care 80% din copii mor din lipsă de hrană şi 20% din femeile gravide au perit, câteva cucoane din Iaşi, cu Eliza Brătianu în cap, trimit femeilor engleze o depeşă nedemnă de civilizaţia, ce pretindem că avem.

7 20 Noembre. — Lovitura de Stat s'a petrecut în cea mai desăvârşită indiferenţă. Ziarele sunt buimăcite. «Indreptarea» lui Averescu nu spune boabă, vizibil desorientată. «Evenimentul», care a ameţit lumea cu întrevederile lui Ionel Brătianu cu Ionaş Grădişteanu, se miră că reformele fiind admise de «ambele partide istorice», se procedează pe calea luată; dar nici o vorbă de anularea legislaturei. Singură «Epoca» dă asigurări că şi Liga şi conservatorii vor lupta în contra liberalilor. Nu este azi nici o îndoiala că totul a fost dictat şi impus

de Brătianu, iar că guvernul a fost biurou de înregistrare. — *Văitoianu* a spus formal lui Mitilineu: «Suntem oamenii Regelui şi facem ce ordonă Regele». Dar cine duce pe Rege, se ştie şi se prea ştie!

— Cum mi se dau comunicatele telegrafice trunchiate şi cum mi s'a tăiat telefonul, am scris o scrisoare de protestare lui Coandă.

8/21 Noembre. — Se celebrează cu pompă, dar cu mare desordine, ziua de Sf. Mihail — Mihai Viteazu — la Mitropolie. Conferinţă la Teatrul Naţional, la care vorbeşte şi generalul Petala, comandantul corpului 4, Bodnărescu, delegat bucovinean, şi părintele Balan din partea Ardealului. Seara, la Universitate, conferinţă în *franţuzeşte* a lui Iorga; Iorga care a făcut o quasi-revoluţie la Bucureşti pentru că se juca o revistă în limba franceză!

— Şedinţa comitetului executiv la Meissner: Au lipsit mai mulţi din provincie, din cauza comunicaţiilor imposibile, iar telegramele lor sosesc cu 4 zile întârziere. De notat că Tacu, care îmi ceruse convocarea, s'a găsit în toate de acord, dar a cerut că trebuie să facem o declaraţie lepădându-ne de Germania şi ca atare să consimţim la anularea legilor noastre. I s'a răspuns bine de Corteanu, de Arion, de Meisner, că «nu dăm le coup de pied de l'âne». — Însărcinat pe Garoflid, Corteanu şi Tacu să redacteze un ante-proect de proclamaţia ce vom face către alegători.

După şedinţă, în comitet de foşti miniştri, ne-am certat furcă asupra memoriului ce vom remite Regelui pentru a protesta contra loviturei de Stat. A trebuit să îndulcesc mult unele din frazele proiectului meu.

— *Stirbey* caută să acrediteze versiunea că Antanta a impus Regelui decretul de anulare a legislaturei noastre şi că nu se poate rezista Antantei «pentru că ne dă tot». — Aceste sunt cuvintele lui către C. Miclescu, pe care îl convocase dinadins. Se vede cum caută a îndepărta greutăţile din calea lui Brătianu.

9/22 Noembre. — Din toate conversaţiile, din chipul cum se arată faţă de noi publicul cel mare, se constata

un reviriment în favoarea noastră. Decretele au întors lumea şi din nou se vede simpatie împrejurul nostru. Cei dela «Evenimentul» au decis să nu ne mai atace. In orice caz, şi cei din Ligă par decişi a face front contra Brătienilor.

— Din comunicate se văd comitete de soldaţi până şi în Germania. In Saxonia republică.

— Censura continuă să taie tot ce este contra liberalilor. Nu a fost permis să se răspundă unui articol al «Mişcărei» pentru ca să vorbească de permisele şi de speculaţia vagoanelor din 1916.

— Se complotează mult cu Cadeţii şi Octobriştii ruşi. Miliukow, Nabucow, Cerbacew sunt mereu în conferinţă cu Brătianu şi se svoneşte că cu ajutorul Antantei, — la 22 Oct. St.-Aulaire mi-a spus limpede că Ucraina cată să dispară, — s'ar urmări reconstituţia marei Rusii. Ai noştri destul de nebuni ca să ajute la aşa ceva. Cazacu şi Costin, cari au fost să mă vadă, spun că lipsa de omogenitate şi faptul că ţări ca Crimeia, Caucazul, au tot ce le trebuie ca să trăiască independente, vor fi o piedică radicală.

10/23 Noembre. — Vin cele dintâi ştiri precise din Bucureşti. Retragerea Germanilor, în ultimele două zile a fost lamentabilă. Au jefuit. Stricăciuni destule. Cu sila au ridicat automobilele din garaj, din care unul al meu propriu; abia mi l'a scăpat Tzigara, trăsura prinsă tocmai la un garaj dela Şosea. Dar şi aî noştri nu s'au dat înapoi; au prădat depozitele şi pe urmă au atacat prăvăliile ovreeşti în Văcăreşti, Strada Carol, Calea Victoriei. Stare de asediu. Tzigara foarte sever şi prefect în toată puterea cuvântului.

— Au reapărut «Viitorul», «Universul». Au eşit din nou «Izbânda» şi «La Victoire». «Lumina» şi «Renaşterea», piele nouă. S'au făcut devastări la «Steagul» dar, scrie Kiriacescu, puse la cale de cei dela «Universul». Se confirmă arestarea lui Brănişteanu, Sărăţeanu şi Karnabat. L'«Indépendance» din Iaşi aprobă, bine înţeles, pentru că aceşti ziarişti au instalat pe Rege (!)

11/24 Noembre. — Am dus personal la Palat protes-

tul iscălit de foştii miniştri şi de Meissner, contra loviturei de Stat. L'am remis generalului Râmniceanu, defaţă fiind generalii Lupescu şi Botez. Am întrebat de Mareşal, dar Curtea era dusă la o serbare a Femeilor Române la Universitate.

— *Bodnărescu* a declarat că Bucovinienii nu aprobă aerele de satrap ale lui Brătianu şi că ei numai liberali nu sunt. (Comunicat de Nicu Gherghel, fost deputat, lui N. Stoianovici).

— *Prinţul Carol* a avut la D-na Mavrodi o lungă întrevedere cu nevasta lui, dela 10 seara la 2 dim. A plâns. A dat toate încredinţările, dar a declarat că se supune mamei sale şi că a iscălit cererea de anularea căsătoriei.

13/26 Noembre. — Se află că Prinţul *Carol* a părăsit Iaşii şi că pentru câteva luni se va duce în Statele-Unite. El a lăsat, cu galanterie, soţiei sale un colier de perle, probabil ofrandă a Reginei.

— Plecarea Regelui se grăbeşte; gazetele spun că e după cererea insistentă a generalului Berthelot. Astăzi, mâine şi poimâine se pun trenuri la dispoziţia oficialităţilor şi Curtea pleacă Sâmbătă la Bucureşti.

— Se simte că se petrece ceva în Transilvania. Eri s'a aflat prin ministrul Poni că comitetul naţional ar fi telegrafiat încredinţarea prieteniei sale, *fără nici un cuvânt despre unire,* cu simpla menţiune: «Ne organizăm». Astăzi se spune pretutindeni că Ungurii masa-

crează pe Români, că trebuie să se intervie repede, etc. Trebuie să fie în toate acestea un motiv care neliniştеşte pe toată lumea.

— Dela Petre *Greceanu* (generalul): Guvernul n'a transmis telegrama conservatorilor disidenţi chemând pe Take Ionescu şi liberalii acuză pe Take că a părăsit Cadrilaterul şi Torontalul. Din ce în ce se vede că liberalii vor să fie singuri la masa cea mare.

14/27 Noembre. — Iaşi. — Plecăm mâine. Tocmai târziu seara mi s'a dat o cabină într'unul din cele două trenuri cari transportă mâine legaţiunile pe foştii miniştri şi membrii guvernului, etc. Se anunţă că Regele şi Regina se vor întoarce peste câteva zile să-şi ia rămas bun dela societatea moldoveană.

— Vizită, lungă, a lui *Bădărău.* Părerea lui: a lupta contra liberalilor. dar a nu-şi înstrăina pe Rege. Pentru el am comis două greşeli: nefăcând reforma electorală şi certându-mă cu liberalii prin darea lor în judecată. Trebuie căutat a se uni toată lumea, şi îmi pune întrebarea precisă dacă aşi primi aceasta sub Take Ionescu, a cărui politică birueşte, — Răspuns: N'am făcut

niciodată caz de persoana mea; când o propunere formală va fi făcută, vom examina obiectiv ceeace fiecare aduce ca putere la massa comună.

17/30 Noembre. — *Bucureşti.* — Mă întorc dela Iaşi. Ni s'a spus atâta că trebue să fim faţă la serbările intrărei Regelui, încât am făcut ca ceilalţi: am plecat cu un «special». Eram Arion, Săulescu, Hârjeu, Mişu Cantacuzino, Argetoianu, Bădărău, Crăiniceanu, ca foşti miniştri. — Liberalii plecaseră două ore înainte de noi. Călătoria a ţinut de Joi la 6 până Sâmbătă la 11. Numai 41 ore. Bine înţeles trenul care ducea pe Brătianu n'a pus 18 ore. Fără foc şi fără lumină. Dar erau multe trupe oprite prin gări şi escorta regală, îmbarcată Marţi, era încă la Bârlad Joi seara.

Oraşul liniştit. Plouă necontenit de câteva zile. Automobilul meu fiind rechiziţionat, — ceea-ce Germanii nu făcuseră, — mă duc spre casă într'una din birjile de nedescris, ce ne-a lăsat războiul. — Dar e o uşurare de a fi stăpân pe sine şi pe mişcările sale.

Aici s'a încercat totul spre a se excita publicul împo-

triva noastră. Corbescu e stăpânul; el face listele de arestări. «Lumina» şi «Renaşterea» au fost închise din ordin. Bănuesc că acestui fapt datoresc vizita, în lipsă, a lui Stere, care îmi cere o întâlnire. Au fost arestaţi Brănişteanu, Johnson, Grosmann, Teodorescu, Arghezi, pe lângă gazetarii de a căror arestare se ştia. Ca pretext se dă faptul că unii au primit bani dela Günther şi că alţii au scris în gazetele Germanilor. Probabil începe o eră de persecuţiuni.

— Nu găsesc nici o invitaţiune nici pentru defilare nici pentru Te-Deum. Tzigara îmi spune că programul e făcut aşa încât să fim puşi cu totul de o parte. Astfel la Te-Deum, în programul oficial, se indică numai miniştrii în funcţiune şi reprezentanţii autorităţilor; probabil Brătianu va primi o invitaţie deosebită. Pentru prânzul de 200 tacâmuri, care va avea loc mâine seară, Pimen e poftit, dar Primatul nu: bănuesc că din cauza proclamaţiunei pe care Virgil Arion l'a făcut să o dea. Sunt poftiţi miniştrii cari au declarat războiul şi acei cari l'au făcut, cu menţiunea «a nu fi uitaţi Cantacuzino

şi Greceanu». (Averescu care de altfel e lipsă, trebuia să fie poftit ca «fost comandant de armată»).

— *Arion* pretinde că Saint-Aulaire declarase la Iaşi că nu pleacă în acelaş tren cu mine. Nu ştiam că trebuia să plecăm cu corpul diplomatic; chiar Brătianu a avut alt tren, dar e foarte posibil...

— Tzigara îmi spune că în zilele triste de la 27—30 Oct., după ultimatul trimis Germaniei de către generalul Coandă, au fost atâtea ciocniri în cât sunt 21 morţi în urma împuşcăturilor. Retragerea Germanilor mai prejos de orice. Lichidare ca şi când ar fi fost Ruşi. De alt-fel, fie-cine fura câte ceva, chiar agenţii noştri de poliţie şi oameni în uniformă, adevăraţi sau pretinşi militari. Incendiile au fost opera hoţilor. Tzigara a putut să scape oraşul singur şi neavând să ia sfatul nimănui. Ca răsplată, «Viitorul» l-a atacat violent.

Elena (D-na Sc. Pherekyde) a păstrat un jurnal destul de pitoresc al acelor zile. Dar ea n'a cunoscut toată gravitatea orelor sinistre pe care le-a trăit.

18 Noembre (1 Decembre). — Plaia încetează şi in-

trarea Regelui are loc pe un timp uscat şi nu prea ursuz pentru anotimpul acesta. Familia regală a coborât din tren la Mogoşoaia şi a trecut acolo în revistă trupele. Cortegiul s'a pus în mişcare cam trei sferturi de ceas după ora anunţată şi ajunge la Palat la 11 ore. Au trecut în trăsură à la Daumont princesele Elisabeta, Maria şi Ileana, urmate de două automobile ale Curţei. La bună distanţă apoi muzicele militare, Regele având în stânga pe Regina, în dreapta pe generalul Berthelot; alaturi de Regina Principele Nicolae cu casca pe cap, ca şi Regele şi generalii.

Regina, în amazonă purta o căciulă de astracan cenuşiu, Berthelot chipiul roşu. Trupele româneşti — cavaleria, cercetaşii, la un mare interval Francezii, Englezii (foarte eleganţi), cavaleria franceză şi o secţie de artilerie. La mijloc, foarte măreţ, cortegiul a 80 de drapele româneşti cu garda de onoare şi colonelii lor. Deasemenea, printre Francezi, cortegiu de 8 drapele ale trupelor lui Berthelot. — Francezii mai aclamaţi decât Românii! — Multe flori pentru vremea de acum. Văzut defileul din balconul Jockey-Clubului.

Liberalii profită de împrejurare ca să dea drum manifestului lor. Ei au creat totul în România! Independenţa şi regatul în 1877; unirea tuturor Românilor prin războiul actual! O noutate: făgăduesc ziua de 8 ore şi participarea lucrătorilor la câştig. La sfârşit cer pedepsirea dezertorilor şi trădatorilor (?!) Nu e nici o îndoială că România mare, fondată pe absolutism şi pe satisfacerea urilor, e o concepţie ciudată!

— Take Ionescu îşi amână întoarcerea. Ziarele de seara («Izbânda») anunţă că el a scris lui Căpităneanu că nu are de gând să se întoarcă, având de lucrat pentru ţară, la Paris. «Viitorul» îi contestă orice drept de a lucra în numele ţării.

19 Noembre (2 Decembre). — Mai mulţi prieteni vin la mine: Gr. Cantacuzino, Mehedinţi, care aprobă memorandul către Rege şi care îmi va adresa o scrisoare, Theodorian, Adamescu, Balota, Budişteanu, col. Magheru, C. Rădulescu, Gica Ştefănescu, Păunescu, Antipa care a somat guvernul să se pronunţe asupra existenţei comisiei economice, Mitilineu.

Se dă ca sigură formaţia unui minister Brătianu singur, în curând. — Se repetă fabula răspândită eri ca Mackensen va fi arestat şi adus la Bucureşti pentru a fi condus la Paris. Motiv: ruperea sigiliilor la legaţiunea franceză!

— Cantacuzino povesteşe greutăţile întâmpinate de soţia sa pentru organizarea sărbătoarei ce se oferă Joi Reginei, fiind-că ea vrea să fie poftiţi foştii miniştri, în timp ce stâlpii Antantei se opun. Se pare că însuşi de Flers ar fi ridicat obiecţiuni în contra noastră. Iată unde am ajuns în propria noastră ţară !

D-na Voiculescu trebuia să declame «Marsilieza»: obiecţiuni în potrivă-i pentru că jucase în faţa Germanilor. Se pare că Enescu a dat şi el un concert în teritoriul ocupat ! Drămuiala urei continuă pe nota dată de Brătieni.

— Stere vine să mă vadă. Nu are aerul să îndrăsnească să mişte. S'a plâns Regelui printr'o telegramă şi mâine va întreba pe Stirbey dacă a fost remisă Regelui. Judecătorul de instrucţie, care a pus sigiliile la «Lumina», nu i-a dat nici o explicaţie. Deasemenea pen-

tru arestarea lui Branişteanu. Ordin de sus şi atât; nici mandat nici nimic. I s'a luat chiar hârtia, care a fost dată d-lui Stelian Popescu pentru «Universul». — Miniştrii Basarabici au venit la el, foarte încurcaţi. Li se cere să revie asupra actului unirei şi să renunţe la orice individualitate a provinciei spre a se forma 9 judeţe mai mult. Ei, foarte nemulţumiţi şi nehotărîţi, i-au cerut concursul ; dar a refuzat, spre a nu avea aerul de a întreprinde o acţiune contra României.

— Antipa n'a primit niciodată telegrama prin care-i anunţam retragerea mea. Cum era trimisă la 24 Oct. înainte de şedinţa Camerei, deci înainte de formarea noului guvern fusesem deja deposedat de putere; de sigur din ordinul Palatului. Et nunc erudimini...

In spatele acestor potriveli, Stirbey sau Constantinescu P. ?

Micul comunicat ce am dictat repede alaltă-eri şi care a apărut în «Steagul» de eri, a fost aprobat de toţi amicii cari au fost la mine.

20 Noembre (3 Decembre). — După telegramele de azi, Statele-Unite vin în ajutorul Germanilor. Deci strigătul de alarmă al lui Soeff e adevărat: e foamete. Dar tonul lui Lansing şi al presei americane e aşa de binevoitor că aş fi mirat dacă la congresul păcei Statele-Unite nu s'ar înţelege cu Germania. Am spus totdeauna acest lucru Regelui şi l'am prevenit că cu aceştia din urmă trebuia să nu ne purtăm rău,

— Nu se vorbeşte decât de mobilizare generală. E vorba de nebunia de a ne amesteca în afacerile ruseşti. Se vorbeşte de două divizii de trimis contra bolşevicilor. Şi aceasta, când nu avem ce să mâncăm şi cu ce să ne îmbrăcăm.

— Henry Catargi fusese însărcinat de Rege cu un comision pentru mine; m'a căutat la Iaşi, apoi, silit să plece, fusese întrebat de M. S. dacă mă văzuse. Regele l'a pus să citească memoriul meu, spunând: «ca formă e ireproşabil şi recunosc într'adevăr pe Marghiloman, dar e nedrept, — (în ce priveşte decretul de anulare) — căci nu eram mai liber faţă de guvernul meu decât era acesta faţă de Germania». — Şi Regele şi Ca-

targi găsesc că partea a doua e de netăgăduit, dar cum s'o scoatem la capăt? — Dau părerea: legea electorală, compunerea Senatului trebue să fie stabilite de comun acord cu şefii de partid; liniile principale ale legii agrare de asemenea; să se prepare totul fără grabă, apoi să se promulge. Ast-fel va fi o lovitură de Stat primită de toată lumea. Sunt contra expediţiunei în Rusia pentru a nu fi contaminaţi şi cer să se rezolve repede chestiunea evreiască, restabilindu-se legea mea. Catargi ia notă. Ştiu că n'are să servească la nimic !... Protestez contra ostracismului la care se dedau şi cer ca Regele să facă un semn care să arate că el nu-l patronează. «Nu trebue ca Regele să ajungă Regele unui singur partid».

Catargi protestează, spunând că Regele nu ştie că s'au purtat rău faţă de mine şi de amicii mei...

Ii semnalez arestările făcute; trebue să înceteze. Reprobez de asemenea răul tratament al Austriacilor.

— Nelinişte pentru Transilvania. Nu se ştie nimic din ceeace se petrece la Alba-Iulia. Regele, în toastul său de Duminecă, a vorbit ca de un lucru îndeplinit,

dar până astăseară nici-o veste. Dacă până în două zile nu e nimic, semn rău. — In aşteptare, ziarele au vorbit de toast, ca şi când ar fi anunţat un fapt pozitiv; — şi Regele e silit să suprime toastul din darea de seamă din «Monitorul» de mâine !

Contele Demblin a venit să mă vadă. Nu ştie nimic despre ţara lui. «Mai e oare vre-un ministru al afacerilor streine?» — El, Kontz şi câteva alte persoane sunt libere la legaţiune. Dar a fost arestat Adamkewich, pentru care ar dori să intervin, şi baronul Stojanowich, pentru care am intervenit pe lângă H. Catargi. Desperat de greşelile făcute de ei.

— Didina Cantacuzino îmi aduce o loje pentru serata de gală de Joi. Miniştrii din cabinetul meu vor fi poftiţi. Această mare afacere de Stat e rezolvată. E caraghios, nimic mai mult. Dar Regina a pus un *non possumus* absolut pentru Doamna Arion. I s'ar fi raportat că pe vremea ocupaţiunei, D-na Arion ar fi vorbit de viaţa Sa particulară. Aceasta îmi povesteşte Didina Cantacuzino. Mai sunt proscrise Marie-Nicole Darvari şi Marta Bibescu. Pentru aceasta din urmă se mai poate reveni.

21 Noembre (4 Decembre). — Mobilizarea generală e desminţită de un comunicat publicat cu litere mari de jurnale. Catargi îmi spusese eri: mobilizarea e în funcţie de hrană. Ori, nu sunt alimente.

— Două notiţe luate din «Viitorul». Una: «Din cauza intemperiilor atmosferei, aeroplanul care avea să aducă actul unirii oficiale cu Transilvania n'a putut sosi în Capitală». E dovada că veştile din Transilvania sunt proaste. — De adaos încă una anunţând constituirea unui *guvern naţional* sub preşidenţia lui Maniu. — Imi reamintesc încă cuvintele desgustate ale lui Mihaly, care plecase în 1916 îngrozit de hoţiile şi comisioanele guvernanţilor liberali. Modul de a stapâni, desvăluit prin lovitura de Stat, n'a trebuit să pară prea convingător Ardelenilor, dacă l-au cunoscut înainte de întrunirea dela Alba-Iulia, la 18 Noembrie.

A doua notiţă e tot caracteristică: e părăsirea lui Take Ionescu. Aceasta e a doua informaţie de acelaş fel împotriva lui şi răspunde la un fapt: numirea lui Danielopol la Washington, unde s'a dus, zice-se, Take Ionescu. Trebue dar desbrăcat de ori-ce caracter

oficial. De altfel, vorbind cu Tzigara, Regina i-a spus că Brătianu e tare fiindcă lucrează, pe când Take nu lucrează. S'a vorbit de el ca de un om sfârşit.

— Nici o veste pozitivă, afară că Malinoff a demisionat şi că generalul francez Chrétien a fost numit guvernator al Bulgariei, în mod oficial. Se pare că Francezii şi-au croit drumul prin lupte; că guvernul bulgar s'a declarat neputincios şi că atunci generalul Franchet d'Esperay ar fi declarat Regelui Boris că ia pe seamă administraţia.

Tzigara crede a şti că o divizie engleză ar fi fost rău primită la Constanţa. Afacerea Dobrogei e dar încă foarte obscură. Ceeace nu împiedică pe miniştrii noştri să pue în decretul lor pe deputaţii ce acordă Caliacrei şi Durostorului.

— Pe arcurile de triumf se înscrie Crişana şi Temişana; or Sârbii ocupă încă Arad şi Torontalul e încorporat Serbiei. Cât de rău face această încredere în sine şi câte dezastre pot fi pricinuite de cea mai mică nereuşită !

— Afacerea seratei de mâine a luat o nouă întorsătură. D. de Flers a dat semnalul: daca m'aşi duce la reprezentaţie, ofiţerii francezi ar părăsi sala. Mare turburare în comitet. S'au dus la Regina, la Rege şi M. Sa a gasit o soluţie: se va pretinde că studenţii vor să manifesteze împotriva mea şi în mod caritabil voi fi prevenit de pericol! Iată ce mod de a tăia scurt acestor intrigi găseşte Regele pe care l-am scapat!

Venind acasă mi se spune că D-na Cantacuzino a trecut să anunţe că va veni mâine dimineaţă. Cred că dânsa e indicată să-mi prezinte pilula. Ii scriu îndată să nu se mai ostenească. Primesc legea care mi-e făcută. E frumoasă.

22 Noembre (5 Dec.).—Excitare din ce în ce mai mare. Nenorocita reprezentaţie de astă-seară ia proporţia unui eveniment. Liberalii fac tot ca să nu reuşească. Cât depre Francezi, aţâţaţi sau nu de Români, au făcut din ea o chestie de Stat. Gr. Cantacuzino e pus şi el la index. Cu modul acesta vor sfârşi prin a aduna simpatii pentru Germani. E regretabil că Regele n'a înţeles ce avea de făcut.

— Se vede mai limpede în afacerile Transilvaniei. Sunt două enunţări în rezoluţia votată: «Unirea acelor Români (din Banat, Transilvania şi Ţara Ungurească) şi a tuturor teritoriilor locuite de ei cu România»... «Adunarea Naţională rezervă teritoriilor sus-indicate autonomia provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului obştesc». — Principiul Unirei este câştigat. Se va mai discuta poate un fel de particularism regional.

Comisia care vine în România se compune din episcopul Miron Cristea, Ştefan Pop (Cicio), V. Goldiş şi Vaida Voevod.

Spre mirarea mea, Th. Mihaly. vice-prezident al Adunării celei mari, nu face parte din guvernul de 15 prezidat de Maniu, dar Lucaci şi Goga da.

— Nenorocirea austriacă trebue să fie mare. Dr. Pascal a relatat că un doctor din Hotin a văzut drumul urmat de armata austriacă, în retragere prin Basarabia de sus, jalonat tot de cadavre. Pe trotoarele din oraş, oamenii cădeau de boli şi de sfârşeală.

— D. de Saint-Aulaire a oferit o masă familiei re-

gale în casa lui Al. Florescu, locuită de generalul Berthelot. Casă istorică! Arhiducele Frederic şi Kühlmann au locuit-o; acolo s'a parafat la 5 dimineaţa tratatul de pace; acum e rândul Francezilor să o stăpânească. «Roata lumei».

— Loja mea a rămas goală astă-seară, Pic Pherekyde şi soţia lui renunţând să se ducă. Butculescu voiau şi ei să refuze, dar am insistat ca să meargă.

23 Noembre. — Mizeria începe să fie mare în ţară. Medicul din Urlaţi s'a prezentat la consiliul sanitar: a închis spitalul pentru că nu are o bucată de lemn, nimic de mâncare, — de zece zile nu se mai găseşte o bucată de pâine, — şi nici un medicament. Singura odae în care stă doctorul, e încălzită cu ramuri luate din copacii din împrejurimi. — Aceiaşi stare şi la spitalele din Giurgiu.

— Speranţa renaşte. In sfârşit toastul Regelui apare în jurnale. Se aştepta un semn dela Alba Iulia ca să fie publicat: înţeleg cu ce strângere de inimă! In potopul de mulţumiri pe cari Regele le adresează tuturor, aliaţi, armata română, popor, miniştri, nici cea mai

mică vorbă de acei cari l'au ajutat să treacă zilele atât de grele din Martie până în Iunie!

— «Izbânda» publică a scrisoare de la armata Mackensen, care se apără de vina că ar fi îndemnat pe Saşi împotriva Românilor. Se vorbeşte şi de un sfat al soldaţilor. Deci dovadă de fiinţa sovietelor până şi în armata germană.

— Sfatul pe care l-am dat Marţi, să fi dat roade? Sper că Regele a înţeles pericolul de a mobiliza, ca să trimeată pe ţăranii nemulţumiţi să se bolşevizeze de tot în Rusia. E vorba să se amâne totul la primăvară.

24 Noembre. — Se ascund foarte bine oarecari lucruri neplăcute. Evreii au voit să facă Joi o manifestare de simpatie pentru Franţa şi s'au adunat în număr de 2 la 3000 oameni pe piaţa S-tul Gheorghe. Printre ei erau soldaţi francezi israeliţi; unul chiar purta un drapel cu culorile Palestinei. Poliţia a împiedicat manifestaţia şi jandarmii au lucrat. Au fost răniţi, printre cari un soldat francez. Nici un cuvânt, nimic, în nu-

meroasele ziare ce apar. Violenţa e în floare şi poţi fi gâtuit pe tăcute.

— Colonelul Boyle s'a întors din expediţia lui în Crimeia. Acest om, cu adevărat curagios, a fost întru căutarea femeilor din familia imperială rusă. Impărăteasa-mamă e în viaţă la Ialta; dar a refuzat să părăsească Crimeia ca să vie în România. Cât despre împărăteasa Alexandra şi fiicele sale, nici o urmă. Poate mai trăesc; dar părerea generală e că au fost măcelarite. E şi părerea exprimată de Shebeko. — Am vorbit cu Boyle, întâlnit pe stradă.

— Aflu prin Butculescu că Francezii au ordine confidenţiale să nu intre în anume case. Sunt în capul listei. Un căpitan, care era în cartier la Dobrescu, a trebuit să plece din ordin. D. de Ganay a fost pedepsit pentru că primise ospitalitatea Martei Bibescu. — Rodolphe Rosetti a spus Irenei Butculescu că Berthelot declarase că dacă d. Marghiloman ar asista la defilare, va face stânga împrejur trupelor sale. Hotărît şi-au pierdut minţile.

— Pâinea începe să lipsească în mod serios. A început să se şi zică la mahala că «pe vremea nemţilor era cel puţin pâine!» — Guvernul răspunde anunţând mereu prin gazete că se descopăr şlepuri pline cu grâu trenuri întregi de cereale, dar că nu pot fi transportate! Nu se mai dă decât o raţie de 200 grame, dar au grija să spună că brutarii înşeală.

25 Noembre (8 Dec.). — Citesc în comitet proectul manifestului nostru program, în care introducem votul femeilor. Găsit bun în bloc. Rămâne să-l revedem.

— Astăseară trebuia să aibă loc la Palatul Regal un prânz dat la 300 soldaţi români şi aliaţi. Regina fiind bolnavă, a fost amânat. Orice fapt, fie chiar militar, nu se mai întâmplă fără de Regină.

Spre a ne da seama de atmosferă: pe un album făcut de mica Irène Pherekyde la Bicaz, portretele Reginei şi al generalului Grigorescu, împreună pe o fotografie, au dedesubt ca inscripţie: «Invingătorii dela Mărăşeşti!»

— Gazetele din Iaşi: în fruntea «Indreptărei» un comunicat al lui Averescu foarte simpatic liberalilor:

primeşte cu plăcere reformele lor. (Mi se spune că tot oraşul n'a vorbit decât de conversiunea Averescu). Indată, într'un alt jurnal, un interesant interview al aceluiaş, căutând să recâştige în parte aceste avansuri neîndemânatice.

26 Noembre (9 Dec.).—Kiriacescu ştie dela fratele său că Consiliul de miniştri pronunţându-se contra arestărei gazetarilor Teodorescu, Arghezi, Johnson,, Grossman, Sărăţeanu, Camburopol, etc., plus Herz arestat la Galaţi pentru revistele sale, s'a hotărît «să se comunice lui Corbescu felul său de a vedea». Corbescu trebue dar, pe deasupra guvernului, să decidă dacă vor fi menţinuţi. Sadicul Corbescu dispunând de libertatea oamenilor !

— Terorismul. Nici o gazetă, nici «Agrarul», nici «Izbânda», nici «Universul» n'au îndrăznit să publice scrisoarea cuviincioasă pe care Crucea Roşie a trimis-o «Viitorului» spre a desminţi o scrisoare mincinoasă a d-lui N. Au mărturisit că le e frică. Iată presa care ne face educaţiunea !

— Prinţul Nicolae a plecat pentru Londra cu Mişu şi A. Cretzianu. Va intra la colegiul Eaton. In sfârşit

unul care va fi bine crescut. Regele l'a întovărăşit în automobil până la Giurgiu.

— «Viitorul» răspunde cu o lovitură de picior la ploconelile generalului Averescu. Dar aceasta nu-l va îndrepta, nici nu-l va face să aibă mai mult caracter.

27 Noembre (10 Dec.).—Manolescu-Râmniceanu a deschis şedinţele Curţei de Casaţie printr'un discurs veninos în care tratează rău pe magistraţii cari s'au supus ordonanţelor germane, atacă în termeni d'abia ascunşi pe colegul său Hinna şi mai ales denunţă pe Mitropolit, reproducând proclamaţiunea prostească către trupe pe care Virgil Arion l'a pus să o semneze spre a fi svârlită pe front. De însemnat că nu dă numele tuturor clericilor cari au iscălit. Vor oare să cruţe pe unii? Dela început până la sfârşit e numai politică.

— Corbescu s'a manifestat. Comunicărei ministeriale de eri, a răspuns prin trimiterea în faţa tribunalelor militare a tuturor gazetarilor închişi. Nu se cunoaşte încă calificarea faptelor de cari sunt învinuiţi.

— La ora 6 întâlnesc la Irena Butculescu pe colo-

nelul R. Rosetti, cumnatul lui Brătianu, acum angajat în armata franceza şi aghiotant al lui Berthelot. A fost în Englitera; opinia generală foarte excitată împotriva mea : 1) pentru că am făcut pacea; 2) pentru că am făcut să se voteze o lege a muncii obligatorie. — Românii au o foarte bună situaţiune. Regele şi mai ales Regina mai populari ca proprii lor Suverani... (?) Pacea va fi exterminatoare fiindcă, îi zicea Balfour, sistemului de libertate al Englezului se opune un altul de disciplină razboinică; unul din doui e rău şi deci trebue să dispară. — In Franţa sunt de asemenea urât : Românii noştri s'au întrecut ca să mă ponegrească.

Clemenceau era foarte întărâtat contra României fiindcă făcuse pacea. Românii din Paris se mănâncă între ei într'un mod desgustător; fiece grup îşi are gazeta sa; şi el şi Berthelot au încercat zadarnic să-i împace; dela întoarcerea lui Berthelot, care iubeşte mult pe Români, opinia lui Clemenceau s'a schimbat. Take Ionescu e complect căzut : nu i s'a iertat că a fugit dela Iaşi. Şi apoi istoria cu logodna sa i-a făcut rău; încearcă să meargă contra curentului, dar e un om sfârşit. — Ber-

thelot a declarat că personal n'avea nimic împotriva mea, dar că nu putea întinde mâna celor cari au semnat pacea. Şi Regele, care m'a chemat numai ca să o închei ? — Trebue pedepsiţi trădătorii şi dezertorii: Francezii n'ar înţelege ca să fie lăsaţi în pace. (Ţorbescu trebue să fie în elementul lui ca comisar pe lângă cartierul francez !). — Impăratul Germaniei va fi fără îndoială dat judecăţii. Şi alţii cu el.

28 Noembre. (11 Dec.) — «Viitorul» atacă din nou cât poate, pe Averescu. Şi această inteligentă... se leagă de mine prin jurnalul său, recunoscând însă că Coroana s'a purtat rău cu mine. Cine vrea să aibă succes, trebue să dea în mine şi în conservatori. Averescu a avut destul miros ca să ghicească acest lucru, dar nu destul ca să-şi dea seama de aversiunea ce au pentru el liberalii şi Francezii. «Viitorul» afirmă că n'a fost poftit la serbările dela Curte, în timp ce aci se spunea că fusese chemat ca general, dar că se potrivise astfel ca să primească invitaţia prea târziu.

29 Noembre. (12 Dec.). — Azi dimineaţă «Izbânda» dă în frunte vestea demisiunei generalului Coandă şi anun-

ţă că Brătianu e chemat să formeze guvernul, care se va constitui chiar azi.

Pe la 11 Kiriacescu, care se întoarce dela Interne, imi spune că miniştrii sunt adunaţi în consiliu şi că i s'a dat versiunea următoare : nu este demisie formală; Regele a consultat numai pe Brătianu, care s'a declarat gata, după ce Coandă a declarat M. S. că cele patru puncte (?!) din misiunea sa erau îndeplinite.

— *Arion* crede că Brătianu tratează cu Mişu Cantacuzino, în afară de Averescu. La acest lucru pare că răspunde un articol inspirat de «Viitorul», care vorbea de «conlucrare» şi arată ca singură bază posibilă intangibilitatea tratatului dela 4 August 1916. (Bănuesc că e tratatul care a precedat intrarea în război). Acest articol e de reţinut.

Arion crede că V. Arion şi Neniţescu vor fi daţi în judecată. Dar nu crede că se va merge mai departe. In orice caz, d-na A. Dissescu i-a spus că Regele se va opune la orice act de persecuţie contra foştilor miniştri, dar ne sfătueşte să stăm deoparte ! Regele nu ne-a

poftit pentru ca să nu ne expunem la neajunsuri, pentru că d-nii de Saint-Aulaire şi Berthelot ne-ar fi întors spatele (textual). Arion face «pater peccavi», a crezut în Carp, iar tot ce se petrece e opera lui Carp ; el a indus în greşală pe frate-său şi pe ceilalţi.

Chestiunea mitropolitului nu mai putea fi ridicată; Regele îl ertase; chiar el a spus aceasta lui Arion. De altfel, cu ocazia învestiturei episcopilor, Regele l-a primit la Palatul regal.

— Se vorbeşte de greutăţi mari în Transilvania. E drept că comisia întârzie să vie, că Vaida, care e contra fuziunei cu noi, anunţă ostentativ că e bolnav ; subliniază comunicatul din «Viitorul» care proclamă neştirbirea tratatului din 4 August 1916, — necunoscut nouă — şi cere o acţiune militară pentru a-l apăra de curentele contrarii cari au început.

— Noul minister e alcătuit. Din cei vechi, Coandă, Grigorescu, Poni şi Cotescu se duc. Grigorescu trebue să fie cu atât mai furios cu cât Văitoianu rămâne şi-i ia locul ! Cei noui sunt, afară de Brătianu, Phere-

kyde, hotărît să-i ţie locul când Brătianu va pleca la Paris, Constantinescu, Mârzescu şi Duca. — E sigur că Saligny, Kiriacescu şi Buzdugan se vor retrage când se va ajunge la înţelegere cu alte elemente.

30 Noembre. (13 Dec.). — Din ce în ce se vorbeşte mai mult de participarea noastră la o expediţie în Rusia. De altfel, spre a prepara spiritele, comunicatul Marelui Cartier dă în fiece zi informaţiuni despre împuşcăturile de pe Nistru, despre tâlhăriile din Ucraina «asupra ţăranilor», etc. O picătură pe zi, fără alte lămuriri. «L'Indépendance» s'a grăbit să desmintă şi mai ales să ne atribue paternitatea acestor zvonuri alarmiste; însă D. Grecianu a ţinut Marţi un discurs la Iaşi, prin care a anunţat formal participarea noastră la expediţia de pacificare a Rusiei. El arată faptul ca un semn de bunăvoinţă a aliaţilor şi ca un act care obligă mai mult pe aliaţi faţă de noi !

— Grigorescu e scos şi colegul Văitoianu îi ia locul. Ce scrâşniri de dinţi trebue să fie! Dela Interne mi se raportă că Grigorescu a avut două conflicte, unul cu Pre-

zan, conflict de atribuţiuni privitor la trupele de pe frontaria Basarabiei; celalt cu Corbescu care, ca organ de legătură cu Statul-Major francez, îşi permitea să dea direct ordine la Război. Unul singur era prea mult! De fapt, trebue să fi fost părăsit din cauza toastului din luna Martie, când m'a felicitat pentru încheerea păcei.

— Gazetele liberale acuză pe Averescu de a fi întreţinut corespondenţă cu Mackensen în timpul războiului. Simplă infamie sau semn al vre-unui proces militar?

— Am avut comitet de direcţie pentru ultima citire a programului ce am făcut. Arion singur a vrut să revie asupra unui punct care fusese admis: să nu se tae din atribuţiunile Coroanei. Toţi au fost de părerea mea. Să nu mai fie drept necondiţionat de a disolva, nici drept de a împedica o lege din iniţiativă parlamentară să meargă dela o Cameră la alta.

— Antipa, pe care-l convocasem condiţional dacă ar voi să intre în viaţa politică, vine să-mi mulţumească cu efuziune. Vrea însă să se consacre numai ştiinţei.

Vorbind, îmi mărturiseşte că el crede că Neniţescu a provocat arestări din partea Germanilor. Această chestiune e discutată în ziare şi într'o polemică cu «Universul», Neniţescu a rămas pe jos. Lunga deţinere a lui Diaconescu e datorită lui Neniţescu, după cum a lui Obreja lui Carp.

— Comisiunea Ardealului: Episcopii Christea şi Hoszu, miniştrii Vaida şi Goldiş, secretarul de stat Caius Brediceanu, au sosit în sfârşit. Vaida, care, după nota comunicată, suferea de aceeaşi boală care l'a reţinut în pat două luni, aşa încât se anunţa aproape înlocuirea lui, e deodată restabilit. După Mehedinţi, chestiunea confesională trebue să fi avut un rol, şi de aceea s'a alăturat episcopului unit Hoszu un episcop ortodox, Christea dela Caransebeş.

Goldiş e acela care a luat cuvântul în faţa Regelui. A vorbit de «înfăptuirea egalităţii condiţiilor de viaţă pentru toţi indivizii car alcătuesc naţiunea». (Evreii ?) Şi de «principiul libertăţii şi al egalei îndreptăţiri a neamurilor».

Brătianu a dat o masă la hotel Boulevard. Kiriacescu a fost isbit de platitudinea cu care Vaida a ridicat la cer pe Brătianul tatăl şi fiul.

Sunt mirat de dispariţia numelui lui Mihaly. Banatul e reprezentat de Christea şi Brediceanu. — Cât despre Rege, a întrebuinţat din nou formula «dela Nistru la Tisza». Numai să se întâmple...

— Două manifestaţii ne-au mirat eri, prin organizarea lor. Greviştii în ordine, formau o panglică mergând dela Bulevard-Brezoianu până în Calea Griviţei. Au obţinut dela Regie 20 lei pe zi! — O altă manifestare — care a apărut chiar în faţa Hotelului Bulevard în timpul prânzului Ardelenilor. — cerea pâine.

1 14 Decembre. — Am desvoltat programul nostru. Discursul meu a fost primit cu mare căldură. Nici-o defecţiune. Discurs lung al lui Arion — solidaritate. Adunarea îndârjită contra Coroanei.

2/15 Decembre. — Fiul Lambrino a fost chemat de generalul Prezan, care i-a comunicat că ordinul Regelui e să fie trimis în garnizoană cât mai departe posibil de calea ferată, la Orhei. De însemnat că e căpitan, deci ne

atins de mobilizare. Bietul băiat a plecat îndată. Mama sa şi soţia Prinţului Carol sunt supraveghiate de agenţi la Iaşi şi nu au dreptul să iasă din casă, nici să se întoarcă la Bucureşti. — Ţară a libertăţei!

3/16 Decembre. — Am scris eri lui Mârzescu, ministru de interne, ca să-l previn că nu voiu primi să mi se foarfece discursul şi că un şef de partid, un fost şef de guvern avea dreptul să-şi spue tot gândul, şi că de altfel, dacă vorbele mele ar fi de natură sediţioasă, primesc îndată răspunderea în faţa tribunalelor militare.

S'a tăiat fără cruţare tot ce privea Coroana şi lovitura de Stat. De altfel, «Steagul» n'a avut voe să reproducă articole de ale lui Iorga, tolerate de censura dela Iaşi.

— Prin mica Irena (Pherekyde) am aflat că Prinţul Carol a fost huiduit în mijlocul Bulevardului. Prinţul trecea în automobil; un grup de lucrători cari aşteptau în faţa unei brutării goale, s'a adresat lui. In loc să găsească ceva de spus acelor nenorociţi, a trecut înainte. Indată au pornit huidueli din mijlocul mulţimei.

— Ministrul Mârzescu răspunde scrisorei mele. E

fanfaron şi obraznic. Totuşi făgăduește să lase să treacă discursul. pe care pun să-l tipărească din nou.

— Puţinul entuziasm arătat de public te izbeşte. Atâtea asmuţiri a unora contra altora, delaţiunile, amenințările continue, mizeria ne fac o atmosferă foarte grea. Eri au voit să manifesteze la statuia lui Mihai Viteazul; au pornit în cortegiu dela Palatul regal ; Ardelenii şi miniştrii ocupau centrul ; băeţi şi femei făceau escorta, şi atâta tot. Şt. Cesianu îmi spunea că Ardelenii se arătau miraţi ; la Alba Iulia era o mare de oameni ; la statue nici o mie. De altfel ura a trebuit să străbată şi aici. Un student. asimilându-şi programul liberal, care făgăduise pedepsirea trădătorilor şi dezertorilor, şi-a permis să ceară desfiinţarea «celor cari s'au pus de-a-curmezişul» !

— Gripa Reginei, care eri se înrăutăţise. n'a dat loc la minifestări de simpatie. Rezistenţă vizibilă în societate de a merge la Cotroceni să se înscrie.

4/17 Decembre. — Fiul Lambrino având inspiraţia să ceară audienţă la Brătianu, a căpătat o amânare de şase zile şi mai ales autorizarea de a pleca în Franţa, dacă se angajează pe onoare în scris că nu va întrepinde o campanie de presă la Paris. Brătianu a declarat că va face tot ce e cu putinţă ca să împiedice întâlnirea Prinţului Carol cu soţia sa.

— Diaconescu a fost numit prefect de poliţie. Nimeni nu se gândea la numirea aceasta care pare a confirma acuzaţiile ce i se aduc. Se zicea că lăsat ca observator de liberali în timpul ocupaţiunei, ţinea fişe pe cari Germanii le-au confiscat; din care cauză a fost şi deportat.

— Postul Carnarvon confirmă că punctul din programul lui Lloyd George de a pune pe Kaiser sub judecată, a fost împărtăşit de Farnţa şi Italia. Depeşile de azi vorbesc de aprobarea probabilă a Americei. Incepe astfel un nou drept public, dar aproviindu-se mult de evul-mediu. Când Napoleon a fost trimis la S-ta Elena, era vinovat că părăsise locul de exil şi prin primul lui

act de abdicare recunoscuse că persoana lui era o piedică la restabilirea păcii.

5/18 Decembre. — Gorski îmi aduce mai multe veşti îngrijitoare. Am făgăduit 15 regimente pentru campania din Ucraina şi Francezii se află într'o astfel de lipsă încât am împrumutat ghete celor dintâi trupe ce se trimit. — Am mai făgăduit să colaborăm la o acţiune de represiune în Bulgaria, dând două regimente: aşa se începe totdeauna. (Bulgarii omoară oameni Francezilor. Ofiţeri au fost măcelăriţi; de altfel cei din Bucureşti vorbesc cu groază de Bulgari). Restul va fi dat, în măsură mare, de Serbi.

In Transilvania Ungurii ocupă Clujul cu 15.000 oameni şi o sută de tunuri. La nord bolşevism serios; Ungurii au dat bani ca să se armeze bande; până şi ţărani români au fost tocmiţi pentru aceasta.

8/21 Decembre. — Nu se ştie nimic de proectele guvernului. E remaniere sau nu? Se face pace cu grupul Take-Mişu Cantacuzino? Amână ei alegerile? E un haos.

O singură precizare: ura cu care mă onorează liberalii şi propaganda ce fac printre Francezi. De altfel gazetele lui Brătianu se reped şi contra lui Averescu, mai puţin contra lui Iorga, care totuşi le-a făcut destule greutăţi. Ultima scornească a «Viitorului»: am negociat cu Mackensen năvălirea în Transilvania pentru a-i asigura retragerea! Clişeul la modă e: «tovărăşia Mackensen-Marghiloman».

— Iorga a fondat la Iaşi o uniune democratică cu program ultra înaintat: naţionalizarea pământului şi socializarea mijloacelor de producţiune. Toţi cei fără rost, toţi vânătorii de situaţii s'au grupat acolo. Şi-au găsit adăpost chiar germanofilii Melik, C. Negruzzi. Mult amestec. Se respinge concursul lui Averescu, dar se primeşte al lui Cuza: aceasta justifică părerea că Iorga e inspirat, cel puţin de Regina, care găseşte periculoasă atotputernicia lui Brătianu. Aceasta mi se scrie dela Iaşi şi găsesc că e de crezut. Iorga era într'adevăr în foarte buni termeni cu Brătienii şi iată-l deodată pornit în războiu contra lor.

— Fraţii ardeleni au evitat cu grijă să lase o cartă la mine. Ei sunt înşelaţi sau ţinuţi prizonieri. Maniu şi Vlad au sosit ; iar episcopii Hoszu şi Christea au plecat. După ziaristul Paukerow care-i întovărăşeşte şi care m'a interviewat, Ardelenii sunt tot timpul însoţiţi de Trifu, care le aduce de cu dimineaţă programul lor. Ei îşi dau seama că nu-şi fac datoria, dar «au nevoe de guvern». Tirania lui Brătianu merge până acolo, încât Academia voind să ofere un prânz, Brătianu a impus condiţia ca prezidentul Negruzzi să nu ia cuvântul, ca Antipa şi Duiliu Zamfirescu să stea acasă şi ca Babeş şi Bianu să nu deschidă gura... afară doar ca să mănânce, bănuesc.

Şi Ardelenii primind aceste condiţiuni, prânzul a fost contramandat ! Iar ţara suferă toate aceste obrăznicii.

Asupra sosirei lui Maniu, merge vorba că Transilvănenii cari n'au format un guvern, dar o comisie de guvern, înţeleg să aibă portofolii efective şi să fie cu-

prinşi în alegeri. De aci vine mereu svonul de remaniere şi de amânare a alegerilor.

— Gorski îmi spune că Averescu are dosarul dela Ţoţ... şi aceasta explica ura lui Văitoianu în contra lui.— In mod retrospectiv ştie că Slăniceanu, încă din 26 August 1916 închiriase un apartament pentru Iliescu şi pentru el la Iaşi.

10 23 Decembre. — Apariţia ziarului nostru francez «Le Progrès».

— Reîncep prostiile : Legaţiunea austriacă a fost rechiziţionată de guvernul nostru; se zice că se vor instala acolo birourile franceze. Mai târziu nu vom mai avea să stăm de vorbă cu o Austrie şi cu o Ungarie ? S'au dat trei zile personalului diplomatic : Demblin, Kontz, Konradheim, ca să plece. Cel din urmă rugându-mă să-i iau bătrânii lui cai ca să le dau hrana, am întrebat la ministerul de război dacă puteam să-i iau sau să-i cumpăr; Văitoianu mi-a răspuns : pradă de război !

Averescu a fost chemat de Rege (el a spus-o). Din cele ce a spus D-nei Didina Cantacuzino : ar fi declarat

Regelui că aşa cum merg lucrurile, o revoluţie e sigură; ca n'avea nici un sfat de dat; că niciodată n'ar primi să intre într'un guvern cu Brătianu. Regele, foarte mişcat de incidentul de dimineaţă: M. S. s'a pomenit, fiind în automobil, în toiul procesiunei sindicaliştilor cari mergeau Stirbey-Vodă-Piaţa Teatrului. Ei nu s'au descoperit şi au început să strige: «Trăiască Republica!» De altfel sindicaliştii nu se sfiesc de loc. In piaţa Moşilor a fost întrunire şi discursuri sub cerul liber. Cenzura împiedică să se publice ori ce privitor la manifestările lor.

11/24 Decembre.—Iarăşi neîndemânatice şi inutile vexaţiuni. Ziua Crăciunului catolic: soldaţii germani prizonieri au fost la lucru ca de obicei. Germanii dăduseră voe prizonierilor noştri să-şi serbeze Crăciunul.

«Viitorul» şi «Independenţa» au neobrăzarea să reia falşul Hruschka, scos la iveală în 1916 de «Epoca». Şi totuşi banditii aceştia ştiu că falsul a fost dovedit în mod material; că legaţia Austriei a certificat că nu exista nici un N. Hruschka în Landtag sau în Reichs-

rat, că adevăratul Eduard H. a dat o desminţire formală şi că Tisza a declarat prin Agenţii că nu cunoaşte pe nimeni cu acest nume. Brătienii inspiră această campanie, aşa zicând, ca să se răzbune de campania pe care «Arena» efemeră o dusese la Iaşi împotriva lor.

— Clemenceau n'a avut decât o slabă majoritate de 35 de voturi asupra chestiunei ocupărei Ucrainei. Cel puţin căderea lui să ne apere de visul rău al participărei noastre la această operaţiune.

12/25 Decembre. — D. Paukerov, prim redactor la «Foaia poporului» din Budapesta, interviewându-mă asupra chestiunilor comune cu Ardealul, precedase articolul său cu o declaraţie a unuia din trimişi (Goldiş) condamnând atacurile personale. Spunea lămurit că nu va putea niciodată să admită că sunt «un trădător». Declaraţiunea aceasta revine de două ori. Censura a tăiat amândouă pasagiile, în timp ce în ajun poliţia admitea ca vânzătorii ziarelor liberale să strige cât puteau: «Actele secrete ale lui Marghiloman. Dovada trădărei lui».

Am scris în această privinţă o scrisoare lui Ca-

targi, care de curând mi-a făcut comunicări din partea Regelui. N'are decât să i-o transmită dacă vrea.

— Demisiunea lui Clemenceau a fost anunţată, dar cenzura a tăiat depeşa.

— Am uitat să notez eri vizita lui Seulescu. «Steagul» de Luni publicase o notă: «Liberalii n'au decât un «leit-motiv»: tovărăşia Marghiloman-Mackensen; i se va opune tovărăşia Stirbey-Petersen». Indată Stirbey mi-a trimis pe Seulescu. Aceleaşi cuvinte dulcege: e prietenul meu şi a fost întotdeauna; el intervine ca să nu mi se facă mizerii la Crucea-Roşie, etc. De ce îl atac? — Răspund scurt: vor războiul cu cuţitul; îl fac cu cuţitul şi mă voi urca şi mai sus. — Seulescu îndeplinia însărcinarea?

— Se manifestează zdravăn. Am întâlnit la amiazi pe Calea Victoriei o manifestaţie cu pancarte şi drapele roşii. Se striga: «Trăiască revoluţia rusească». Şi manifestanţii strigau ura! Se pare că s'au dus la ministerul de domenii.

Seara o nouă manifestaţie de aproape 500 oameni, cari s'au dus la casa lui Constantinescu, absent. Pe stradă,

la 9 seara, s'a ţinut întrunirea, s'a vorbit contra unor patroni, s'a descris mizeria poporului; s'a ţinut chiar un discurs în franţuzeşte: «Nu strigam trăiască Franţa, nici traiasca America: strigăm trăiască Internaţionala». Urlete. Guvernul nu îndrăsneşte să ia măsuri; din potriva, vorbeşte să aresteze pe Lupu Kostake şi pe Virgil Arion !

— Cu toate că e Crăciunul catolic, n'a fost pâine în restaurantele din Bucureşti. Poţi judeca ce a mâncat mahalaua !

13/26 Decembre.—Greva tipografilor. Intre ei s'a făcut o convenţie care e un atentat la libertatea muncei. Dar cine are puterea să le facă măcar mustrări? Funcţionarii dela poştă au comis eri acte de sabotaj şi au tăiat firele.

Trebuie ca situaţia să fie gravă pentru ca Ionel Brătianu cel indolent să meargă la Ministerul de Interne la 8 de dimineaţă.

— Cei din Ardeal sunt în fierbere. Frânele pe cari le pune Brătianu îi jicneşte. Aurel Vlad e cel mai supărat şi excită pe Maniu. Unui semn de supărare se

datoreşte foarte sugestivul comunicat pe care-l publică «Izbânda» de azi şi prin care Ardelenii declară că nu se înregistrează în partidul liberal.

— Alegătorii au depus la Tribunal candidatura lui Averescu; suntem în preajunul expirărei termenului. Totul e atât de bine pregătit încât primul prezident a declarat că nu poate să ia act pentru că nu cunoaşte legea cea nouă şi că nici ministerul nu i-a comunicat-o, nici «Monitorul» nu i s'a trimis.

— Din nou, o grămadă de internaţi, mai ales o mulţime de biete fete cari, ca dactilografe, îşi câştigau viaţa în birourile germane. Regimul e atât de mizerabil încât internaţii se culcă pe scânduri, fără măcar puţine pae. D-rul Veron ştie multe despre aceasta.

— Lucram cu secretarul meu când soseşte în goană Kiriacescu. S'a tras asupra lucrătorilor tipografi; au fost morţi şi răniţi: se vorbeşte de 20 morţi şi de două ori atâţia răniţi. Ciocnirea a avut loc la capul stradei Câmpineanu spre piaţa Teatrului. Lucrătorii strigau: «jos cenzura»! Din ce motiv a tras trupa nu se ştie. Dealtfel pretutindeni erau mitraliere, la ministerul de

război, pe ruinele din faţă, pe balcon la «Universul». Singur «Viitorul» a fost tipărit sub paza unei companii de infanterie. S'a dat regimentul 9 vânători Principele Carol, pe credinţa căruia Regele îmi spunea la Iaşi că se bizue cu tărie.

— D-rul Dinu Brătianu a asistat la un alt conflict chiar în faţa Palatului; jandarmii din Bucureşti, apoi vânătorii d'abia au putut cu greu stăpâni mulţimea care nu s'a mişcat nici în faţa baionetelor nici a focurilor trase în aer. Dar când trupa a fost în număr, oameni şi femei au fost loviţi fără cruţare.

Oricari ar fi motivele, trebue reţinut un lucru: de o săptămână a fost atâta toleranţă, s'a manifestat mereu cu atâta libertate încât nu trebuia în nici un caz să se treacă la măsuri represive înainte de a se fi vestit publicul printr'o ordonanţă. Pentru mulţime era un fel de drept câştigat.

— Directorii ziarelor s'au întrunit şi au decis să suspende apariţia foilor cât timp cenzura va fi menţi-

nută; 17 ziare au aderat, între cari şi «Universul« şi «Dacia». Vor continua să p.ătească lucrătorii.

— Se dă ca sigură vestea că Ardelenii nu mai vor să intre în guvern.

Deasemenea se anunţa că Francezii voiau să se lepede, printr'un comunicat, de arestările operate şi care li se punea de obicei în sarcină. Corteanu îmi scrie seara că se spune că Francezii sunt nemulţumiţi; fapt e că la un ceai oferit de Clubul Tinerimei, d. de Saint-Aulaire a declarat că justiţia rămasă în teritoriul ocupat îşi făcuse datoria; e un bobârnac puternic pentru Corneliu Manolescu.

14/27 Decembre.—Guvernul a găsit remediul relelor: măreşte lefurile funcţionarilor în proporţie de 50 la 170; 100—320, 200—560, 300—720, 400—800. Dar se va avea cu aceşti bani pâine sau lemne ?

Guvernul mărturiseşte 6 morţi şi 15 răniţi. Se poate socoti care e realitatea. Comunicatul oficial pretinde că manifestanţii «au tras în trupe fără provocare şi au rănit grav mai mulţi soldaţi», al căror nume nu se dă

precum nici numele regimentului, «trupa în legitimă apărare a facut atunci uz de armă».

Dinu Brătianu (Dr.) care a văzut cealaltă ciocnire, de la Sf. Ionică, afirmă că atunci când trupele s'au făcut că încarcă, precum şi când au tras în aer, din rândul manifestanţilor nu s'a produs nici măcar o ameninţare, necum o agresiune.

— Alegerile amânate la 15 Martie. Guvernul are timp în faţa lui. Şi nu e vorba decât de România veche şi de Basarabia. Pentru a scuza amânarea, se tot invoca nevoia de a coprinde şi Ardealul în alegeri. Iată că tocmai Transilvania nu e cuprinsă în decret. Cu câtă îndrăzneală se minte oamenilor! Comunicatul guvernului numeşte «*Constituantă*» Camera cea nouă. In virtutea cărei ficţiuni?

15/28 Decembre. — Dec'ziile eroice ale presei noastre au durat ceva mai mult de 24 ore. Jurnalele apar azi cu o manşetă ridicolă declarând că manifestaţia lor reuşind îşi reiau activitatea! Ce dreptate au liberalii să-şi bată joc de toată lumea!

— Manifestanţii sunt bătuţi de moarte în celulele poliţiei. Drossu a spus'o în gura mare la Hotel Boulevard. Magistraţii o ştiu şi vorbesc. Theodorian a auzit aceasta dela un ofiţer, care se lăuda cu ce făcuse.

— Ucranienii în trecere prin Bucureşti, cu Ciubutarenco în cap, au fost arestaţi toţi. Acest Ciubutarenko are o misiune consulară în România. Dumnezeu ştie cu câte note ne-a asaltat la Iaşi. E un chefliu care a plătit 60.000 lei un automobil pentru Florica Alexandrescu, care plătea un prânz în împrejurimile Iaşilor 6.000 lei (dela Nicoleanu) şi care n'are înfăţişarea unui propagandist. Dar guvernul nevrând să-şi recunoască greşelile, caută pretutindeni vinovaţi pentru a-i îmbrăca cu propria lor răspundere.

— Cel dintâi decret agrar. Nu coprinde decât încropirea legei constituţionale din Iulie 1917. In raport, Brătianu şi Duca nu s'au putut opri să strecoare mica calomnie de toate zilele. Combaterea lui anticipată în discursul meu la Adresă.

16/29 Decembre.—Corbescu, comisar al guvernului pe

lângă Aliaţi (banalitate fără rost, fiindcă M. C. francez e la Bucureşti chiar), dar de fapt director al cenzurei, a convocat pe ziarişti spre a le explica normele procedărei sale. Cu acest prilej a recunoscut că manifestanţii au fost bătuţi. dar că acum nu mai sunt; s'a afirmat că Prefectul de poliţie lovise în persoană cu violenţă pe Cristescu; că un avocat Titel Petrescu fusese ridicat Vineri spre a fi torturat. In sfârşit, un medic dela Colţea a spus că mai bine de 40 de oameni au murit prin spitale de loviturile primite sau de rănile de baionetă în pântece.

S'a mai spus în acea întrunire că gazetele nu puteau strânge fonduri pentru familiile celor dispăruţi, pentru că guvernul hotărâse să dea familiilor salariul lor pe şase luni.

— Al doilea decret agrar. Felul de a se preţui pământul şi o mulţime de măsuri cari se leagă de acestea, sunt o adevărată spoliaţiune.

17/30 Decembre.—Corteanu a văzut pe unul din evreii convocaţi de Brătianu spre a le citi proectul lui de

decret asupra naturalizărei. Delegaţii au găsit proectul foarte defectuos şi au cerut pur şi simplu aplicarea legei Marghiloman. — Furia lui Brătianu, care nu s'a stăpânit în ameninţări. Dar evreii, — siguri de proptele internaţionale — au luat'o de sus. S'au dus îndată să se plângă d-lui de Saint-Aulaire, care nu le-a părut încântat de Brătianu.

18/31 Decembre. — Informaţiile aduse nu sunt destul de controlate sau uşurinţa Ardelenilor de a se schimba e egală cu a noastră : «Monitorul« publică numirea lui Vaida, a lui St. C. Popp şi a lui Goldiş ca miniştri fără portofoliu.

— Mehedinţi, primit eri în audienţă de Rege, a voit să-i deschidă ochii asupra greşelei ce vrea să se facă cu episcopii Teofil şi Antim. Regele era preocupat să ştie dacă înlocuitorii de cari se vorbeşte erau buni. A sfârşit prin a spune că vor fi puşi ca giranţi şi că vor fi aleşi apoi. La despărţire Regele a binevoit să spue «că nu e supărat pe noi !».

Ce mentalitate !

— A doua lege agrară, — modalitate de executare

confuză, contradictorie şi considerată în toate sferele ca o spoliaţiune. Eri chiar mi s'a vorbit de o organizare a proprietarilor.

19 Decembre (1 Ianuarie). — O stare de neîncetată iritare. Nu se vorbeşte decât de arestarea neîntârziată a lui Neniţescu, Virgil Arion, Lupu Kostake. Se ştie că Virgil Arion a fost îndelung interogat şi că însuşi Stere a fost chemat de comisarul regal spre a da deslusiri asupra atitudinei lui Arion în timpul ocupaţiei.

Clubul liberal a ţinut o şedinţă infamă, de care toate gazetele au dat seama şi în care a fost o întrecere pentru cine face mai multe denunţări. Şi Duca a ameninţat pe toată lumea cu braţul Justiţiei !

In aşteptare, numărul celor morţi în învălmăşala dela 13 Dec. se cifrează la 70;—ei sunt îngropaţi noaptea fără a se preveni familiile. Ziariştii îmi spuneau că ceea ce e grozav, e că odată trimis cineva în faţa Curţei Marţiale, — Hotel Astoria, — orice urmă dispare. De altfel nu e cu putinţă să se intre acolo sau să se vorbească cu cineva.

— «Monitorul» publică decretul Unirei Bucovinei.

Coprinde anume condiţiuni. Bucovinenii îşi apără independenţa; iar Flondor are ceva mai mult ca un portofoliu. El e delegat la Cernăuţi şi nimic nu se poate face fără aprobarea lui. Acest lucru e stipulat în mod formal.

20 Decembre (2 Ianuarie). — Ardelenii îşi arată dinţii. Intr'o declaraţie subliniată puternic de presă, ei declară prin glasul lui Goldiş că «nu e vina lor» dacă au găsit pe Brătianu la putere şi n'au putut vorbi decât cu el.

21 Decembre (3 Ianuarie). — Take Ionescu a refuzat să intre în guvern. Răpunsul lui trimis lui Brătianu şi în dublu lui M. Cantacuzino, şi sosit de cinci zile, a fost ascuns publicului. El nu primeşte decât un guvern care ar reprezenta pe toţi Românii cum au făcut Jugoslavii, şi chiar într'o asemenea manifestaţie ar cere egalitatea de reprezentare între partidul lui şi cel liberal.

Duşă rece. Se simte din tonul comunicatului «Viitorului», care se jelueşte că ceilalţi n'au înţeles sforţările partidului liberal spre «a aduce unitatea sufletească». Bravi apostoli !

De câteva zile, parchetul a început un proces de a-

nulare a căsătoriei principelui Carol, cred pentru viţii de formă. Corteanu mi-a făgăduit o copie. Evident că familia, deja păzită la Iaşi, va fi împiedicată să se apere. Un lucru cam puţin strălucit : Parchetul trebuind să apere (?) un principe regal împotriva slăbiciunilor sale !

22 Decembre (4 Ianuarie). — Am început în «Steagul» publicarea dosarului *Günther*. Corbescu are îndrăzneala să cenzureze frazele ordonanţei sau a depoziţiilor de martori, care stabilesc că a luat borderouri şi documente confiscate, fără să încheie proces-verbal sau alt act justificativ. E de neînchipuit ca îndrăzneală, dar şi cea mai bună dovadă că se simte răspunzător de fals.

— Dall'Orso dela Galaţi, omul foarte de treabă pe care-l stimez cel mai mult acolo, îmi povesteşte că batalioane franceze, primite cu ceai dat de Crucea Roşie, la gară, au trecut : două spre a lua garnizoana la Iaşi şi unul la Galaţi. I s'a spus că aceasta va ţine până la alegeri. O nouă ocupaţie, de astă dată politică.

Imi afirmă că în timpul retragerii, a văzut chiar cu ochii săi un tren de 60 vagoane cu vin, păzit de

soldaţi. Ale cui erau vinurile ? După felul cum se avea grijă de ele, trebue să fi fost ale lui Brătianu. Cât despre regimul actual, tot vechiul sistem. Orleanu a prezintat ca primar pe Ignat, totdeauna beat ; ca prefect pe Hagi-Ştefan care, «ca orice bun liberal, va face o afacere bună când va putea s'o facă», iar la poliţie pe Alecu Doiciu, care are o afacere penală pe spete: a vândut cu preţuri mari extralegale grâu unui client şi a oprit diferenţa între preţul maximal şi cel încasat.

Zece mii de prizonieri italieni pleacă prin Galaţi; trei mii s'au şi îmbarcat. Ei ridică tot ce se poate lua; nu se aduce nimic din Italia pentru ei. «D. Fasciotti, — zice Dall'Orso — nu ştie nimic : aduce pentru Regina o decoraţie şi ajunge».

— Generalul Văitoianu îşi zice omul Regelui. Se laudă că îl face să facă tot ce vrea. Trebue să fiu foarte rău văzut la Curte, fiindcă Văitoianu nu se mulţumeşte să mă critice ; loveşte în toţi prietenii mei. Gorski e trimis la Cetatea-Albă şi în locul lui, la Statul-Major, e chemat propriul său frate Alexandru Văitoianu, pe care inspectorii refuzaseră să-l înainteze şi care a

fost numit general de rezervă fiind numit prefect de Brăila. Cristescu trebue de asemenea să sară. Gorski spune ca Scodrea fusese şters dela avansare fiind acuzat de complezenţă.

— In afară de demagogia la care se dedau cu legea agrară, Duca a spus ca exproprierea trebue sfârşită înainte de 1 Martie! — D-rul Slătineanu îmi dă câteva ştiri. Mârzescu a chemat la Iaşi pe toţi medicii şi le-a declarat net că dacă nu vor ajuta campania guvernului, îi zdrobeşte. Al. Baranga, colonel şi 60 ani vârstă, a fost concentrat. Liberalii vor să aibă cu orice preţ majoritatea !

25 Decembre (7 Ianuarie). — *Crăciun* — Ceaţă care îşi întinde linţoliul de aproape o saptămână. Stradele de o murdărie desgustătoare. Calea Victoriei găurită, o serie de gropi cu noroi, timp trist ; lume necăjită.

— Arendaşii, proprietarii se agită în potriva nedreptăţilor legei agrare. La Clubul agricol întruniri, petiţiuni : chiar şi liberalii. Creditul funciar protesteaza în-

saşi, deşi condus de Dinu Bratianu. Se afla privitor la această lege lucruri instructive. Generalul Grigorescu povesteşte că Coandă pregătise o altă lege făcuta de Fotin Enescu, pe care guvernul o prezintase Regelui. Regele a ţinut-o până a schimbat guvernul. Mişu Pherekyde a declarat că legea n'a fost citită în consiliul de miniştri şi că totul a fost făcut în grabă de Creangă, Vintilă şi Duca (Dr. Dinu Brătianu). — In sfârşit N. Butculescu îmi afirmă că a vorbit cu trei miniştri, cari toţi i-au declarat că legea nici nu fusese citită în consiliu. Iată cum se fabrică reforme capitale!

— Depeşile anunţă că marile puteri vor avea o conferinţă preliminară, dar se află prin M. Pherekyde că singure cele patru mari puteri, cu Serbia şi Belgia, vor trata împreună marile chestiuni generale ; celelalte State vor fi convocate numai când va fi vorba de chestiuni ce le privesc deadreptul. Acest lucru mi se pare puţin verosimil, totuşi e repetat cu insistenţă.

— Englezii au concediat pe agenţii noştri domeniali din Cadrilater. S'a spus că sunt Bulgarii, dar Phere-

kyde a atribuit lămurit această expulzare Englezilor. De altfel consilierul Antonescu, care vine din Constanţa, a repetat lui Vlasto că nu era un singur soldat român în împrejurimi şi că Englezii spuneau că administraţia Cadrilaterului e a Bulgarilor, fiindcă trebue să le rămână.

27 Decembre (9 Ianuarie). — Toată veştile cari circulă nu arată decât greutăţi şi încurcături. Ziarele au vorbit de criză de guvern şi de o combinaţiune Prezan şi cenzura a lasat-o să treacă.

— Seria neagră pentru Brătianu a început. De la Mitilineu: conflict între Văitoianu şi Prezan, şi din partea acestuia Mitilineu e bine informat! Prezan a voit ca în timpul războiului să atragă la el toate puterile şi să anihileze ministerul de război. Grigorescu s'a opus, dar a plecat. Văitoianu rezistă ; pleca-va şi el ?

Din acelaş isvor, conflict între Saint-Aulaire şi Brătianu în chestia petrolului, dar conflict violent.

Dela ministrul Kiriacescu : «De ce mai stă ? Greutăţile sunt aşa de mari, că nu ştiu de ce stă şi de ce a venit ?».

— Dela B. Catargi, isvor sigur dar pe care nu-l poate arăta: mare tensiune între Clemenceau şiWilson. Cel dintâi vrea să sece Germania, Wilson nu vrea s'o sacrifice. Discursul lui Clemenceau de acum zece zile era prea ironic la adresa lui Wilson pentru a nu ascunde o ruptură înceată. — Englezii nu ne-ar fi prietenoşi, pe când Clemenceaù ne apără. Ei ne reproşează că am făcut pacea. — Şi, ca încheere, e falş că Sârbii ar fi părăsit Banatul. Ei nu înţeleg să părăsească o palmă din acest ţinut.

— Spre a se vedea până unde merge intoleranţa Francezilor, Mitilineu îmi povesteşte că George V. Bibescu a vrut să trimeată martori lui Berthelot şi că au trebuit intervenţii ca aceea a lui de Belloy spre a se linişti afacerea. Pe un prieten sau rudă a Martei Bibescu, — mi se pare de Ganay, — ea voise să-l viziteze la spital. Ofiţerul de serviciu, curtenitor. s'a scuzat spunându-i că îi era interzisă intrarea la răniţii francezi !

29 Decembre (11 Ianuarie). — Am avut eri, cu Nastasievici, însărcinat de afaceri al Serbiei, o convorbire

interesantă. Acestuia nu-i e teamă să se compromită cu noi : a trimis chiar de sarbători o telegramă lui Meissner.

Hipnoza Rusici mari continuă să stăpânească pe Francezi şi deci pe Români. Ucraina dă din mâini şi din picioare să fie recunoscută şi se obligă în schimb să combată bolşevismul. Petliura, care a înlocuit pe Koropatsky (exilat în Elveţia), are agenţi trimişi pe lângă Berthelot şi pe lângă guvernul nostru. Nastasevici şi Belloy au fost însărcinaţi să vorbească cu ei: li se propune să reintre în marea Rusie; ei răspund că mai bine să fie tăiaţi în bucăţi. O misiune întreagă a fost trimisă din nou. Guvernul nostru a oprit-o la Bender. Gazetele anunţă că s'a recunoscut lui Poklevski vechea lui calitate de reprezentant al Rusiei oficiale. Care e această Rusie oficială? Ca culme, se adaogă că Poklevski declară că Rusia n'a recunoscut anexarea Basarabiei. Nu pot să cred pe Brătianu atât de naiv!

Nastasievici îmi confirmă că Serbia se bucură de un tratament de favoare şi că, împreună cu Belgia, e admisă la conferinţa preliminară. Găsesc periculoasă

această preferinţă şi putând da loc la rivalităţi (Notez că o telegramă trunchiată de cenzură stabileşte două categorii: statele *aliate* şi cele *asociate:* suntem probabil de clasa doua).

Alianţa cu Jugoslavia, — Croaţii şi ceilalţi, — e un fapt îndeplinit: aceştia cereau forma republicană; au primit monarchia, dar cu delegaţia lor specială la conferinţă. Guvernul constituit e într'adevăr naţional, el reprezintă toate partidele, şi pe liberali cari în Parlament n'aveau decât 3 deputaţi. Serbia, de la 3 milioane, devine un popor de 15 milioane. Nastasievici îmi spune că faţă de Rusia, dacă e reconstituită, e o picătură de apă şi nu vrea ca absoluta lor independenţă să fie stricată de viitoarele pretenţiuni ale acesteia. Asupra greutăţilor din Transilvania îmi spune că Joi a fost o ciocnire între Vopicka şi Brătianu privitor la Ungaria (vom vedea dacă m'am înşelat când gândeam totdeauna că Englezii şi Americanii nu vor părăsi pe Unguri) !

— Gazetele anunţă că Mackensen a fost ridicat de Francezi din castelul lui Karoly de lângă Budapesta,

spre a fi transportat prin Salonic în Franţa. Ungurii au protestat. Acum în urmă o divizie franceză fusese trimisă dela Bucureşti în Ungaria. Generalul Berthelot a petrecut o săptămână la Arad. Fost-a mai departe ?

— Brătianu a plecat la 2 ore la Paris cu Maniu. Ia cu el pe nepotul său Brătianu, şef de cabinet, Lapedatu şi G. Djuvara (acesta din urmă era la noi înainte de război şi foarte germanofil).

1919.

1/14 Ianuarie. — Cea mai frumoasă zi ce se poate visa pentru anul nou. Miniştrii Angliei, Belgiei şi Serbiei au depus cărţi. — De altfel Barbu Catargi mi-a comunicat eri la club că Barclay critica boicotajul Jockey-Clubului şi că Fasciotti nu aştepta decât să revie. Nota franţuzească începe să slăbească.

— *Nastasievici* mi-a mai spus că Brătianu s'a dus la Belgrad ca să negocieze cu Protici chestiunea Banatului şi un proect de căsătorie între Principesa Marioara şi Regentul Alexandru. Brătianu invoacă tratatul său; Serbii răspund : noi nu suntem în tratat. — Saint-Aulaire susţine pe Brătianu, dar se pare că cei dela Paris sunt mai puţin calzi. Nastasievici m'a întrebat ce cred. Am răspuns că recomand ambelor părţi modera-

ţiune; Serbii şi Românii trebue să fie prieteni şi multă vreme prieteni pentru ca «Serbii să uite că sunt Slavi !»

2/15 Ianuarie. — Arhiepiscopul *Netzhammer* a venit de dimineaţă să mă viziteze. N'a mai văzut pe Rege. La sosirea Suveranului s'a înscris, dar acesta n'a dat semn de viaţă; de anul nou Regele a trimis 5000 lei arhiepiscopiei şi arhiepiscopul a scris lui Stirbey pentru a-i mulţumi şi a-i trimite cele două volume ale sale asupra Dobrogei. La venirea Francezilor a scris lui Berthelot ca să-i ceară o întrevedere; adjutantul i-a răspuns că toate orele sale de audienţă erau date dinainte şi îl ruga să nu se mai obosească în această privinţă. «Reprezentantul Marei Naţiuni, îmi spune Mons. Netzhammer, a facut un lucru pe care Mackensen nu l'ar fi făcut niciodată. Mie mi-e tot una, căci un episcop nu e înlaturat cum se face cu ai dv.».

— Eri am întâlnit pe Barclay care, scoborându-se din automobil, se aruncă spre mine cu semne de simpatie. Imi mai urează «mai ales un an mai bun».—Dar e foarte bun spun eu. pentrucă realizăm mai mult decât puteam spera. Cât despre mine, ceva mai multă sau mai puţină

nedreptate ; ce poate să-mi facă ? — Şi Sir George râde tare în semn de aprobare.

— După telegrame, Berthelot s'a dus şi la Belgrad. Colonelul Th. Dumitrescu, pe care-l trimite Brătianu, e fostul ataşat militar în Serbia; a fost la Niş cu Christescu, atunci când am trimis în 1913 pe aceşti ofiţeri în ajutorul Sârbilor.

3/16 Ianuarie. — In timpul Crăciunului au avut loc turburări la Ploeşti. S'a tras asupra mulţimei ca şi la Bucureşti. Nici o relaţie prin gazete. Dar ofiţerii dau numirea generalului Boboc şi a colonelului Caracaş ca comandanţi superiori ai garnizoanei, — şi ajunge.

— Liberalii încep o campanie de insinuări contra lui Take Ionescu; el ar fi cedat (?) Torontalul Serbilor şi chiar a semnat ceva privitor la aceasta. Ori, el n'are nici-o calitate oficială. Se zice că Constantinescu inspiră această campanie. In oraş se crede aproape sigur că Take Ionescu nu va primi condiţiile lui Brătianu şi că aceasta îl va face să cadă.

Francezii manifestă în toate ocaziile neînţelegerea lor cu Englezii. Şi aceasta pe faţă.

4/17 Ianuarie. — Se respândeşte vestea că guvernul a însărcinat pe Dumitru Ghika (ceeeace înseamnă Vladimir Ghika, fratele său) să trateze împreună cu parintele Lucaci un concordat. Vor fi în curând trei milioane de supuşi români catolici. Teodorian Carada îmi spune că Prinţul Stirbey a devenit un propovăduitor aprins pentru catolicism! Regele caută să regasească documentele excomunicărei sale. Se doreşte regularea acestei afaceri. Mons. Netzhammer mi-a spus zilele trecute că şi Fasciotti urmăreşte aceasta idee. Vorbind de toate acestea cu Carada, el îmi spune ca liberalii vor să împingă pe Miron Cristea la scaunul mitropolitan.

Ardelenii trimit la Roma pe canonicul Niculescu spre a regula legăturile bisericeşti ; acum e în Bucureşti.

6/19 Ianuarie. — Preţul hranei dă explicaţia plângerilor cari se ridica de pretutindeni. Şi pâine de loc! Cei dela cantine n'au avut pâine timp de doua zile. Dar

ceaiurile elegante, serbările costumate, dejunurile şi prânzurile de gală nu mai încetează !

«Revoluţia socială», care mai apare în ascuns, poate să spue cu puţină logică: «acei cari pregătesc revoluţia nu stau în faţa curţilor marţiale, ci în fruntea guvernului.»

— Azi dimineaţă, Irina Butculescu îmi scrie şi-mi semnalează un fapt ruşinos. O companie franceză pleacă la Odessa ; i s'a dat 32 soldaţi români. Aceşti nevinovaţi n'au mantale, nici pături, nici gamele. Ei sunt indignaţi. Cum să nu iasă bolşevici din aceşti nenorociţi ? I-am echipat prin Crucea roşie şi le-am dat conserve dela mine. Şi oamenii aceştia plecau în starea asta, dacă sergentul-major francez n'ar fi făcut totul pentru ei; el s'a adresat familiei Butculescu. Nici un ofiţer nu era pe lânga ei ! Butculescu vorbind eri colonelului R. Rosetti, i s'a răspuns : «Cei de eri au plecat în ismene».

— Adunare extraordinară la Jockey-Club. Au fost şterşi col. Sturdza, M. Missir, condamnat de Curtea

Marţială, Darvari (75/13), G. Strat (68/20), Lupu Kostake (73/12); I. Filitti a scăpat apărându-se bine (având 61 pentru, 18 contra).

7/20 Ianuarie. — Se publică o telegramă dela Poincaré către Rege, răspuns la telegrama trimisă de Rege la 10 Noembrie, cu ocazia trecerei Dunărei de Francezi. Prezidentul declară că n'a primit telegrama. In acest răspuns se găseşte această frază: «Nu mă îndoesc că pentru o pace internă poporul român va găsi consacrarea unităţei sale naţionale». A bon entendeur salut!

Kiriacescu ştie de la fratele său că la primirea de Anul Nou, răspunzând cuvântării lui Pherekyde, Regele, cu lacrămi în voce, a cerut miniştrilor să facă să înceteze acuzările calomnioase în contra oamenilor politici, ele fac rău ţării. Şi, Dumnezeu ştie cât de plină de infamii e presa liberală! E vre-o legătură cu telegrama Poincaré?

— Spre a ne da seama de spiritul ce domneşte, miniştrii au hotărât să aresteze pe Nenitzescu, V. Arion şi L. Kostake; Virgil Arion e chiar închis. «Vor fi

«condamnaţi», adaogă ei cu siguranţă, «dar Regele va graţia». De asemenea e vorba să fie daţi în judecată şi fiul Lupu Kostake, Corneliu Dobrescu şi C. Maltezeanu, pentru delict militar.

— Primit vizita canonicului Niculescu, care pleacă astăseară la Roma. E partizan călduros pentru convertirea bisericei române la unirea cu Papa. I-am spus că, fără speranţă de a vedea îndreptându-se nivelul bisericii noastre, nu văd cu ochi răi afirmându-se acest curent. Duca i-a spus că nu era adevărat că Ghica şi Lucaci ar fi însărcinaţi să negocieze un concordat.

8/21 Ianuarie. — Depeşile dau darea de seamă a primei şedinţe a conferinţei pentru pace, la Quai d'Orsay. Poincaré a deschis şedinţa şi apoi, după propunerea lui Wilson, Clemenceau a fost desemnat ca prezident în unanimitate.

— Arion foarte întristat de arestarea fratelui său. Atitudinea lui respiră grija. M'a întrebat dacă, din punct de vedere al partidului, ar fi vre-o pedică ca să meargă mâine să vadă pe fratele său la închisoare şi dacă trebue să se retragă din viaţa publică. In trei rân-

duri a insistat asupra declaraţiunilor dinastice făcută lui Papiniu, lui Mitilineu, chiar lui von Morgen. Ce puţină energie are omul acesta !

Ca ilustraţie a netoleranţei, îmi citează faptul că Van Saanen, fiul d-nei Louisa Arion, e boicotat ; ca un ofiţer francez Muron a fost ameninţat de generalul Lafont fiindcă luase masa cu Van Saanen la Arion,—lucru neadevărat,—şi că Caterina Catargi a reproşat aceluiaşi ofiţer acest prânz închipuit, ceeace a făcut pe ofiţer să spună: «Dar, Doamnă, sunteţi mai Franceză ca mine»! — Aceasta nu împiedică că D-na Caterina Catargi a dat un ceai Austriacilor cari ocupau casa ei şi a primit flori dela ei !

— Tribunalul, secţia 3-a, a trebuit să anuleze eri căsătoria principelui Carol. Cererea primului-procuror e o erezie de drept: formula a dat-o Rosenthal.

Totul s'a petrecut în şedinţă secretă. Tânăra doamnă nu s'a apărat: Transacţiuni de bani ? Se bizue poate pe făgăduiala Prinţului pentru mai târziu ? E sigur însă că fiul Lambrino, care fusese mobilizat şi care trebuia să plece apoi, e la Bucureşti în civil; iar Serdici, martorul principelui, se plimbă liber prin oraş.

— Ultimul comunicat al Marelui Cartier spunea: «Trupele noastre atingându-şi obiectivul, nu se va mai da comunicat».

Ce obiectiv ?

Suntem încă departe de limitele din spre apus însemnate în convenţia dela 4 August 1916, din care Brătianu vrea să facă baza întregei sale politici! In public se crede că am fost siliţi să ne oprim.

9/22 Ianuarie. — S'a luat obicieiul să se pună totul în sarcina Francezilor. Poate că e adevărat. Răsvrătirea lui de Saint-Aulaire poate că învinge blândeţea generalului Berthelot. Iată două fapte: D-na D. Sturdza, temându-se de orice, a cerut să fie întrebat Regele dacă există intenţia de a se cere extrădarea fiului său; i s'a răspuns ca Regele nu dorea aceasta, dar că, dacă Francezii o vor cere, nu se poate evita.

— Stere a venit eri să mă vadă. S'au făcut perchiziţii la el şi a fost interogat: nimic direct pentru el. Dar a văzut pe Stirbey pentru a fi liniştit în ce priveşte libertatea lui. Stirbey a răspuns că Francezii cereau aceasta drept exemplu! Stere mi-a spus una bună: «Cu

Regele m'am împăcat; am vorbit de memorandul meu; el m'a decorat!»—Imi reamintesc surâsurile Germanilor când această decoraţie a fost primită...

— Se vorbeşte de plecarea lui Saint-Aulaire şi a lui Vopicka. Ziarele dau vestea plecărei lor în concediu.

— Theodor Mihaly, care a sosit la Bucureşti şi a fost primit de Rege şi de Regina, mă vizitează,—«cam ferit»—la ora 7. Se aruncă în braţele mele cu lacrimi în ochi. Vorbim până la ora 9. Va veni la masă mâine.

A comunicat Regelui că va veni să mă vadă,—căci e aproape un fapt delictos,—şi Regele l'a îndemnat la aceasta. Facem fiecare istoricul nostru. Se miră de ingratitudinea Regelui faţă de mine, căci «la noi, toată lumea ştie că i-aţi salvat tronul.» El n'a ascuns Regelui mirarea de a găsi atâta ură şi discordie. Regele:: «Se vor linişti, se vor înţelege, dar sunt mulţi cari au păcătuit». Mihaly: «Dar cine n'a păcătuit şi care din noi nu a făcut, la un moment dat, de nevoe, declaraţii pe cari nu le-ar face azi?» — Imi spune că a fost puţin cam lăsat la o parte, dar acum se întorc la el şi s'ar dori să i se dea

puterea pe partea de sus a Ardealului. — Maniu e un om cuminte, dar nehotărât; doi paşi înainte, unul înapoi. El n'a făcut nici o declaraţie compromiţătoare, fiind militar. Mari încurcături băneşti. Foarte prins de Brătianu. Goldiş e cel mai inteligent şi cel mai înzestrat. Dar în ce priveşte caracterul, o canalie. S'a asociat cu Vaida spre a înlătura pe Mihaly. El a făcut declaraţiile cele mai compromiţătoare; a scris ministrului de interne al Ungariei că i-e groază de iredentişti, etc. — Vaida — dat la fund din cauza abjurărei ce a trebuit să facă, a fost scăpat de el, Mihaly, care l'a pus să citească declaraţia Românilor ca să-l scoată iar la suprafaţă — l'a trădat. Dar astăzi sunt împăcaţi. — Dacă nu se dă o soluţie alimentărei din Ardeal, valutei (coroana e la 50 bani) şi dacă nu se găsesc fonduri, revoluţia e sigură. Oamenii lipsesc şi e o greşală să se conteze pe Ardeleni spre a se introduce o eră nouă. Nu se vor găsi nici cei 207 sau 230 candidaţi. Cei mai buni cei din Consiliul dirigent, se găsesc acum sub influenţa miniştrilor români, ameţiţi de primiri, decoraţii, etc.—După el. Miron Cristea ar fi de-

plorabil ca mitropolit.—Soldaţii români s'au purtat minunat. Magnaţii unguri ţin sa-i aibă şi au multe atenţiuni pentru ei.

10/23 Ianuarie. — Mihaly îmi aduce copie după scrisoarea lui Goldiş, cu autorizarea să mă servesc de ea, dacă cred de nevoe. Tratează acum aici chestiunea financiară; dacă nu se dau fonduri, nu primeşte «să ia imperiul». In casă erau 20.000 coroane, iar plăţile lunare se ridică la 10 milioane.

— Se comentează mult faptul că Orlando, remaniând guvernul, a luat în cabinet pe unul din şefii partidului Giolitti.

— Au fost liberaţi trei din gazetarii deţinuţi de aproape două luni; caz de neurmărire pentru Johnson, Brănişteanu. Nu vor fi urmăriţi decât cei ce au scris în «Bukarester Tagblatt».

— Explicaţia a două comunicate: — Pentru cel de Marţi 8/21, e dovedit că Aliaţii ne-au impus sa rămânem pe linia pe care armata noastră o atinsese în 1916. Mihaly ştie aceasta de la Prezan. Aceasta îmi pare în-

grijitor. Vorbindu-mi de tratatul de la 4 August 1916, Averescu îmi spusese la Iaşi că textul relativ la Ardeal era confuz; se vorbea de limite, dar se părea că sunt puse în legătură cu ocupaţia.

Pentru un alt comunicat, care anunţă o incursiune de bolşevici în Basarabia de Nord, şi de o luptă cu armata, mi se afirmă că au fost mişcări ţărăneşti şi că s'au măcelărit posturi de jandarmi. Seceleanu adaogă că lipsa e mare şi că unele lucruri de prima necesitate ca petrolul, nu se găsesc de loc.

12/24 Ianuarie. — Guvernul dă fonduri. Ardelenilor. Li s'a încredinţat cinci milioane şi 15 alte sunt făgăduite. Lucru ciudat: Transilvănenii pretind să facă un împrumut al lor propriu. O accentuare de regionalism.

— Brătianu n'a dat semn de viaţă; nu se ştie nimic din cele ce se petrec la conferinţă privitor la noi.

— Starea comunicaţiilor e groaznică; administratorul meu Crampol a făcut drumul de la Buzău-Bucureşti în picioare, îmbrâncit, în 14 ceasuri ! Scrisorile rămân din ordin neexpediate câte o săptămână, — spre

a întârzia ori ce veste, — şi numai apoi le cercetează cenzura. Oamenii grăbiţi tocmesc, cu preţ de aur, o trasură oarecare, mai bine decât să se urce în tren.

— Mârzescu a trebuit să primească pe şefii socialişti. A fost numai miere cu ei. Se pare că se va impune guvernului ridicarea stării de asediu (Francezii), cel puţin în cele 15 zile dinaintea alegerilor.

12/25 Ianuarie. — Brănişteanu, Johnson, Mestugeanu, au fost liberaţi,—Brănişteanu după cererea lui Mille adresată lui A. Constantinescu : se ştie de mult legătura dintre ei şi Costinescu. Chestiune de afinitate ! Mestugeanu după cererea lui Stelian Popescu, care dă guvernului «Universul». In sfârşit Johnson e liberat cu condiţia să nu mai colaboreze la «Steagul» şi să revie la «Independenţa».

— De altă parte, cu decretul autorizând lichidarea societăţilor ce avuseseră legătură cu Germanii, se stoarce asociaţiuni producătoare pentru Banca Românească. Mi se afirmă că astfel Banca Românească a devenit asociata lui Zweifel şi a lui Schenker, făcând să i se cedeze acţiuni pe preţul de emisiune.

— Generalul Coandă aştepta, — îmi spune Săulescu, — o depeşă la 10 Ianuarie, spre a pleca la Paris împreună cu Elisa Brătianu. N'a venit telegrama, în schimb se vorbeşte lui Coandă de guvern naţional sub prezidenţia lui !

In aşteptare, conferinţa dela Paris lucrează ; organizarea muncei e înscrisă în primul rând la ordinea zilei şi noi suntem încă în căutarea compunerei delegaţiunei noastre pentru pace !

— Arion a cerut de opt zile audienţă Regelui prin Catargi. Nici-un răspuns; dar prin Aristiţa Dissescu i s'a spus că ar face bine să amâne. Din cauza fratelui său Virgil ? — S'a spus Aristiţei Disesscu că fără îndoială oameni ca Marghiloman şi Arion nu pot să se dea de o parte şi că trebue organizare (?!). Cine minte?

13/26 Ianuarie. — Conferinţa pune să se publice o protestare contra celor cari, prin arme, vor să ocupe teritoriile contestate. Pare că ne ţinteşte în mod special. Acum înţelegem de ce s'au oprit în Transilvania.

— Un comunicat de dimineaţă anunţă lupte violente în nordul Basarabiei şi că regiunea Hotinului nu

e pacificată ; generalul Poetaşu, un bun soldat, a fost omorât împreună cu alţi doi ofiţeri ; trupele noastre au luat un tun (?) şi mitraliere. Ce înseamnă acestea? Ne batem cu o armată care are tunuri? Sunt Ucraineni? De sigur situaţiunea e foarte rea.

14/27 Ianuarie. — Generalul Poetaş a fost găsit într'un şanţ, spintecat şi ciopârţit. cu doi ofiţeri ai săi. Căzut într'o ambuscada ? Sau a fost omorât chiar de soldaţi, cum zic unii ?

—Generalul Mărgineanu a spus ca în Februarie va fi mobilizare generală pentru că : 1) In Transilvania nu e chip să se constitue o armată cu oamenii dcacolo. 2) E nevoie de mulţi oameni în Basarabia. — Totul nu e aşa de trandafiriu în România-Mare cum ne-a făcut-o d. Bratianu.

— Persecuţiile : Gorski a fost trimis la Cetatea-Albă. Brigada dela Botoşani e liberă : el a cerut-o, având dreptul; Prezan nici n'a voit să-l primească şi, prezintându-se Regelui, a fost amânat până după întoarcerea sa ! — Mircescu a fost mutat din comanda jandarmeriei, post inamovibil.

— Derussi şi Diamandy au fost rechemaţi în serviciu; în schimb Ion Carp e pus în disponibilitate.

— Mişu e oficial desemnat ca al doilea plenipotenţiar al nostru la conferinţa dela Paris. Deci combinaţiunea Take Ionescu e îngropată.

— Francezii şi Englezii sunt aici ca câinele cu pisica. S'a atras atenţia păr. Solier, care e un personagiu, că Englezii nu salută pe Francezi: «Dar noi nu salutăm pe p... aceia!» — Intre Germani şi Austriaci era mai puţin pe faţă.

15/28 Ianuarie. — Din notele Poliţiei comunicate lui Vaitoianu reiese că informaţiunile mele erau exacte. In noaptea de 8—9 Ianuarie toate satele rutene din nordul Basarabiei s'au revoltat. Autorităţile româneşti, surprinse, au fost masacrate; generalul Poetaşu a fost ucis în aceste împrejurări. E mare desordine în toată provincia. Trupele franceze din Ucraina s'au infectat complect de bolşevism; ele trec şi vin la noi şi întreţin un spirit foarte periculos.

De altă parte avem confirmarea răscoalei ţărăneşti. E banuit Ciugureanu, supraveghiat de guvern.

— Comunicatul secret anunţă o victorie a bolşevicilor asupra Americanilor şi Ruşilor la nord. Aceasta în momentul când Conferinţa vrea să stea de vorbă cu ei şi să-i invite la o convorbire în insula Prinkipo. Această subconferinţă, în insula unde Turcii exilau câinii râioşi. are haz. Lenin şi Trotzki nu prea s'au grăbit să răspundă.

— La şedinţa Comitetului eram peste 60 persoane toţi foştii miniştri, chiar Mehedinţi, afară de Mitilineu. care nu-şi poate lăsa partida dela Automobil. Mehedinţi plouat; pentru el nu e nimic de făcut la alegeri: am plecat prea târziu dela putere. Aceste negocieri prelungite ne-au dat aparenţe de părtinire pentru Germani. La Putna nu vom avea zece voturi, — şi alte dovezi de curagiu politic. Totuşi. a fost atins de o replică a mea : să propovăduieşti sufragiul universal şi să fugi de el la primul prilej; în adevăr pare că dăm dreptate acelor cari pretind că declaraţiile noastre nu sunt sincere.

16/29 Ianuarie. — Viscolul. De eri seară vântul de N. E. bate cu furie. Comunicaţiile, cari d'abia se făceau,

au să fie întrerupte. Lipsa de combustibil a ajuns o calamitate. Puţinele lemne aduse de ţărani sunt luate la bariere şi nimic nu mai ajunge. Stânjenul a fost plătit 1200 lei. Şi Primăria anunţă că nu se va mai putea împărţi carne de mâine Joi până la noi ordine: această împărţeală era o ficţiune: cei iniţiaţi singuri căpătau în timpul nopţei.

— «România», jurnalul lui Prezan, reapare. Ea cere un guvern naţional sub preşedinţia lui Maniu, bine înţeles cu excluderea partidului «omului sinistru». E vorba de mine. — Pe acelaş glas «Adevărul». Mille, care face parte din comitetul electoral al conservatorilor Cantacuzino, reproduce anatemele pe cari hazliul Mişu le-ar fi pronunţat iar contra noastră. — O răscoală care, lucru ciudat coincide cu o oarecare slăbire din partea liberalilor.

— Ceeace se petrece în armată. e prost. Divizia IV-a a fost mobilizată. aşa zicând ca să aibă pe Bucureşteni în mână, dar nimeni nu răspunde la chemare. Colonelul Sideri îmi povesteşte cu sub-locot. Deşliu. fiul generalului, a fost trimis cu 25 oameni dela Galaţi la

o tabără de instrucţie la Roman ; pe la jumătatea drumului îi rămăsese *un soldat*, care a dispărut şi el. Ofiţerul a căpătat zece zile arest, dar e ordin să nu fie urmăriţi dezertorii ! Acelaş lucru în toate regimentele. In trenuri soldaţii năvălesc pe locuri şi adesea ofiţerii stau în picioare în timp ce inferiorii lor şed jos.

Revoltaţii au fost un moment dat stăpâni pe nordul Basarabiei. Autorităţile se refugiaseră la Mamaliga. Un regiment de cavalerie adus repede dela Rădăuţi, a putut stăpâni bandele.

Marele Cartier dă seama de operaţiile în potriva lor, ca şi când ar fi vorba de o acţiune militară în toată regula. Comunicatul lui Ciugureanu vorbeşte de represiune sub forma de distrugeri de sate ! Iar cel al M. C. zice că trupele noastre continuă opera. Opera de *răsbunare !*

17/30 Ianuarie. — Colonelul von Kontz vine să mă vadă. Slab, neîngrijit, cu înfăţişare de mizerie, mă roagă să intervin pe lângă Pherekyde. A fost acreditat ca reprezentant oficial al comitetului naţional din Buda-

pesta. Şi-a făcut cunoscută calitatea guvernelor ce s'au urmat. I s'a făgăduit, în Noembre lui şi misiunei sale, un tren pentru întors în ţară. Aşteaptă acum, — 170 persoane—grămădiţi în murdăria fostu.ui hotel de France, lipsiţi de toate, expuşi la toate umilirile poliţiei. Zilele trecute Dumbl.n a fost ridicat de pe stradă; Stojanovics a fost internat patru zile la Saint-Frères. Cere să poată să se întoarcă: «Ce sunt? Supus român sau maghiar? Colonel în armata D-v. sau nimic?»

— Ruptura dintre Take Ionescu şi Brătianu este oficial mărturisită de «Viitorul», care într'un comunicat spune că e din cauza chestiunei Banatului şi a Cadri'aterului. Neînţelegerea care ştiam că exista pe cele două frontiere e acum pe faţă.

— Vorbesc seara la Club cu Fasciotti (care nu boicotează Jockey-Clubul, cum ar voi Francezii) de demersul lui Kontz. Mă sfătueşte să nu interviu la Pherekyde: «de ce să vă compromiteţi?», dar că va lua afacerea pe seama sa. In cursul convorbirei mi-a spus că e foarte regretabil că Austria e într'atât de căzută încât nu ştii unde să o găseşti; «am dori-o mai rezistentă».

(Imi închipui că e neliniştit de pretenţiunile Slovenilor). Dar: «Czernin e o brută».

18/31 Ianuarie.—«Viitorul» publică un al doilea comunicat, probabil dictat din Paris, acuzând pe Take Ionescu de a fi compromis Torontalul şi Cadrilaterul, tot aşa cum opoziţia — e vorba de Take-Filipescu, — a împedicat în 1916 negocierile guvernului. Atacul e direct. Comunicatul acesta mai anunţă publicarea faimosului tratat secret din 1916. Pentru unii, aceasta e din partea lui Brătianu pregătirea unui atac.

Dictez ziarelor noastre două articole spre a ne degaja: nu am luat parte la manoperile din 1916, după cum azi nu ne găsim prinşi de nici-o declaraţie.

19 Ian. (1 Feb.) — Un maior, adus de I. Chintescu, îmi dă o copie a unui ordin dela M. C. către şefii de corp spre a se aproviziona plătind proprietarilor preţul maximal iar ţăranilor orice preţ fixat prin înţelegere! Răsboiul de clase învăţat armatei!

— Gazetele liberale de seară publică textul conven-

ţiei din 1916, faimoasa convenţie al cărei text mi-a fost totdeauna ascuns de Rege.

— Se anunţă că nu mai e pâine şi că se împarte «mălai». Nu mai e nici carne. De altfel trenurile nu mai circulă din cauza zăpezei. Lipsa de combustibil e grozavă.

20 Ianuarie (2 Februarie). — Comentariu al art. 6 din Tratatul divulgat eri şi care spune că «România se va bucura de aceleaşi drepturi ca aliaţii săi în tot ce priveşte preliminările, negocierile de pace precum şi discuţia chestiunilor cari vor fi supuse deciziunei conferinţei». — O depeşă din Paris anunţă că Consiliul celor cinci mari puteri a ascultat pe Sârbi, apoi pe cei doi Români Brătianu şi Mişu, spre a cunoaşte punctele lor de vedere privitor la Banat; vor decide în urmă. — Şi Brătianu, care spunea în 1916 că reuşise să facă să i se recunoască drepturi de mare putere! Frumoasă egalitate de tratament!

— Fasciotti îmi spune că a vorbit cu Barclay şi că va atinge chestiunea Kontz cu guvernul.

— Coandă îmi spune că bolşevismul din Ungaria

împiedică comunicaţiile între Viena şi Pesta şi că Brusilov e în serviciul bolşevicilor; a intrat în fruntea lor în Kiev şi a răsturnat guvernul lui Petliura.

— Foarte interesantă o comunicare ce-mi face Nicu Stoianovici printr'o scrisoare dela 9 Ianuarie: I. Mavrocordato, cumnatul lui Flondor, a copiat pentru mine povestirea întrevederei lui Flondor cu Brătianu. De aci eşise decretul atât de semnificativ al unirei cu Bucovina, al cărui caracter de independenţă l'am notat. (V. 29 Decembrie).

21 Ianuarie (3 Februarie). — Caracterul Ligei Naţiunilor se desenează din ce în ce ca un areopag al celor cinci mari puteri, care îşi rezervă dreptul să tranşeze toate chestiunile privitoare la aliaţi, învinşi sau asociaţi. El decide de soarta coloniilor de regimul ţărilor asiatice, de conflictele noastre cu vecinii: pacea cu Germanii nu mai pare a fi decât un apendice. E poate cheia liniştei în viitor, afară dacă cele cinci puteri nu vor ajunge să se certe între ele...

23 Ianuarie (5 Februarie). — La secţia de notariat, un procuror, Racoviceanu, asupra cererilor de naturalizare ale evreilor, a cerut ca petiţionarii să facă dovada că nu sunt dezertori, nici condamnaţi pentru spionaj, etc. Dovadă în ce spirit e concepută legea liberală şi cum se îndeplineşte angajamentul internaţional luat de toate guvernele. Am dictat un articol pentru «Steagul», care a fost şters de censură.

Cu privire la acelaş procuror, Rădulescu-Joldea îmi spune din izvor sigur că d-rul Gomoiu, însărcinat cu constatările legale, a stabilit că toţi lucrătorii împuşcaţi pe piaţa Teatrului erau loviţi în spate, — deci când se retrăgeau. Că singurul soldat căzut e deasemenea împuşcat în spate şi ucis de un glonţ asemenea celor găsite în corpul manifestanţilor, omorât din greşeală, de sigur, de camarazii lui. Procurorul a făcut două încercări spre a convinge pe Gomoiu să-şi schimbe constatările.

Jandarmii daţi judecăţii pentru schingiuirea lucrătorilor la poliţie s'au apărat pretextând că prizonierii nu voiau să facă corvezile. Au fost achitaţi. — Din po-

trivă se trimit în faţa Curţei Marţiale câteva duzini de manifestanţi pentru rebeliune şi insulte aduse Regelui! Iată o greşală pe care Regele Carol n'ar fi lăsat să se comită.

25 Ian. (7 Febr).—Comitet consultativ la mine. Se vorbeşte de întoarcerea lui Take Ionescu: care va fi atitudinea lui în vecinica chestiune a guvernului de coaliţie? Gheorghiu, ginerele lui Văitoianu, a vorbit de un guvern sub preşidenţia generalului şi asupra căruia s'ar adresa şi mie; adevărate sau neadevărate aceste fapte cereau o consultaţie. Toţi fiind de faţă—pun chestiunea: în cazul unei propuneri, trebue să subordonăm orice acceptare reparaţiunei morale, pe care o consider mai ales interesând ordinea de Stat serioasă. a anulării decretului care anulase legislatura noastră?—Garoflid zice: Colaborarea e mai importantă decât tot. — Gr. Cantacuzino: Colaborăm, dar pe picior de egalitate; nu vede cum s'ar desfiinţa un decret de anulare.—Corteanu: Inainte de toate restabilirea situaţiunei noastre morale.—Catargi: Coroana era la o răspântie; ea nu se putea sustrage presiunei

aliaţilor. A ni se cere concursul nostru e o satisfacţie morală suficientă. — C. Arion: E imposibil să se obţie un decret de anulare. — Mehedinţi: Ori-ce formă de colaborare e bine venită: «ne scapă de o osândă»(?!). Dar nu trebue părăsită darea în judecată.

26 Ian. (8 Febr). —«Monitorul» publică destituirea lui Dobrovici din locul său inamovibil în Consiliul agricol superior. Raportul spune că fiind numit primar, trebuia prin aceasta să fie omul de încredere al inamicului; aceasta îl face impropriu să ocupe o funcţiune în Stat. Tot pentru uniunea sacră lucrează domnii aceştia!

— Hinna a făcut un memoriu spre a-şi apăra administraţia. De opt zile censura refuză să fie publicat. Mârzescu, sezisat de această chestiune, i-a dat sfatul să scrie câteva exemplare la maşină, pentru miniştrii. Dreptul de apărare e de fapt suprimat.

27 Ian. (9 Febr). — Generalul Berthelot a plecat la Odessa. Merge rău în Ucraina. Bolşevicii au distrus aproape un batalion francez la Tiraspol. A trebuit să trimitem două batalioane ca să restabilim situaţia. De alt-

fel angajările de voluntari pentru Orient nu merg deloc în Franţa; lumea s'a săturat de aventuri răsboinice. Aceasta informaţie mi-a dat-o Poklevski la vânătoare.

— Mare sosire de parfumuri! Pe unde şi cum? Comerţ şi diplomaţie! De altfel productiv: un săpun 50—60 lei, pudra 100 lei, parfum Houbigant până la 1200 lei sticla —şi se vinde ca pâinea ca dă.—Se spunca că arestarea lui Neniţescu se făcea printr'un ordin direct al generalului Popovici, comandantul corpului de armată. Mi se raportează că generalul a refuzat să execute ordinul guvernului, pe care singur şeful său, Regele, putea să-l dea şi că acest ordin a venit.

— La întrunirea Jockey-Clubului, lucrurile au mers mai bine decât speram. 93 membri prezenţi şi vre-o 30 procuri. Conjuraţii au prezintat o moţiune de abţinere şi lista mea a avut 82 voturi, contra 41 abţineri. H. Catargi primise vice-prezidenţia Vineri; Sâmbătă s'a retras şi Duminecă s'a abţinut! — De altfel, generalul Râmniceanu a semnat protestarea ai cărei termeni erau

injurioşi şi cum Drossu s'a abţinut dela vot, am avut deplină dovadă de părtinirea Curţei.

30 Ian. (12 Febr.) — Corteanu a pus mâna pe un număr din «Excelsior» dela 11 Decembre 1918, prin care Victor Antonescu povesteşte călătoria lui la Iaşi şi desveleşte cu naivitate complotul ţesut pe sub ascuns de Rege, Saint-Aulaire şi el contra guvernului meu. Şi cu toate acestea d. de Flers spusese că Saint-Aulaire îmi întinsese mâna şi că refuzasem să merg cu ei!

31 Ianuarie (13 Februarie). — Darvari vine să mă vadă. In întreb imediat dacă e adevărat că nevasta sa a scris o scrisoare de scuze Reginei. Atunci, el îmi povesteşte că prin Minculescu, un obligat al lui, care e la Curtea Marţială, a aflat că colonelul Stârcea venise să întrebe din partea Regelui: «Şi cu D-na Marie Nicole Darvari când credeţi să începeţi urmărirea?» Darvari revendicând toată răspunderea pentru tot ce se întâmplase în casa sa, el a forţat pe nevasta sa să scrie.

In substanţă: «Am greşit de a crede în victoria finală; sunteţi o Regină Mare, vă cer iertare». După in-

formaţiunile lui Darvari, toate măsurile de rigoare sunt cerute de Curte. — Insă Curtea vrea să scape pe Stere.

1/14 Febr. — Vizita neaşteptată a lui Stirbey. Nevoind să intre în salonul de aşteptare, aştepta în cabinetul meu de toaletă. Nimic precis. Vizită cam simptomatică. Eu îi spun cât rău se face Regelui, punându-i-se în sarcină toate măsurile exagerate ca asprime: Nenițescu, darea în judecată a lucrătorilor pentru les-majestate, etc. El protestează: Regele luptă contra acestor lucruri. Francezii sunt cei cari «cer cu ferocitate arestări şi câteva execuţiuni». — El mai spune: «Nu se înţelege de ce... Dealtfel aceleaşi diviziuni sunt şi la ei». Ii spun în treacăt că d. Antonescu descoperă prea mult pe Rege. Se pare că cunoaşte interviewul, căci răspunde râzând: «El spune aceasta, dar n'a vazut pe Rege decât la plecare sub guvernul Coandă; nu-l văzuse înainte». (La 5 Noembre Regele îmi spusese că l-a văzut. Oare după plecarea mea? Nu cred, căci Regele n'avea nici un motiv să mi-o comunice!) — Tema lui Stirbey: e o greşală de a ne înstrăina într'atâta Germania; ştim

noi ce va fi peste doi ani (acelaş joc la el ca şi înainte de războiu) ? — Mişu Săulescu ar dori să plece în Elveţia ca să vadă pe fratele său. S'a adresat lui Stirbey spre a putea să capete o autorizare dela Francezi. Va face posibilul, dar Francezii au poliţia lor — i-a spus Stirbey, — cari pentru informaţiuni nu se inspiră decât dela Nicu Lahovary şi dela Radu Văcărescu. Frumos !

— Intre aliaţi pare că se cam strică lucrurile. Astfel plecarea lui Wilson şi a lui Lloyd George pentru 15 zile e interpretată în sensul că s'ar voi să se mute conferinţa într'o ţară mai liniştită ca Franţa. Stirbey îmi spune că a citit un articol de d'Annuzio, furios contra Franţei şi chiar contra Engliterei, cari uşurează opera «de la vermine» sârbească. Asupra acestui punct am înregistrat vorbe de felul acesta, spuse de Fasciotti. «Austria a căzut prea mult; am dori-o mai rezistentă». De altfel Fasciotti a sărit foarte binevoitor în ajutorul lui Demblin şi al colegilor sai austro-ungari, cărora guvernul le-a făcut tot felul de greutăţi înainte de a-i lăsa să plece. Se spune pretutindeni că Eng'itera şi America nu vor să

lase ca Germania să fie zdrobită, cum ar dori Franţa Lloyd George, d'abia întors, a spus în Camera Comunelor că pacea de făcut nu trebue să mai coprindă o Alsacie-Lorena ca cea dela 1871.

— Regina vrea să călătorească. S'a cerut agrementul guvernelor interesate, care nu se prea grăbesc să vie.

— Ebert a fost ales preşedinte provizoriu al republicei germane.

2/15 Februarie. — Se află că Ungurii au îngrămădit o puternică armată contra noastră în Transilvania, iar ziarele Liberale previn publicul contra veştilor optimiste privitoare la Torontal. Greutăţile sunt mai mari decât se credea...

5/18 Februarie. — Vizita avocatului Ion V. Rădulescu, care-şi zice membru activ al partidului, şi a lucrătorului Gr. Dorobanţu de a C. F. R.. dându-se ca trimişi de atelierele C. F. R. Ei propun acţiune comună pentru răsturnarea lui Brătianu şi organizarea unei greve care să nu înceteze decât la demisia guvernului. Ei cer : 1) liberarea lucrătorilor închişi; 2) protecţia lor

economică. Au încredere în mine.—Eu primesc colaborarea politică, dar sunt contra grevei, mai ales în acest moment, când e nevoe de transportat trupe; le explic: că ziua lor de opt ore ar fi un dezastru pentru ţară. — Vor reveni să mă vadă.

— Mehedinţi a aflat că în Transilvania soldaţii întorşi. neavând nimic, s'au aruncat asupra primări.lor şi percepţiilor şi, negăsind cele de nevoie, au jefuit pe proprietari, fără deosebire de neam Unguri Saşi ori Români. Mi-aduc aminte că Moc'oni, luând de curând masa la mine, atunci când am negat că la noi ar fi bolşevism şi că mişcarea lucrătorilor n'avea acest caracter. mi-a spus : «Nu la noi; acolo am avut bolşevism». Lăsa să se înţeleagă că mai e încă.

— Germania a trebuit să semneze armistiţiul modificat cu condiţii noui impuse de mareşalul Foch. Orice discuţie a fost respinsă şi cea mai mică amânare refuzată scurt. Franţa tratează cu asprime Germania. I se refuză chiar înapoierea prizonierilor. Exemplul de a fi păstrat pe ai noştri se plăteşte !

6/19 Februarie. — In ce spirit evoluiază Francezii la noi, două fapte pentru astăzi:

Ordinul colonelului Bonneau la Constanţa, impunând pasport, în limba franceză, pentru cei ce vor să părăsească oraşul.

Reprezentarea revistei franceze «Merci», eri seară, la care a fost poftită presa, cu excepţia «Steagului». Reporterul şi-a plătit locul.

7/20 Februarie. — Imprumutul nostru la Paris nu se face; Klotz nu-l susţine. Va trebui ca mai întâi guvernul să modifice decretul asupra naturalizării evreilor. Se pare că Brătianu a telegrafiat, cerând cele mai largi îmbunătăţiri.

— Lucrătorii au trimis din nou la mine pe Basarab. Este sau nu împuternicitul lor? Aflu prin el că Frimu, a cărui grea boală la Văcăreşti a fost anunţată, are coloana vertebrală ruptă din cauza maltratărilor de la poliţie. Lucrătorii vor greva generală la C. F. R. şi la poştă, neîncetând decât în ziua când Brătianu va părăsi puterea. Sunt preocupaţi de chestiunea fondurilor

pentru sprijinirea grevei. Dacă ei nu pot organiza această luptă legală, vor comite fapte neplăcute. Bine înţeles i-am sfătuit să nu facă nimic pentru împiedecarea transporturilor militare şi am lăsat pe mai târziu sfatul meu definitiv. (v. 13 Februarie).

— Se află de moartea lui Frimu, în spitalul dela Colentina (?), unde fusese transportat în ultimul moment. Cazul fiului Missir se repetă. Frimu a murit de tifos exantematic, cum zice administraţia, sau în urma relelor tratamente, cum susţin lucrătorii? — Era un om cinstit, activ şi cumpătat.

— Clemenceau a fost obiectul unui atentat. Un individ a tras asupra lui, pe când trecea în automobil. Uşor atins la omoplat, a putut să se întoarcă pe jos: iată ce spune buletinul.

8/21 Februarie. — E penibil să auzi spunându-se acestea de un om ca Emanuel Stroici: «Cu soldaţii e primejdios să te urci în vagon. Zic că nu se leagă decât de evrei, dar jefuesc pe oricine». — Gr. Cantacuzino

îmi spune că un intendent al lui n'a vrut să plece cu trenul: e pericol de moarte din cauza soldaţilor.

Francezii nu sunt mai buni. D. Pilescu a fost abordat chiar în str. Clemenţei de un soldat francez, care i-a cerut bani, iar judecătorul de instrucţie dela Constanţa a fost jefuit la 8 jum. seara de doi soldaţi coloniali.

— Verzea, al cărui proces a ţinut mai mult de o săptămână, a fost osândit la moarte. «Viitorul» şi gazetele takiste întreţinuseră o atmosferă groaznică, pornită dela Marele Cartier.

— De cinci zile nu pot să-mi procur de loc cărbuni. Trăesc şi lucrez într'o temperatură de 13°.

— Sora mea (d-na Pherekyde) a văzut azi dimineaţă pe Regina. Bineînţeles a fost mult chestiune de toate vorbele primite de Regina, cu prea mare uşurinţă, pe socoteala multor persoane. Dar, vorbind de călătoria apropiată, Regina a spus că va sta 4 sau 5 zile în Franţa, dar că avea nevoe de stat mai mult la Londra, fiindcă situaţia noastră acolo lasă de dorit.

— Aici se simt neînţelegeri. N. Ghika mi-a spus că,

asupra unor ciocniri între Bulgari şi Români, generalul englez din Dobrogea făcuse un raport ostil nouă. Intr'atât se aruncă toţi în braţele Francezilor, încât Englezii, în mod instinctiv, dacă nu din calcul, au un necaz evident.

9/22 Februarie. — Buletinul telegrafic confidenţial (Radio din Lyon) ia în serios rana lui Clemenceau. Se vorbeşte de un înlocuitor; numele lui Albert Thomas şi al lui Klotz sunt puse înainte. Se vorbeşte şi de Tardieu. Cei doi dintâi ar fi o nenorocire pentru noi; A. Thomas ştie cum au fost trataţi socialiştii români şi Klotz cum ne purtăm cu evreii.

Acelaşi buletin confirmă două decizii americane, întrezărite numai de noi la Bucureşti. America nu primeşte ca să se impună Germaniei sarcinele din cari să nu se poată ridica nici peste 10 sau 15 ani. Ea primeşte despăgubirile pentru distrugeri, dar declară că indemnităţile pentru război sunt contrarii armistiţiului. Apoi America înţelege să termine cu pacea în două luni.

10/23 Februarie. — Nu merge de loc în Basarabia şi Ucraina. Din izvorul său francez foarte sigur, B. Ca-

targi cunoaşte telegrama către guvernul francez: «Situaţia gravă; nu se poate plimba mereu acelaş regiment dela Odessa la Tiraspol şi înapoi; e temere pentru disciplină şi nu se poate pune temei pe armata română, căreia îi lipsesc toate». — Din alt isvor se ştie că angajările, cerute în Franţa, de voluntari pentru Orient, nu dau nici un rezultat.

— Regele a văzut pe Arion alaltăeri. «Ceeace priveşte pe Virgil Arion, nu mă priveşte»; Regele a făcut pentru el şi pentru Nenițescu distincţiunea, în favoarea lor, că în acţiunea lor nu era nimic interesat. — Regele e infeudat liberalilor până în a repeta argumentele lor în toate chestiunile. Dispreţ adânc pentru M. Cantacuzino şi Grecianu: să guverneze cu ei? Foarte, foarte rea părere de Take Ionescu «omul tuturor compromisurilor». Afirmând că la Paris Take Ionescu a compromis într'adevăr Torontalul şi Dobrogea şi că a văzut cu ochii săi telegrama prin care Olănescu îl denunţă: or, Olănescu este un om cinstit şi inteligent»! — Mereu preocupat de popularitatea lui Averescu. — Cu privire la unul din decretele abuzive, anulând de pildă inamovi-

bilitatea comisiunei monumentelor istorice: «D. Duca mi l-a prezentat; nu puteam să-l refuz!. Şi e vorba de un decret-lege». — Ciugureanu nu e serios şi toate se clatină în Basarabia. *Toţi* Basarabenii, afară de Inculeţ, nu sunt serioşi! Cazacu vorbeşte mult..

11/24 Februarie. — Am la masă patru medici americani cari aduc prizonieri români dela Breslau, — călătorie nouă zile, greutăţi mari cu Ungurii, — şi duc înapoi prizonieri germani. Şeful misiunei e de origină română, probabil evreu: Căpitan Leon Matasariu, Căpitan d'Ercole, Căpitan Nall, Lt. Barbour. Unul e Român, celalt Italian, al treilea Englez. Toţi din U. S. Army. Ei recunosc că Ungurii se poartă rău, «dar trebue să se supue».

— Ziarele pline de comunicatul oficial ardelean asupra omorului a 100 de Români la Siria (comit. Arad), de trupele ungureşti. Trenuri deraiate, asasinatul curierilor, etc., au ajuns lucruri curente.

12/25 Februarie. — Comisarul regal militar m'a citat ca informator în afacerea Chiţescu. Acesta e maiorul de care e vorba în notele dela 28 August 1917. Am

înţeles că se caută mai ales dovezi în contra lui Lupu Kostake şi V. Arion. Am spus ce ştiam chiar dela Chiţescu, dar am refuzat să fac aprecieri asupra lui Lupu Kostake. — In particular m'a întrebat dacă credeam că Neniţescu sau Antipa erau amestecaţi în acţiunea lui Lupu. Am răspuns că pentru Neniţescu nu cred, dar despre Antipa sunt sigur că nu. Mi-a acordat ca să-i trimit declaraţia mea în scris... Se dă multă atenţie acestei afaceri, mai ales în speranţa, cred eu, de a se găsi ceva contra lui Averescu. In depoziţiunea lui Chiţescu, pe care am citit'o, acesta descrie scrisorile care se dorea să i-se încredinţeze pentru a fi date lui Averescu şi lui Cristescu, iar cât despre mine, n'am crezut nici odată în existenţa acestor scrisori.

13/26 Febr. — Prin Titel Petrescu, — socialist decând era în şcoală, îmi spune el cu mândrie, — aflu că Dorobanţu, care se prezintase mie în numele lucrătorilor dela C. F. R., e un farsor, foarte probabil agent provocator. (v. 7 Fevr.).

14/27 Febr. — Vizită lungă a lui Marincovici. Foarte supărat pe Brătianu, care n'a încercat un moment mă-

car să se înţeleagă cu Serbia şi care, prin cicălelile sale, urmează sistemul vrăjmăşiei definitive între ambele State. Sârbii sunt înţelepţi şi răbdători, dar nouile elemente sunt cele cari suportă greu această stare de lucruri. Pasici, când le-a încercat temperamentul, ca să nu fie bănuit de răceală, a cedat afacerile străine lui Trombici. Aşa, Ungurii atacă pe Români şi dau lupte în ordine fără să aibă să se teamă de Sârbi, cari sunt în spatele lor! (A bon entendeur, salut!). Brătianu a oferit de două ori Cadrilaterul: «luaţi Vidinul Bulgarilor şi le ofer Cadrilaterul; în schimb trebue să renunţaţi la Torontal». — Pasici a răspuns că nu mai suntem în evul-mediu ca să facem schimb de populaţiuni. — Marincovici nu mi-a indicat a doua ipoteză în care se făcuse oferta Cadrilaterului. Ajunşi la Paris, şi Brătianu şi Mişu, călări pe convenţia din 4 Aug. 1916, au luat-o de sus. Mişu spunea pretutindeni că aliaţii sunt p... (sic), cari nu-şi respectă iscălitura. Mi s'a lăsat să înţeleg că Sârbii nu vor uita afronturile lui Brătianu. Ca început, ei lasă pe Unguri liberi în acţiunea lor

(înţeleg că şi-au dat mâna). Marincovici face comparaţia următoare: Vedeţi masa aceasta? Ea e d-l Brătianu; un picior e Poklevski care nu mai e nimic, cele alte trei picioare sunt St. Aulaire, plecat, Barclay, care pleacă, Fasciotti care se duce şi el; sunt cei trei cari au consimţit ca România să facă pace; masa trebue să cadă. — Marincovici se plânge încă că «la Victoire» înjură în fiece zi pe Sârbi; e o censură aici, dar nu face nimic; la Belgrad nu e censură şi totuşi nici un jurnal nu atacă vreodată România.

16 Febr. (1 Martie). — Un corespondent dela «Renaşterea» din Sibiu D-l Hodoş, ia masa la mine. Gazeta e curagioasă; e în contra sistemului sălbatic al administraţiei noastre; nu i-e teamă să spună că la Paris ne-am dus nepregătiţi. Hodoş îmi spune că în timp ce ziarele liberale ajung în Ardeal, ale noastre nu; la Predeal e o censură specială a guvernului nostru, care aruncă în foc gazetele.

D. Sever Pleniceanu are veşti directe din Paris. Torontalul e pierdut; atitudinea lui Mişu a fost deplo-

rabilă; toată activitatea lui a stat în a răspândi pe socoteala lui Take Ionescu toate ticăloşiile. Take avea un proect de împăcare, prin care Sârbii se mulţumeau cu un cap de pod pentru Belgrad pe malul stâng al Dunărei; totul s'a prăbuşit cu venirea lui Brătianu şi vom pierde Torontalul. — Am mai văzut o scrisoare de la Xeni, un credincios al lui Take. Torontalul e o născocire a lăcomiei lui Brătianu; l'a cerut în 1914 şi aliaţii refuzându-l, nu s'a făcut nimic până în 1916 când, cu frânghia de gât, l'au cedat fără voia lor.

Asupra domnului Mişu, pe care-l găseam totdeauna în anticamerile dela Bicaz şi dela Iaşi sau la telefonul celor două reziденţe regale, Marincovici îmi spunea eri: Ce e omul acesta? La Sofia, unde l'am cunoscut, se lăudase de a fi împiedicat războiul cu Bulgaria în 1900, refuzând să vă execute ordinele. (De fapt făcuse o comunicare orală lui Ivanciov, dar nu-i remisese nici-o notă; această notă o supusesem Regelui; la Sinaia, în momentul plecărei sale). La Iaşi lua masa de două ori pe săptămână la Titulescu şi se da drept prietenul cel mai devotat al lui Take Ionescu!

Vorbind de pacea dela Bucureşti, care în fond provoacă rechemarea miniştrilor Antantei, Marincovici îmi spune: Dar credeţi oare că nu se ştie la Paris că Brătianu a voit pacea? Masaryk a spus această îndată ce a sosit la Paris. *A refuzat două divizii slovace pentru aripa dreaptă a armatei române, fiindcă aflase de intenţia lui Brătianu de a face pacea.*

17 Febr. (2 Martie). — Generalul Gorski vine la mine seara; mâine pleacă la Cetatea-Albă; a văzut pe Rege. Regele a vorbit de rău de Constantinescu ale cărui apucături le cunoaşte; s'a prezentat Palatului o propunere excelentă pentru anume importaţiuni. Regele a recomandat-o lui Constantinescu, spre a vedea dacă are obrazul să o refuze. Iată o notă nouă, reflectând desigur gândul lui Brătianu, care a ridicat lui Constantinescu orice direcţiune politică, spre a o lăsa lui Duca. Regele s'a arătat îngrozit de corupţia administrativă. Sfătueşte pe toţi să-l informeze...

18 Febr./3 Martie. — Public procesul-verbal al Consiliului de Coroană de la 17 Fevr. 1918, care a admis pacea. Mă temeam că censura nu-l va lăsa să treacă.

— Cardinalul Bourne, arhiepiscop de Westminster, a plecat. Barclay rugase pe Netzhammer să-l primească la arhiepiscopie; Curtea aflând, l'a instalat la Palat. El a spus lui Marius Teodorian: spre a face Consiliul Naţiunilor, trebue credinţă şi Francezii nu o au; ei sunt anticreştini; nimic de făcut cu ei! Cardinalul e foarte ostil Francezilor. N'a evitat pe Netzhammer: departe de asta.

Cu ocazia aceasta, Teodorian îmi spune că vorbind cu Regele la Iaşi despre Constituţia noastră mereu violată, Regele i-a spus: «Constituţia îmi ridică până şi plăcerea răspunderei». Regele vrea să guverneze!

20 Febr./5 Martie. — Toate gazetele publică documentul ce am dat eri în vileag. A făcut senzaţie. Gazetele liberale n'au reacţionat. Toată lumea proclamă că Brătianu e adevăratul autor al păcei.

— Mă întâlnesc cu Averescu, la D-na Liseta Greceanu. Intâlnire aranjată de Argetoianu. Pun pe general la curent cu ceeace mi se pare că se urzeşte contra lui, graţie raportului maiorului Chiţescu. Vorbim apoi de politică. El înţelege nevoia imperioasă de o coaliţie

a întregei opoziţii, dar crede că dificultatea mare e de a împăca pe ceilalţi conservatori cu noi; trebue dar aşteptată întoarcererea lui Take Ionescu, Personal, e foarte dispus la aceasta. Dar cum să răsturnăm? — Eu: Dar întrunirile publice? Dacă am anunţa o mare întrunire cu Averescu, Take şi cu mine? — El: Adevărat! — Ii declar că primesc ca el sau un Ardelean să fie prezident al Consiliului, dar cum nu văd pe acela care ar avea destulă suprafaţă... Constituţia, studiată în comun, ar fi supusă unui plebiscit, am scăpa de chinezeriile de formă şi nu s'ar mai face mai multe alegeri. M'a făcut să-i explic de două ori jocul plebiscitului. După două ore, eram încă la punctul de plecare: mare dorinţă de a face ceva, dar cum să învingem dificultăţile cu conservatorii? — Părerea lui: nici Iorga, nici Cuza.

— Cenzura a suprimat reproducerea unui ecou din «Le Temps» de la 1 Martie, telegrafiat din Paris, care anunţa că conferinţa a stabilit traseul nouei graniţe româneşti de la Mare la Dunăre (deci ni se ia ceva în Dobrogea), şi comisiunea afacerilor româneşti va re-

comanda o soluţie de transacţiune care ar înapoia Ungariei regiunea Banatului vecină cu Segedinul şi ar alipi de Serbia cea mai mare parte din Torontal.

Imposibil de scris ceva privitor la aceasta în jurnale. Censura tae tot. Trebue ca veştile să fie într'adevăr rele...

— Schimbând de poziţie, gazetele franceze vor să se facă orice spre a menţine pe Scheidemann la putere. El a declarat că se retrage având în vedere tot ce li se impune. E grozavă temere ca retragerea lui să nu deslănţuiască bolşevismul. Insuşi Pichon face o declaraţie mai amicală Germaniei. Din toate părţile Francezii îşi arată grija de protecţia acordată Germaniei de Statele-Unite.

21 Febr./6 Martie. — Corteanu, Brănişteanu afirmă că bolşevismul a şi pătruns în regimentele franceze trimise în Ucraina. Un regiment algerian şi-ar fi măcelărit ofiţerii şi ar fi trecut la bolşevici. Un altul ar fi refuzat să înainteze. Ei cred că Francezii vor fi retraşi din Rusia din lipsă de voluntari şi că se vor face presiuni asupra lui Brătianu spre a-i smulge 20 divizii

române pentru Rusia. Această nebunie îi amuţeşte pe toţi.

— La Bucureşti trupele franceze se dedau la adevărate fapte de apaşi. In plină stradă oamenii sunt jefuiţi. Şcoala Clemenţei, cartierul ordonanţelor, e un cuibar de hoţi. Un soldat român a fost ucis fiindcă sărise în ajutorul unui vânzător ambulant atacat de Francezi. Până şi Nicu Butculescu dă mărturie împotriva lor.

22 Febr./7 Martie. — «Viitorul» publică concluziile plenipotenţiarilor români la conferinţa de pace. Se spune în mod formal că guvernul şi Regele au căutat să facă pace îndată ce Ruşii au părăsit frontul şi că reprezentanţii Antantei, înştiinţaţi din primul moment, au recunoscut că acţiunea militară a României nu mai putea continua ! *Şi cu toate acestea mie nu mi se întinde mâna pentru că am semnat pacea ! Ce comedie desgustătoare au jucat Francezii cu prilejul acesta !*

Cum trebue ca convenţia dela 4 August 1916 a lui Brătianu să cadă, cuvintele lui Marincovici, complectate cu

rândurile de mai sus, explică de ce Fasciotti, de Saint-Aulaire şi Barclay trebue să plece. Ei sunt desavuaţi...

— Gr. Carp a fost la Sibiu. Miniştrii de acolo i-au spus că au refuzat orice concurs bănesc al Băncei Românești şi al Băncei Naţionale: nu vor capital liberal!

Ministrul industriei şi comerţului Bontescu i-a spus că la alegeri, cu cei 230 deputaţi ai lor şi câţiva Basarabeni, sperau să pue la loc pe Brătianu şi să alcătuiască cu personalităţile de seamă (nu cu partidele) gruparea necesară spre a pune ordine şi a da ţării o administraţie independentă, după modelul celei austriace.

— Valuta noastră. Francul = 2.48. Pentru Elveţia 12 bani mai mult. Cekul asupra Parisului, de negăsit.

24 Febr./9 Martie. — Comunicatul de azi dimineaţa e teribil: «In Basarabia trupele noastre conlucrând la est de Nistru cu cele franceze, au distrus bolşevicii din regiunea Majaki-Iasca. După cererea aliaţilor, trupele noastre înaintează la est de Nistru şi vor ocupa Tiraspolul şi Radzelnaia (nodul de comunicare cu Odessa)».

— Aşa dar intrăm într'această aventură nebună ! — Ce aliaţi, când Francezii toţi spun că Americanii ne părăsesc ?

— Alaltăeri (Vineri) Regina a vizitat pe Clemenceau la ministerul de război ; a fost primită de generalul Mordacq, şeful cabinetului militar. Foarte democratică atitudine şi mai democratic felul de a primi pe Suverană. Regina «a conferit» o jumătate de oră cu Clemenceau, zice telegrama. M. S. vrea cu siguranţă să cucerească. De altfel, mulţimea se arată cu mare simpatie pentru Regina.

25 Febr./10 Martie. — Situaţia financiară e groaznică. Ministerul a început să ridice sumele depuse în bănci asupra împrumutului. S'au şi cheltuit 150 milioane din împrumut, care merge foarte prost; el n'a ajuns la 500 milioane şi se sperau 2 miliarde.

Mişu Pherekyde a spus lui Dinu Brătianu (Dr.) : «Suntem pe marginea prăpastiei» !

Situaţia, internă şi externă, e atât de rea, încât demisia cabinetului e aproape sigură. Nu i se mai dă nici trei săptămâni. Ministrul Kiriacescu socoteşte criza si-

gură. Prezan ar forma un cabinet militar. Dealtfel spiritul ţăranilor e cu atât mai rău cu cât cei mai mulţi n'au nici vite, nici sămânţa pentru lucrul câmpului. Toată vina acestei stări de spirit e aruncată pe Averescu. Dealtfel Dinu Brătianu a aflat că generalul Văleanu, în uniformă, sfătueşte pe ţărani să nu alcătuiască «obştii» şi să-şi delimiteze chiar ei ce le convine!

— In Ucraina merge prost. Două batalioane române au cedat şi divizia 30 franceză a părăsit azi Bucureştii. Un medic maior a spus lui Dinu Brătianu că oamenii se lasă greu; că deşi bine plătiţi, a trebuit să li se făgăduiască că vor sta într'un oraş mare; că nu va fi război, etc.

Acum se înţelege şi mai bine comunicatul de eri...

— Francezii iau poziţie contra guvernului. D-l de Flers, — probabil după o noapte de bacarat, — a trimis lui Pherekyde un raport destinat guvernului său, şi guvernului său o scrisoare destinată lui Pherekyde, care a spus aceasta lui Dinu. In acel raport el atacă cât poate pe Brătianu şi guvernul, adversari ai planurilor economice franceze în prezent şi viitor. Pherekyde a copiat

acest raport şi l-a trimes lui Brătianu. Zdravănă gafă! De atunci, de Flers nu ştie cum să se mai ploconească în faţa lui Pherekyde.

— Alexis Catargi scrie că ne prezintăm cât mai prost la conferinţă şi că ni se acordă minimum de atenţiune. Se pare că cu Antonescu chiar Brătianu e în divergenţă şi că va fi înlocuit la Paris cu Diamandy. Alexis Catargi spune că am fost foarte puţin pregătiţi.

27 Februarie (12 Martie). — Ieri seară la Cotroceni, spre a scăpa de curioşi, consiliu sub preşedinţia Regelui. Azi dimineaţă Văitoianu a plecat la Paris. Unii cred că e pregătirea unui guvern militar, căci se dă ca sigur că Brătianu se retrage îndată ce pierderea Torontalului va fi isprăvită. Alţii cred că războiul cu Ungaria e iminent, în afară de expediţia contra bolşevicilor, adică contra Rusiei, în care vor să ne facă să intrăm.

Toţi sunt de acord ca să vadă situaţia foarte gravă. De altă parte, D-na Mavrodi, care nu trebuia să însoţească pe Regina, a plecat fără veste la Paris.

— Cu mirare adâncă citesc în «Izbânda» rezumatul

interviewurilor pe cari Regina le-a acordat ziarelor «Le Petit Parisien», «L'Oeuvre» şi «Intransigeant». Ea a spus: 1) Că singură ea şi Berthelot nu s'au îndoit de victoria finală. (Regele şi Brătianu stau bine faţă de aliaţi!); 2) «Unde era să mergem? Regele îmi zicea: cum să vă duc în Rusia, pe tine şi copiii, ca să fiţi omorâţi?» 3) A venit în Franţa, fiindcă s'a observat în România că oamenii politici nu ştiau să vorbească Franţei.

Cum s'a lăsat să treacă toate acestea? Şi pentru ce vorbeşte astfel o Regină, Doamne!

— Radiogramele, chiar cele din Lyon dau impresia lămurită că Statele-Unite se opun la o prea mare micşorare a Germaniei. Nu trebue, spun ei, să se refacă cele făcute în 1803 şi ceeace a adus lupta dela Leipzig în 1813.

1/14 Martie.—Censura a tăiat fără cruţare tot ceeace, în două rânduri, încercasem să spun în gazete cu privire la interviewurile Reginei. E oprit să se reproducă textul lor. Interviewurile au trebuit să facă mult rău...

2/15 Martie. — Ziarele liberale fac un apel desperat la unire. Doamne, ce rău trebue să meargă lucrurile!

— «România» pretinde că Vopicka a convocat pe miniştri aliaţi şi că punându-le sub ochi documentele dovedind pregătirile Ungurilor, corpul diplomatic aliat a trimis o notă lui Berthelot, lui Franchet d'Esperay şi Conferinţei la Paris. S'ar cere mână liberă pentru noi în Ungaria.

Acelaş jurnal vorbeşte de consultaţia pe care Regele ar cere-o chiar de săptămâna viitoare oamenilor politici în vederea unei desarmări între partide şi în acelaş timp pretinde că aceasta vrea să zică un guvern al tutulor.

— Se confirmă că generalul Berthelot a plecat grabnic la Paris. El cere cu insistenţă trupe. B. Catargi ştie aceasta dela informatorul său obişnuit. (Călătoria e amânată, dar foarte apropiată.)

— Se asigură că Petliura a trecut cu toţi ai săi de partea bolşevicilor şi că din partea aceia pericolul e mare.

2/15 Martie. — Se vorbeşte mereu de o armată ungară de 400.000 oameni concentrată contra noastră. Agresiunile Maghiarilor se înmulţesc. De altă parte ma-

moperile separatiste din Basarabia ies la iveală. Situaţiunea e foarte rea.

— O nouă scrisoare dela Lexi Catargi: România e cea din urmă în ordinea de simpatie la conferinţă, Italia penultima. Gelos de Venizelos care e favoritul, Brătianu s'a învoit cu Italia ca să reînvie o afacere Epir-Albania ; a adus chiar cinci Români din Bitolia. Aceasta a pus pe toţi contra noastră. Atunci s'a aruncat în braţele Franţei, făgăduindu-i monopolul afacerilor; «pe din două cu partidul liberal», însinuează Catargi. Americanii ne-au întors spatele, mai ales când au fost puşi în contact cu Danielopol, a cărui nepricepere i-a făcut să râdă. Englezii au comunicat frumos că nu mai sunt bani pentru el. Brătianu, pierzând capul, a scos tratatul său şi a trimis pe Mişu să declare lui Balfour că Englitera nu putea să nu-şi onoreze iscălitura; la care, tăios, Balfour i-a răspuns că era singur judecător de ceeace priveşte onoarea Imperiului britanic. Nesfârşita îngâmfare a lui Brătianu, desamăgită şi umilită, îl face să calce strâmb.

Printre greşelile arătate mai este şi alegerea lui

Mişu, care a luat ca şef de cabinet pe tânărul Stoicescu, «considerat de Francezi ca un spion german». I s'a răspuns printr'o descindere poliţienească, a doua zi, la Hotel Ritz, unde locueşte Stoicescu! Foarte îmbucurător!...

3/16 Martie. — Foarte semnificativ un pasagiu din buletinul Radio: Spalato a fost predat Italienilor de Englezi, şi Americanii au părăsit Fiume, iar consulul spaniol, însărcinat cu afacerile americane,—după Radio,—a înştiinţat pe supuşii Statelor-Unite să fie gata de plecare: «America vrea să rămâe neutră în apropiatul conflict italo-jugoslav».

— Vizită lui Cristescu. Generalul, când l'am părăsit, a ţinut să mă însoţească, cu capul gol, până la trăsura mea în stradă. Situaţia i se pare foarte neagră. Campania noastră în Ucraina e o nebunie furioasă. N'avem cu ce, şi mai ales nici-un interes s'o facem: nereu ciocnirea noastră vecinică cu Rusia! Două detaşamente franceze au refuzat, la Tiraspol, să meargă contra bolşevicilor; ele au lovit — au omorât sau rănit pe ofiţerii supravieţuitori. Aceasta e începutul şi iată-ne

prinşi! Se pare că acum Francezii ne cer 270.000 oameni. E o ruină, şi militară şi economică, şi ne lipsesc toate, coprinzând şi muniţiile. Nu e adevărat că Ungurii au 400.000, ci cel mult 140.000 oameni. Având în vedere nevoile interne, tot ce armata noastră poate face e să le ţinem piept. Boala rusească nu poate fi vindecată cu o invazie. Tot ce trebue făcut e să se ridice un zăgaz şi să se lase revoluţia să-şi facă evoluţia complectă. Christescu a văzut pe Rege şi i-a cerut o anchetă: pentru faptul că i s'a luat comanda. Brătianu i-a spus că ştie sigur că Christescu făgăduise lui Carp că are să fie ministrul lui de război; deci antidinastic, etc. Cum aceste lucruri sunt false, vrea să se facă lumină.

4/17 Martie. — Radio Lyon e destul de obraznic faţă de Lloyd George, acuzat de ignoranţă totală a geografiei. Censura lasă să treacă.

— La masă, d-rul Slătineanu şi generalul Burileanu. In tot timpul convorbirei câteva precizări cari aruncă o lumină retrospectivă foarte instructivă.

Francezii comptau atât de puţin pe succes chiar

în Iulie 1918 încât Creditul Lyonez trecea în compt clienţilor săi cheltueli de transport în August afară din Paris a valorilor, prin decizia guvernului... Deci, în August se mutau.

Cât despre întoarcerea atât de repede a norocului: comandele pentru iuţirea fabricărei tankurilor, care trebuia să ajungă la o sută pe zi după 1 Februarie 1919, şi mărturisirea d-lui Reverchon că trupele sunt puţin acoperite fiind-că se credea că vor ierna la Salonic.

Tot retrospectiv, Colonelul R. Rosetti era în convalescenţă la Slătineanu, când s'a publicat raportul lui Polivanof. Ministrul afirmă că Românii, spre a avea comanda, nu ceruseră decât 50.000 oameni Rusiei pentru Dobrogea. Slătineanu a întrebat pe Rosetti cum putuse Statul-Major să facă această nebunie? Şi Rosetti i-a răspuns: «Te asigur — fiindcă eu am făcuţ acest raport — că cerusem 230.000 oameni. Cine a cedat în sferele înalte? Nu ştiu şi, dacă aşi şti, n'aşi spune-o».

Reamintire: la 14 August 1916 Regele mi-a spus privitor la aceasta: e tot ce am cerut!—şi am rămas îm-

petrit de acest răspuns. De asemenea mai de mult, ecou al convenţiei dela 4 August cu Rusia, s'a vorbit de Brătianu zicând lui Poklevski: Ca să vă arăt cât sunt de binevoior, mă voi mulţumi cu cei 50.000 oameni pe cari îi oferiţi!

5/18 Martie. — Convocat la ora 11 comitetul consultativ. De faţă Th. Rosetti, Arion, Mitilineu, Dobrescu, Gr. Cantacuzino, Garoflid, Mehedinţi, Hârjeu, B. Catargi, Corteanu. Lipsă Săulescu, N. Ghika şi Paul Greceanu, bolnav.

Am pus chestiunea: Cum trebue să eşim odată din haosul constituţional în care ne găsim şi spre a tăia scurt controversele care se vor ivi, nu va trebui oare, în cazul unei consultări, să se propue o nouă Constituţie stabilită între şefii de partide de acord cu Regele şi să fie supusă la ratificarea unui plebiscit, Camerile de ales ne având decât să intre în activitatea legislativă obicinuită?

Cantacuzino aprobă fără rezerve. Arion, după cum admisese dispariţia partidelor, declară că nu mai e Con-

stituţie şi că deci faptul sigur că va fi o *Adunare naţională* cu deputaţi din toate ţările anexate, această Adunarea va avea puterea să facă o nouă Constituţie.

Lung examen apoi al gesturilor presupuse ale lui Take, Averescu, până la cei mai mici. Mehedinţi e de părerea mea. De asemenea Hârjeu şi Corteanu. In rezumat, asentiment final.

A doua chestiune, care întruneşte mai repede sufragiile: să ne declarăm prin presă, contra ori-cărei expediţii în Rusia.

— Guvernul, ale cărui gazete strigau în ajutor şi vorbiseră de guvern naţional, dă un comunicat: nu este criză şi vorba despre un guvern naţional nu e adevărată.

6/19 Martie. — B. Catargi, prin informatorul său, ştie că Berthelot n'a plecat, dar că cere ajutoare; el a explicat lui Zizi Cantacuzino că oamenii «nu mai vor campanie în Orient şi că nu mai pot fi scoşi dela vetrele lor». Atunci, noi trebue să ciocnim, ca să bea alţii! Se vorbeşte de 270.000 oameni cari ni se cer! Nu-mi vine să cred.

— Intâlnit eri la d. Pleniceanu pe Dr. Madge, fostul mamoş al Reginei. A moştenit mult şi acum face politică. Alex. Catargi l'a recomandat cu căldură şi Barbu, care a vorbit cu el, îl crede foarte bine în cercurile diriguitoare. Străinătatea cere stabilitate în România, deci un guvern naţional, şi numai atunci vom avea bani. Catargi nu crede că se gândesc şi la partidul nostru pentru acel guvern. Ei vizează pe Take Ionescu. Il cred om de Stat, dar e eclipsat de Venizelos. Wilson şi-a reînoit puterile şi soseşte cu hotărîrea să-şi impue soluţiile sale şi să termine repede cu pacea.

7/20 Martie. — In procesul ziariştilor, 19 au fost achitaţi, după aproape patru luni de detenţie începută printr'un ordin verbal al lui Corbescu. Acest lucru e mărturisit în referatul Comisarului regal !

Slavici, care era arătat ca de sigur condamnat la moarte, are cinci ani de recluziune ; Karnabat zece ani, iar Camburopol, exact în acelaş caz, e achitat.

— Baronul Fasciotti e foarte categoric : pacea întârzie prea mult! Trebuia întâi încheiată şi apoi început

studiul acestei Ligi a Naţiunilor care, în cazul cel mai bun, nu poate ajunge decât la constrângeri morale. Fasciotti vede în aceasta substituirea războaelor de grupe de naţiuni, războiului numai între două ţări : semn sigur de necaz; de altfel va părăsi curând legaţiunea spre a întra... în viaţa politică (?).

— Lucruri ciudate la Conferinţă : Wilson vrea să impue soluţiile sale şi spre a-l susţine există o ligă a tuturor intelectualilor din Statele-Unite, al cărei organ, revista «New-Republic» pune neted problema : «Wilson sau Clemenceau». — Englezii sunt alături de Americani spre a nu împinge până la capăt cu Germania ; Lloyd George a făcut să i se dea în plină conferinţă raportul generalului Plummer, care telegrafiază că soldaţii englezi s'ar răscula mai degrabă decât să vadă murind de foame, sub ochii lor, femeile şi copiii în Germania.

Nu se înţelege nimic dintr'o scrisoare publică pe care Wilson, Orlando şi Clemenceau o adresează lui Lloyd George, spre a-l ruga să nu părăsească Franţa. A fost ceartă? Premierul englez s'a jicnit oare de tonul

presei franceze ? Sau într'adevăr ar fi vre-o temere din partea travailiştilor englezi ?

11/24 Martie. — Un teanc de veşti mai mult proaste. Karoly, în urma ultimatului aliaţilor ca să evacueze zona neutră dintre Ungaria şi Ardeal, şi-a dat demisia ; s'a alcătuit un guvern comunist-anarhist, cu programul de a reclădi Ungaria veche. Ca şi în Germania, ameninţarea bo'şevismului deslănţuit, dacă se întinde prea mult coarda. (Oficial).

Bolşevici bine organizaţi au luat Lembergul (vezi 11/24 Martie) şi nu sunt decât la 4 k.m. de Odessa. Berthelot a plecat acolo alaltăeri. Vasele româneşti nu se mai duc la Odessa şi Franchet d'Esperay e trimis ca să-şi dea seama de situaţie.

— Răşcanu a spus lui Mircescu că nu poate fi chestiune de mobilizare generală : n'avem nimic !

11/24 Martie. — Prin informatorul său francez Catargi a aflat că sunt mari temeri pentru linia Nistrului ; că armata bolşevică (nu-şi dau seama că e o mişcare naţională !) e formidabilă ; au tancuri şi tot armamentul

modern şi — se zice, — ofiţeri germani. Francezii au transportat încă două divizii şi ni se cere să mobilizăm încă patru contingente. — Odessa e foarte ameninţată ; Franchet d'Esperay şi Berthelot sunt acolo; vor încerca să apere oraşul, dar dacă e nevoe să se retragă, se va ţine Nistrul, deşi se tem că Basarabenii se vor răscula : Francezii fiind convinşi că locuitorii ne sunt ostili.

Din acelaş isvor : Francezii ne refuză totul, fiindcă vor petrolul nostru. Pentru întâia dată se admite acest lucru de Francezi. Azi toţi ştiu la Bucureşti că Francezii pretind ceeace Germanii încercaseră să obţie.

— In gazetele de dimineaţă două note, — fără indicarea originei, — afirmând că Polonii au luat Lembergul (v. eri). Toate veştile ce ni se dau sunt de controlat, iar comunicatul oficial a ajuns de o imprecizie mişcătoare. Azi dimineaţă comunicatul anunţă o operaţie ce se va face la Razelnaia, pe când gazetele spun că suntem acolo. Restul la fel..

— Se confirmă că misiunile franceză şi italiană au

fost desarmate de revoluţionarii din Budapesta. Dar, se şopteşte că şi garnizoana franceză a fost desarmată. Dealtfel, chiar de eri dimineaţă Expresul-Orient a fost îndreptat prin Belgrad şi Agram şi s'a depeşat urgent ca trenul venind spre Bucureşti şi în care se află şi de France şi Saint-Aulaire, să evite Budapesta.

— In ultimul moment, N. I. Ghica află că Serbia a declarat război Italiei. Un ofiţer francez i-a spus că Francezii sunt sfătuiţi să plece, de sigur de teama ca să nu fie iar izolaţi de ţara lor.

12/25 Martie. — Nimeni nu ştie nimic din ce se petrece. Miniştrii cei dintâi, căci «cei ce cunosc veştile nu le comunică». Ratigan, pe care l'am întrebat asupra Serbiei, nu ştie nimic: «suntem cam tăiaţi». Dar toată lumea e neliniştită. — Generalul Mircescu judecă situaţia foarte rea, iar generalul Răşcanu, secretar general la război, «îşi frânge mâinile», întru atât lipseşte absolut tot. Mircescu asigură că Dobrici e în orice caz dat Bulgariei şi că conferinţa ne sfătueşte să-i facem concesii în Cadrilater.

— La Budapesta, guvernul «proletariatului» prezidat de Kuhn, care de curând rostea cuvinte de amenințare la Berna, la congresul socialist, a și ocupat militărește băncile și vrea să redea Ungariei vechile granițe: așa dar războiul cu Italia și cu noi. Dacă pe deasupra, mai e și o alianță cu Serbia? In așteptare, Franța propune încercuirea Budapestei și înțelege să acționeze în mod energic cu Cehoslovacii, cu Românii, cu nu mai știu cine! Dar se află că guvernul lui Masaryk și-a dat demisia și se spune că din cauză că nu se simte destul de tare ca să impue Cehoslovacilor războiul. O rețea întreagă care se poate închide în jurul nostru!

Spre a complecta tabloul: monitoarele noastre urcă Dunărea spre Budapesta, dar monitoarele engleze și franceze sunt oprite de tun în fața Presburgului.

— Imprumutul nostru e un fiasco. El se rezumă astfel: 150 milioane au fost subscrise în bonuri de tezaur, — deci nu bani; 50 mil. ruble: o mare greșală și s'au făcut mari specule asupra rublei; se speră a se

ajunge la 350—400 milioane; dar 200 milioane s'au şi mâncat. Finanţele stau tot atât de prost ca şi armata.

— Censura a şters radical, cu titlul, două veşti din «Le Temps», pe cari le citam ca antiteză cu România : guvernul englez a liberat sinn-feineri deţinuţi politici internaţi—(au ridicat armele contra ţării, de şi în război!)— şi «Le Matin» a luat un interview d-lui de Brockdorf-Rantzau şi a răspândit o apostrofă grozavă a acestuia. La noi dosarele sunt cu zecile de mii în faţa Curţii marţiale, iar gazetarii cari au scris la «Gazeta Bucureştilor» au căpătat zece ani de reclusiune.

13/26 Martie. — Găsesc în «Le Temps» un expozeu al secretarului Tezaurului din Washington. Statele Unite au dat până azi aliaţilor peste 9 miliarde de dolari. din cari Franţa figurează cu peste 2 miliarde jumătate şi acum în urmă i s'a mai acordat o sută de milioane. Şi unii farsori repetă mereu că Franţa acordă lui Brătianu două miliarde de franci, când ea însăşi împrumută câte 500 milioane! Cehoslovacia a obţinut până azi 27 milioane franci.

14/27 Martie. — Fasciotti a plecat pe tăcute, cu trenul elveţian, fără să-şi ia rămas bun dela nimeni. Se pare că plecarea a fost atât de bruscă încât ministrul afacerilor străine nici n'a avut vreme să-l conducă la gară ; legaţiunea italiană singură l'a însoţit. Auritti mi-a spus că nu ştie cum va urma călătoria după Agram şi pe unde va trece trenul în Elveţia. Aceasta înseamnă lămurit că frontiera e închisă între Jugoslavia şi Italia.

— Văitoianu s'a întors. Călătorie cu peripeţii : au trebuit să se întoarcă înapoi la Viena şi pe alocurea aveau revolverele la îndemână. Ungurii voiau să-l captureze: acesta e svonul ce se răspândeşte. — Impresiunea lui, rezumată de Oscar Kiriacescu : «Afacerile s'ar putea regula, dar avem un adversar decis în Lloyd George».

15/28 Martie. — Procesul socialiştilor a început. Gloată, desordine, îmbrânceli : frumoasă maiestate a Justiţiei. Eri pentru aniversarea Regatului s'a făcut să defileze tot ce se putea ca trupe pe Calea Victoriei; azi a reînceput plimbarea militară cu automobile blindate. Se mai anunţă că generalul Mărgineanu a luat parte

la consiliul de miniştri. Toate acestea nu fac decât să dea socialiştilor o idee exagerată de puterea lor.

— Cocias, pe stradă, ţine să-mi spue că nu se vor trimite trupe în Ucraina şi că se va bara numai linia Nistrului. Cum cunoaşte temerile mele, el ţine să mă liniştească, din ivzor sigur.

— In Ungaria, Mişu Pherekyde acuză pe colonelul Vyx, comandantul francez la Budapesta, de a fi totdeauna încurajat pe Unguri. Toate plângerile ce a adresat guvernului francez au rămas fără răspuns. Depeşile au vorbit de desarmarea misiunilor franceză şi italiană. Se pare că la primirea ultimatului, Karoly retrăgându-se ca să lase proletariatului apărarea intereselor naţiunei, Francezii au depus pur şi simplu armele, anunţând pe şefii lor că nu vor merge în nici un chip contra poporului.

— De reţinut un articol din «Indépendance», care proclamă că bolşevismul e pentru România un pericol mai mic decât reconstituirea unei mari Rusii, — iată lucruri noi! — şi un articol al lui Gauvain în «Débats», care desveleşte tactica Italiei de a agita pe Bulgari şi

pe Muntenegreni contra Jugoslaviei şi de a se face campionul unirei Austriei cu Germania. «Corriere dela Sera» nu se sfieşte să spună că o Germanie tare e o garanţie necesară Italiei.

— Eri seară, târziu, am fost la d-na Dissescu care după ce m'a căutat de două ori, acasă şi la Club, mi-a lăsat o scrisoare urgentă, pe care am păstrat-o. Fără înconjur, îmi spune că Crăiniceanu a înştiinţat-o că se pregătea un atentat, adevărat sau simulat, în contra Regelui, pentru ca apoi să fie făcut răspunzător Averescu şi alţi oameni politici şi că acest lucru e iminent; că a văzut pe Regele destul de îngrijat şi că au hotărât să mă înştiinţeze pentru că «trebue să aibă poliţia lui» şi pentru ca să pot veghia. Din vorbele d-nei Dissescu ar reeşi că Regele se fereşte de liberali şi chiar de Stirbey (apreciere poate personală a d-nei Dissescu) şi că ar dori să atrag pe Averescu. Nu cred în aceasta fabulă, dar totuşi am pus pe Bărbătescu să cerceteze,— şi am chemat pe Stoian, care ar admite ceva din partea lui Solomonescu, dar ca să servească pe Averescu care, în faţa lui, s'a descoperit admiţând, ca ipoteză, forma republicană.

17/30 Martie. — Guvernul lui Kuhn a declarat că se află în stare de război cu toate ţările cari ocupă teritorii ungare. Guvernul nostru n'a crezut de cuviinţă să facă vre-o comunicare publicului. «Izbânda» dă ştirea, iar «Viitorul», oficios, o reproduce după «Izbânda».

— Misiunea colonelului Vyx a părăsit Budapesta, tratată, zice telegrama, cu toată atenţiunea posibilă. Aceasta confirmă plângerile guvernului nostru contra filomaghiarismului colonelului. Depeşa care relevă curtenia Ungurilor e un Radio dela Lyon.

— In acelaş timp se face o apropiere între Ungaria şi Germania. Nauen reproduce răspunsul lui Bela Kuhn la salutul comitetului soldaţilor şi lucrătorilor din Berlin: «ne privim ca tovarăşi».

— Germanii au refuzat să permită trupelor polone să debarce la Danzig. Au interzis aliaţilor întrebuinţarea liniei de răsărit de Vistula pe teritoriul german. Chestiunea e privită ca foarte gravă de presa germană, dar toate partidele au aprobat nota energică a guvernului.

— Regina a acordat un interview lui «Pall Mall Gazette»; câteva pasagii sunt uimitoare *). «Epoca» l'a publicat fără nici o piedică, dar îndată ce «Steagul» sau «le Progrès» l'au semnalat, cu o simplă observaţie, censura a şters totul. Eri seară în sfârşit l'am strecurat în «le Progrès». A făcut senzaţie.

Marincovici venind să-şi ia rămas bun, — e numit ministru al aprovizionării, — nu s'a putut opri să mă întrebe dacă un factor neprevăzut de Constituţie putea face politică în numele ţării... El mi-a mai spus că, dacă avem pretenţii contrare, s'ar putea potrivi lucrurile fără să otrăvim raporturile dintre noi, cum a făcut Brătianu în toate sensurile şi prin toate mijloacele. Marincovici avea temeri despre partea Adriaticei. «Şantajul» pe care Italia îl face pledând pentru Germania e de natură să influenţeze conferinţa.

18/31 Martie. — Regina s'a întors la Paris. Prin-

ţesa Elisabeta pare că a rămas la Londra; se zice în oraş că Regele a rechemat pe Regina. Tot consiliul de miniştri fiind pentru comutarea pedepsei lui Verzea, Pherekyde singur ţinea pentru executare. De acolo vine că s'a publicat, la o zi de distanţă, două decrete succesive, — unul cu indicaţia «asupra raportului ministrului prezident, pedeapsa cu moartea a fost comutată», şi altul care nu are această indicaţie. Şi Regele primeşte să se publice două decrete !

20 Martie./2 Aprilie. — Ecou de la ultimul consiliu de miniştri (prin O. K.): Duca, care îşi însuşeşte din ce în ce mai mult direcţia politică, a făcut vii critice încetinelei justiţiei; în loc de a fi un act de represiune imediată, procesul socialiştilor s'a schimbat într'un proces politic. Se mai observă din partea prezidentului Curţei marţiale (col. Călinescu) o schimbare: e brusc, tae vorba acuzaţilor şi mai ales nu admite să fie obosit cu teorii. Se pregăteşte ceva.

— «Izbânda» anunţă oficios că conferinţa a dat Italiei mandatul să restabilească ordinea în Ungaria. Ar fi deci sfârşitul conflictului italo-sârb. Marincovici

părea Duminecă foarte decepţionat, spunându-mi: «Ni se va da poate o eşire la Scutari, ştiu eu?». «Le Temps» s'a grăbit să proclame că Franţa trebue să respecte «pacta conventa». E sigur că spectrul german, agitat de presa italiană, şi-a produs efectul şi că, dacă mandatul dat Italiei se confirmă sau nu, Italia va avea coasta orientală a Adriaticei, afară poate de Fiume, care nu e coprins în tratatul dela Londra.

21 Martie/3 Aprilie. — Schimbare generală printre Francezii de aici. Generalul Mangin e numit comandant al frontului oriental. Berthelot va fi înlocuit, cu Statmajorul său, pe care Saint-Aulaire l'a zugrăvit la Paris ca o ceată de cheflii. Dar şi Saint-Aulaire pleacă. De Flers pleacă săptămâna viitoare; sărbătorit la Automobil-Club Marţi seara, el a spus: «Părăsesc cariera diplomatică, şi acum după ce am dat cu piciorul în spatele acestei cucoane....» Cu plecarea lui, spiritul va pieri la Bucureşti!

Franklin-Bouillon a spus în Cameră ceeace crede despre generalii transformaţi în diplomaţi pentru Orient.

Se confirmă .spusele lui M. Pherekyde, cum că Franchet d'Esperay a semnat armistiţiul necunoscând tratatul nostru dela 4 August 1916.

— La Curtea marţială, ca urmare a consiliului de miniştri, s'a disjuns afacerea socialiştilor în relaţiuni cu bolşevicii din afară, de procesul celorlalţi coacuzaţi, iar acesta din urmă a fost amânat fără termen, dar fără libertate provizorie! Dacă nu intervine o amnestie, e o grozavă denegare de dreptate.

23 Martie/5 Aprilie. — Veştile neliniştitoare privitoare la Odessa se confirmă. Se declarase în presa franceză şi la noi că Odessa nu va fi părăsită, dar legaţiunea greacă a dat o notă eri gazetelor, spunând că oraşul era păzit numai de 1000 Francezi, 3000 Ruşi desorganizaţi şi un regiment grec; era dar de prevăzut că oraşul va fi părăsit. Cenzura a oprit reproducerea acestei note. Astăzi Nauen anunţă, după o radiogramă din Moscova. că Odessa e luată.

«Le Temps» din 29 Martie se opune la tratativele cu bolşevicii, spre a nu se da prestigiu sovietelor. Tot

vederi scurte: iată ce le va da din potrivă mai mult prestigiu !

— Am dictat eri pentru «Le Progrès» un articol «Russie et Roumanie», spre a preconiza o înţelegere, dar mai ales pentru a ne ţine liniştiţi la noi acasă.

— *Regina* n'a stat decât zece zile la Londra; trebuia să stea patru săptămâni. Princesa Maria singură o însoţea; Principesa Elisabeta a rămas la Paris la d-na Elisa Brătianu. Regina s'a întors în Franţa deşi Ileana, bolnavă de gripă, a trebuit să rămâie la Londra. Cât a stat acolo n'a trimis decât o telegramă Regelui, în timp ce dela Paris trimitea una în fiecare zi (Denise). Ce înseamnă toate acestea ?

— Cenzura a tăiat în «Le Progrès» pasagii întregi din discursul lui Pichon şi în «Steagul» toate atacurile lui Franklin-Bouillon. De altfel, regulat tot ce luăm din gazetele franceze, e foarte sever amputat.

— Intrevedere la Spa între mareşalul Foch şi Erzberger. Germanii menţin opoziţia lor la trecerea prin

Danzig a armatei poloneze a lui Haller, dar cum oferă alte căi, din care una este Libau, se speră o înţelegere.

24 Martie (6 Aprilie). — Generalul Mangin nu mai ia comanda frontului Marea Neagră—Baltica, iar Berthelot rămâne pe loc.

— Înţelegere la Spa: menţinând dreptul de a debarca la Danzing, Foch a primit trei linii prin Germania pentru trupele lui Haller. Drepturile asupra Danzingului sunt o clauză «de stil». Presa germană foarte mulţumită.

25 Martie (7 Aprilie). — Comunicări din partea lui *Brătianu* făcute Consiliului de miniştri. Situaţia faţă de Lloyd George s'a îmbunătăţit, dar premierul englez i-a declarat că va retrage soldaţii englezi din Orient şi din Franţa. Englitera şi-a atins obiectivul; trebue să înceapă o politică comercială şi nu poate continua să fie inimica Ungariei — numai fiindcă aceasta este în ceartă cu noi şi cu Bulgaria şi fiindcă nu ajungem să ne înţelegem cu ea. Brătianu a obţinut numai ca câţiva ofiţeri şi detaşamente mici să rămâie în Dobrogea ca exem-

plu. Trupele au şi trecut azi la Turtucaia spre a ocupa garnizoanele golite de Englezi.

De adăogaat la această declaraţie engleză, liniile următoare din «Le Temps» (28 Martie): «...nu poate fi vorba de a se face să piară în Rusia soldaţi ai naţiunilor occidentale». Deci noi trebue să dăm carnea pentru tun; şi ni se va da bani. Noroc că aventura dela Odessa a schimbat planurile şi că, după ştiri oficioase, nu mai e vorba de mers în Rusia, ci de a stabili un cordon «sanitar» la graniţă.

— Generalul Franchet d'Esperay e la Bucureşti şi a avut o conferinţă cu Regele, Prezan şi Văitoianu. Ar fi confirmat pe Berthelot în comandamentul său. Noi rămânem pe loc, iar zăgazul contra bolşevicilor va fi făcut pe teritoriul nostru. Generalul s'a interesat mai mult de starea de spirit a armatei române, iar Regele a garantat pentru ea.

— In consiliul de miniştri s'a hotărât că trupele aliate, în retragere din Rusia, nu vor fi aduse în România pentru repatriere; ele sunt bolşevizate complect şi

trebue să ne punem la adăpost armata, din care câteva regimente sunt deja atinse.

— Asupra afacerilor ungare, Lloyd George a declarat lui Brătianu că nu e răspunzător de politica franceză, prea adesea prietenoasă Ungurilor. Exemplu: Colonelul Vyx. — Dela O. Kiriacescu mi se comunică că un general francez Krausz, aflat în Banat, a declarat că Banatul e al Ungurilor şi a dat o proclamaţie în acest sens ; guvernul nostru a trimis proclamaţia şi a protestat la Paris.

— Alaltăeri, la vânătoare, *Regele* a spus d-rului Dinu Brătianu că Take Ionescu a încurcat toată situaţia la Paris şi că a făcut mult rău cauzei noastre. Repetiţia clişeelor lui Brătianu.

26 Martie (8 Aprilie). — Eri întrunire a femeilor române la Teatru, spre a protesta contra grozăviilor ungureşti. In mijlocul unui discurs, asistenţa a făcut o ovaţiune generalului Averescu care intra. (Comunicat de Mehedinţi).

— Luarea Odessei de bolşevici provoacă mare a-

larmă. Masse de refugiaţi se retrag la noi şi mulţi oameni din Bucureşti se gândesc să se pue la adăpost.

— Generalul Mangin desigur nu mai vine în Orient.

27 Martie (9 Aprilie).—Aniversarea unirei Basarabiei. Niciun drapel, nici cea mai mică comemorare. Pare-se că s'a oficiat o slujbă la Mitropolie şi că, din lumea oficială, numai Inculeţ era de faţă. «Viitorul» apare în patru pagini; publică o corespondenţă din Ianuarie 1918 şi, ca să nu citeze numele meu, nu spune o vorbă de toate actele Unirei. E meschin până la dobitocie.

—Adunare la Club. Toţi ai noştri de faţă. Adunarea măreaţă. Am făcut istoricul unirei Basarabiei şi procesul liberalilor. Mare entuziasm.

—Dela un prânz la Dinu *(Dr. Brătianu);* Poklevski, Catargi, Mişu Marghiloman. Pentru a doua oară *Poklevski* îmi aduce laude: nu puteam face decât ce am făcut, şi am lucrat ca un patriot. Barclay a spus deasemenea că Francezii dictează la Bucureşti. ceeace-l împiedică să-şi manifeste sentimentele ce are pentru mine. Poklevski spunând că toată lumea recunoaşte că am salvat dinastia, Catargi a adăogat că Regele a spus

acest lucru în toate împrejurările. Fratele meu: «Atunci de ce Regina se poartă altfel cu fratele meu?» — Catargi, ridicând braţele: «Femeile!...» — Reese din tot ce s'a spus confirmarea vorbelor raportate dela Paris de fostul deputat Ioanid, fost takist, că Regina şi Saint-Aulaire sunt acei cari, în toate împrejurările mă aranjează mai rău.

— Consiliul de miniştri s'a adunat grabnic la Cotroceni, la primirea unei telegrame anunţând că generalul Smuts cere retragerea frontului român din Ungaria. Consiliul, îngrozit, a recunoscut că nu are altceva de făcut decât să se supue. Din toate depeşile rezultă că Anglia şi America nu au de gând să se amestece în afacerile Ungariei şi Rusiei; ele caută chiar un contact. Misiunea Smuts e în acest fel mai mult politică decât economică. Generalul a avut un schimb de note cu sovietele ungureşti; a propus Ungurilor să se retragă la apus de linia de demarcare şi să ocupe zona neutră cu trupe franco-anglo-italiene. Smuts mai propune o conferinţă între Ceho-Slovaci. Austro-Germani, Jugoslavi

şi Români pentru a discuta graniţele Ungariei. Conferinţa s'ar întruni la Praga sau la Viena! Se simte îndată tendinţa foarte pacifică. — Presupun că în legătură cu aceste propuneri s'a produs cererea adresată României.

30 Martie (13 Aprilie). — Conferinţa de pace stă pe loc. Incepi să te îndoieşti dacă va ajunge la capăt. Presa franceză râde pe faţă de Wilson şi unele gazete englezeşti încep a cere soluţii în loc de doctrine. In cercurile noastre la Paris se crede că conferinţa dă faliment. In ori-ce caz, America se opune la cercetarea răspunderilor celor ce au declarat războiul; nu mai e vorba de a se da în judecată Impăratul Wilhelm.

D. *Negru* dela «Universul», cu ocazia cererei unui interview pe care l-am refuzat, îmi comunică că D. Biciola, macedonian, ştie că atunci când am fost chemat în Moldova, câţiva tineri aprinşi voiau să arunce în aer trenul meu şi că toţi aveau bombe. Proectul n'a reuşit graţie intervenţiei sale.

14 Aprilie. — Schimbarea calendarului. Chestiunea

sărbătorilor religioase a rămas în suspensie; un Sinod va da lămuriri asupra celor ce rămân de făcut.

— Generalul *Gorski*, venit la Bucureşti pentru două zile, a văzut pe Rege şi pe generalul Prezan în întrevedere secretă. A fost printre cei cari au putut vedea deaproape retragerea (?) dela Odessa. N'a fost acţiune militară şi armata lui Trotzki n'a fost amestecată în afacere. Francezii sunt pe trei sferturi bolşevici. Mulţimea lucrătorilor (Odessa a fost în timpul războiului refugiul tuturor dezertorilor), cari n'au fost nici-odată desarmaţi, au somat la 3 Aprilie pe generalul d'Anselme să părăsească Odessa: armata lui va rămâne neatinsă dacă se dă drumul voluntarilor ruşi şi dacă nu se protejează retragerea orăşenilor. Revoltaţii n'au menţinut aceste două cereri, dar Francezii anunţând prea curând retragerea lor, aceasta s'a schimbat în debandadă. Civilii au făcut pe jos cei 40 km. dela Odessa la Ackerman; erau 2000.

Grecii au fost mitraliaţi, fără ca Francezii să le dea vre-un ajutor. Asemenea cu Ruşii: şi unii şi alţii sunt foarte îndârjiţi contra Francezilor. Ruşii, morţi de

foame, fără un ban, şi-au cerut solda: au fost trimişi să fie plătiţi de Denikin, la armata căruia sunt îndreptaţi, spre Don. Istmul Crimeei a fost forţat; Principii ruşi s'au refugiat la Constanţa. Francezii sosind pe mare la Burgas erau atât de desmăţaţi, încât Gorski a intervenit personal spre a-i sili să se grupeze pe companii.

Frontul Bender-Dunăre va fi ţinut de Greci, — cari s'au purtat bine, cu un regiment colonial francez, sub comanda generalului de Patcy; iar restul de Români.

La noi lipsă totală de direcţie. Basarabia ameninţătoare: nu s'a găsit nimic mai bun decât trimiterea colonelului Stere cu pline puteri! Prezan. obosit şi nemulţumit (bănuesc că din cauza favoarei crescânde a lui Văitoianu. Regele a împiedicat pe Văitoianu să se înscrie la liberali, îmi spune Gorski), şi fără nici un chef. La ori ce perspectivă ameninţătoare se mulţumeşte sa ridice din umeri.

La Odessa aliaţii au lăsat o sută de locomotive, tancuri, provizii imense, mai ales făină.

15 Aprilie. — Comunicatul anunţă ceia-ce s'a petrecut la 4 Aprilie la Odessa. «Aliaţii ne mai putând hrăni populaţia, au hotărît să se retragă!»

Pherekyde a spus d-rului Dinu Brătianu că a dat ordin trupelor române să treacă dincolo de linie şi să meargă în contra Ungurilor: «Ni se ucid oamenii; se face uz de tun; doi Francezi au fost ucişi şi ordinul de a înainta a fost dat fără ştirea lui Brătianu, care va fi pus în faţa unui fapt îndeplinit». Aceasta e o glumă şi toată lumea crede că lucrul s'a regulat din Paris, între Brătianu şi Clemenceau. Dealtfel, e o astfel de contradicţie cu hotărîrea luată Joia trecută, încât e evident că numai în urma unui ordin al lui Brătianu s'a luat această măsură. E un răspuns direct la misiunea generalului Smuts. «Viitorul» părea, acum două zile, că anunţă această soluţiune.

Mărdărescu înlocueşte pe *Moşoiu* în capul trupelor din Transilvania.

— *Generalul Mangin* a fost contramandat de Regina şi Brătianu, cari au mijlocit pentru generalul Berthelot.

— Marietta Ghica revine cu impresia că Conferinţa

nu-şi va ajunge scopul: părerea Elisei Brătianu, deci a bărbatului ei.

Guvernul este informat că Torontalul e pierdut şi că ni se va lua deasemenea şi o parte din Bucovina.

17 Aprilie. — Am petrecut două zile la Buzău. N'am cules de cât ecoul abuzurilor militarilor şi traficurilor oficiale. Hoţii de sus până jos. Depozitele germane s'au evaporat; se afla acolo, se zice, articole pentru 7 milioane.

— Comunicatul oficial anunţă că noi luăm ofensiva pe tot frontul unguresc. — Din sursă oficială ni se spune că, pentru a facilita lucrările conferinţei, va trebui să ocupăm frontierele indicate în tratatul nostru din 4 August 1916. Acest fapt e în desacord cu misiunea Smuts şi e imposibil ca, în privinţa aceasta, să nu se lucreze de comun acord cu Clemenceau. Precauţiunea luată de Pherekyde de a spune că ceea ce s'a făcut a fost fără ştirea lui Brătianu, o probează acum în destul.

— Presa comentează declaraţiunile făcute de Flondor jurnalelor. Au fost censurate, însă un interview în «Chemarea» a fost deajuns pentru a ne da o ideie de ele.

El spune limpede că guvernul speculează asupra popularităţii Regelui, pe care-l compromite, şi că toate sforţările vor tinde a pune o stavilă intrării agenţilor liberali în Bucovina. Această demisiune şi comentariile care o însoţesc, sunt considerate ca foarte grave pentru guvern.

— De reţinut declaraţiunea de refuz a Jugoslavilor de a participa la orice acţiune militară. (In contra Ungariei şi bolşevicilor). E o sarcină care incumbă, zic dânşii, Statelor deja recunoscute de conferinţă şi pentru cari conferinţa a rezervat toate atenţiunile sale. Supărarea Serbiei este naturală. In consiliul celor patru, când Trombici a voit să citească pretenţiunile Jugoslavilor, Orlando a refuzat să ia parte la şedinţă; el a dat ca motiv că părţi din acest Regat sunt în războiu cu Italia. Şi chestiunea Fiume rămâne mai deschisă ca oricând. Serbii vor fi de sigur îndepărtaţi de coastă şi deci supărarea lor este de înţeles. Torontalul îi va despăgubi.

— Interviewul Regelui. — Regele a dat un interview lui «Times». Avem un rezumat telegrafic din «Ma-

tin». E penibil să vezi pe Rege afirmând că «El n'a iscălit niciodată armistiţiul — presupun că a voit să zică amnistia, — când, două luni continuu am avut în sertarul meu decretul de promulgare, — şi că niciodată nu s'a îndoit de victoria aliaţilor». Poate că am fost eu atunci la Răcăciuni ca să mă întâlnesc cu Czernin !

18 Aprilie. — Marele Cartier, anunţând în comunicatul său de eri că ţărmul stâng al Nistrului e solid păzit de Francezi şi Români, Marele Cartier grec s'a grăbit să publice prin Radio că şi Grecii se găsesc pe acest front.

Amnistia a căzut în apă. Se spune că militarii se opun.

19 Aprilie. — Depeşile de azi dimineaţă anunţă că Miercurea trecută generalul Nudent, preşedintele comisiunei de armistiţiu, a remis la Spa generalului Hammerstein alocuţiunea lui Wilson invitând delegaţii germani la Versailes pentru 25 Aprilie. Se socoteşte acest act ca o convocare pentru preliminări.

Prinţul regal, în timpul vizitei sale în Ardeal, a

spus pe faţă că un singur jurnal e cumsecade şi că acesta e un jurnal de opoziţie. Mehedinţi a aflat dela un Ardelean că Prinţul a numit «Steagul».

— Comunicat: bătălie în toată regula în Ungaria. Am luat 5 obuziere, mitraliere, arme şi prizonieri. Noi am pierdut 3 ofiţeri şi 30 de soldaţi; vre-o sută de răniţi.

— *Sir George Barclay*, ministrul Engliterei, unul din aceia cari nu se dă înapoi pentru a se revolta contra tiraniei franceze şi a critica toate pornirile contra mea, a venit, pe când mă aflam la Buzău, pentru a-şi lua rămas bun. Pe carta sa, mi-a exprimat prieteneşte regretele sale. A telefonat din nou eri, şi m'am dus să-l văd. Pleacă pentru 4 luni; eu cred că pentru totdeauna. Nu-şi face iluziuni asupra Regelui; crede în necesitatea apropierii politice de Englitera şi de Statele-Unite. Recunoaşte că aceste ţări trebue să ne ajute mult economiceşte.

20 Aprilie—Paştele—Regina trebuia să sosească azi noapte; din cauza unui defect de maşină, a trebuit să se trimită din Bucureşti un Pacific. Trenul regal se va

opri în drum, pentru a avea timp să se organizeze o manifestaţiune pentru mâine dimineaţă la 10 ore.

— După comunicarea făcută la Spa, o nouă telegramă s'a expediat Vineri, 18 Aprilie, din Paris, cerând guvernului german să desemneze numele şi calităţile trimişilor. Vor trebui să se găsească în ziua de 25 la Versailles. «S'au luat măsuri — zice Radio — ca delegaţii să apară cât mai puţin în public şi să nu aibă nici un contact cu presa !»

— *N. Butculescu* a văzut pe generalul Pétin sosit de curând. «Material avem, — a spus el, — dar nu sunt oameni pentru a-l mânui». El confirmă că nu pot să ne mai trimită pe nimeni, fiindcă oamenii vor să se reîntoarcă la ei acasă.

De altfel toată lumea care a sosit din Odessa confirmă că Francezii au abandonat totul la Odessa, şi n'au avut alt gând decât să se îmbarce cât mai repede. Proclamaţia generalului d'Anselme, anunţând pentru a doua zi evacuarea oraşului, a bruscat catastrofa. Con-

sulul nostru a fost înştiinţat în mijlocul nopţii, ca să plece a doua zi la 10 ore dimineaţa.

21 Aprilie. — Regina a sosit. Multă lume la gară. Flori. Pe strade, nimeni. Frig. Regina frumoasă şi elegantă. Generalul Berthelot a oferit flori cu un compliment «à la plus jolie fleur des deux pays». Puţin cam galant, pentru o Regină... Prinţesele au rămas : una la Paris, cealaltă în Englitera.

— Foarte instructiv Radio din Lyon : «Sâmbătă. toată şedinţa ocupată cu discuţiunea dintre Wilson şi Sonino a revendicărilor italiene; Lloyd George şi Clemenceau n'au luat parte la discuţiune». Eri, Duminică, şedinţa trebuia să fie reluată în trei, Orlando nevoind să participe la desbatere.

«Tratatul cu Germania va coprinde o alianţă defensivă între Franţa, Marea Britanie şi Statele-Unite, alianţă suprapusă Ligii Naţiunilor. Convenţiunile militare destinate la executarea acestei alianţe vor rămâne, natural, secrete !».

22 Aprilie. — Din Paris, *Alexis Catargi* comunică că, îndată ce soluţia Banatului va fi recunoscută, Brătianu

nu va iscăli tratatul şi îşi va da demisia. După Catargi, Take Ionescu va fi chemat să ia succesiunea. Unii liberali, ca Săveanu, confirmă svonul acestei retrageri iminente. — De altfel, «Le Temps» din 16 Aprilie, sosit azi de dimineaţă, coprinde nota următoare: Comisia centrală a afacerilor teritoriale a regulat chestiunea împărţirii Banatului între Serbi şi Români. Aceasta însemnează *de plano* punerea la o parte a tratatului din 4 August 1916, plus adjudecarea pentru Serbi a ceva mai mult decât Torontalul.

— Prinţesa Elisabeta a rămas la Paris la d-na Elisa Brătianu. Iată o şedere foarte prelungită la soţia unui ministru, contra căruia e o excitare generală în ţară. Prea multă înfeodare la un partid politic: aceasta e părerea tutulor.

— Pe frontul unguresc marşul nostru progresează repede pe toată linia. Comunicatul din 19 anunţă că pierderile noastre sunt serioase. Generalul Culcer pretinde că proporţiunea ofiţerilor ucişi e foarte mare.

Generalul Pétin a spus lui Butculescu că el se teme

de acest marş prea repede. Sunt încăerări aprige. Ne aflăm pe linia Bihor-Oradea Mare-Borosimin.

23 Aprilie. — Radio de azi anunţă mari succese ale Polonezilor asupra Ruşilor, adică asupra bolşevicilor. Ei au ocupat Vilna şi Baranovitz. Se pare că lăsaţi singuri, bolşevicii se epuizează. Lloyd George a spus în ziua de 16 Aprilie în Camera Comunelor, că ar trebui lăsaţi să se conducă numai după inspiraţia lor şi că ar fi o nebunie să se întreprindă o acţiune militară în Rusia.

Sunt trei săptămâni de când strig în jurnalele noastre acest lucru, şi pentru care sunt insultat în presa guvernului.

— Ziarul «Bucovina» anunţă că, în urma retragerei lui Flondor, toţi secretarii şefi de serviciu (un fel de miniştri locali) şi-au dat demisiunea. Acelaş jurnal acuză formal pe Nistor că a devenit agent liberal!

— După multe peripeţii, guvernul german a declarat că va trimite plenipotenţiari la Versailles. Erzberger, în nota sa, îşi rezervă dreptul de discuţiune. Conferinţa este amânată pentru 28 Aprilie.

24 Aprilie. — Censura a şters radical din «Steagul» şi din «Progrès» tot ce am scris pentru apărarea lui Flondor. De asemnea, pentru nota din «Le Temps», privitor la împărţirea Banatului. Principesa Ileana a fost trimisă să ia ceaiul la d-na P... la Hotel Boulevard. Nu s'ar zice că e aceiaşi Regină care pe vremuri trimisese răspuns acelei Doamne de a nu mai pune piciorul pe la Cotroceni!

— La biroul interaliat — francez — se face o anchetă politică asupra oricărei persoane care vrea să ia trenul internaţional. Stoianovici a fost supus la un interogator şi toţi deputaţii şi senatorii mei sunt marcaţi cu interdicţiunea. Ofiţerul a declarat-o pe faţă. Cu toată recomandaţia Belgiei şi Engliterei, s'a acordat lui Stoianovici dreptul de a trece, însă fără permisiunea de a sta în Franţa.

— *Rattigan* depune carta sa ca însărcinat de afaceri. E un început de contact oficial.

— Quasi rupere de tratative la Paris. — Italienii au declarat că ei înţeleg ca afacerea Fiume să fie regulată înainte de sosirea Germanilor. Wilson comunică

presei că Fiume ar trebui să rămână Jugo-Slavilor pentru a deservi interesele Jugo-Slaviei, Boemiei şi României. Wilson adaogă că pacea cu Germania trebuie să fie bazată pe principii de drept şi de justiţie şi că; aplicând tot aceleaşi principii teritoriilor cari au aparţinut Austro-Ungariei, se ajunge la concluziunea că Fiume nu poate fi atribuit Italiei. Aşa fiind, Orlando a declarat că plenipotenţiarii italieni vor părăsi Parisul, Joi seara; însă plecarea, anunţată prin scrisoare lui Lloyd George şi lui Clemenceau, n'a avut loc. Contactul între Orlando şi Wilson rămâne rupt.

Deodată s'a înregistrat aici o urcare a cursului mărcii şi al coroanei.

— Germania publică un contra-proiect pentru o «Ligă a Naţiunilor». El cuprinde între altele o legislaţiune a muncei, aplicabilă, lucrătorilor din toate ţările. Nici un privilegiu pentru marile naţiuni: egalitate de drepturi pentru toate ţările,

26 Aprilie. — Orlando a părăsit Parisul, însă ceilalţi plenipotenţiari rămânând, se spune în presă: pentru a consulta Parlamentul la Roma.

Tezaurul din Washington anunţă un nou credit de 50 milioane dolari Franţei şi 5 milioane României. Total pentru Franţa 2.752.477.000 dolari, plus 13 miliarde franci. Total pentru România 25 milioane dolari. Total pentru toţi aliaţii : 9 miliarde, 188 milioane de dolari. Wilson poate vorbi de sus !

27 Aprilie. — Sonnino şi ceilalţi delegaţi italieni au părăsit de asemnea Parisul după Orlando. Buletinele continuă să vorbească de o consultaţiune cu Parlamentul şi de o întoarcere apropiată la Conferinţă.

— *Regina* a convocat eri *Presa* la Cotroceni. Vreo 50 de persoane. Ţostaforu făcea onorurile. Forma invitaţiunei, foarte mediocră: o notă a biroului presii împărţită prin poliţie. Regina a făcut, în franţuzeşte o expunere a misiunii sale în streinătate. A insistat asupra caracterului *politic* al acestei misiuni. S'au spus lucruri cari au mirat : «Inainte de plecare, am spus Regelui : pentru ca misiunea mea să reuşească trebuie să am toată încrederea Ta şi Regele mi-a spus : Tu ştii că ai toată încrederea Mea !». Pentru a asocia mai

bine pe Rege, Regina a sfârşit, zicând: «Regele ar dori asemenea să vorbească, dar e ţinut la mai multă discreţiune ca Mine; adeseori El e obligat să vorbească prin mine». D-l Clemenceau a fost cel mai aspru. «Am provocat îngrijorare la Curtea Angliei. Curtea nu face politică şi, pentru a vorbi oamenilor politici, a trebuit să mă refugiez la legaţiunea română, pe teritoriu român. Va trebui să ne mulţumim cu frontierele ce ni se va da». (Referat de Feld şi Kiriacescu).

O împunsătură împotriva mea, în două rânduri. — Citând numele posibile pentru un guvern, a pomenit de Brătianu, Take Ionescu şi Averescu şi, vorbind de cenzură, dânsa n'a uitat cenzura lui Marghiloman la Iaşi. Maiestatea Sa nu scapă niciodată o ocaziune pentru a manifesta contra aceluia care era «singurul Nostru amic». *Amiciţia stinsă distilează totdeauna fiere!...*

Regina a declarat că a avut o întrevedere cu Regentul Serbiei. Am aflat apoi din sursă franceză sigură că M. S. l-a invitat să vie să vază pe Rege şi că Prinţul n'a refuzat invitarea.

28 Aprilie. — *Al. Kiriacescu* află, din sursă minis-

terială că, prin Diamandy, Brătianu s'a unit cu garda albă a Ungariei, că el va împinge cu vigoare pe Unguri pentru a aduce dispariţia guvernului comunist şi că, în schimb, Ungaria ne-ar ceda drepturile sale asupra Banatului. Acest joc, evident îndreptat contra Serbiei, e socoteala pe din două cu Italia, care cu siguranţă va căuta să păstreze Fiume cu arma în mână. E un joc dublu, după modul de a lucra al lui Brătianu. Şi Regina se va preta la aşa ceva ? Ce înseamnă atunci întrevederea dela Semlin şi invitaţiunea Prinţului Regent ?

— Pentru moment, spre a preveni orice manifestaţiuni, — în Camera franceză s'a depus (fără a fi votată) o moţiune favorabilă Italienilor, — guvernul american publică un comunicat al ministrului de interne Lave, la Washington, că «Wilson şi Clemenceau au fost de acord în a conchide că a da Fiume Italiei, ar fi o nedreptate faţă de Jugoslavia...» — Ruptura cu Italia reiese din tonul jurnalelor franceze, care spun că se poate începe conferinţa cu Germanii, înainte de reîntoarcerea Italienilor, însă că vor fi aşteptaţi pentru a iscăli, etc.

— Eri, d-na Dissescu mi-a cerut din nou o întâlnire. Am fost la orele 4. Regele ar dori să mă vadă, să vorbească cu mine; dar i-e teamă să mă cheme (?). Să sugerez eu un mijloc de convorbire; o întâlnire ca din întâmplare. (Să vie aceasta numai dela ea ?). — Dânsa notează cu creionul pentru a raporta conştiincios : 1) Am văzut pe Averescu ? — Eu : da. — Ce trebue să transmit ? — Forţă bună de folosit atât cât va dura popularitatea sa ; să i se dea panaşul, însă să fie dublat de oameni politici serioşi. — 2) Quid, în ce priveşte amnistia pe care Regele a promis-o în principiu ? — S'o acorde mai cu seamă pentru massa oamenilor terorizaţi; aceasta ar fi un câştig moral şi un succes personal pentru Rege. — 3) Take Ionescu, este el republican ? — Eu : Nu o cred. — 4) In ceeace priveşte călătoria Reginei ? — Este o greşeală politică. E un joc al Brătienilor pentru a putea împărţi cu Coroana responsabilitatea unui insucces diplomatic, în caz când ar fi un insucces.

— La biuroul interaliat (adică francez) orice marghilomanist nu poate obţine viza.

29 Aprilie. — Tensiune între guvern şi Francezi. Se

pare că Francezii au cerut poşta şi telegraful nostru şi că Regele a trebuit să se plângă la Paris Generalul Berthelot pleacă, iar generalul Graziani îl va înlocui. Toate acestea trebue controlate.

— Al. Kiriacescu ştie că se precipită marşul pe frontul unguresc şi că planul este de a atinge Tisa, Sâmbătă; astfel ca Duminecă să aibă loc o mare manifestaţie naţională. Elementul militar murmură de tăcerea indiferentă în care se desfăşură acţiunea din Transilvania. Apoi, armata va înainta în Banat, dacă trupele franceze nu se vor opune. Aceasta e oare corolarul pe care l-am notat eri?

— Dela B. Catargi aflu că Clemenceau a oprit demobilizarea franceză. Jurnalele franceze publicând că se pot începe preliminările cu Germania, chiar în absenţa Italiei, arată destul de bine că se poate aştepta din partea Romei la o abţinere absolută.

30 Aprilie. — D-na Waterman, corespondenta lui «Times», care s'a anunţat eri, foarte târziu, mi-a facut vizită la 4 ore. Două ceasuri de convorbire. Dânsa e uimită de impreciziunea, în toate lucrurile, dela noi. A scris jurnalului său că, dacă trimite puţin material,

aceasta nu însemnează că nu lucrează, dar că are trebuinţă de o muncă îndoită pentru a controla ştirile ce i se dau. Toată lumea urăşte şi atacă guvernul: atunci cum se menţine ? El nu face alegerile, pentru că ar fi probabil un dezastru. Ştie că declaraţiile ce i-a făcut Regele nu sunt exacte, dar că nu putea să le trimită decât aşa cum i s'a dat.—La dv. guvernează Regina; înţeleg succesul Său; e mai frumoasă ca niciodată; diferitele Sale portrete anterioare sunt cu mult inferioare celor de acum. Toată politica se resimte din faptul că Englitera, odată războiul sfârşit, n'a avut un plan de acţiune şi nu vrea să facă nimic pentru a asigura rezultatele. Oamenii politici foarte inferiori; Lloyd George a fost un motor; funcţia sa sfârşită, el nu mai valorează nimic; de altfel, chestiunile interioare sunt foarte grave şi-l absorb cu totul. — Aţi fost calomniat mult în străinătate, chiar în Italia, dar, când vine cineva aici, vede că totul e falş şi că aveţi mult prestigiu. — Bolşevismul este, după cum aţi spus, o formă de sentiment naţional şi-l înţeleg şi-l scuz. — Acestea sunt trăsăturile caracteristice ale conversaţiei noastre.

— Frontul nostru înaintează cu repeziciune în Ungaria şi pretutindeni am atins Tisa. Am capturat arme, prizonieri şi am prins o diviziune de Secui. Pierderile noastre sunt neînsemnate. Lucrul acesta n'are aerul de a fi prea greu şi probabil că Ungurii, garda roşie, nu pot ţine. Contactul cu Ceho-Slovacii a fost luat.

1 Mai. — Mişu Pherekyde a făcut eri o comunicare la Clubul liberal asupra politicei streine. Pentru prima oară vorbeşte la Club. El a anunţat marşul spre Budapesta ; şi a justificat astfel ofensiva luată : «Aliaţii trebuiau să ocupe toate teritoriile locuite de Români, însă, când am văzut că trimisul lor, generalul Smuts, trata cu Budapesta, am înţeles că era o chestiune de a sacrifica nu numai interesele noastre momentane, dar chiar interesele permanente ale viitorului» (Izbânda). E bine să aşteptăm în «Viitorul» darea de seamă oficială.

Flondor răspunde, printr'o foaie volantă împărţită din mână în mână, atacurilor lui M. Pherekyde. Răspunsul e foarte energic. Un document care va servi.

2 Mai. — Impresia este că Italienii vor căuta să se aranjeze sau, cel puţin, să câştige timp. Parlamentul a dat, ca să zic astfel, o iscălitură în alb lui Orlando.

Tonul presei franceze este optimist. — Prin B. Catargi am confirmarea excitării care domneşte contra lui Wilson la Paris; n'ar fi de mirare dacă s'ar întâmpla un atentat.

— Din sursă oficială, Bela Kuhn a făcut propuneri de pace pe baza recunoaşterii drepturilor noastre asupra teritoriilor ocupate de către noi, în schimbul neamestecului nostru în afacerile lor interioare. Consiliul se întruneşte astă seară pentru a aviza.

— Cenzura a împiedicat reproducerea memoriului lui Flondor. Dădusem în «Le Progrès» afacerea celor 6 vagoane speculate de cumnatul lui Nistor, dar n'a trecut nimic.

— Trupele noastre au atins Tisa şi la Nord au trecut-o pe o lungime de 100 km.

3 Mai. — Am petrecut ziua de azi la Putineiu pentru a mă prezenta înaintea comisiunii judeţene. Aşi fi voit să pot fixa imaginea acestei comisiuni.

E de neînchipuit că s'a dat pe mâna unei astfel de adunări fixarea preţurilor şi atribuţia definitivă a loturilor între ţărănime şi proprietarul expropriat.

In ceeace priveşte pe delegatul proprietarilor, am avut încă odată mai mult confirmarea lipsei de vlagă de care a dat dovadă marea proprietate la noi.

— Jurnalele confirmă propunerile de pace ale lui Bela Kuhn.

4 Mai. — Manifestaţia cerută de guvern s'a făcut. Cineva spunea de curând: «Bietul Emil Petrescu (primarul), e nepomenit ce caznă îşi dă de două zile pentru a organiza manifestaţia!»

— Generalul Berthelot şi o parte din Statul său major a fost înlocuiţi din însărcinările lor pe neaşteptate şi sosirea generalului Graziani a fost o surpriză. Se spune că Englezii şi Americanii au reproşat mai cu seamă lui Berthelot că a făcut prea multă politică internă.

— Din sursă oficială aflu că după ce va intra o divizie în Budapesta, se vor retrage toate unităţile de pe frontul ungar, pentru a întări armata dela Nistru, căreia

i se va da însărcinarea de a întreprinde o acţiune în spre Odessa şi Ukraina !

Nebunia aceasta ar putea foarte bine să fie impusă de Franţa în schimbul libertăţii de acţiune ce ne-a lăsat în Ungaria. Tot deodată ni se anunţă înaintarea în Banat. Slătineanu confirmă că ordinul s'a şi dat trupelor. In concordanţă cu acest proiect, mi se comunică că Italienii cari sunt în Dobrogea favorizează pe Bulgari şi-i excită contra Serbiei: aceasta ar fi acţiunea concertată, Italia-România, de care s'a vorbit.

5 Mai. — O notă ruşinoasă pe care guvernul a trimis-o presei. Motivul dat are o grozavă greutate !...

Şi eu credeam că tendinţa era ca regiunile ocupate să devină româneşti.

Toţi vor să meargă la Budapesta; Serbii cer deasemenea şi anunţă că, la nevoie, o vor face pe riscul lor. Şi Serbii şi Românii vor să pună mâna pe materialul rulant al Ungariei. Serbii pretind să redobândească 2000 locomotive şi 3000 vagoane, iar noi sperăm să luăm tot atât, dacă nu mai mult.

— Societatea Naţiunilor, tip Wilson, a fost votată în unanimitate la 29 Aprilie şi «le Temps» de eri reproduce textul.

— Vizita colonelului *Wells*, dela Crucea Roşie americană, care face mult bine şi care se ocupă de starea semănăturilor noastre pentru a organiza campania de aprovizionare. El preţueşte mult pe ţăranul român. Speră că Transilvănenii vor pune ordine în România : «sunt oameni serioşi». (Aşa dar vechiul Regat nu-i inspiră nici o încredere). — America va îndrepta de aci înainte toată activitatea sa asupra Americii de Sud ; va fi un mare câmp de expansiune. Astăzi, pentru a merge dela New-York la Rio de Janeiro, e mai simplu de a merge prin Englitera. De asemenea şi Românii trebue să se apropie de Englitera: America e prea departe de România. — Statele-Unite, ca toate ţările, au dificultăţi comerciale din cauza răului obicei al Englezilor de a nu trata decât cu moneda lor şi cu măsura lor «care e proastă», dar aceasta e un inconvenient uşor, când ştii că tot ce livrează ei, este de bună calitate.

6 Mai. — S'a anunţat cu mare sgomot trecerea Tisei

şi marşul nostru spre Budapesta, care trebuia ocupată. Am fost opriţi la Tisa de către aliaţi şi, se pare că trupele cari au trecut râul s'au retras. Guvernul Bela Kuhn a capitulat şi trupele franceze vor ocupa capitala.

— Orlando şi Sonnino au sosit azi la Paris şi după amiază sau mâine tratatul va fi înmânat Germanilor. Aşa dar, o transacţie sârbo-italiană devine posibilă. De observat că, cu toată teza contrarie, lansată de jurnale, nu s'a putut trece peste Italieni.

— Vladimir de *Hertza* îmi comunică mâhnirea sa; şi-a dat demisia. Regele a reţinut-o — zice dânsul — şi mâine se va decide soarta sa şi a comisiunei municipale instituită la Chişinău. Basarabia e dată pe mâna lui Inculeţ, căruia i se sacrifică totul, pentrucă organizează un partid afiliat liberalilor. Guvernul caută acolo restul de majorităţi, de care se teme că nu le va avea în Camere. Trio Inculeţ-Halipa-Ciugureanu este acela care a luat iniţiativa de a abroga pactul din Martie 1918: n'au fost, cu toţi banii cheltuiţi, nici 30 de deputaţi pentru a-l vota; tot acest trio aduce guvernului suprimarea zemstwourilor.

In schimb, a înlăturat pe cei mai buni prefecţi, înlocuindu-i prin creaturi, adeseori nişte pungaşi, de ale acestor domni. Fiindcă Episcopul Nicodim îi supără, — dânsul a luat măsuri contra preoţilor propagandişti ruşi şi mai cu seamă lacomi de câştig —, şi ei caută să-l răstoarne. E o zăpăceală grozavă în toată ţara! — Acest tablou confirmă toată reaua impresiune pe care d-na Waterman a adus-o din Basarabia.

7 Mai. — Remiterea tratatului de pace Germanilor. Jurnalele lor vorbeau deja de rechemarea plenipotenţiarilor — miniştri de Stat — cari pierdeau la Versailles timpul în a nu face nimic, aşteptând bunăvoinţa aliaţilor.

— Intâi Mai n'a trecut fără tumult la Paris ; 500—600 de agenţi răniţi ; un mort. Rosenthal îmi spune că armata n'a voit să intervie şi că pretutindeni barajele ţinute de trupă au cedat fără rezistenţă. — Nu mai e nici o îndoială: armata franceză e minată. Ceeace se petrece la noi, o dovedeşte: ofiţeri români loviţi de soldaţi francezi; acte de tâlhărie continue; la Constanţa şi Galaţi nu poţi să mai eşi după asfinţitul soarelui din cauza agresiunilor. Ceeace s'a petrecut la Odessa, e sem-

nificativ. Hertza afirmă că, dacă vreodată bolşevicii ar ataca acolo unde Francezii ocupă frontul, soldaţii ar ceda cu siguranţă.

Singurul act înţelept din partea guvernului ar fi să ceară plecarea trupelor franceze.

9 Mai.—Am darea de seamă a şedinţei de deschidere dela Versailles, în ziua de 7 Mai. Discursul lui Rantzau-Brockdorff e de un rar curaj. La crimele germane, săvârşite în timp de război, el opune moartea a sute de mii de Germani din cauza foamei după armistiţiu, prin mijlocul blocusului. Ei declară net că nimeni n'ar lua răspunderea unei păci care n'ar fi justificată înaintea universului.

10 Mai. — Zece Mai a fost celebrat după noul calendar. Un Te-Deum neanunţat dinainte ; o tribună meschină pentru Regină şi invitaţii săi oficiali ; o revistă restrânsă pe bulevard, drapele foarte puţine pe stradă: atâta tot!

Trecerea Prinţului Moştenitor în fruntea regimentului său a fost glacială ; această tăcere contrasta penibil cu aclamările făcute altor elemente. Prinţul Carol a dat d-nei Zizi Lambirno briliantele pe care le lăsase

Regina Elisabeta, pentru a fi date, la logodna sa, viitoarei Regine ! Un colier şi brăţări, formând un «sautoir», — mare şi frumos.

— *Stere*, a cărui arestare s'a anunţat adeseori, a fost închis.

— Depeşile anunţă că conferinţa ne-a recunoscut o frontieră comună cu Cehoslovacia şi alta cu Polonia. T'otul e de a şti dela cine sunt luate teritoriile de contact.

11 Mai. — Conferinţa a anunţat Germanilor că o păsuire de 15 zile le este acordată pentru a răspunde. Incă dela 9 Mai, contele Brockdorff-Rantzau trimite nota următoare : «Delegaţiunea germană terminând prima revizuire a tratatului, a recunoscut că, asupra punctelor decisive, baza stipulată a unei păci de drept a fost părăsită... şi că unele cereri din proiectul de tratat nu pot fi suportate de nici un popor».

13 Mai.—Nu mergem la Budapesta; e lucru ştiut. Barbu *Catargi*, din sursă franceză, îmi arată motivele. Noi ne-am opus la intrarea Cehoslovacilor; ei se opun la in-

trarea noastră şi aliaţii fac majoritate. Un bun început pentru prietenia atât de lăudată a noului Stat!... Se pare chiar că am schimbat câteva lovituri pe punctele de contact între armatele noastre.

Din aceiaşi sursă, Americanii, având cunoştinţă de negocierile noastre cu Franţa şi Englitera pentru petrol, d. Hoover, *Zeul alimentării, a scris direct Regelui că dacă aceste proecte s'ar pune în executare, aceasta ar însemna înfometarea imediată a României.* Scrisoarea a fost comunicată lui Poincaré, care a răspuns: «Mettre au dossier et gagner du temps».

— Cenzura a interzis tutulor jurnalelor, cari s'au ocupat de *Stere,* să vorbească despre misiunea lui în Transilvania şi că Regele l-a primit şi decorat în Martie-Aprilie 1918. Asupra acestei chestiuni, Slătineanu îmi spunea eri că a făcut acelaş drum cu Stere şi că a mijlocit o intrevedere cu Maniu.

15 Mai. — Eri, *Duca* a făcut un expozeu foarte amar asupra conferinţei: «Ţările cele mari fac aranjamente privind micile State, fără a le consulta, iar în îndemnizaţiile de război îşi opresc partea leului». El sfătueşte

de a se citi protestarea Portugaliei, pe care o aprobă în întregime. (Alfonso Costa a spus în plină conferinţă că aliaţii — cei mici —, cari s'au bătut în Franţa şi s'au ruinat, sunt cu mult mai rău trataţi ca neutrii cari s'au îmbogăţit şi n'au trimis în Franţa decât pe samsarii lor).

Această eşire a lui Duca ar fi preludiul unei acţiuni în Banat şi în acelaş timp se anunţă că 1-iul şi al 5-lea corp vor fi mobilizate.

Arestarea lui *Stere* dă loc la diferite explicaţiuni: 1) Elementul militar găseşte că zvonurile de amnistie au enervat disciplina; că dezertorii şi refractarii scapă din mână. Pentru a-i pune capăt, o hotărâre energică e cu atât mai necesară cu cât cei cari sunt arestaţi pentru complot nu pot fi judecaţi, Stere fiind aşa zicând absent. Cu chipul acesta, nimeni nu se va mai putea aresta (sursă O. Kiriacescu). — 2) Francezii înţeleg să înceteze, chiar pentru viitor, orice relaţiune cu Germania. Ei ştiu că Stere îngrijea, în teritoriul ocupat, de afacerile lui Stirbey şi Brătianu (?).

17 Mai — Fricţiuni între Francezi şi guvernul nostru.

La Belgrad, s'a format pe lângă comandamentul francez un fel de comitet alb unguresc. Două trenuri, unul cu civili, celălalt plin cu soldaţi şi ofiţeri, au fost expediate în regiunile ocupate de noi, pentru a încerca să pătrundă până la Budapesta. Am oprit aceste trenuri. Intervenţiunea lui de Saint-Aulaire, care invoacă ca argument tocmai faptul că autorităţile franceze au garantat acestor Unguri trecerea liberă. Refuzul lui Pherekyde care, într'o lungă scrisoare, foarte bine redactată, răspunde că România e în război cu Ungaria; aşa dar aliaţii României sunt de asemenea. Intervenţia franceză e în cazul acesta de nepriceput.

Dealtminteri, la Budapesta, o mie de Români sunt reţinuţi ca ostatici, aşa că pe drept aceşti Unguri rămân în mâinile noastre.

— *Cazacu* care a venit să-mi vorbească de Stere şi să-mi zugrăvească desorganizarea Basarabiei, mi-a spus privitor la Francezi că armata lor a «reabilitat» pe a noastră. Ceeace făceau ai noştri în materie de rechiziţie şi abuz, nu e nimic în comparaţie cu ceeace fac Francezii.

«Monitorul Oficial», în partea sa neoficială, anunţă anularea căsătoriei prinţului Carol. Ca act de stare civilă a familiei regale, e foarte democratic, dacă nu foarte edificator.

18 Mai. — Cu tot timpul ameninţător — ploaie dela 3 la 4 ore —, o lume nebună la curse. C. Patzuris făcuse o propagandă grozavă pentru a provoca un scandal în contra culorilor mele : totul s'a prăbuşit în aclamările publicului la primul succes al culorilor. Am trimis programul, sub formă de comunicare-invitaţie, Curţii. Generalul Râmniceanu a răspuns, cu curtenie, că Majestăţile Lor nu pot veni.

19 Mai. — D-l Nastasievici, însărcinat de afaceri al Regelui Serbilor, Croaţilor şi Slovenilor, îmi istoriseşte că dânsul a tratat mult timp cu d. Al. Constantinescu pentru petrol şi benzină, în supraabondenţă la noi; s'a cerut plata în franci cek Paris : acordat ; s'a cerut apoi compensaţiuni, porumb şi fier : acordat de asemenea. In urmă s'au făcut atâtea dificultăţi, încât Americanii au avut timp să transporte ei petrol în bidoane frumoase, pe cari le-au predat cu 63 cent. în loc de 90 cent.,

preţul românesc. Iar noi nu ştim ce să facem cu petrolul nostru..

— *Tzigara* pretinde a şti că *Regina a chemat Sâmbătă pe Anghelescu* şi i-a spus : «Ceeace se petrece, trebue să înceteze; voiţi să vă răzbunaţi pe Marghiloman, care v'a dat în judecată, însă cine vă spune că lucrul acesta nu i-a fost impus ? Pe când ceeace se face azi, este pe contul nostru. Regele nu poate lua iniţiativa, dar o doreşte ; D-voastră trebue să o cereţi».

Care va fi rezultatul ?

20 Mai. — In «Izbânda» un interview al lui Brătianu din «le Journal». Dânsul se plânge cu amărăciune : România n'a fost învitată la comisiunea îndemnizărilor, pe când Belgia şi Serbia figurau; în Banat, se iau hotărâri în contra noastră, etc. Pe scurt, rechizitoriu, ca şi discursul lui Duca dela Club, de Miercurea trecută. Aşa dar merge rău.

Nu se vorbeşte decât de retragerea lui Brătianu. «Izbânda» a avut o ediţie specială pentru a anunţa; or ştirile importante ce le are sau dela guvern sau dela legaţiunea Franţei. Cum guvernul a aplicat cenzura.

rămâne că aceste ştiri au fost furnizate de legaţie. Singur titlul, care a fost lăsat să treacă, este: «D. Brătianu nu semnează pacea».

21 Mai. — Demisia guvernului e aproape sigură. Ştirea a adus-o Danielopol, venit ca curier. El a avut o lungă conferinţă cu V. Brătianu şi Stelian. Jurnalele vorbesc pe faţă. «Viitorul» ia chiar poziţie în contra lui Take Ionescu. Publicul, cu toate avizele Cantacuziniştilor, cari se şi cred la putere, nu vorbeşte decât de un guvern militar şi de transiţie. Dar totul ne înăbuşe şi e mare excitare contra Francezilor.

Acum se caută a se încuraja amiralul Koltceak care vrea să i se recunoască guvernul său, dar care nu consimte la nici-o deslipire de teritoriu din vechea Rusie, afară de Polonia. Aşa dar Basarabia pe tapet. Din cauza temerii de Germani, Francezii au luat-o înainte în acest sens şi «Le Temps» sugerează ideia de a pune «aceste populaţiuni alogene» sub controlul Societăţii Naţiunilor, până la deciziunea definitivă. — Apoi

s'a aflat că Consiliul celor Cinci nu e dispus să admită alipirea la România a Dobrogei meridionale!

Situaţia actuală deci este aceasta: ameninţare în Basarabia; aproape certitudine de a pierde Cadrilaterul; pierderea Torontalului şi o parte din Timiş; părăsirea văiei Tisei şi de sigur şi Maramureşul, dat Slovacilor. Din contră, ni se spune că partea de Nord a Bucovinei, deşi ruteană, ni se lasă!

In oraş, cu toate acestea, puţină frământare. Lumii îi-e frică! Fiul lui Arie trebuia să ţină o conferinţă Vineri; de teama unei mobilizări individuale, a revenit; fostul primar din Câmpina a voit să se înscrie la noi: îndată, o comisie de anchetă; Hinna este citat înaintea Consiliului superior al magistraturii. Astfel, fiecăruia i-e teamă să se afişeze.

Din Paris se scrie pe toate tonurile că stăm rău, foarte rău. Take Ionescu e socotit că va lua sigur succesiunea.

22 Mai. — Lovitură de teatru. — Regele, Regina, Prinţul Carol trebuiau să plece azi dimineaţă în Ardeal într'o călătorie triumfală, însoţiţi de patru miniştri.

Deodată soseşte ştirea că Prinţul Carol nu mai pleacă şi că mâine se îmbarcă, în misiune, pentru Japonia. Din sursă sigură se află: Prinţul a refuzat totdeauna de-a face voiajul acesta; el refuză să figureze ca moştenitor: «el a mai făcut acest gest ca soldat». Exasperat, a eşit călare, s'a lăsat să cadă de pe cal şi, fiind ridicat, a fost pus în pat. Eri, la cinci ore, după insistenţa Reginei, a primit ordin să plece în Japonia. Prinţul şi-a tras atunci imediat un glonţ în coapsă, astfel încât e în imposibilitate să se deplaseze. Dânsul vrea să arate familiei sale că înţelege să-şi păstreze libertatea sa, convins că nu va domni.

2 Iunie. — Am fost la Buzău trei zile. Sâmbătă, întorcându-mă, Catargi îmi spune, după informatorul său, că Bender a fost luat de Ucranieni şi că Francezii ar fi pierdut mulţi oameni, dar că Românii ar fi reluat oraşul, şi (Butculescu) acum bombardăm noi Tiraspol. Generalul Popovici dirijează personal operaţiunea, însă a făcut un raport cerând să fie îndepărtaţi Francezii. Văitoianu a spus, la rândul său, ginerelui lui că nu doreşte altceva decât ca Francezii să plece, căci altfel vor sfârşi prin a bolşeviza armata noastră. E sigur că

mulţi ofiţeri francezi anunţă plecarea lor pentru... o destinaţie necunoscută. — Raporturile noastre respective sunt penibile. Se pare că Clemenceau a protestat personal contra ocupaţiei Aradului şi că ne-am acoperit aducând ca argument o depeşă a lui Franchet d'Esperay. — Jurnalele oficioase sunt pline de mustrări, — chiar de ameninţări, — la adresa aliaţilor şi în special a Francezilor. S'au organizat trei manifestaţiuni pentru Banat; foarte palide pentru o cauză aşa de mare; deci publicul e impasibil. Violenţe de cuvinte, inutile, Cea dintâi era organizată de primărie, la Teatrul Naţional. Se vede că s'au ridicat glasuri de mustrări, căci a doua s'a pus pe socoteala studenţilor şi a treia, eri, pe a Ardelenilor. Se vede limpede că totul e cusut cu aţă albă şi înjghebat cu stângăcie.

Ştirile din Paris sunt de asemenea cât se poate de rele; iar cercurile guvernamentale afirmă că tot echipamentul şi armamentul, care ne era destinat a fost predat Serbilor !

— Guvernul s'a întors azi dimineaţă din Ardeal.

Curtea soseşte mâine. Populaţiunea a făcut o manifestaţie caldă şi mişcătoare. In cercurile politice însă nu s'a făcut decât politică. — Ardelenii caută să-şi păstreze autonomia lor. Guvernul vrea să bruscheze unificarea. Tensiune reală.

— Se află din buletinul Marelui Cartier că noi operăm în Galiţia şi ni se dă chiar textul proclamaţiei generalului Zadic. Dar, cu cine ne batem şi pentru ce ne batem? — nimeni nu ştie. O întrebare pusă asupra acestui subiect, a fost suprimată în «Le Progrès».— Nu mai înţelegi nimic. Ne comparăm noi cu Germania care nu se temea să se războiască cu lumea întreagă?

12 Iunie. — *(Buzău).* — Căsătoria mea cu Marie. Căsătorie civilă la Fundeni; ceremonie religioasă în vila dela Buzău. Intâia zi de soare, timp minunat, după seria interminabilă de ploi şi frig.

— Nimic de notat. Toată săptămâna s'a petrecut în scrâşniri din dinţi contra Aliaţilor, a Francezilor în particular, şi în ştiri contradictorii. In câmpul liberal,

se trece dela disperare la cele mai reconfortante speranţe. In provincie nu se ştie nimic şi lumea trăeşte ca într'un deşert.

15 Iunie. — M'am întors eri seară. Eri a fost Consiliu de miniştri la Cotroceni; a luat parte şi Victor Antonescu. El a expus situaţia la Paris: totul e aranjat şi hotărât contra noastră. Amestecul marilor State pentru protecţia minorităţilor, o adevărată abolire a suveranităţii naţionale, a fost primită de Serbia şi Polonia. Regele a spus miniştrilor : «Am moştenit o ţară mică, dar independentă ; azi se face România Mare, dar o Românie vasală, şi mă întreb dacă locul meu mai este pe acest tron». — Consiliul, anticipând dorinţele lui Brătianu, a hotărît «să-l roage a se întoarce în ţară» pentru a se sfătui. E aşa dar chestiune de plecare imediată. De altă parte, trecând de partea lui Orlando, speră că acesta va rupe, în acelaş timp cu el, cu conferinţa.

După tonul depeşilor din Paris, se pare că cei de acolo ar vrea să ne ia repede.

16 Iunie. — Eri dimineaţă a sosit un mesaj dela

Clemenceau, al cărui text şi stil a trebuit să impresioneze pe aceia cari s'au constituit în «funcţiune», de Franţa. Frontierele noastre au fost *decretate!* Trebue să retragem trupele !

Prin *Kiriacescu* aflu că în ajun, Franchet d'Esperay şi Presan s'au întâlnit la Giurgiu pentru a discuta asupra detaliilor ocupării Budapestei, iar în depeşa sa Clemenceau tratează cu Bela Kuhn!.. Acesta e rezultatul grevelor din Paris: strada făcând politica Franţei!

— Am întrunit consiliul consultativ. In linii generale s'a căzut de acord că politica de sprijinit ar fi aceea care ne-ar da siguranţa tuturor frontierelor noastre, fie că am renunţa la Torontal şi la ceeace am voi să luăm încă din Banat. In alţi termeni, să ne separăm de Italia. Graţie acestui mijloc, dacă ni se oferă şi alte concesiuni, să nu ezităm.

In chestiunea agrară : un document din care să se vadă în ce spirit s'a făcut reforma agrară.

18 Iunie. — Plenipotenţiarii germani trebuiau să plece la Weimar pentru a conferi cu guvernul în termen de cinci zile, după remiterea răspunsului Antantei.

Populaţia din Versailles i-a atacat în drumul la gară, atacându-le şi trenul. Mai mulţi răniţi, între cari şi d-rul Melchior !

21 Iunie. — Se anunţă retragerea lui Scheidemann : la Weimar, întreg guvernul a fost pentru respingerea tratatului, afară de Noske (războiul) şi Erzberger ; de aci, demisia cabinetului. Orlando s'a retras de asemenea, în urma unui vot al Camerei care a respins Constituţiunea în comitet secret.

Iată două şanse ale jocului lui Brătianu care cad, căci politica sa începe să se desineze. Cu tot Consiliul de miniştri, cu toată anunţarea plecării, Brătianu părea că se bizue pe refuzul Germaniei de a iscăli, precum şi pe ruperea relaţiilor Italiei : aceste două demisiuni menţionate, par a anunţa mai de grabă soluţiuni pacinice.

Se ştie — şi Coandă a repetat-o sorei mele, Elena, care ne scrie — că Brătianu e la cuţite cu Clemenceau şi că Clemenceau pune înainte pe Take Ionescu cu care «e sigur că se va putea înţelege». Coandă adaogă că aservirea economică, la care e vorba să ne supună, nu poate fi primită de nimeni. Un punct e sigur şi anume

că Brătianu este astăzi un obstacol pentru concesiuni, în caz când s'ar face concesiuni.

Chestiunea Basarabiei de asemenea se încurcă destul de mult. La Statul Major (prin T. Vas.) se ştie deja că Aliaţii recunosc lui Kolceak că partea de sud-este pământ rusesc! De altfel Francezii spun pe faţă aici că nu sunt Români în sudul Basarabiei! «Le Temps» publică protocoalele schimbate între Aliaţi şi Kolceak; ele sunt extrem de grave. Aliaţii reclamă dreptul pentru conferinţă de a regula soarta părţilor române din Basarabia, iar amiralul răspunde: «Ratificarea acordurilor de către Constituantă trebue, evident să fie aplicată la chestiunea Basarabiei». Această chestiune a luat naştere pe la sfârşitul lui Mai (v. note 21 M.), şi, din partea guvernului nu văd nici o reacţiune. Singură presa mea a dat şi continuă să dea alarma.

— *Regina* a vorbit eri cu *Mitilineu*, care a întrebat-o, cum s'a făcut că până acum perechea regală n'a fost încă în Basarabia? «Am fost totdeauna împiedicaţi». Regina propusese să meargă singură, luând ca motiv operile de caritate: «şi atunci am întâmpinat o-

punere». Pe semne tot Francezii. — După serbările Unirei, Regele Şi-a anunţat vizita Sa; apoi imediat a fost amânată ; de atunci peste putinţă de a fixa o dată. Deci, şi în vremea mea şi astăzi există o opoziţie foarte puternică, care n'a părăsit ideia că nu trebuie întru nimic să se amputeze Rusia. — Tot capitalismul francez!

— Este sigur că felul de a lucra al lui Brătianu în chestiunea evreiască, ne-a grămădit toate forţele lor în spate. *Regina* o spune şi o cred, atât numai că Dânsa nu atribue procedeelor liberale responsabilitatea acestei stări. «Clemenceau e câştigat de ei; — o ştiu de mult timp, în privinţa lor, Clemenceau mi-a scris pentru prima dată — însă Wilson, adaogă Regina, e şi mai câştigat». — La un dejun, Regina, ca balon de încercare, s'a ridicat contra Evreilor. «Wilson s'a făcut galben» a spus M. S. lui Mitilineu.

Chestiunea prinţului Carol supără grozav pe Regina. El a declarat lămurit că nu vrea să domnească şi că e hotărât să ia în căsătorie pe Zizi Lambrino. La congresul medicilor, de acum trei zile, a declarat că nu asista în calitate de Prinţ moştenitor. Regina se

gândeşte la anularea legatului Regelui Carol, pentru a-i tăia orice mijloc de subsistenţă. In presă se vorbeşte despre plecarea lui. Deocamdată, Prinţesa Ileana e trimisă în Elveţia cu familia Stirbey, care părăseşte ţara.

23 Iunie. — Un guvern Bauer (sub-ministru al alimentării cu Max de Baden) a fost format la Weimar. Constituanta a votat pentru pace şi, cum o amânare de 48 ore n'a fost acordată, d-rul de Hamel, rămas la Versailles, a primit ordin să semneze pacea. Conferinţa va cere şi alte iscălituri, decât aceea a lui Hamel, însă lucrul e ca şi făcut. Probabil că Joi sau Vineri se va sfârşi. Insă Bauer, în scrisoarea sa, a declarat că Germania nu acceptă articolele care o declară responsabilă de război şi care o obligă să predea pe autori.

24 Iulie. — Căpitanul d'Ercole din U. S. A. a venit să mă vază cu d-nul Mac Nolly, jurnalist. Se pare că toţi Americanii sunt furioşi contra lui Wilson, pe care Clemenceau îl întoarce cum îi place şi că Societatea Naţiunilor este pretutindeni numită Societatea Viselor.

— La întrunirea săptămânala dela Club, am pronunţat elogiul lui Carp, care a murit Duminică seara, şi am

fixat programul de politică streină. Trebue să ne oprim la o politică şi să nu ne dirijăm după evenimente; să căutărim care este sacrificiul teritorial cel mai puţin greu; să ne silim să ne creiăm astfel prieteni şi să desarmăm conferinţa, atât de rău dispusă contra noastră din pricina purtării noastre. Insă asupra controlului politic sau economic (art. 5 din tratatul cu Austria), nici o concesiune posibilă; să se trateze cu aliaţii, să se cunoască avantajele materiale ce voesc a dobândi la noi; să li se acorde lucruri definite, limitate, discutate, dacă e posibil, dar să nu se accepte nimic în alb, după cum ni se propune.

ART. 5. — Presa liberală duce, cu drept cuvânt, o vie campanie contra acestui art. 5 din tratat şi eu o susţiu în jurnalele mele. Atitudinea noastră a făcut presie, cu atât mai mult că conservatorii takişti, fără a îndrăzni să propovăduiască supunerea, nu visează altceva decât a acorda tot, numai să ajungă la putere.

25 Iunie. — *Col. H. W. Anderson*, care reprezintă Crucea-Roşie americană şi care a făcut foarte mult bine în Moldova; care plecase cu misiunile străine la semnarea preliminărilor Averescu şi care s'a reîntors,

acum şase săptămâni — foarte asiduu pe lângă Regina şi în concurenţă de prioritate cu col. Ament, — a venit să mă vază cu aghiotantul său căp. Baxchelor, Se pare că, la întoarcerea lui, i s'a recomandat să mă evite. Am avut o convorbire foarte cordială de 5 sferturi de oră. Se interesează mult de ţară, însă opera de asistenţă ar trebui să înceteze, căci populaţia se obişnueşte să nu facă nimic pentru a mânca. Starea sanitară îl preocupă mult şi ar trebui ca toată atenţiunea să fie concentrată mai mult asupra acestui punct decât numai asupra diferitelor combinaţiuni economice.

— *Take Ionescu,* pentru a-şi prepara intrarea sa, s'a oprit eri la Sinaia şi a anunţat prin jurnale că va sosi la amiază. S'a întâmplat însă că trenul a sosit dimineaţa şi astfel recepţiunea a fost redusă la doï sau trei Căpităneni. In loc de manifest, acest farsor a răspândit un interview în care declară că este un om nou, căci dânsul e hotărît a fi intransigent în chestiunile de moralitate publică. *Dar atunci e curată sinucidere!...*

—*Generalul Averescu* abia a putut, după două zile de aşteptare, să publice în «Indreptarea» articolul său

«Viribus unitis» şi iscălit, în care preconizează unirea tutulor fără nici o excludere. Ionaş Grădişteanu îi replică, fără îndoială, trimiţând la «Epoca» şi «România» o scrisoare prin care demisionează dela «Elisabeta», pentru că «a colabora cu mine, chiar la o operă de caritate, este o imposibilitate morală». Bietul «moşulică» !

26 Iunie. — Azi dimineaţă, la 8 ore, mergând la hipodrom spre a vedea caii, am găsit acolo pe *Regina* călare ; se pare că mai venise de vre-o două ori. M. Sa s'a apropiat de mine şi văzând pe Marie, i-a întins mâna ; am vorbit ca şi în trecut, apoi a revenit pentru a vedea caii cari erau în întârziere. Vizibile sforţări pentru a fi cordială. După amiază am fost să ne înscriem la Cotroceni. — Inainte Regina certase pe toţi pentru că, printr'o invitare tardivă, n'am fost la deschiderea Căminului invalizilor. — Regina caută să uite atitudinea Sa faţă de mine. Nu ne vorbisem din Septembre 1918.

D-rul *Blumenfeld*, în serviciul liberalilor acum, al lui Mârzescu în particular, a venit azi să mă vadă, în rea-

litate să sondeze ceva. *Mârzescu* ar fi făcut elogiul înţelepciunei mele şi ar fi proclamat necesitatea de a respecta singura organizaţiune reală în afară de cea liberală. Consiliu de Coroană sau consultaţiune individuală? Va fi ceeace va sfătui Brătianu. Dacă ceilalţi refuză să vie la Consiliu, eu voiu primi? E sigur că dacă ceilalţi nu vor să se întâlnească cu mine (scrisoarea lui Averescu (v. 25 Iunie) nu era cunoscută de Mârzescu), va trebui, se înţelege, să se recurgă la consultaţiuni individuale. Mârzescu ar voi mai cu seamă să ştie dacă mă închin înaintea tutelei economice a aliaţilor, pentru a vedea apoi până unde Brătianu poate împinge rezistenţa.

Nu acord acestor misiuni decât valoarea unui simptom, însă e clar că Brătianu nu vrea să lase puterea din mână şi că dânsul caută aliaţi. S'a şi spus chiar că Brătianu n'ar concepe un guvern naţional decât sub preşedinţia sa.

— Presa franceză deplânge căderea lui Orlando şi aruncă asupra lui Wilson toată răspunderea. *Nitti* e acuzat de filogermanism; e apărătorul lui Giolitti. «L'Echo de Paris» acuză şi pe prinţul Livio Borghese,

ministru la Belgrad, că se află la Budapesta, unde organizează armata lui Bela Kuhn şi-i furnizează arme şi proviziuni, plecate din regiuni ocupate de trupele italiene. Asupra acestui lucru am fost informat acum câteva zile de la Statul Major, că numeroase avioane italiene au acoperit Ungaria cu proclamaţiuni amicale din partea Italienilor. Alţii văd deja reformându-se un bloc anti-slav: italo-austro-ungaro-german, care va atrage probabil România. Oare Clemenceau să fi întors pe Wilson sau Wilson manevrează de aşa fel ca mai târziu să poată face pacea sa cu grupul germanic? E ceva cam complicat pentru Wilson, pe care Americanii sunt gata să-l debarce.

27 Iunie. — *Ciugureanu* are îndrăzneala să trimită o depeşă, cerând să nu se mai însereze nimic privitor la Basarabia şi guvernul Kolceak, pentru că lucrul acesta neliniştеşte populaţia. Pentru acest domn ghiftuit, sunt ştiri necontrolate! Deocamdată, «l'Humanité» ne înfăţişează ca persecutori ai Basarabiei şi numitul Ţiganco — separatist — ne acuză de abuzuri foarte mari.

28 Iunie. — Primele gesturi, interviewurile şi declaraţiile lui *Take Ionescu* sună a fals şi nu provoacă de cât un surâs ironic. Am citit două specimene reuşite de ipertrofie personală şi de declaraţiuni goale.

— Generalul *Averescu* va vedea pe Rege azi după amiază. Mi-a trimis în grabă pe *Duiliu Zamfirescu*. Inainte de a încerca o grupare de opoziţiune, vrea să facă oarecari sondaje — cum e de rigoare. Duiliu declară că n'are nici o misiune. Suntem de acord : necesitate de concesiuni teritoriale pentru a-şi face amici, însă imposibilitate de a accepta în alb aservirea economică şi politică. Că vrea sau nu să colaboreze cu mine şi cu partidul meu : aceasta îmi este egal ; forţa mea este prea reală pentru ca să poată fi lăsată de-oparte : iată ce voiam să-i spun. Când s'a vorbit de sentimentele antidinastice atribuite lui Take Ionescu şi lui Averescu, el spune : «Nu suntem departe de momentul când, în jurnalele noastre, veţi putea vedea subtitlul «jurnal republican». Foarte montat contra Reginei, deşi recunoscută de ei ca foarte inteligentă !

8 Iulie. — Săptămână searbădă. Se fac combinaţiuni asupra reîntoarcerii atât de mult anunţată şi amânată a lui Brătianu. Va iscăli ori nu va iscăli dânsul la Paris ?

Fiindcă în public Iliescu, întors de acolo — sau un alt liberal—a lansat ştirea că Brătianu ar trebui să caute un sprijin din parte-mi, gazetele takiste au pornit deodată atacurile contra mea. «Indreptarea» a urmat şi ea atacul, însă Averescu mi-a trimis răspuns că aceasta s'a întâmplat fără avizul lui şi că pe viitor, nu se va mai întâmpla. Astăzi jurnalele continuă — afară de «Indreptarea» ; — în schimb «Viitorul» a încetat orice campanie !

— Am văzut pe *Rege* la curse, Duminică. Brătia nu trebuia să sosească seara. Hotărît, Take e deochiat; atitudinile sale republicane sunt cunoscute Regelui. Regele îmi semnalează noile fotografii ale lui Take «făuritorul României Mari». «Este o necuviinţă», spune Regele. Cred şi eu !

Regele crede că Averescu a eşit foarte satisfăcut dela audienţă... Dorinţă manifestă din partea Regelui de

a spune ceva, de a se apropia... însă grija de a nu spune prea mult.—Amiciţia cu Ungaria, un articol de credinţă; dar să se lepede de guvernul comunist, fără ca totuşi să cază în reacţiunea guvernului din Szegedin. — Imoralitatea generală îl înmărmureşte...

Pe când stăteam de vorbă singuri în pavilion, H. Catargi se iveşte şi spune: «Majestatea Voastră nu s'a preumblat încă». Făcea garda pentru Brătianu? Era un semn convenit? M'am retras imediat.

— Un moment după aceea, *Eduard Ghica*, care primea un raport dela un agent, îmi spune: «Ştiri rele din Bulgaria. Bulgarii concentrează la graniţa Cadrilaterului cu protecţiunea făţişă a Italienilor». Din Sofia s'a şi primit ştirea că miniştrii şi presa proclamă mereu că Bulgaria n'are decât un singur prieten adevărat: Italia. — E încercuirea Serbiei urmărită de Italia.

— Brătianu a sosit cu automobilul Duminică. Oamenii «bine informaţi» anunţau demisiunea sa imediată. E o prostie pe care nu o va face. El n'a spus nimic miniştrilor săi şi le-a făcut un simplu expozeu al nego-

cierilor. Se aşteaptă, se zice, Maniu şi Nistor, cari trebuie să sosească mâine.

— *Teodor Mihali,* sosit tot Duminică, a stat azi dim. 2 ceasuri la mine: Nemulţumit de ce se petrece în Ardeal. Contagiunea corupţiunii i-a atins. Maniu e un om cinstit, însă — i-a declarat procurorul general — tot anturajul său se află în cazul de a fi îndată arestat. Poporul vrea pace. Maniu poate proclama rezistenţa până la capăt pentru Banat, dar acesta nu e sentimentul ţării. Trebue cedat Torontalul şi să sfârşim. Va spune-o Regelui. Oamenii dela Sibiu s'au ameţit de mărirea lor şi au pierdut capul. Ei merg până a denunţa pe Mihali de filomaghiarism, pentru că a căutat la Sătmar un teren de conciliare cu Ungurii. El posedă documentul original prin care Ungurii *cer* uniunea personală cu Regele României.

9 Iulie. — Toată presa franceză se ocupă de plecarea lui Brătianu şi-i dă importanţă, afară de Gauvain (Débats), de mult timp puţin amical. Tonul general e binevoitor pentru noi. «Le Temps» publică în întregime plângerile României. Brătianu a acordat jurnalului

«Secolo» din Milano un interview destul de curios: «*Nu uitaţi că aşi fi putut rămânea neutru, fără a compromite realizarea aspiraţiunilor României ! In schimbul unei neutralităţi binevoitoare, Rusia se angajase de a recunoaşte Românilor dreptul de a-şi anexa teritoriile locuite de dânşii şi de a aduce astfel pe aliaţi să adere la acest angajament*». *Aşa dar, neutralitatea susţinută de mine, nu era, după mărturisirea lui Brătianu, un obstacol la constituirea României Mari !*

10 Iulie. — Imediat «Viitorul» reia poziţie contra mea: a continua de a susţine că neutralitatea ar fi fost calea de urmat, este a continua politica de colaborare cu Mackensen; deci, imposibilitate morală de a lucra împreună; etc. — Cântec cunoscut ! Şi asta, două zile după interviewul lui Brătianu dat ziarului *Secolo !*

— *Blumenfeld* îmi confirmă proectul dorit al unui guvern Maniu-liberal, colorat cu câţiva conservatori convertiţi, à la Olănescu, pentru rezistenţă. Trebue adăogat că Regele şi-a rezervat părerea sa şi că H. Catargi a săpat cu putere pe Brătianu eri seara : «A ajuns până aici !» a exclamat dânsul făcând gestul corespunzător.

De altă parte, motivul satisfacţiunii arătat de Averescu (de care îmi vorbise Regele Duminică) este că Regele i-ar fi promis că alegerile nu se vor face cu guvernul actual ! (Guvern Maniu cu Mârzescu ? Frumoasă firmă...)

— *Mihali* prânzeşte la mine cu Arion. Nu crede în posibilităţile unei apropieri. Maniu a vorbit cu M. Cantacuzino şi se pare că rezultatul e negativ ; se înţelege dela sine că se fereşte de orice contact cu ai mei. «Liberalii vă urăsc, însă amicii lui Averescu sunt şi mai urâţi ; la takişti, Averescu nu e iubit, însă pe d-voastră vă detestă şi mai mult».

Mihaly e convins că trebuie să cedăm Torontalul ; soldaţii sunt sătui şi nu mai aşteaptă decât până la toamnă. El a vizitat mai multe cazărmi şi cunoaşte spiritul soldaţilor. In spiritul celor din Transilvania e bolşevism. La Sighet un regiment întreg a părăsit cazarma, a lăsat acolo ofiţerii şi nu s'au reîntors decât după câteva zile. Aceiaşi notă de neîncredere faţă de miniştrii din Ardeal. Brătianu îi ţine prin... stomac.

12 Iulie. — Maniu a vorbit presei ; el cere un guvern naţional, sub preşidenţia unui om politic din regat ; însă, în prima pagină «Viitorul» zeflemiseşte pe aceia cari cer un guvern naţional, «supapă de politiciani fără busolă» ! Maniu a susţinut teza sa, la Consiliul ţinut eri la Cotroceni sub preşedinţia Regelui. După spusele lui O. Kiriacescu, Regele părea că aprobă.

Criza (?) se desemnează limpede : Brătianu vorbeşte de rezistenţă la încălcările conferinţei, însă nu vrea să împartă puterea ; caută să câştige timp, convins că situaţia se va ameliora prin căderea pe care o întrevede a lui Clemenceau. Maniu, şi se zice şi Nistor, caută în mod sincer a baza această rezistenţă pe un guvern al tutulor. Cine sunt acei «toţi», în sprijinul lor ? Dumnezeu singur ştie, căci se pare că Ardelenii au totdeauna în buzunarul lor două sisteme. Nimic nu va fi pus la cale înainte de Joi 14 Iulie ; apoi instalarea unei Curţi de Apel la Cernăuţi; apoi... «răbdare», cuvântul de ordine al lui Brătianu.

13 Iulie. — Camera germană a ratificat pacea. Se anunţă că blocusul este ridicat.

— M. Cantacuzino, cu toate desminţirile repetate ale ziarelor amice, a plecat azi dimineaţă în Elveţia şi Paris. Foarte uşor când e vorba să iei o hotărâre serioasă.

— Am avut eri o lungă conferinţă cu d. *Leo Wolfson*, din New-York, corespondent special al lui «Jewish Press Bureau» din New-York. E un fost Român care vorbeşte încă curent limba. Chestiunea evreiască şi incorectitudinea liberalilor în această chestiune ne-a atras tutela politică. El povesteşte că Brătianu s'a dus să vadă pe col. House, căruia i-a spus triumfător : «Am rezolvat chestiunea prin decretul meu No. 3». — House i-a răspuns liniştit: «E a treia oară de când îmi anunţaţi acelaş lucru, d-le Brătianu !» — După Wolfson, Wilson nu se va abate dela hotărîrea lui.

14 Iulie. — Obosit de a auzi vecinic repetându-se aceleaşi insinuaţiuni asupra refuzului meu de a participa la guvern în 1916, trimit jurnalelor noastre un comunicat.

Take Ionescu, care s'a mărginit să predice supunerea la tot ce ar hotărî conferinţa, dă în «Dimineaţa»

o notă: negocieri, politică amicală cu Antanta, acţiune diplomatică înţeleaptă şi de acord cu toţi aliaţii mici, pentru a obţine ameliorări... Dânsul se va mărgini să ameninţe cu «o energică acţiune de protestare», în caz când guvernul ar voi să prezideze... alegerile.

18 Iulie. — Neant politic. Brătianu se face bolnav şi jumătate dintre miniştrii au plecat la Cernăuţi să instaleze Curtea de Apel din nou creată. Takiştii, pentru a face o diversiune, mă înjură, însă nici o vorbă despre politica străină. Take se căzneşte să spună că dânsul va vorbi atunci când va vorbi guvernul.

După informaţiuni, culese din anturajul miniştrilor, Franţa, sub presiunea lui Foch, vrea să reducă pe Bela Kuhn, pacea cu Austria neputând să se facă fără ordinea în Ungaria. Acest mandat ar fi dat României; însă Brătianu n'ar primi decât după ce s'ar consfinţi prin scris concesiunile cerute.

Al doilea motiv al său: Brătianu aşteaptă retragerea lui Clemenceau, iminentă (?) după ratificarea tratatului de către Camere. Deci, tactică: a aştepta cu răbdare.

Take Ionescu îşi arată de asemenea jocul său : a manifesta supunere către Aliaţi, pentru a-i aduce să ceară retragerea lui Brătianu ; deci atunci o «cartă forţată !». Amicii lui, cu Pavlică Brătăşanu în cap, insultă pe Rege. «Om nou» după cum s'a intitulat, Take Ionescu e mai ruginit decât oricare altul în vechile lui rătăciri.

— Interviewul meu, acordat lui Wolfson, a avut un mare răsunet. «Izbânda», care l-a publicat, nu se mai găseşte.

Pacea cu Austria trebuia să se iscălească mâine. E amânată însă şi de data asta.

20 Iulie. — Eri a avut loc înmormântarea solemnă a generalului Grigorescu. Regele n'a apărut. Destul de meschină şi rău organizată. Armata, în mod sincer, a luat doliu. — Seara, cinema urmat de dans, la Palatul Regal, până după miezul nopţii. Regele şi Regina au luat parte. Şi, cum din stradă se vedea cum se învârtesc perechile de dansatori, lucrul acesta a impresionat. Conversaţia zilei ; comentarii supărătoare.

— Fiindcă eri a fost grevă generală, gazetele de dimineaţă n'au apărut, afară de «Izbânda», care publică ştirea că lupta a început deodată pe tot frontul ungar. Un comunicat oficial spune: Ungurii au atacat cu înverşunare posturile noastre de acoperire pe întreg frontul Tisei. Lupte crâncene sunt în curs la Tymar, Rekanaz, Tisa Dob, Tisa Doda, Szabolocs, Gura Crişului şi Mindszent. In oraş, alarma este vie, căci se istoriseşte că suntem respinşi în două locuri pe o adâncime de 30 km. Nu mai înţelegi nimic!

Sârbii afirmă (ministrul sârb la Berna a repetat-o acum câteva zile lui I. Carp) că Italienii furnizează arme Ungurilor precum şi aeroplane, iar toată lumea ne crede aliaţi ai Italiei!.. Mai mult, jurnalele oficioase vorbeau de o acţiune comună, pentru a stinge incendiul ungar; Franchet d'Esperay trebuia să ia în persoană direcţiunea şi se mai spunea apoi că nu va fi nevoie nici de două zile pentru a ajunge la Budapesta.

Toată politica de rezistenţă a lui Brătianu pare că se sprijină pe Italia; ceeace e în contradicţie, la prima vedere, cu încurajările Italiei faţă de Unguri. Dar, un

fapt nou : conferința pare a se aranja cu Italia, dându-i mână liberă în Balcani. («Le Temps», 18 Iulie).

23 Iulie. — Am la prânz pe d. *Boissier* împreună cu d. *Sautter*, membru al Comitetului internațional al Crucei Roșii din Geneva. Am vorbit mult cu cel dintâi, care împărtășește felul meu de a vedea când, în declarațiunile sau în presa mea, sfătuesc moderațiunea în chestiunile teritoriale, rezistența contra încălcărilor drepturilor noastre economice sau asupra suveranității noastre (art. 5). — Asupra chestiunii teritoriale, Boissier accentuiază că atunci eu sunt de acord cu Take Ionescu, în ceeace privește Torontalul.

— Diplomații au confirmarea știrii că Kolceak a suferit o înfrângere radicală. Pentru noi e un noroc : nu se va mai vorbi pentru câtva timp de revendicări ruse asupra Basarabiei.

— In sfârșit, se anunță că frontul nostru pe Tisa s'a restabilit. Se pare că Ardelenii au fugit din nou; din cauza lor, frontul nostru a fost rupt în două locuri ; divizia Papp s'a evaporat, iar a 11-a Severin a avut din

cauza aceasta 3000 Unguri în spate. Luptele au fost foarte crâncene.

25 Iulie. — Criza lâncezeşte. Spun în ziarele noastre că nu e motiv ca să fie criză ; Brătianu va trebui să descurce situaţia internaţională. Mâine trebuia să se semneze pacea la Paris cu Austria, dar i se acordă o nouă amânare de 10 zile. Guvernul, evident, profită de aceasta. — Bine înţeles, faimoasele întruniri de Miercuri, la Clubul liberal, unde miniştrii făceau declaraţiile lor politice, au încetat. E un mutism general în toată impenetrabilitatea sa. Şi, cu cât liberalii repetă mai mult şi într'una «ne ducem», cu atât mai puţin cred eu că pleacă. Cea din urmă combinaţie presupusă este un minister Stelian, foarte mult colorat cu oameni din teritoriile anexate, care ar declara că nu iscăleşte pacea. Acesta ar fi punctul de plecare al unei politici nouă, pentru care s'ar căuta în urmă aliaţi.

— D. Nastasievici vine să mă vază, presupun, pentru a şti dacă mi-am schimbat părerea în ceeace priveşte Serbia. El îmi povesteşte că incidentul dela Fiume, — calificat «dureros» de către presa franceză şi

care face obiectul unei mari anchete, — a avut o mare importanţă. A trebuit ca vasele britanice să se arate pentru a face să înceteze focul Italienilor. Sârbii nu sunt întru nimic amestecaţi în afacerea aceasta.

— Gazetele înregistrează discursul meu de eri dela Club.

27 Iulie. — O telegramă *Byck* anunţă că Ungurii continuă ofensiva lor pe malul stâng al râului Tisa, ceeace e în opoziţie cu buletinul nostru care anunţă că i-am respins pe toată linia şi că la Bakamaz şi Solnok numai, lupta continuă foarte aprigă. Cred că norocul se întoarce în favoarea noastră.

28 Iulie. — Regele pleacă pe front împreună cu Regina, care se duce să instaleze o ambulanţă splendidă, oferită de Americani.

Doamna Dissescu mă chiamă: Regelui îi e frică de uneltirile lui Averescu în armată, pe care o lucrează în contra Lui şi-mi cere să-i spun ce ştiu prin «poliţia mea». Sunt convinşi că am o poliţie! !...

Criza se prelungeşte prin faptul plecărei Regelui, care

nici n'a mai aşteptat ca Brătianu să se întoarcă dela Florica. Mare acord trebue să fie între dânşii!

— Majorul *Amger*, din armata engleză, membru al misiunii militare, însărcinat cu un raport istoric, vine să vorbească cu mine. El mă roagă să-i dau date exacte asupra armistiţiului din 1917 şi a păcii dela Bucureşti. Toţi acei pe cari îi văd ştiu bine că nu eu am hotărît pacea.

29 Iulie.—*Take Ionescu*—ale cărui incoherenţe şi mai cu seamă refuzul de a da explicările, aşteptate din Februarie, în afacerea Torontalului, au desgustat lumea,— vrea să dea o lovitură. Azi dim., în caractere mari, s'a publicat un comunicat în «Românimea», prin care se pune Coroana în cauză. In fond, dânsul are dreptate, căci trăim în plin regim personal. Dar, pentru ce a aşteptat atâta timp pentru ca s'o spună? Simte oare că puterea se depărtează de el şi că Francezii nu fac în favoarea sa demonstraţia sperată?

— Brătianu pleacă de asemenea în Ardeal. Trebuia

să se ţină întrunire mâine la Clubul liberal şi să se răspundă declaraţiunilor mele de Vineri. Aşa, nu se va mai vorbi de nimic...

— D. William Cozens-Hardy, din Camera Comunelor, «şef de misiune», vine pentru a-mi face cunoştinţa şi a vorbi politică. Stăm împreună dela 4 la 7 ore. Dânsul nu poate înţelege un regim extra-constituţional ca al nostru şi crede că nu e fără pericol pentru Coroană. Nu înţelege de asemenea ca adversarii politici să fie inamici personali : «Pot combate până la capăt pe cineva în Parlament şi să prânzesc seara la dânsul !» Îmi cere părerea asupra situaţiunii noastre diplomatice. I-o dau fără înconjur. Admite că primul Parlament ce ni-l va da sufragiul universal cu un număr de 66% analfabeţi, va fi puţin calificat pentru a da o Constituţie înţeleaptă. Mă mai întreabă dacă un guvern din toate partidele e posibil şi dacă aşi primi să mă găsesc sub un alt preşedinte. Ii răspund că o voinţă regală, care ar şti să-I impună, ar reuşi la aceasta şi că, personal, n'am nevoie de panaş pentru a putea guverna. Numele lui Averescu.

a fost chiar pronunţat de mine cu intenţie. El a văzut pe Rege. Il găseşte că are o judecată limpede, ştiind să aprecieze o situaţiune, însă încet în luarea unei decisiuni. — Am vorbit despre pacea din Bucureşti şi i-am remis darea de seamă a şedinţei Consiliului de Coroană, din 17 Februarie 1918, care a hotărât pacea şi chemarea mea la Iaşi.

Spirit larg, cred că d. Hardy nu va judeca favorabil pe liberali.

30 Iulie. — Isopescu-Grecul s'a invitat la dejun la mine. E ministru la Viena din partea Ardealului şi a Bucovinei (ca şef al comisiunei de lichidare); având reşedinţă şi la Budapesta. Mult timp deputat al Bucovinei în Parlamentul din Viena. El judecă foarte sever sistemul nostru de a legifera şi a guverna. Pentru dânsul revoluţia e aproape în România. Dirigenţii Ardealului n'au mare substanţă, şi onorurile, viaţa elegantă, automobilul... le-au stricat ţinuta. (Aceeaşi plângere Mihali). Maniu e bine şi cinstit, însă anturajul lui e compromiţător. In funcţiunile superioare sunt persoane cari n'au trecut nici chiar examenele de capacitate sub Austriaci.

Nobilii unguri nu cer decât să devină cetăţeni români. Un Banffy, cerându-i un pasport, l-a rugat să steargă menţiunea «naţionalitatea ungară». Un Karoly i-a spus că, cu numele său, va putea juca un rol în România tot aşa de bine ca şi în Ungaria. Mulţi magnaţi i-au vorbit de o uniune cu România.

— Am respins definitiv pe Unguri şi am început urmărirea lor. Din nenorocire, Szolnok e în flacări.

31 Iulie. — *Mitilineu* ştie dela Cămărăşescu: se vorbeşte de ridicarea Prinţului Carol pentru a-l separa de tovarăşa sa; cu această operaţiune sunt însărcinaţi colonelul Boyle şi Văitoianu. Se ştie că acum două zile Boyle a fost să vază pe Prinţ la Monastirea (Oltenita), unde se află.

Coincidenţă bizară: mi se anunţă dimineaţa că Văitoianu şi Boyle au plecat în automobil în Basarabia.

— Consecinţa succeselor noastre şi a notei energice a puterilor: Bela Kuhn, printr'un comisar special, a declarat colonelului Cunningham că e gata a se retrage pentru a da posibilitatea formării unui guvern regulat.

Urmărirea noastră a trecut pe ţărmul drept al Tiseĭ. Putea-vom să mergem la Budapesta? Colonelul Anton Vasilescu se îndoieşte; n'avem destule muniţiuni.

— Sunt deşteptat la 12 ore din noapte de *Ciocârdia*. El a fost chemat de Prinţul Carol la Cotroceni. Boyle a prezentat Prinţului o scrisoare cominatorie a Reginei: exil în Elveţia, interzicerea tuturor legaţiunilor de a-l cununa, etc..., dacă nu se duce pe front. Prinţul a răspuns că aceasta o va face imediat, dar că înainte ar vrea să aranjeze situaţiunea sa matrimonială. In acelaş timp, ordinul Regelui adus de ministrul de război şi Boyle. Asupra cererii de a regula în prealabil situaţiunea sa, i s'a răspuns că nu are nici o calitate pentru a trata chestiunea. — Prinţul a plecat, însă vrea să renunţe la tron. Mi se cere o formulă. Dau în fuga condeiului o redactare. Prinţul e absolut hotărât. El vrea de asemenea, prin testament, să reguleze situaţia sa de familie. Se afirmă că tovarăşa sa e în a patra lună de sarcină.

1 August. — La orele 9 şi jum. mi se aduce scrisoarea următoare:

D-lui Alex. Marghiloman, Şeful partidului conservator-progresist.

«In calitatea Domniei Voastre de Şef al partidului conservator-progresist vă înştiinţez că astăzi, 1 August 1919, am înaintat M. S. Regelui următorul act de renunţare la drepturile mele de Principe Moştenitor :

Sire,

« Pe temeiul unui drept firesc implicitamente recunoscut şi prin art. 83, par. 2 din Constituţie, declar că renunţ la calitatea mea de Principe Moştenitor al Coroanei României, atât pentru mine personal cât şi pentru descendenţii mei, şi la toate avantagiile ce-mi sunt recunoscute de Constituţie în această însuşire de Moştenitor al Tronului.

«Rămân slujitor credincios al Ţărei şi, punând spada mea în serviciul ei, Rog pe Majestatea Voastră să-mi desemneze un loc de luptă printre ostaşii cari se găsesc azi pe front.

CAROL, Principe al României.

Bucureşti, 1 Aug. 1919».

Prinţul n'a adăogat decât vorbele: «şi pentru descendenţii mei».

Dânsul a trimis aceiaşi scrisoare lui Averescu, lui Take Ionescu, lui Iorga şi Clubului Socialist. După amiază, copia abdicării era distribuită de socialişti tutulor. Am confirmat renunţarea în şedinţa noastră hebdomadară dela Club. La Jockey am comunicat generalului Balard (ataşatul militar englez).

4 August. — Victoria noastră în contra bolşevicilor lui Bela Kuhn este definitivă şi, după comunicatul M. C. Gen., avantgarda noastră este la 15 km. de Buda-

pesta. Cenzura a lăsat chiar să treacă o depeşă în «Izbânda», anunţând intrarea trupelor noastre în acest oraş. Presa franceză e unanimă în a spune că nu trebue să ne mai împiedice cineva pentru a face ca Ungaria să se cumințească. Se anunţă oficial retragerea lui Bela Kuhn şi formarea unui guvern pur socialist.

Isopescu-Grecul îmi spunea că, cu prilejul primului atac al Românilor contra bolşevicilor, — (marş oprit de Clemenceau), la Viena se strigase : «Hoch Rumänien !»; la Budapesta poate s'o fi strigat pentru Români «Eljen !»... Suntem născuţi cu noroc !

Prinţul Carol mergând pe front, s'a încrucişat cu Regele. Nu s'au văzut.

— Depeşile anunţă că Tracia e dată Greciei, că rezistenţa Americei a încetat şi că Bulgaria pierde litoralul mării Egee.

5 August. — Ne instalăm la Buzău. Buletinul de azi anunţă că am capturat 4 divizii şi câteva unităţi independente, — că încercuim diviziile 2 şi 4 şi că, eri, 4 Aug., la orele 4 după amiază, am ocupat Budapesta şi că un detaşament din trei arme a defilat în mijlocul oraşu-

lui. — «In oraş nu există nici o autoritate comunală, în afară de un guvern improvizat, care n'are nici o autoritate». E guvernul lui *Peldi*, în care câţiva miniştri erau comisari sau miniştri ai lui Bela Kuhn.

7 August. — Comunicatele spune: continuăm a desarma pe Unguri. La Budapesta, ordine complectă. Trupele noastre au trecut Dunărea şi ocupă malul drept în sectorul Budapesta. — La 3 August am ocupat Timişoara în aclamările mulţimei adunată din toate părţile Banatului. Urmărim câteva unităţi împrăştiate cari s'au retras la nord în direcţia Erlau. — Trupele române intrate în Budapesta au fost bine primite; li s'a aruncat flori.

— Mare polemică în Franţa şi Germania asupra destăinuirilor lui Erzberger în Parlamentul din Weimar. In Oct. 1917 au fost propuneri de pace prin intermediul nunţiului din Münich. Englitera a cerut ca Germania să indice îndată vederile sale privitoare la Belgia. Nunţiul Pacelli a adăogat că: «un răspuns clar ar înlesni o me-

diaţiune pacifică». Un Consiliu de Coroană, ţinut la Berlin, răspundea în ziua de 11 Oct. prin cererea unei încorporări economice a Belgiei, ocuparea Liegiului şi a unei porţiuni de teritoriu pe malurile Meusei. Preşedintele consiliului, Bauer, a subliniat că nici o putere neutră n'ar fi transmis o asemenea propunere. Se consideră oare această notă a nunţiului ca o ofertă de pace a Antantei? Se susţine această idee în Germania pentru a mări responsabilitatea guvernelor Michaëlis-Ludendorf şi a îngreuna partidul Westarp.

S'a destăinuit asemenea că Czernin a scris încă din 13 Aug. 1917 Impăratului Carol că continuarea războiului era imposibilă şi că ar trebui să sfârşească înainte de iarnă. Czernin, aşa de bun profet când a anunţat că noi vom intra în război în 1916, mai spune cu o luciditate uimitoare: «Dacă monarchii Puterilor Centrale nu sunt în stare să închee pacea lunile viitoare, atunci o vor face popoarele peste capetele lor şi valurile mişcării revoluţionare vor răsturna tot pentru ceiace fraţii şi copiii noştri se luptă şi mor astăzi». — Acest raport, transmis la Berlin, a fost comunicat foarte confidenţial lui

Erzberger, care a comis indiscreţiuni ce i-au adus la timpul lor amare mustrări. — Mi-aduc aminte că d-na Waterman, corespondenta lui «Times» vorbindu-mi despre Erzberger, mi-a spus : «ce murdar caracter !».

9 August. — Bucureşti. — Eri, la Buzău, prin telefon, mareşalul îmi comunică : Regele doreşte să mă vadă. Cer un compartiment, căci altfel nu se poate călători ; mi se trimite un automobil. Sosind, aflu lovitura de Stat din Budapesta. Jandarmii au măturat guvernul Peidl (Peldi) pe când delibera, şi archiducele Iosif s'a proclamat şef al guvernului.

Această restaurare a unui Habsburg a trebuit să prîcinuiască o strâmbătură de nas la Paris, unde guvernul Peldi fusese bine primit de către fraţi şi amici. «Noi nu suntem amestecaţi în nimic, îmi spune Regele îndată; pe când Englezii foarte mult». *Regele* m'a primit la Cotroceni, dela 5 la 7½ ore. Primul subiect: renunţarea Prinţului. — Inainte de a mă duce la M. Sa, M. Pherekyde a venit să-mi arate, scrise de mâna sa, conceptele actelor ce aveau să fie promulgate, aşteptând votul Ca-

merei. In două rânduri, dânsul m'a întrebat dacă aprob, căci «partidele trebuie să fie de acord» asupra unui act care interesează ţara.

Regele, se vede, e foarte nenorocit de ceeace se întâmplă. El îmi spune: «Carol a pus un zid între dânsul şi Mine; i-am spus: deschide-ţi inima ta Mie! Nu mi-a răspuns. Pretinde că există un contract între Noi şi că Eu sunt acela — Eu! — care nu m'am ţinut de cuvânt. Aceste două femei sunt criminale şi dânsul va fi nenorocit. La dânsul e un caz patologic; dominaţiunea ce exercită asupra lui; sunetul vocei acestei femei ajunge pentru a-l face să uite tot. Când s'a rănit, m'am prefăcut să cred că e vorba de un accident, iar el mi-a făgăduit că nu va vedea pe nimeni până la reîntoarcerea mea: dânsa a venit, a făcut sgomot înaintea uşii lui şi el a uitat tot!» — Regele crede însă că din partea lui nu e nici măcar pasiune, căci dânsul mai vede şi pe altcineva.

Regele nu vrea ca Carol să rămână Prinţ al României. Pherekyde mi-a spus-o şi guvernul e de aceiaşi părere. Am insistat să i se dea un titlu princiar: dânsul nu poate fi un Ioan Orth oarecare, cum dorea Pherekyde. Regele, după discuţiune, a găsit raţional ca să nu fie

tratat în paria. (Am aflat că şi Take Ionescu a sfătuit deasemenea blândeţea). Prinţul trebuie, «pentru cel puţin trei ani», să părăsească ţara şi nu va putea să se însoare decât în străinătate : Regele e ferm asupra acestui punct.

Regele e convins că doamna în chestiune nu e într'o poziţie interesantă şi în cazul acesta e posibil ca Prinţul să revie la raţiune. Cu toate astea, am făcut observaţia că Prinţul nu vrea să domnească şi că nimic nu este mai distrugător pentru un principiu, decât când cel care-l reprezintă nu mai crede în el. — S'a vorbit de influenţa nefastă a guvernorului Moerlen, un anarhist «de care niciodată nu ne-am putut scăpa, pentru că Regele Carol avea încredere în el». (Totdeauna o greşeală de imputat, când se poate, fie Regelui Carol, fie soţiei sale).

Regele a atacat şi chestiunea politică: dificultăţi interioare şi dificultăţi internaţionale. Cele d'întâi foarte mari. Regele e totdeauna plictisit când i se vorbeşte de decrete-legi. Am semnalat îndată acela al monumentelor istorice cu monstruoasele exproprieri — fără indemnizare — ce el consacră. Regele, cu un surâs, îşi a-

duce aminte de data decretului-lege. Ştiu că Regele l-a reţinut 21 zile.

Asupra dificultăţilor streine : Regele cunoaşte opiniunea mea; a citit articolele şi declaraţiunile mele. M.S. îmi spune cu toată claritatea posibilă că e de aceeaşi părere. In chestiunea Banatului: «cei mai fervenţi sunt Ardelenii (evident şi natural, adaog eu), însă trebue sa se lase şi viitorului ceva. Vom răbda, de şi frontiera ce ni se dă e absurdă». — Relativ la minorităţi : «nu e aşa că nu putem ceda ? este asolut imposibil !».

Regele, astfel după cum am spus şi eu, admite să se acorde concesiuni acelora dintre marile puteri cari voesc avantagii economice; de asemenea, trebuie a ne grăbi să atribuim Statului proprietatea subsolului; lucrul acesta e cu deosebire important pentru Transilvania. Insă nu Statul exploatant; concesiuni! «Americanii, adaogă Suveranul, ne fac multe dificultăţi» ; — evident chestiunea evreiască, — gândesc eu. «*Dânşii ne acuză de imperialism şi cu toate astea, din vremea imperiului roman, a fost un imperialism mai formidabil ca imperialismul american actual ?*». Regele a spus o frază, care

însemna uimire, anume că Take Ionescu — însă nu toţi partizanii săi — nu înţelege că trebuie să rezistăm la aservirea economică şi politică. Pronunţând între alţii numele lui Brancovan, printre cei cari fac excepţiune, i-am spus îndată: dar d. Brancovan s'a întors la d. Brătianu. Francezii au făcut multe greşeli: «cu noi au fost foarte puţin îndemânateci».

«România a adus acum mari servicii Europei: ea are dreptul de a vorbi de sus». — Ungaria va fi primul vecin cu care ne vom înţelege. Regele ţine să se menajeze mult magnaţii din Transilvania: «Ei vor fi un mare aport pentru ideile conservatoare: adevăratul element conservator»

In momentul plecărei: «Sunt fericit că am putut convorbi atât de mult cu D-ta».

10 August. — Mă întorc la Buzău cu un vagon regal. O atenţiune destul de însemnată.

«Românimea» spumegă; după o ştire falşă că am mai fost primit de Rege, ea a inserat acum un comunicat tunător al lui Take, al şeaselea cel puţin; iar «Epoca» nu e mai calmă. Iată oameni cărora le este frică să nu

piarză trenul : pentru Take ar fi de sigur cea din urmă ocaziune. Toată lumea ştie că în ţară nu se mai bizue pe nimeni. Mi-a spus-o eri. — In ceeace priveşte pe Averescu, fraza încântătoare : «Am spus, pentru ce să-ţi faci un duşman din cineva care se bucură de popularitate !».

— După cum îmi raportează *Kiriacescu*, când s'a anunţat la Paris intrarea Românilor în Budapesta, Hoover a telefonat tutulor şi a alergat la toate ambasadele. Americanii ne sunt ostili în această chestiune. Clemenceau, nu.

S'a grăbit să se trimită la Budapesta patru generali, unul de fiecare mare putere, pentru a contrabalansa situaţia preponderentă a armatei noastre. Deocamdată, noi am numit pe generalul Holban guvernator al Budapestei.

11 August. — Generalul *Eassie*, veterinar-şef al armatei engleze din Orient, ne face vizită (la Buzău), însoţit de generalul Botez, colonelul Stavrescu şi de lt. Filipovici (interpret). Generalul e încântător. A pus mult interes să cerceteze grajdurile, a găsit parcul un paradis şi ne-a acoperit de complimente. Era «fericit că a putut

în fine găsi un colţ civilizat». E un Irlandez care, la fiecare vorbă, lasă să se întrevadă cultul său pentru verdea sa Erin.

13 August. — Consiliul suprem dela Paris — Cei Patru — se arată foarte ostil acţiunii noastre în Ungaria; el nu vrea mai cu seamă să ne permită a încheia armistiţiul nostru, cum îl înţelegem, cu Ungurii. Ar dori să ne readucă la armistiţiul lui Franchet d'Esperay, la care n'am luat parte. Presa parisiană însă ne susţine cu o ardoare remarcabilă: «Le Temps», «Le Gaulois», «Le Matin», «Le Figaro», etc. — «Le Temps» spune că noi suntem trataţi ca inamici, pe câtă vreme Ungurii sunt trataţi ca prieteni; el face observarea că, probabil, s'ar fi luat faţă de noi o altă atitudine dacă am fi primit oare cari împrumuturi şi am fi acordat oarecari concesiuni.

Se pare că America, vizată de «Le Temps», este aceea care nu poate mistui ocuparea Budapestei de către noi.

Take Ionescu continuă a avea aceeaşi atitudine de

nepriceput. El persiflează expediţia noastră şi tratează jurnalele din Paris drept «presa salariată a d-lui Brătianu».

15 August. — Un articol din «Matin», care are grija să spună că dacă Românii n'ar exista, ar trebui să fie inventaţi, publică textul ne mai auzit al unei note trimisă României. Cum am fi trataţi dacă am fi Bulgari?

Jurnalele din Bucureşti pretind că răspunsul guvernului nostru este într'un ton conciliant: Miercuri, răspunsul nostru nu sosise încă la Paris.

La Bucureşti, linişte complectă, mi se telefonează. Chiar şi sosirea lui Maniu, aşa de des anunţată, nu schimbă întru nimic situaţia. Familia regală a plecat să se stabilească la Sinaia şi faptul acesta este considerat ca un semn al liniştii ministeriale. — Sunt două luni de când scriu: «nu e criză» — şi totuşi nu am fost crezut.

— Mi se scrie că Francezii, cari au mari neajunsuri în Bulgaria, ne-au cerut două divizii pe cari le-am refuzat pentru un moment, însă, cum generalul Graziani a plecat la Budapesta şi că se contează pe o acţiune fa-

vorabilă din partea sa, vom da, probabil, trupele cerute. Deocamdată, s'a mobilizat contingentele 1910—1911 ale reg. 1, 2, 3, 4 de grăniceri.

18 August. — Prietenii cari sosesc din Bucureşti anunţă că Buzdugan, — fratele ministrului şi un excelent magistrat — este numit prim-preşedinte al Curţii de Casaţie în locul lui Manolescu-Râmniceanu, care a atins limita de vârstă. Acesta din urmă va fi primit, Joi, în audienţă la Sinaia şi se vorbeşte de pe acum ca dânsul să prezideze cabinetul care va face alegerile. Alegerile sunt amânate la 5 Octombrie.

19 August. — Nicu Ghika a dejunat la noi. După dânsul, se anunţă, pentru sfârşitul săptămânei, ministerul de transiţie Corneliu Manolescu (?!). Ghica de acord cu mine: E mai bine a ajuta pe liberali, cari, în acest moment, fac o politică naţională demnă; şi a da la o parte clica lui Take Ionescu, mai rea decât liberalii şi, afară de asta, lihnită.

25 August. — (Buzău). — Nimic mai de seamă în timpul săptămânei. In pacinica noastră Tebaidă ştirile sosesc încet; ele au timpul de a se filtra şi a se le-

pădа de cancanurile politice. Guvernul nu suflă şi din toate părţile se repetă că eu singur am avut dreptate când am afirmat că nu e criză.

Desi C. Manolescu a expus lui Bărdescu «tot ce va face pentru a asigura libertatea absolută a alegerilor», se pare că în scurta audienţă (audienţă solicitată pentru a mulţumi pentru decoraţiunea acordată cu prilejul retragerii sale), Regele nu i-a spus nici o vorbă de politică: aşa îmi scrie Kiriacescu. După spusele lui Bardescu se menţine formula: Brătianu se va retrage numai când va fi somat să semneze pacea la Paris. Or, la Paris toată lumea e aşa de amabilă cu Austria; memoriile cancelarului Renner sunt tratate cu atâtă consideraţie, încât nimeni nu e grăbit să sfârşească cu faimosul tratat care ne vizează pe noi. De altfel Paderewski, la rândul său, a protestat, în Dieta poloneză, aşa că foarte probabil se va ajunge la concesiuni asupra tuturor punctelor iritante pentru ţară.

La nota neroadă a aliaţilor (v. 15 Aug.) noi am răspuns cu moderaţiune şi din Paris se anunţă că s'a ajuns la un acord: generalii, cari reprezintă Antanta la Budapesta, vor transmite Cartierului nostru Gene-

ral deciziunile Antantei, iar organele noastre vor executa aceste deciziuni. De asemenea, pentru Banat, se admite deja formula unui plebiscit al întregii populaţiuni a Banatului.

E de observat că, în timpul acesta, Take Ionescu continuă politica sa de «sărut mâna» — cum o numesc liberalii — şi că M. Cantacuzino, într'o declaraţie în «Le Temps», o sprijină, în felul său, fără o vorbă de protestare contra arogării unor drepturi din partea Marilor Puteri.

— Un comunicat unguresc declinând paternitatea imputărilor făcute armatei române, dă de fapt o desminţire calomniilor coprinse în nota Puterilor. Guvernul nostru de altfel a protestat contra lor.

— Bolşevismul a încercat o lovitură la noi. Douăzeci şi patru de sergenţi de marină, din echipajul monitoarelor «Lascar Catargi» şi «Cogălniceanu», au fost prinşi, se pare, asupra faptului. Patru au fost condamnaţi la moarte şi ceilalţi la ocnă. Avocatul P. Demetrescu mi-a confirmat că actul acesta a fost foarte serios. S'a descoperit de asemenea la Bucureşti o im-

primerie secretă, în şoseaua Vitan, cu proclamaţiuni bolşeviste. Pretutindeni bani.

27 August. — Archiducele Iosif a fost obligat să se demită; Puterile i-au notificat că, fiind membru al dinastiei care a făcut războiul, nu se poate încheia cu el o pace care să aibă şanse de durabilitate; nu i s'a dat nici timp de a convoca o adunare naţională. Aceasta se chiamă a nu te amesteca în afacerile interioare ale unei ţări! Şi cu toate astea lui Colceak i se dă altă consideraţie.

— Jurnalele din Paris reproduc scrisoarea de abdicare a Prinţului Carol. «Excelsior» o dă în facsimile fotografic. Prinţul — sau mai bine zis Zizi — au luat toate măsurile pentru ca actul să fie irevocabil. «Excelsior» a fost confiscat.

— Situaţia economică a Franţei este mai rea decât se crede. Schimbul la Paris este: dolarul 8 franci; livra st. 34 fr., peseta peste 1,50 fr. şi francul elveţian 1,40. Prima pentru cambie asupra New-Yorkului atinge 60% şi hârtia asupra Londrei 35%. Se semnalează, evident, aceleaşi cauze bine cunoscute şi care ne copleşesc ase-

meni şi pe noi: exageraţiunea de import şi inflaţia circulaţiei monetare-hârtie. In timp normal, excedentul importului asupra exportului este de un miliard şi jum; în 1919, e de zece miliarde, pentru cele dintâi 6 luni; circulaţiunea biletelor de Bancă a atins 35 miliarde. Numai Statele-Unite au păstrat o circulaţiune sănătoasă. Astfel, la ceilalţi aliaţi nu se mai vorbeşte de a mai reveni la stabilizarea artificală care era practicată până în ziua armistiţiului.

31 August. — Am petrecut două zile la Bucureşti: afaceri şi sport. Vecinic aceiaşi oameni cari n'au nimic de făcut şi cari umblă după combinaţiuni.

— D-l de Saint-Aulaire a sosit pe neaşteptate dela Paris şi Regele a anunţat întoarcerea Sa dela Sinaia tot pentru aceeaşi zi, Vineri. Jurnalele lui Take s'au grăbit să anunţe că dânsul a avut o lungă conferinţa cu ministrul Franţei. Pentru unii, St.-Aulaire este purtătorul instrucţiunilor a căror executare trebuie să aducă căderea lui Brătianu şi aducerea lui Take; pentru alţii, Francezii s'ar fi îmblânzit.

Sunt numai trei fapte reale pe cari le-am notat: la Finanţe, se prepară bagajele; Kiriacescu e cel mai

grăbit de a face servicii, «însă fără întârziere». Toată lumea e excitată contra lui Take, îngerul supunerii josnice. Gazetele lui cad şi «Adevărul» trece printr'o criză destul de acută.

— O nouă amânare pentru semnătură cu Austria; se socoteşte aceasta drept zece zile de răgaz pentru guvern. Repet prietenilor cari vin să mă vază, că Brătianu nu pleacă şi că. în orice caz, n'are de loc poftă pentru aceasta.

— Colonelul *Vasilescu*, la mine ; *generalul Mircescu*, la hipodrom, îmi certifică că noi nu părăsim Budapesta şi vom mai sta acolo cel puţin două luni. Am fost bine primiţi şi trupele noastre s'au condus foarte bine. Cavaleria noastră este remontată în mod superior ; la artilerie foarte mulţi cai pur sânge.

— Siguranţa franceză a telegrafiat Siguranţei noastre, în vederea precauţiunilor de luat în Dobrogea. Presupun că Musulmanii au declarat războiul sfânt. După tonul jurnalelor engleze, lumea este efectiv indispusă.

4 Septembre. — (Buzău). — Gazetele se întrec a demonstra că e criză; în timpul acesta Regele se întoarce la Sinaia, Brătianu se duce la Govora «cu tren special», şi Constantinescu în Ardeal...

Un comunicat al prezidenţiei consiliului în afacerea publicităţii dată, renunţării Prinţului Carol. Tonul este bizar: se vorbeşte de voinţă «ne liberă». E vreo speranţă ca să-l facă să revie asupra hotărârii sale? Nota finală tinde de altfel de a-l ridica în ochii publicului.

— Aliaţii nu sunt duioşi faţă de noi. Rechiziţiile pe cari le practicăm în Ungaria au motivat din partea Conferinţei nota No. 4. din 21 August, al cărei ton echivalează cu o somaţiune. Această notă a fost cenzurată în «Steagul»; ea a trecut în «le Progrès», care a copiat-o după jurnalele din Paris. La început s'a tăgăduit că guvernul a primit această notă. Mi se telefonează din Bucureşti că s'a permis în sfârşit publicarea. Trebue să fie oarecari lucruri pe cari nu le cunoaştem, căci guvernul nu se arată de loc emoţionat. Presa pariziană nu-l aprobă.

7 Septembre. — Am sosit eri la Bucureşti pentru a întemeia Casa Partidului.

— Am văzut pe *Coandă*, dupăce s'a întors dela Paris. — «Ce ne aduci ? Pacea ?» — «Ce pace ? rezistenţă şi iar rezistenţă. — Oamenii aceia ar voi să ne robească pe vecie!... Dacă am fi vrut să le vindem ce vor să ia»... Coandă pretinde că Clemenceau este de partea noastră şi că ar fi zis : «Dacă aşi fi Român, aşi face ca ei»! America este aceea care duce jocul şi care ne strânge de gât.

— O scrisoare a lui *Octav Lecca*, din Belgia, îmi spune asemenea că are impresiunea că Americanii sunt cei ce pun toate la cale împotriva noastră.

— Takiştii grăbiţi; pentru dânşii nu mai e nici o îndoială că Take va forma ministerul. Ei afirmă că Take are în buzunar abolirea protecţiunii minorităţilor; mai mult : Take ar fi scris despre aceasta Regelui. Nu cred pe Take aşa de prost pentru a confirma în mod aşa de vizibil că e impus de străinătate (v. 8 Sept). «Epoca» ia aere peremptorii pentru a afirma că Brătianu se retrage Marţi, şi că Miercuri noul guvern este

format. O altă teză mai aproape de adevăr e că alegerile se vor face — de Brătianu sau de un om de paie, — şi că consultarea ţării va avea loc sub forma: rezistenţă sau supunere. Ar fi ceva abil:

— Grecia are şi ea o afacere Carol-Zizi. Tânărul Rege e de mult îndrăgostit de o d-şoară Manos ; lumea era neliniştită de această legătură şi s'a încercat a i se arunca în braţe o frumoasă Americană; dar digresiunea aceasta n'a făcut decât să reînvieze pasiunea Sa şi într'o bună zi a plecat dela Tatoi, cu un ofiţer de ordonanţă. S'a dus la Salonic în timp ce tânăra persoană părăsea Constantinopol. — Tânăra pereche a intrat apoi la Atena în mod ostentativ. El se arată pretutindeni cu prietena sa, se plânge că nu este salutat (!) şi se ceartă cu Venizelos care îl ameninţă cu depunerea în caz de căsătorie în condiţiunile acestea. Pentru orice eventualitate, se caută un prinţ englez.

Filodor, care mă vizitează, — curaj! —, îmi spune că Venizelos este omul meşteşugurilor şi combinaţiunilor. Tot astfel l-am judecat şi eu în 1913.

8 Septembre. — *Barbu Catargi* îmi comunică din sursa sa obişnuită că azi dim. chiar se notifică guvernului suspendarea tuturor trimiterilor şi aprovizionărilor pentru România. Este primul mijloc de constrângere contra noastră.

— D-l *Georg Russel Clarke* (unii scriu Clerk), numit comisar extraordinar şi ministru în Cehoslovacia, are ca misiune de a aduce guvernului nostru duplicatul primei note, pe care guvernul declară continuu că n'a primit-o, împreună cu altă notă, «fermă în fond» însă concepută în alţi termeni ca nota din 23 August.

«Le Temps» subliniază că dorinţa e să nu se lase României impresiunea că s'a uitat serviciile «importante» ce ea a adus cauzei comune.

9 Septembre. — (Buzău). — După comunicatul din Lyon, delegaţii noştri au declarat eri dim. la Conferinţă că România e gata să iscălească mâine (Marţi) tratatul cu Austria, însă formulând rezerve exprese, privitor la art. 60 asupra protecţiei minorităţilor, transitul şi regimul economic. Consiliul suprem n'a admis

aceste rezerve şi a hotărît că, dacă România iscăleşte, ea trebue să iscălească fără rezerve.

După toate citările jurnalelor, presa franceză ne e favorabilă; America singură dă nota ostilă. Un jurnal american ne denunţă că voim să facem o pace separată cu Austria şi Ungaria.

10 Septembre. — Mi se telefonează din Bucureşti că Jugoslavia a refuzat de asemenea să iscălească.

Faptul e normal pentrucă noi nu iscălim. Insă această ştire trebuie să fie complectată astfel: Ministerul sârb şi-a dat demisia, iar delegaţii s'au prezentat înaintea Consiliului Suprem, declarând că ei nu ştiu dacă au încrederea noului guvern. Consiliul le-a acordat o amânare. Situaţia nu e indentică cu a noastră.

12 Septembre. — Astăzi dimineaţă guvernul a demisionat. Este probabil că d-l Clarke soseşte şi va trebui să-şi prepare o figură de circumstanţă. — De notat că Consiliul Suprem contestă României că ar fi un Stat suveran, tratatul din Berlin subordonând independenţa sa naturalizării Evreilor!

Scrisoarea de demisiune a lui Brătianu este întemeiată pe faptul că «Consiliul Suprem al Marilor Puteri, care a înlocuit Conferința de pace a Statelor Aliate», n'a ținut seamă de tratatul semnat în 1916 cu România și a decis să impună României condițiuni incompatibile cu independența sa, etc. După cum se vede, această demisie vizează în același timp și chestiunea Banatului.

«L'Indépendance» publică textul declarațiunii remise Luni de către noi. De reținut declarațiunea că, la 10 Dec. 1917, Aliații și Statele-Unite au recunoscut prin scris imposibilitatea pentru România de a continua războiul și că România a știut să împiedice desarmarea armatei sale și, «prin atitudinea sa, să rețină pe teritoriul său 8 divizii inamice! *Ce laudă mai bună pentru guvernul meu aș putea nădăjdui?*

— Combinațiunile își urmează cursul lor. Deocamdată Maniu pare desemnat pentru a căuta o combinațiune ministerială. Cred că se lucrează pentru a se câștiga timp și că, în realitate, Brătianu n'are de gând să părăsească puterea.

— Două fapte, de ordin diferit, care dau o notă caracteristică : remodificarea legii electorale. Termenul de declarație a candidaturilor e prelungit cu cinci zile. O lege specială pentru a permite unor prefecți ca să-și pună candidaturile lor. «Monitorul» este plin de demisii, însă se deleagă numai locțiitori; nu se mai numesc definitivi. Cu chipul acesta, candidatul rămâne prefect de fapt.

— *Lt.-col. Arion* e numit guvernor al Prințului Nicolae : alegere excelentă dacă e vorba să-l învețe dansul.

14 Septembre. — Semn al vremurilor : Se vorbește de un guvern Marghiloman. «Indreptarea» s'a vândut pe stradă cu acest titlu. Suntem departe de Noembre și de Decembre 1918.

— La curse *Sir George Clarke* vine să se prezinte; vorbim mult despre cai. Ținută prietenească. N'are aerul să fi venit pentru a ne sugruma.

Ataşatul naval britanic, căpitanul de vas *Neston Diggle*, mi se prezintă de asemenea. Liga Națiunilor e pentru dânsul o prostie și e furios că oameni ca Balfour și ca «domnul» Lloyd George cred în visurile deșerte

ale lui Wilson. Lord Grey care a fost numit acum ambasador la Washington, e un fanatic... Vor fi totdeauna războaie, ori de câte ori capitalul evreiesc o va cere, şi atunci tirania evreiască va apăsa din ce în ce mai mult asupra noastră. Această notă ne dă percepţiunea că Englezii ca şi Francezii nu lucrează contra noastră.

«Le Progrès» scriind că miniştrii aliaţi trebuie să ne fie defavorabili la Bucureşti, Rattigan a protestat şi a stăruit să se facă o rectificare

De notat că Saint-Aulaire, oferind un prânz în onoarea lui Clark — publicul l-a numit «portărelul Conferinţei», — a spus gazetelor că acest prânz a fost oferit în calitate de decan al corpului diplomatic.

— Depeşile de eri sunt de altfel bune. Mişu şi Vaida au făcut o vizită lui Pichon, apoi preşedintelui Poincaré. «Le Temps» conchide de aci că e speranţă de a vedea că lucrurile se aranjează şi că protecţiunea minorităţilor ar putea să nu fie decât un şir de mari neînţelegeri, cari poate s'ar putea înlătura. Buletinul din Lyon este de asemenea optimist. «Chestiunea minorităţilor şi aceea a Budapestei oferă un teren de înţelegere destul de uşor».

18 Septembre. — Cu toate stăruinţele prietenilor, am plecat Luni dim. din Bucureşti. Nu cred că criza e serioasă şi n'am ce căuta în mijlocul intrigilor unora şi altora. Takiştii se agită şi Take a făcut boroboaţa pe care, la 7 Sept., o credeam imposibilă. Intr'un articol ditirambic pe care M. Plesnilă îl iscăleşte în «Românimea», dar de care Kiriacescu spune că e al lui Take, acesta recunoaşte că a scris Regelui cerând puterea şi angajându-se pe tocmeală să reuşească a linişti Conferinţa. Tot articolul este o insanitate, o ipertrofie, o ţesătură de invenţiuni!...

— Criza e staţionară. Se pare că ne vom retrage pe Tisa.

22 Septembre. — Am petrecut trei zile la Bucureşti. Sir George Clarke a plecat azi dim. Indată C. Manolescu a primit misiunea oficială de a forma cabinetul. La orele 3 şi jum., când părăsiam Bucureştii, se punea înainte nume comice.

— Manolescu s'a dus să ceară concursul lui Take Ionescu, care s'a lăudat că «l'a dat afară». Nota la jur-

nale este că convorbirea a durat 5 minute. O. Kiriacescu, care era sigur că va rămâne la Finanţe, a fost lichidat de Manolescu în două cuvinte: niciun membru din vechiul cabinet, nici desemnat de partidul liberal.

— La curse, câteva vorbe amabile între Clark şi mine: un aer liniştit în ceeace ne priveşte. Insă *Poklevski* a căutat să stea mai mult de vorbă. Rezistenţă, guvern de viitor: banalităţi. Dar, relativ la Take Ionescu, a spus: a combate până în pânzele albe pe Brătianu în acest moment, este a slăbi puţin acţiunea României. El însă s'a plâns mai cu seamă de atitudinea noastră faţă de Rusia şi de amiciţia ce se manifestă, pe neaşteptate, faţă de Ucraina. «România nu poate spera că va regula afacerile Rusiei. Pentruce atunci dă muniţiuni şi subsidii lui Petliura şi nimic lui Denikin? Petliura nu este decât un bolşevic deghizat. Dacă România voeşte să întreprindă o acţiune antibolşevică, atunci n'are de cât să dea la amândoi». (Poklevski uită că Denikin vorbeşte şi de integritatea rusă — Basarabia? — jurnalele de azi dimineaţă anunţă că Petliura i-a pricinuit o înfrângere foarte mare). «Francezii au abandonat orice

acţiune în Rusia; această acţiune rămâne încredinţată Englezilor, cari lucrează de altfel foarte inteligent».

— Niciodată Dem. Grecianu n'a fost mai politicos în salutul său decât eri, la curse : acum în urmă, se prefăcea că nu mă vede.

— *Gerlicsy :* familia Tisza, Weckerle, Bethlen şi majoritatea aristocraţiei lucrează în vederea unei uniuni personale cu România. De două ori s'a încercat a se afla ceva dela Diamandy ; Weckerle, mai cu seamă, l-a găsit foarte dispus pentru un acord economic şi foarte rezervat asupra chestiunei politice. Ungaria, pentru a salva industria sa, care scotea din Transilvania materia primă, caută o uniune vamală.

26 Septembre. — Nu m'am mişcat dela Buzău, pentru că nimic n'a mişcat la Bucureşti. Combinaţiunea Manolescu, sigură Luni, nu s'a sfârşit încă azi dimineaţă. Bardescu a vorbit cu Goldiş : se pare că niciun Ardelean nu primeşte portofoliuri într'un provizorat. Aceşti domni încep să nu mai aibă încredere în Brătianu, care ar fi făcut tot ce-i stă în putinţă pentru ca Maniu

să nu reuşească. Lucrurile sunt astfel cum mi le-am închipuit şi spus totdeauna: Brătianu nu va lăsa puterea din mână, decât dacă poate să desemneze el pe miniştrii. Deocamdată, alegerile trebuiau să înceapă în zece zile şi nimeni nu ştie dacă ele sunt amânate sau nu.

— Sir George Clarke n'a plecat încă! Şi Duminecă, anunţase cu siguranţă plecarea pentru a doua zi.

— Regina a plecat eri în Italia cu Prinţesa Elisabeta. Prinţesa Marioara plecase Lunea trecută cu d-na Procopiu. Prinţul Nicolae a plecat de asemenea cu Arion în Englitera. Toată *familia regală* s'a împrăştiat din nou.

— Consiliul suprem se disolvă, sau e pe cale de a se disolva. Rolul său trece, aşa zicând, asupra Societăţii Naţiunilor, care începe a fi tratată de... un vis frumos.

«Le Temps» enumără şeapte, opt probleme arzătoare, pe care Consiliul le lasă în discuţiune şi care privesc tot universul: pacea bulgară, pacea ungară, problema Adriaticei, foarte complicată prin luarea în posesiune a oraşului Fiume de către trupele lui d'Annun-

zio, conflictul germano-polonez (Silezia de sus, Prusia orientală etc.), statutul ţărilor baltice, chestiunea rusă, chestiunea turcă, solidaritatea financiară între aliaţi, etc.

27 Septembre. — Sosesc dela Buzău. Guvernul nu e încă format, însă se va forma pe la 5 ore. Ziua de Joi, 25 Septembre, va rămâne ca cea mai reuşită din «zilele păcăliţilor». Manolescu prezentase o listă, pe care Regele a aprobat-o; decretele se întocmiseră; unii din viitorii miniştri aşteptau în frac; rectorul Atanasiu primea felicitări la o agapă universitară într'un restaurant; apoi, deodată, pe la orele 4, totul a fost contramandat. De două zile, Dissescu se plimbă în automobilul dela Interne. Şi Pangrati şi Petru Misir şi Dissescu erau, prin canalul «României», excluşi în mod solemn din partidul conservator.

Regele a văzut la orele 11, eri, pe Take Ionescu, apoi pe Maniu. Se zice că Take a ameninţat cu revoluţia. A tăgăduit însă într'un interview dat azi dimineaţă. Cât despre Maniu, se afirmă că Brătianu i-ar fi arătat câteva piese şi contra lui Take şi contra lui Averescu, cari au făcut pe Maniu să renunţe la orice nouă încercare de

conciliare. (v. 11 Oct.). Combinaţia Manolescu a fost caducă din chiar minutul când Transilvănenii au refuzat portofolii; niciunul nu-şi bătea capul să-şi arate ştiinţa administrativă numai pentru două luni. Bietul Corneliu a fost grotesc şi i s'a dat să înţeleagă !...

Insărcinat eri să formeze un minister, *Văitoianu* a depus jurământul azi, la orele 5, împreună cu şase sau şapte generali, pe cari i-a luat cu dânsul, la cari se adogă Em. Miclescu, desemnat, evident, de Angelescu. Popovici, Răşcan, Popescu-Sanitaru, Lupescu (la Culte ! !), Mihail sunt titularii portofoliilor principale. Foştii miniştri basarabeni şi ardeleni păstrează funcţiunile lor fără portofolii.

Având în vedere origina lui Văitoianu şi acea a lui Lupescu, se spune în glumă că nu mai e nevoie de a se proteja minorităţile.

Takiştii spumează; cuvintele ce le ies din gură au îndreptăţit legendele răspândite de liberali că ei ameninţă să facă revoluţie şi că generalul Averescu este în capul unui complot. De aci necesitatea de a se răspunde printr'un minister de generali. Institutorii lui Averescu

fiind din mişcare, li se dă ca şef pe generalul Lupescu. Nu cred nici o vorbă din toate acestea. De altfel, Filipescu în «Epoca», care a devenit foarte violentă, scrie un articol foarte tare; însă după două ore ia trenul pentru Paris : plimbare şi teatru !

— Un redactor dela «Figaro» mi-a făcut o lungă vizită. Intre alte amabilităţi, el mi-a spus că acum se ştie bine în Franţa că nu eram franco-fob şi persoane «cari nu vă iubesc» i-au adus la cunoştinţă — la Bucureşti — că am făcut cu Mackensen un menaj foarte prost.

— Duminică, la Club, lungă conversaţie cu *Boissier;* lui nu-i place guvernul de generali, care va face în streinătate un efect rău. (In fond îl socot pe acest ministru destul de takist). Se vorbeşte de plecarea Reginei. Confidenţial, el îmi spune : «M. S. este la Lausanne, nu în Italia».

6 Octombre. — Toată săptămâna la Buzău. M'am ocupat puţin de alegeri. Vizită la Cislău pentru a vedea toţi «pur sângii» cari s'au luat din Ungaria. Războiu la cuţite, în privinţa aceasta, cu Domeniile : fiecare vrea să aibă crescătorie pe seama sa.

— Am fost eri la Bucureşti pentru curse. Inregistrez tot felul de svonuri. Se zice că e vorba să se amâne alegerile : guvernul ar fi intimidat de declarările de abţinere ale coaliţiei Take-Averescu-Flondor. Ar fi de asemeni scrâşniri printre Ardeleni : cauza ar fi eşecul celei d'a doua combinaţiune Maniu, dela 26 Septembre. Faptul e că Averescu a răspândit ştirea despre un congres al partidului său pentru zilele acestea la Bucureşti, ceeace a făcut ca «Izbânda» să însere că vor veni la Bucureşti peste 100.000 de ţărani. La ordinea zilei, mania de a vorbi revoluţiune, dar... totdeauna este altcineva care trebue să o facă !

8 Octombre.—Am fost la Brăila şi Galaţi. La Brăila, pentru a încerca o pace ; la Galaţi, pentru a încălzi puţin pe prietenii noştri. Am pronunţat aici un discurs-program. Pretutindeni, autorităţile deferente. Brăila este acum un port complect fără viaţă, posomorât şi tăcut : nici un export. Galaţii, destul de populat; mi se semnalează un mare vapor sub pavilion german, — primul dela războiu, — sosit pentru a încărca petrol.

— Eri seară, fiind împreună cu Corteanu şi Catargi cari vor pleca în sudul Basarabiei, soseşte Stoian. Averescu mi-l trimite ca să-mi propună de a mă abţine în alegeri, cum fac Take şi dânsul, ceeace va stabili un contact pentru viitor; în schimb va continua atitudinea neutră a presei sale. Altfel, ne va ataca. Ca complectare, mă întreabă dacă aşi voi să primesc a sta de vorbă cu o persoană autorizată din partea sa? — Răspuns: Nu e nici un motiv ca să modific linia mea de conduită, dar nu refuz nici o conversaţie.

11 Octombre. — Abia sosit în Bucureşti, ca de obicei, pentru curse, şi *I. Mitilineu* vine să-mi raporteze convorbirea cu Argetoianu, care a aranjat un dejun pentru a vorbi mai bine cu el. Pentru a caracteriza felul de politică care se face, dânsul «şi-a rezervat formal dreptul de a tăgădui absolut» că a avut această conversaţie. In substanţă: Averescu nu e mulţumit de asociaţia sa cu Take «care n'are pe nimeni şi care nu-i aduce nimic». El e un om de ordine şi nici nu se gândeşte la revoluţiune. Ne cere să ne abţinem în alegeri, şi în schimb, jurnalele sale nu ne vor ataca şi, afară de asta, ia angajamentul, în nu-

mele său,—«căci nu poate angaja pe Take» (în numele lui numai) — să ne dea o parte în guvernul său apropiat (!?). Nimic public, nici coaliţie, căci până la pacea generală nu se poate vorbi despre o colaborare cu noi, — lasă a se înţelege din cauza Aliaţilor. — Mulţumesc (?), însă nu pot primi nimic. Mitilineu, cel dintâi, a făcut observaţia că această clandestinitate împiedică orice înţelegere. Dacă ar fi fost vre-una posibilă!

— In timpul zilei, Take a avut o adunare generală la clubul lor pentru a propune un nou program şi un nou titlu, acela de «democraţi-unionişti». Propunerile, nicidecum sprijinite de altfel de către corifei, M. Cantacuzino fiind de faţă, au fost trimise la o comisiune. Pentru moment, aceasta înseamnă probabil o înmormântare. Unii ca Hiott, Deşliu, Greceanu sunt pe faţă contra. Insă, în cursul discursului său, Take a afirmat că în cea din urmă fază a crizei, el a declarat Regelui că acceptă un guvern Maniu, compus exclusiv din Ardeleni pentru a prezida alegerile. Lucrul acesta ar putea fi adevărat şi ar explica eşirea lui Brătianu:

«D-ta, domnule Maniu, vrei să faci politică în Regat? Uite-te cine sunt d-nii Take Ionescu şi Averescu». (v. 27 Sept.).

13 Octombre. — Puţin iritat, dar nu surprins, aflând că Vineri, la adunarea dela Club, Arion ar fi răspândit descurajarea, în urma sugestiilor de abţinere, am convocat comitetul. Explicaţie verde. A fost unanimitate pentru acţiune, Mitescu cel dintâi. Am aflat că, la Palatul Justiţiei, avocaţii takişti împing din toate puterile la abţinere. Ei promit căderea guvernului, o coaliţiune, etc., tot felul de lucruri care nu sunt în puterea lor.

Menţin punctul meu de vedere: consultarea ţării asupra chestiunii rezistenţii, la care nici nu putem consimţi; după cum iarăşi nu putem scăpa prin tangentă de contactul cu sufragiul universal, odată ce a fost înscris în program.

— Chestiunea Fiume, luând o întorsătură definitivă în favoarea Italiei, d'Annunzio având chiar un comandant de corp de armată care se demite din serviciul activ pentru a lua comandamentul forţelor voluntare,

este clar că, în faţa acestui semn de neputinţă a Conferinţei, tonul scade sau va scădea faţă de noi.

Politica preconizată de Take este cu atât mai odioasă. Un svon dela Consiliul de miniştri spune că Serbia ar fi anunţat că ea ne-ar expedia toate mărfurile şi toate bagajele reţinute de mai multe luni acolo. E de sigur un avans. Am repetat, în discursul meu, că ar trebui să devenim prietenii Serbilor şi Ungurilor. Lucru curios : noul ministru al Italiei, d-l de Martin Franklin, a spus exact acelaş lucru lui Kiriacescu, pe care a ţinut să-l cunoască pentru a-i mulţumi cu prilejul câtorva articole din «Le Progrès».

14 Octombre. — «Viitorul» publică actele încheiate în Februarie 1918, — sub inspiraţiunea lui Boyle, trebuie s'o spunem, — între Averescu şi guvernul lui Rakowski la Odessa. E stupid ! Şi când Ţoandă mi-a remis aceste piese, nici nu le-am luat în serios.

— «Epoca» dă o traducţie a memoriilor lui *Ludendorff*. Un pasaj întreg este consacrat planului Cartierului General de a detrona pe Rege. Ludendorff spune că diplomaţia, dând totdeauna asigurarea că detronarea

s'ar face de către Români, a neglijat să ceară desarmarea completă a armatei. Faptul acesta aruncă o lumină defavorabilă asupra plebiscitului pe care Lupu Kostake şi Virgil Arion îl organizase în numele lui Carp.

20 Octombre. — Ne-am întors definitiv dela Buzău, Sâmbătă. Eri dim., Stoian, însoţit de Corteanu, mi-a cerut o întrevedere cu *Averescu* şi după curse generalul G. Văleanu a venit să-şi facă partida de bridge la Club (de şi e din banda care boicotează Clubul), ca să mă roage să întâlnesc pe general astăzi la dânsul, str. Scaune.

Am vorbit dela 12 ore la 1 şi jum. fiind de faţă şi Văleanu. *Averescu* a încercat să mă convingă că trebuie să mă retrag din alegeri şi că, în cazul acesta, căderea guvernului e sigură. Aşa credea Take Ionescu şi tot el a insistat ca Stoian să-mi fie expediat la Buzău. Dealtfel Take a spus lui Lascar Antoniu, care l-a văzut eri, «că eu sunt arbitrul situaţiei». O momeală îndreptată vanităţii !

Câteva mărturisiri naive ale lui Averescu : «Un

motiv pentru care nu intru în lupta electorală este că nu pot risca partida fără a fi sigur de reuşită. Nu puteam face pe faţă un bloc cu d-ta, pentrucă eram deja rău notat ca prieten al Nemţilor şi ar fi însemnat atunci să mă marchez şi mai mult ! O acţiune paralelă este singura posibilă, fără nicio înţelegere publică până la pace, din cauza Antantei», etc... — Ce e mai frumos e că generalul voeşte să mă convingă că Take Ionescu este contra atacurilor presei sale faţă de mine şi că, în politica străină, el nu s'a pronunţat «niciodată» pentru supunere, dar că recunoaşte că sunt singurul care şi-a spus părerea în mod clar şi că trebue să menţin punctul meu de vedere, singurul prin care s'ar putea face lui Brătianu viaţa de nesuferit, dacă e vorba ca el să iscălească pacea «după cum este convins». Asupra documentului publicat de liberali (v. 14 Oct.), generalul deschide vorba şi spune că dânsul a scris această declaraţie pentru Rege şi a remis-o unei persoane sigure (d-na D., bineînţeles), pentru a-i explica atitudinea sa scoasă în evidenţă prin instrucţia contra lui Lupu Kostake. Lucrul s'a petrecut în Sept. 1916, când comanda· ar-

mata de Bucureşti. I-am făcut observarea că ar trebui să precizeze bine această dată, căci publicul crede că negocierea cu L. Kostake datează din epoca retragerii. — El nu admite ca acea «persoană sigură» să fi putut preda documentul; crede că Regele, — însă poate el s'o spună? — îl va fi arătat, pentru a desvinovăţi pe Averescu, lui Brătianu, şi acesta l'ar fi fotografiat. Generalul era foarte îngrijat de a nu atribui Regelui vre-o rea intenţiune. — Pentru a încerca să mă convingă că trebuie să-mi retrag candidaţii, Averescu îmi încredinţează — sub formă de mare secret — că «Ardelenii vor să se întoarcă în contra guvernului şi să dea asalt lui Ştefan Popp şi lui Goldiş, pentru a-i face să se retragă»; că speră să reuşească şi că, în toate cazurile, Consiliul Naţional s'ar împărţi pe această chestiune. «Dacă lucrul s'ar întâmpla, spune generalul, aş lua-o înainte?» — Ii răspund îndată că svonul s'a răspândit în oraş (aflasem că Goga şi Bontescu au şi început asaltul) şi generalul mi-a manifestat ciuda sa asupra indiscreţiunilor lui Take şi ale celor din jurul său. — Ne-am despărţit în bună înţelegere, repetându-i că a săvârşit o mare greşeală, părăsind lupta.

— Aflu dela *Catargi*, care i-a întâlnit, că el cunoaşte teza lui Vlad, Goga şi Bontescu : vor fi turburări, iar dânşii nu pot lua răspunderea situaţiei, căci le-e frică ca turburările să se întindă şi în Ardeal : acolo ţăranii nu sunt mulţumiţi, pentrucă nu li se dă pământul aşa de repede, iar deprecierea coroanei îi supără. Pentru a nu da loc la turburări, trebuie alegeri absolut libere şi acest guvern nu le poate face.

— Am lămurit cu *Averescu* chestiunea Maniu (v. 11 Oct.). Când, pentru prima oară, Maniu s'a ocupat de formarea unui guvern, dânsul n'avea autorizarea Comitetului Naţional, deci o misiune oficioasă; a doua oară — în cea din urmă zi a crizei, — avea acest consimţimânt, însă subordonat consimţimântului tuturor partidelor. Brătianu a refuzat pe al său. Se înţelege atunci ciuda Ardelenilor : Brătianu accepta pe Maniu, însă cu condiţia ca Maniu să fie omul său.

21 Octombre. — *Mitilineu* este convocat la Averescu pentru astăzi. Averescu speră să mă convertească.

In aceiaşi ordine de idei, maiorul *Milcoveanu*, fost aghiotant al generalului, cerându-mi de urgenţă o între-

vedere, îmi spune că Averescu, care îi arată multă încredere, i-a confiat că e hotărât de data asta la o alianţă deschisă, cu angajamente precise, de o parte şi de alta, dacă consimt a retrage listele mele. Milcoveanu, foarte grăbit, insistă asupra punctului că n'ar fi chestiune de o acţiune paralelă, ci de un bloc. — Răspund că punerea la punct încă nu s'a făcut şi că unul din prietenii mei se va duce să vază pe Averescu astăzi. — Aflu dela dânsul că două divizii au fost retrase din Transilvania, că în fiecare judeţ ar fi un batalion pe picior de război şi că comandanţii de corp de armată au primit câte 20.000 lei drept cheltueli de reprezentare.

23 Octombre. — *Averescu* nu se lasă. *Mitilineu* dăscălit, dar nu convins, îndeplineşte numai o însărcinare: Averescu oferă ca semn al unei alianţe sigure, după pace, un articol cu elogii semnat de dânsul, articol ce va apărea în gazeta sa, în ziua când voi anunţa retragerea candidaţilor mei: «lumea va înţelege!...» Răspunde de Take Ionescu, de oarece «dânsul duce pe Take pe umeri». In sfârşit, el primeşte ca, în unele localităţi, să prezentăm o listă comună, dar îşi rezervă

un veto pentru unele persoane. Recunoaşte că, fără un eveniment serios, n'aşi putea schimba atitudinea, însă Transilvănenii vor aduce acest pretext. Am răspuns politicos, cu surâsul pe buze, că voi vedea ce e de făcut după acest eveniment.

La 6 ore seara un nou atac, însă mai cuminte. Averescu a chemat pe Stoian şi l-a însărcinat să-mi transmită că el înţelege să reziste la presiunea antidinastică a câtorva amici şi că e gata pentru un guvern în comun, dacă Regele, înştiinţat, n'ar judeca că e periculos pentru pacea de iscălit; voi fi alături de Coroană garantul lealismului său. Am cerut ca propunerea să se facă în scris. In spiritul lui Averescu este ca s'o arăt Regelui.

O nouă notă a Antantei ; pentru Takişti este un ultimatum; jurnalele guvernului nu suflă încă nici o vorbă. Insă Radio-Lyon e conciliant: nimic de schimbat la frontiere, dar în ceeace priveşte protecţia minorităţilor, nu e vorba de a aduce atingere independenţei României. «I se cere numai de a se supune statutelor Societăţei Naţiunilor — ca şi ceilalţi».

25 Octombre. — Altă notă. Lyon telegrafiază că o notă a guvernului român, cu data de 16 Oct., s'a încrucişat cu nota Consiliului Suprem. Pentru a înlesni retragerea trupelor române din Budapesta, guvernul român exprimă dorinţa de a se proceda la organizarea unei poliţii ungare şi ca «să se facă toate sforţările pentru a favoriza înlocuirea guvernului d-lui Friederich printr'un cabinet, care să reprezinte toate partidele ungare şi care să ofere garanţii de stabilitate». E o gafă. Aceasta înseamnă a recunoaşte ca legitimă acţiunea Consiliului Suprem în afacerile interne ale ţărilor. S'a vorbit chiar azi de o notă relativă la alegerile noastre. In ce mod s'ar putea, eventual, contesta dreptul ?

— Bontescu a văzut pe B. Catargi. El aduce, se pare, somaţia ca miniştrii ardeleni să se retragă. Un memoriu a fost trimis Regelui, cerând puterea pentru Transilvăneni, ca fiind singuri în stare de a face alegeri libere. (In fond, aceşti Ardeleni sunt grăbiţi de a lua puterea pentru a regula chestiunea coroanelor, a căror consolidare ca valută ar voi s'o pună pe spinarea noastră !).

In oraş se spune că guvernul se retrage şi că cei doi Ardeleni şi-au dat demisiile.

27 Octombre. — Corabia ardeleană a luat foc. Eri, *B. Catargi* a venit să-mi spună că a citit memoriul redactat de Goga ; sobru şi declarând că Transilvănenii nu ar putea să ia răspunderea turburărilor ; că alegeri constituante cu abţinerea unor partide nu sunt de dorit şi că dânşii au de gând să-şi retragă pe miniştrii, dar că, în toate cazurile, vor merge la alegeri. Ei nu cer decât guvern de 4 săptămâni pentru a regula chestiunea electorală. Două obiecţiuni, la cari a răspuns Bontescu: 1) Dacă sunt acuzaţi că, la putere, sunt un fel de paravan pentru Take, ei nu pot împiedica pe răuvoitori să clevetească ; 2) Dacă, de data aceasta, se vor abţine liberalii, opoziţia lor n'ar avea nici un temei, căci atunci ei n'ar putea obiecta că au a face cu un guvern de partid. Am răspuns imediat lui Catargi că nu credeam în explozia unei bombe şi, de fapt, se anunţă astăseară că toată punerea în scenă a dat greş şi că, după ce s'au obţinut concesiuni de or-

din economic, aceşti domni au plecat. — Comunicatul din «Viitorul» este precis. El anunţă de asemenea un viitor comunicat al Consiliului Naţional.

— Imediat, *Averescu* îmi trimite din nou pe Stoian, de data aceasta cu preciziuni : program comun; împărţirea ministerului pe o treime (replic îndată nu : pe jumătate; nu mai puţin); — Take, afacerile streine, iar dânsul preşedinţia fără portofoliu, etc. — Răspunsul meu : cer a fi pus la curent în chestiunea proprietăţei ; agenţii săi răspândesc ţăranilor programul exproprierii totale şi chiar el însuşi a spus la congresul său, după «Izbânda», că tot pământul trebuie dat ţăranilor.

— «Viitorul» a publicat o declaraţie scrisă de *Stere:* «In vara 1918, la Iaşi, Gr. Filipescu a fost de două ori la dânsul pentru a-i propune o colaborare cu Liga poporului, iar toamna Argetoianu a fost de două ori la «Lumina» pentru a propune aceeaşi colaborare». Pentru nişte imaculaţi şi furioşi antantişti e o ciudată poziţie. «L'Indépendance» publică textul în franţuzeşte. Bietul Averescu, care se credea copilul răsfăţat al Antantei. va sfârşi, după acest de-al doilea document, prin a eşi ca cel mai germanofil dintre toţi !

28 Octombre. — Nici «Epoca», nici Argetoianu nu dau o explicaţie satisfăcătoare asupra declaraţiei Stere. In ochii alegătorilor dela ţară, documentele publicate sunt nule şi neavenite, însă pentru diplomaţi, Averescu e în declin.—Generalul Ferigo a spus cel dintâi că, fiind militar, de aci înainte va trebui să evite pe generalul Averescu.

— Generalul Coandă a plecat eri ca prim delegat al României la Paris. Adevărul e că n'are decât să iscălească.

— Vizita baronului *Ioszika*, vechiu president al Camerii Magnaţilor. de origină română (din Caransebeş), devenit cetăţean român. E lealist, ferm partizan al Unirei, dar dorind, cu drept cuvânt, ca o parte a populaţiei transilvănene să nu fie sacrificată şi în afară de lege. Nu-i plac oamenii dela putere, la Sibiu. M'a consultat dacă Regele l-ar primi, dar la sfârşitul convorbirei noastre, mai puţin grăbit de a-l vedea, a amânat această vizită pe altă dată. Asupra căderii Imperiului : «Suntem de secole dinastici, însă am fost adânc desgustaţi, când am văzut pe tânărul monarch (Impă-

ratul Karl) că se pune în siguranţă, după ce a spus soldaţilor săi — milioane de oameni — «şi acum întoarceţi-vă acasă!», fără a pregăti nimic pentru etapele lor. Când aceşti nenorociţi, după 24 ore, lipsiţi de toate, s'au simţit la ei ca într'o ţară inamică, au devenit cu toţii bolşevici. Am văzut aceasta şi nu o voi uita»! Ne-am despărţit după ce am schimbat câteva vederi asupra chestiunii sociale.

— Am fost la Comitetul electoral. Neant, ca lucru! Obiceiurile trecutului, rotaţie, alternanţa partidelor la putere suprimând orice zel electoral. Dacă vreunul din noi va fi ales, va avea de sigur noroc.

29 Octombre. — D-rul *Slătineanu*, întors dela Paris. Situaţia noastră e detestabilă. Brătianu desconsiderat de toţi. Englezii mai cu seamă cari, pentru comerţul lor, se ciocnesc pretutindeni de liberali, s'au făcut purtătorii insinuărilor contra noastră. Dunărea e perdută, căci, pentru a ne umili, s'a hotărât să fie îndepărtaţi riveranii din administrarea ei : serviciul acesta l-ar face Franţa, Englitera, America. — Iliescu ducea campanie contra lui Clemenceau într'un jurnal; un inspec-

tor de poliţie a venit să-i spună că va fi expulzat : «Voiu pune uniforma şi cravata mea de comandor al Legiunei de Onoare şi voiu vedea atunci cine va cuteza să mă atingă» ! A doua zi vizita lui Mandel (Rothschild pe adevăratul său nume), cel mai puternic secretar al lui Clemenceau, care i-ar fi spus : se cunoaşte depozitul său de 30 milioane la băncile Parisului; se ştie numerile chitanţelor şi, dacă în opt zile nu părăseşte Parisul, totul va fi dat publicităţii. Iliescu n'a mai aşeptat să i se spună a doua oară.

30 Octombre. — Comunicatul din Sibiu, despre care a fost chestiune la 27 Oct., a apărut într'adevăr, însă aşa cum puteau să-l dea nişte oameni cari de fapt au conspirat cu Takiştii. «Din primul moment s'a putut înţelege totuşi că, dacă o astfel de versiune (amânarea alegerilor) putea fi posibilă pentru teritoriul vechiului Regat, ea n'ar putea fi. în nici un chip, în ceeace ne priveşte pe noi, de oarece nu există niciun motiv care să justifice o amânare».

«Monitorul Oficial» publică o scrisoare a Regelui către generalul Văitoianu, exprimându-i voinţa Sa ca promisiunea de libertatea alegerilor să nu rămână o literă

moartă. — Textul comunicatului de care vorbesc mai sus a fost întârziat de guvern timp de 24 ore. Comunicatul înfierează guvernul. Astfel, scrisoarea Regelui pare scrisă ca să contrabalanseze efectul.

— «Viitorul» a publicat în mod cavaleresc singurul comunicat pe care l-am transcris la început şi a trecut sub tăcere pe acela a cărui însemnătate politică e cu totul alta. Pentru mine, acest amestec al Ardealului este plin de ameninţări pentru viitor şi acela care va putea disolva Consiliul Naţional va fi un mare om.

31 Octombre. — Socialiştii s'au prezentat lui *Văitoianu,* cerându-i amânarea pentru două luni a alegerilor, ridicarea stării de asediu, demobilizarea imediată a rezervelor, amnistia, iar ca sancţiune — se pare, — greva generală. Ei declară că-şi retrag candidaturile şi consideră ca «ilegale alegerile şi Camerele, fiind hotărâţi a recurge *la toate mijloacele* pentru a recuceri libertăţile dorite». Se înţelege dela sine că guvernul nu poate primi un asemenea ultimatum.

— Guvernul a răspuns comunicatului lui *Maniu*

prin Inculeţ şi Nistor. In numele Bucovinei şi Basarabiei, cele două comunicate protestează în contra oricărei amânări a alegerilor şi se separă de Ardeal, regretând atitudinea Consiliului din Sibiu. Putem de pe acum să ne dăm seama de atitudinea pe care grupările din noile teritorii o vor avea în Parlament.

4 Noembre. Alegerile au început Luni; trei zile de scrutin. Linişte absolută, aproape indiferenţă. Unii, din burghezie, vin la vot de frica amenzii şi nu cunosc măcar listele de candidaţi. Cât priveşte modul de votare, ignoranţă absolută. Evreii, de pildă, n'au nevoie să li se explice mecanismul: ei sunt perfect iniţiaţi. Nu se ştie nimic de ce se petrece în provincie. Când se primeşte o telegramă, ea nu cuprinde decât plângeri împotriva ingerinţei administrative. La Bucureşti, au luat cărţile libere şi a făcut «umplutura» în stil mare. Generalul Văleanu, cu toate că Averescu şi partidul său s'au abţinut, a alergat eri să mă înştiinţeze despre cărţi distribuite astfel pentru cele două secţiuni dela Şosea şi în-

dată am prins trei din cei substituiţi. Se poate judeca ce s'a petrecut în cele 24 secţiuni din Capitală. Sergenţii din oraş în bloc au votat sub ochii lui Corbescu. Nimic, absolut nimic schimbat din vechile procedee frauduloase de altădată. S'a anunţat tot felul de mişcări şi a trebuit, fiecare dată, să asigur şi pe ministrul Italiei şi pe al Elveţiei că nu va fi revoluţie! Socialiştii au decretat greva generală: nici nu s'a băgat de seamă. Vor fi multe anulări, nu numai voite, dar din ignoranţa sistemului.

— S'a sărbătorit azi cu pompă aniversarea victoriei italiene. Am primit o invitare şi m'am dus. — Lucru nostim e că eri era aniversarea franceză şi că legaţia Franţei a scris redacţiei «Le Progrès» să insereze discursurile! Ghiaţa se topeşte!...

— Vaida, reîntors din Paris, a venit eri să depună o cartă. Este primul Ardelean oficial.

11 Noembre. — Alegerile s'au terminat. Noi avem 13 locuri la Cameră şi 4 la Senat. Partizanii recunosc marea greşală ce au făcut, nevoind să lucreze.

Nota caracteristică e nebunia pentru Averescu; pretutindeni, chiar la Gorj, şi cei mai ignoranţi, oamenii bătrâni, nu jurau decât prin dânsul. Partidul «ţărănist», care nu se numeşte nici ţărănesc, nici agrar, în multe circumscripţii s'a îmbrăcat cu mantaua lui Averescu. — La Senat, gen. Benone Anastasiu, liberal, cerea voturi, în vederea amiciţiei şi camaraderiei cu Averescu ! Generalul va mai găsi cu greu o asemenea ocaziune !

Infrângerea liberalilor este complectă. Ei n'au decât 102 aleşi din 220... La Senat, majoritatea lor e mai pronunţată, însă au judeţe întregi contra lor. Goana este acum după ţărănişti : cine să-i apuce.

Comitet consultativ. · Toţi prezenţi, afară de Garoflid şi Mehedinţi absenţi. I-am convocat mai cu seamă pentru a şti ce am de făcut faţă de Averescu. Bineînţeles, s'au discutat multe chestiuni în ceeace priveşte viitorul. Arion a proclamat încă odată dispariţia vechilor partide !

Toţi de acord : 1) că trebuie numai decât să ne punem pe lucru pentru a reorganiza partidul în provincie;

2) că trebuie, însă fără grabă să reluăm contact cu Averescu.

Am schiţat ca program comun: 1) Garanţie pentru proprietatea rurală, că nu se va depăşi cele 2.200.000 ha. promise şi că se va revizui exproprierile făcute pentru a se atinge acest total; 2) O lege administrativă, sustrasă de sub influenţa politică; 3) O lege electorală unică pentru toată ţara, cu scrutin şi arondisment ca în Transilvania, ceeace ar aduce, odată această lege votată, disolvarea Camerii actuale.

12 Noembre. — Se vorbea din nou de o notă a puterilor. Guvernul nostru primise una la 12 Octombre rămasă fără răspuns ; căci Coandă era la Paris fără instrucţii şi Mişu scrisese că noul Parlament singur putea să răspunză. — Nota cea nouă, grabnică dar amabilă ca formă, a fost dată gazetelor chiar înainte de a fi comunicată la Bucureşti. Această lipsă de deferenţă e destul de semnificativă. — Se adaugă că Italia nu s'ar fi asociat şi că Clemenceau este acela care a obţinut forma conciliantă ce i-a fost dată. La Bucureşti, ministrul Franklin-Martin n'a luat parte la comunicarea colectivă făcută guvernului.

In rezumat: 1) Nu se schimbă nimic la graniţa Banatului; 2) Hapul protecţiunea minorităţilor este prezentat ca un apendice la calitatea de membru al Societăţii Naţiunilor, bine înţeles «pentru ţările cărora războiul le-a adus mari modificări în întinderea lor şi caracterul posesiunilor lor». 3) In chestiunea ungurească, trebue să readucem la massă ceeace am luat în Ungaria.

15 Noembre. — După telegrame, Republica sovietelor ar face propuneri de pace şi acceptă povara datoriilor Imperiului! Această soluţie pare a surâde Angliei. O altă telegramă pretinde că în porturile suedeze se află vapoare încărcate cu marfă englezească de două zeci şi cinci milioane livre sterline, gata pentru Rusia...

18 Noembre. — Evenimentele ultimelor trei zile:

— Duminecă a fost o întrunire la Dacia; trinitatea Averescu-Flondor-Take Ionescu trebuia singură să ia cuvântul (opoziţia unită). Averescu a anunţat noui alegeri. Flondor a polemizat cu A. Constantinescu, iar Take Ionescu a pomenit pe Filipescu şi a făcut istorie diplomatică în felul său. S'a strigat «trăiască Republica» şi s'a cântat Internaţionala.

— Evacuăm Ungaria. Retragerea noastră a început la 14. Ne stabilim pe Tisa (ceeace nu este graniţa ce ne-a dat conferinţa). G. Moruzi, pe care l'am întâlnit la curse, mi-a spus : «Nu-i decât un singur lucru de făcut, să se iscălească repede şi să se demobilizeze ; oamenii s'au săturat». Trebue să fi văzut pe Take Ionescu înainte de a vorbi aşa.

Se pare de altfel că semnăm. Ultima notă-ultimatum, negată de guvern, afirmată însă de toată lumea, nu ne-ar da decât 7 zile pentru a ne supune. Asta o fi terenul pe care l'a ales Brătianu pentru retragere şi pentru opoziţie: «Viitorul» a şi luat un ton contra conferinţei. «L'Indépendance» este mai cumpătată.

— Cine va forma guvernul? Versiunea dată de A. *Kiriacescu,* după fratele său care a vorbit cu Brătianu: Nu Maniu : prea se află în mâinile lui Goga. Vaida Voevod este mai energic, dar ar cere ruptura cu Constantinescu şi traficanţii politici; pe de altă parte s'ar însărcina să astâmpere pe Ardeleni. La această latură a chestiunei ar răspunde oare apelul stăruitor la uniune şi la

solidaritate pe care Maniu l'a adresat deputaţilor ardeleni ?

20 Noembre. — Deschiderea Parlamentului a avut loc cu solemnitate şi, trebue să o recunosc, cu entuziasm. Sala Ateneului era prea mică pentru asistenţă. Regele întovărăşit de Regina. Aceasta era foarte emoţionată ; într'un moment dat am văzut lăcrămi în ochii ei. Mesagiul, dibaciu, foarte aplaudat. Intr'un moment dat chiar, te-ai fi crezut la un banchet electoral. De odată strigă cineva «trăiască!» ceva sau cineva... şi urmează imediat aclamaţii nesfârşite. Mult tineret. Nu aşa de nespălaţi cum se zicea. Episcopii uniţi, foarte bine. Mitropolitul de Repta şi episcopul Cristea s'au grăbit să-mi facă cunoştinţă. Maniu a răzbit prin toată mulţimea pentru a veni la mine : i-am dat o mică lecţie.

Constituirea biroului provizoriu a fost cam ciudată. Stroescu din Basarabia a fost desemnat preşedinte. Işi avea discursul în buzunar. A spus că cei cari pot construi noua ţară românească vor trebui să aibă mâinele curate. Această parte a fost foarte aplaudată. Apoi directorul Camerei a desemnat patru secretari.

La Senat Mitropolitul Vladimir de Repta a luat preşidenţia.

24 Noembre. — Se confirmă că regimentele Argeş şi Muscel constituiseră soviete. Pe de altă parte în Bucovina acelaşi lucru este semnalat şi s'a procedat la execuţii sumare: Anton de Mocsoni mi-a confirmat această faptă. Să fie oare aceleaşi regimente care se aflau în Bucovina ?

— Se ştie cu precizie că aliaţii au să ne predea astăzi, la 5 ore şi jumătate, nota-ultimatum. Trebuie să semnăm în 8 zile; nu este vorba de ruptură diplomatică în caz de refuz din partea noastră, dar România ar fi considerată ca eşită din alianţă. Se zice că Vopicka ar lăsa să se înţeleagă că s'ar putea prelungi termenul la nevoe. S'ar dori să se aibă semnătura noastră înainte ca America să fie eşită din Soc. Naţiunilor. Este cert că, după amendamentul Lodge, se poate considera că America s'a şi retras. La Bucureşti, ministrul Italiei lasă să se înţeleagă că Italia este în contra violenţei ce se face României.

Cunosc sorginta afirmării repetată cu insistenţă de

«Epoca», că guvernul actual va fi acela care va semna, în dispreţul frazei din Mesaj. Mişu lăsase să se înţeleagă că acest guvern ar putea eventual să semneze. D. Cambon, care nu e prea deştept, s'a grăbit să telegrafieze afirmativ guvernului său. Acum că nu se mai semnează, revine asupra telegramei şi acuză pe Mişu că e lipsit de caracter (detaliile acestea se ştiu prin Lachèvre).

28 Noembre. — Fiind indispus câteva zile, nu am eşit din casă. La Cameră nu s'a lucrat nimic. In secţii a fost mare pornire contra liberalilor ; s'a contestat alegerea lui Duca şi s'a invalidat cu 41 voturi în contra 5 alegerea lui Mârzescu. Dar în şedinţa publică lucrurile s'au petrecut altfel : contestările au fost de fapt abandonate cu toate că au întrunit sute şi câteva zeci de voturi, care în scrutinele de luare în consideraţie au ţinut să manifesteze până la capăt în contra liberalilor. Aceştia erau foarte amărâţi ! Duca se plângea lui Murgăşanu că în numele ordinei sociale nu ar trebui să ne sfâşiem unii pe alţii. Ce lesne a uitat «guvernul Marghiloman-Mackensen ; omul lui Mackensen... etc.» !

S'au votat biurourile; Bujor a fost ales preşedinte al Senatului. Mut, fără nici o semnificare, socialist, nu va orbi sfaturile guvernului cu luminile sale. Vaida Voevod a întrunit unanimitatea Camerei, afară de liberali cari s'au abţinut într'un mod ostentativ, ceeace nu i-a oprit să aplaude zgomotos; lucru ce le-a adus violente apostrofe din partea lui Eugen Goga şi alţii. Se zice că, înainte de alegere, liberalii ceruseră o declaraţie în favoarea rezistenţei, lucru la care Vaida s'ar fi opus; aceasta explică abţinerea lor. Discursul lui Vaida, simţit, calm, cuminte. De altminterea Vaida pare a fi dârz şi puţin pedant: totul trebuie să se petreacă după formele cerute. Cu toată nerăbdarea lui, Văitoianu nu a putut obţine cuvântul pentru a-şi anunţa retragerea decât după ce biuroul a fost complet constituit şi toate validările făcute. A rămas în suspensie singură alegerea lui Cocea, care e supusă unei anchete. Pe la 6 jum. Văitoianu a luat cuvântul pentru a ceti declaraţia lui de retragere, care a fost foarte aplaudată. — Nici un cuvânt de politică străină. Cu toate că fusese o lungă discuţie zgomotoasă în timpul

unei suspendări de şedinţă, între Iorga, Maniu şi Inculeţ : se spusese că Văitoianu are să citească nota-ultimatum şi că va declara că mai bine şi-ar frânge spada decât să semneze tratatul. Iorga nu vrea să se determine un curent; bine stilat de către legaţiunea Franţei, încearcă să joace rolul lui Take Ionescu al Parlamentului. In gura mare declară că Blocul nu-l va duce de nas.

Foarte semnificativ. In timpul voturilor am stat de vorbă cu *Inculeţ*, care mi s'a plâns de duplicitatea acelora cari conduc politica astăzi ; că nu sunt lucrurile sincere şi cinstite ca pe vremea mea ; că el e cel dintâi care strigă cât de stupizi sunt acei care mă acuză că aşi fi fost omul lui Mackensen, el care cunoaşte bine luptele mele zilnice cu Nemţii, etc.

30 Noembre. — La curse N. Lahovary şi apoi Gr. Filipescu îmi povestesc, scandalizaţi, că astăzi guvernul Văitoianu, cu toate că e demisionat, a răspuns notei aliaţilor în astfel de termeni încât ar fi fost ruptura imediată, dacă unii din miniştrii aliaţi, prieteni ai po-

porului român, nu ar fi avut prudenţa să roage pe cei dela guvern să-şi reia nota, adăogând că vor aştepta până mâine la 12 pentru a fi sesizaţi printr'o redacţie nouă. Dau versiunea exactă. Faptul mi se pare imposibil. Dar Filipescu mi-a afirmat că, speriat de această manoperă, a fost chiar el la Cambon să o verifice şi că faptele s'au petrecut aşa cum mi-a spus... N'ar putea fi decât o manoperă «à la d'Annunzio» pentru a creia faptul îndeplinit.

1 Decembre. — După informaţiile luate şi după comunicatele gazetelor, nu este adevărat că ar fi fost nevoie să se retragă nota guvernului Văitoianu, nici că ar fi fost ofensătoare ca formă. Cine a minţit eri, Filipescu? sau Cambon s'a servit de el pentru a creia o atmosferă? Când se vede zelul lui Iorga pentru a denunţa «manopera brătienistă de care am scăpat», se înţelege că informaţiile lui au aceiaşi sorginte ca acele ale lui Filipescu. — Iorga se dovedeşte că este campionul semnăturei, şi poate să fie în mod avantajos fiindcă a fost naţionalist înfocat. Mi se spune că în momentul de faţă este mai mult ca oricând «mangeur de boches!». Astă-

seară, la ora 5,10, scumpa noastră Linica (d-na Elena Pherekyde) a încetat din viaţă. A murit ca o sfântă ; cu o demnitate care nu s'a desminţit o clipă, tot timpul acestor grozave două săptămâni. Şi-a păstrat cunoştinţa aproape tot timpul. Ultimele ei cuvinte n'au fost decât vorbe de iubire şi mulţumire. — Ce frumoasă natură, mândră şi curajoasă. — Cu Linica dispare ultima legătură care ţinea familia ca într'un mănunchiu.

2 Decembre. — Nu avem guvern. Se pare că n'ar fi nici o grabă. Ardelenii ar dori să ia puterea, dar nici unul nu îndrăzneşte să ia răspunderea semnăturei nici pe acea de a refuza să semneze. Deodată comunicatele ne spun că acum au scrupule : ei nu ar dori să se spue că acaparează totul ! Prefectul de poliţie mi-a spus aseară că blocul lor s'a spart. Se pare că Ştefan Pop, Goldiş, etc. urmează pe Brătieni.

3 Decembre. — Eri expira termenul ultimatumului. Situaţia era gravă şi se vorbea de plecarea legaţiilor. *Vaida* a primit puterea şi la miezul nopţei s'a dus la le-

gaţiunea franceză pentru a comunica că va lichida situaţia. Regele scrisese lui Poincaré, care a răspuns că consideră România ca fiind în ajunul unei revoluţii, şi că sfătuia să se semneze mai ales din punct de vedere interior, fiindcă în urmă va avea tot sprijinul guvernului francez. Aceasta ar fi hotărît pe Rege.

Un detaliu surprinzător : Se afirmă că acum o lună conferinţa ar fi trimis o notă, prin care se spunea că România ar obţine concesiuni după ce va iscăli, şi că Brătianu în înţelegere cu Regele ar fi făcut să dispară această notă.... Greu îţi vine a crede astfel de lucruri !

De altmintrelea «Renaşterea Română» a fraţilor Goga spune clar că prin semnătură se obţine dispariţia din preambule a faimoaselor considerente cari se leagă cu congresul dela Berlin şi cari pun în dubiu independenţa «recunoscută a României» şi consacrarea definitivă a graniţelor noastre. Aliaţii (!?) erau hotărâţi la toate : Basarabia, Cadrilaterul (trupele franceze se retrag tocmai azi din Cadrilater !), independenţa Regatu-

lui, pace separată cu Ungaria etc... Nemţii n'ar fi făcut mai bine !

— *Văitoianu* declară că nu a redactat niciodată o notă agresivă, şi cred că s'a minţit intenţionat asupra acestui punct. Dar rămâne câştigat faptul că făcând bilanţul, se declară că am intrat în războiu pentru a salva Verdunul, ceeace a făcut pe Rattigan să spună : «Auzisem spunându-se aceasta, dar nu credeam că o să se poată scrie».

Gazetele dau nota-ultimatum. Rechiziţiile în Ungaria (punctul 2) au să ne pue într'o lumină foarte urâtă. Dar conferinţa este plină de gentileţe pentru Ungaria şi a trimis guvernului Huszar, în fine constituit, «o invitaţie» ca să trimită delegaţi pentru a negocia pacea.

4 Decembre. — Nu avem încă guvern. Tinerile grupări de circumstanţă nu se mai înţeleg. La Ardeleni Aurel Vlad s'a retras, urmat de Popovici. Despre Vlad se zice că nu putea să primească pe unii colegi ; fapt este că naţionaliştii (Iorga) puseseră înainte pe Vasile

Kogălniceanu, care între altele are de furcă cu tribunalul corecţional pentru că a mâncat cassa, la «Naţionala» !». — Când Vaida a dat Marţi asigurările, cari se cunosc, lui Cambon, el a făcut-o ca preşedinte al Camerei, nu în calitate de preşedinte al consiliului ! Esenţialul este că s'a obţinut un răgaz de 6 zile.

— Colonelul *Toma Dimitrescu*, expertul nostru militar la Paris, s'a întors pentru câteva zile. Neîndrăznind să-mi calce pragul, îmi trimite răspuns prin Wyzanti : Foch ne este favorabil, dar Clemenceau este un adversar ireductibil ; toată politica lui înclină în favoarea Slavilor pentru a putea, împreună cu Rusia, să contrabalanseze Germania. Vom merge fatal cu Germania; nu există salvare afară de aceasta. Politica de rezistenţă ar fi avut sorţi de izbândă, dacă ar fi fost unanimitate în ţară. Dar de câte ori o concesiune era pe punctul să se producă, emisarii lui Take Ionescu soseau la timp pentru a împinge spre inflexibilitate. Acţiunea lui Take Ionescu absolut nefastă. Iată care sunt aprecierile colonelului.

12 Decembre. — Marţi s'a prezentat guvernul, cu Averescu ca eşit dintr'o cutie şi nici un ţărănist. Slăbiciune, prezentare lipsită de înfăţişare; Cicio Pop este acela care dă citire decretului. — In zăpăceala tuturor, Iorga cere să se voteze numai decât preşedintele. Lovitura bine organizată reuşeşte. Iorga este ales cu vre-o 15 voturi în contra lui Goldiş. Discursul preşedintelui este o lovitură în contra lui Averescu : Camera este constituantă, el îi va apăra drepturile ; ea este aceea care poate disolva guvernele, iar nu ea să fie disolvată. Seara se vorbea chiar de criză ; de altfel, pentru a se vedea omogenitatea cabinetului : Halipa, ministru, a aplaudat discursul lui Iorga şi Basarabenii au votat pentru el.

Discursul-program al guvernului este amânat din zi în zi. Vaida se zice bolnav. Mihali pretinde că este o boală diplomatică : nu s'a găsit încă o formulă pentru a se caracteriza Camera.

Este sau nu criză ? Părăseşte Averescu guvernul ? Se afirmă şi se desminte faptul din oră în oră. Averescu nu a fost văzut la Parlament astăzi.

— *Mihali* a venit să mă vadă. E foarte amărât: «avem un consiliu, dar nu-l consultă nimeni». Inexperienţa, dar mai ales îngâmfarea Ardelenilor dela guvern, are să ne ducă departe. Goga, Mihai Popovici n'au cea mai vagă idee de afaceri. Soţia lui Popovici este vară cu Vaida, se aranjează totul în familie. Blocul ardelean se sparge: cum se poate accepta să se impue fuziunea cu Liga poporului şi preşidenţia lui Averescu? Bontescu a intrat în Consiliul Naţional având şapte sute de mii de coroane datorii; astăzi are şapte milioane avere! E bolşevic în suflet şi singura lui bucurie este să desfiinţeze pe marele proprietar. (Aceasta seamănă prea puţin cu impresiunile lui Barbu Catargi, care vede des pe Bontescu şi pe A. Vlad). Afară de un guvern alcătuit cu toţi oamenii capabili din toate partidele, Mihali nu vede salvarea posibilă.

— Victor Antonescu şi-a dat demisia dela Paris. A motivat-o prin faptul prezenţei generalului Averescu în guvern. Şi a avut prostul gust să comunice această demisie lui Cambon, ca să fie telegrafiată la Paris!

15 Decembre. — Averescu şi-a dat demisia. Oare de ce o fi intrat în guvern ? şi de ce iese ? Este ciudată constatarea unei coincidenţe : demisia devine un fapt îndeplinit Sâmbătă ziua, când generalul este primit de către Regină în audienţă pentru împăcare şi reţinut două ore.

— A. Darvari (presupun că este potrivit dinainte) vine la mine ca să-mi spună că a întâlnit pe Belloy şi că acesta i-a spus : «Reflectând bine, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât se adevereşte pentru mine că nu este decât un singur om care a văzut limpede şi singurul în stare de a guverna : Marghiloman». Şi apoi, ca sfârşit de conversaţie, mă întreabă dacă nu aşi dori să văd pe de Belloy ?—Am răspuns că nu suntem certaţi, că Francezii sunt aceia care m'au «snobat» şi că îl voi primi oricând îmi va face cinstea unei vizite.

— La Cameră, *Mihali* îmi prezintă scuze că nu poate lua masa la mine : «iar avem criză şi suntem convocaţi la ora 8». — Profit de aceasta pentru a-i spune : «Vi se duce tot prestigiul ; spune-i lui Vaida ca dacă intră iar în negocieri, a pierdut situaţia. Luaţi interimate,

puneţi pe cine puteţi, dar prezentaţi-vă Camerei, faceţi o declaraţie, obţineţi un vot de încredere, şi pe urmă negociaţi cu cine vreţi. Dar trebue guvern !».

16 Decembre. — Sfatul dat de mine lui Mihali îşi arată roadele, fiindcă de odată se află că guvernul îşi face declaraţia. La redeschiderea şedinţei se mai află că Vlad a luat interimatul internelor, că Borcea (ţărănist) înlocueşte pe Goga, care nu s'a despărţit de Averescu, şi că Mihalache e numit la domenii.

Vaida citeşte o lungă, foarte lungă declaraţie. Tabla de materie a proectelor sale este «de omni re scibile» ; — câteva greşeli. Repetă copilăria că am intrat în războiu ca să salvăm Verdunul. Că tratatul cu tripla alianţă ne-a fost impus. (Brătianu cere aci cuvântul, cu toate că renunţase să vorbească în timpul cetirei programului). Nu ne putem revolta în contra protecţiunei minorităţilor, din moment ce implicit am primit-o când am semnat tratatul cu Germania.

Brătianu, armat cu o ramă întreagă de hârtie-notiţe, începe un lung discurs care ţine două zile. A făcut războiul fără a şovăi o singură clipă (!?)... Chiar după

pacea dela Bucureşti, el a menţinut intimitatea cu aliaţii, aşa că a fost gata la cel dintâi semn; la conferinţă a văzut imediat că totul era aranjat de înainte; nu a admis niciodată să se împartă aliaţii în mari şi mici puteri; nu transige cu demnitatea naţională; nu avem să ne temem de nimic. Avem o armată şi schimbul de mărfuri nu se poate să nu se stabilească, fiindcă «ei» au nevoe de materialele noastre mai mult decât noi de ale lor! (când te gândeşti că noi nu avem nimic de exportat şi ca a şi început să fie lipsă de făină). Eşire violentă: Clerk era un adversar neînduplecat. Wilson dispunea ca un stăpân de toată conferinţa; a fost silit să semneze la Versailles fără măcar să fi cunoscut tratatul, etc.

17 Decembre. — Discursul meu. Eram al cincilea. Mi s'a dat cuvântul la sfârşitul şedinţei, imediat după ce isprăvise Brătianu. Chiar dela început am înţeles că Camera mă ascultă. In urmă, sau printr'o tăcere mormântală, sau prin aplauze şi ovaţii, deputaţii îmi fac un imens succes. Işi părăsesc băncile ca să se apropie de tribună. Şi nu îngăduiau nici o întrerupere. Brătianu

rânjea; dar a îndurat o oră şi mai bine de tortură. Foarte bună partea în care am prăbuşit atitudinea lui la conferinţă şi pe care a trebuit să o alcătuesc întreagă la tribună. Vladimir de Repta, Cristea, aproape toţi episcopii dădeau semnalul. Eram bolnav şi la ora 7 am terminat, mort de oboseală. In cinci sferturi de oră am dărâmat ceeace Brătianu încercase, 7 ore să clădească.

18 Decembre. — Toată presa consacră marele succes al discursului meu. «Epoca» : «Nu era banal să vezi Camera României Mari aclamând pe d-l Marghiloman în contra *autorului României Mari*».

Singură «Românimea» mă înjură. Bietul Take !

19 Decembre. — Rattigan vine să-mi citească raportul pe care îl adresează guvernului său. E de înţeles mirarea mea ! In text sunt lucruri în genul acesta : «După imbecilitatea lui Take Ionescu, care nu a luat parte la alegeri, nu rămân în România decât doi oameni de Stat, d-l Brătianu şi d-l Marghiloman. D-l Marghiloman a fost rău judecat; în toate faptele lui n'a ascultat decât de conştiinţa sa, voind să evite ţărei sale crude încercări; în timpul ministerului din 1918 eu nu eram pe atunci

în această ţară, dar am aflat dela ministrul meu şi dela Rege (sic), că d-l Marghiloman a făcut tot ce era cu putinţă să se facă». Tot Rattigan îmi spune că actualul guvern este slab, că nu poate să dureze şi că se teme grozav de un guvern liberal. — Cum s'au schimbat timpurile !

— Am primit vizita Episcopului Miron *Cristea*, însoţit de deputatul Protopopul Ion Oprea. Lungă conversaţie; complimentele Episcopului.

Din toate părţile îmi vin scrisori, telegrame de felicitări pentru succesul de alaltăeri ; partizanii mai ales renasc.

20 Decembre. — *Al. Em. Lahovary* e foarte fericit de succesul meu, mai ales că au eşit lucrurile după cum le prevăzuse el, căci totdeauna el mi-a luat apărarea la Paris (!?). Brătianu, cu care a păstrat bune raporturi, a făcut greşeli peste greşeli; nici odată nu primeşte un sfat, niciodată nu admite o discuţie. Atmosfera era rea la Paris; a fost trimis generalul Iliescu. Se ştia la Paris de ce fusese înlăturat, când scoate cu o metresă bulgară şi fel de fel de comisionari, între alţii faimosul

Urechie, care se instituise directorul presei lui Iliescu. El, Lahovary, previne pe Brătianu, care însă îi dă peste nas şi îi dă ordin să facă în aşa fel ca situaţia lui Iliescu să fie din cele mai bune ! Rezultat : Iliescu era supraveghiat şi corespondenţa i se remitea deschisă şi cenzurată ! I se refuza permisele cerute, cu duiumul pentru Elveţia, centru de spionaj german. Când a fost expulzat din Franţa, cum el protesta, Mandel l-a ameninţat că publică totalul depozitelor ce le are în băncile franceze. Astăzi Iliescu întemeiază afaceri franco-române ca să poată ascunde fondurile ce le are în Franţa. — Lahovary adaogă : «Puteam obţine *sigur* Banatul întreg, dar trebuia să o luăm din vreme ; l-am pierdut fiindcă am sosit cu două luni prea târziu la conferinţă».

24 Decembre. — Pe neaşteptate, sub pretextul de a lămuri o chestie personală cu Vaida, *Brătianu* m'a atacat foarte violent. Lucaci, amândoi Goga, Sever Bocu, adică banda takisto-ardeleană, preparase o manifestaţiune : provocarea eşirii din sală a Ardelenilor. Manifestaţia a avortat mizerabil. Numai 5 inşi s'au sculat, ca să se ducă să se pitulească în spatele biuroului. De

acolo Lucaci m'a numit: «Trădătorule», dar i-am închis gura cu o replică zdravănă. — Apoi am scuturat pe Brătianu; Camera m'a susţinut energic. Am avut o nouă victorie, mai ales că la început Camera îmi era vădit ostilă; mi s'a spus că ceeace îi impresionase mai mult este povestirea Consiliului de Coroană din Sinaia, în care eu am determinat votul unanim — afară de Carp — pentru neintrarea în campanie alături de Puterile Centrale.

25 Decembre. — Am fost în audienţă la *Rege* şi am vorbit mai ales politică. Mi se dăduse ca sigură intrarea lui Cămărăşescu în guvern la interne; Regele mi-a spus că erau dificultăţi, dar am înţeles că era dorinţa lui şi că ţinea mult la aceasta. Am insinuat că se pretinde că Vlad ar ţine mult să aibă acest portofoliu: «Este imposibil ca un Ardelean să fie la interne» îmi spune Regele. De ce? — In ceeace priveşte C. F. R.: se negociază cumpărări de locomotive în Germania (asta e noutate)... Ungurii au intenţiunea să ne atace, fiindcă nu părăsesc

ideia de a relua Transilvania. Aceasta este impresia lui Rattigan, care a fost la Budapesta. (Eu cred mai ales că această veste își are sorgintea la Marele Cartier).

In ajun primisem o scrisoare dela Prințul Carol, care cere protecție, fiindcă vrea să-și apere copilul și să rămâie credincios soției sale, și copiile scrisorilor pe care Prințul le trimisese lui Bujor și lui Iorga. Vorbesc despre aceasta Regelui, care se arată mirat și îngrijat. El credea că totul merge foarte bine din momentul ce Prințul reluase livreaua pentru personalul lui și arborase steagul pe locuința lui la Bistrița-Năsăud, reședința sa actuală. — Intrebare repetată mai multe ori: «Cum au putut aceste scrisori să ajungă?» — Această întrebare este semnificativă! Răspund fără șovăire: un copil se va naște; nu se poate împiedica un tată să asiste la naștere; ar fi un scandal. Dacă s'ar întâmpla să moară copilul? nu s'ar zice că s'a comis o crimă? — Concluzii: «Să se ducă Prințul cu nevasta lui, dar sub ce nume? Nu pot eu să-i confer un titlu; numai fratele meu poate face aceasta: iată greutatea». — Eu: Se poate negocia. — Regele: Da, e posibil...

Am vorbit de Averescu, de eşirea lui etc.— Regele. Nu poate să fie disolvare fără conflict, dar cu nici un preţ alegeri în Martie: este luna cea mai periculoasă... Afară de această frază, nici-un cuvânt care să indice încredere în guvern, nici dorinţa de a-l întări. Am simţit o tendinţă a Regelui de a se amesteca în afacerile guvernului. — Asupra exproprierii: «Trebue să se oprească aci, se va vedea mai târziu...»

26 Decembre. — Marincovici a venit să-şi lichideze situaţia. Ştiam lupta aprigă dintre Adamovici, preşedintele consiliului, şi el de o parte; Pasici şi Protici din altă parte. El se crede sigur de victorie în alegeri; Pasici nu e tare decât în Bosnia. Ură teribilă în contra lui Brătianu, care în 1916, când s'a semnat convenţia cu Aliaţii, ceruse negociatorilor să-şi dea cuvântul de onoare că nu vor spune nimic Sârbilor. Marincovici confirmă, ceeace am crezut totdeauna, că Sârbii ar fi iscălit orişice, numai să li se lase o zonă înaintea Belgradului! Torontalul s'a câştigat la Paris. (Brătianu spusese în Cameră că la conferinţă, când s'a vorbit de Torontal, unii din plenipotenţiari nici nu ştiau ce este

aceasta. Înţeleg, din spusele lui Marincovici, ravajele ce au putut produce lucrările lor, cu mult anterioare lucrărilor noastre!) — Brătianu pusese într'atât pe toţi în contra lui, încât Tardieu a spus în faţa lui Marincovici : «Acest om ne-a devenit odios ; să se ducă, nu se va trata nimic cu el!». Marincovici voia mai ales să ştie dacă am sentimente amicale faţă de Serbia, ceeace n'am avut nici o dificultate să-i afirm.

27 Decembre. — D-rul Lupu este numit ministru de interne. Greva tramvaelor şi a Imprimeriei Statului s'au terminat imediat.

30 Decembre. — S'a votat legile unirei Basarabiei, Bucovinei şi Ardealului: mesagiile sunt citite de Inculeţ, Nistor şi Şt. Pop. Entuziasmul uşor de priceput. N'au avut loc voturi : aclamări. Aceasta este, pentru mai târziu, o greşeală; mai ales pentru cine are scrupule ca acelea ce mi-a exprimat *Maniu*. Intr'o secţie îi spun : «Trebue imediat să se depue raportul şi chiar în aceeaşi zi legea să fie dusă la Senat.» — Răspuns: «Noi voim să amânăm până mâine, fiindcă la noi sunt Unguri, Saşi etc., şi nu trebue să ne expunem să ni se re-

proşeze că am procedat prin surprindere». Răspunsul era aşa de naiv încât nu am insistat. Se pare că avizul meu a fost împărtăşit şi de miniştri, căci, după o conferinţă, s'a adoptat ideia unui vot imediat.

31 Decembre — Alegerea lui Miron *Cristea*, Episcop de Caransebeş, ca Mitropolit. Foarte frumos discurs, de om civilizat.